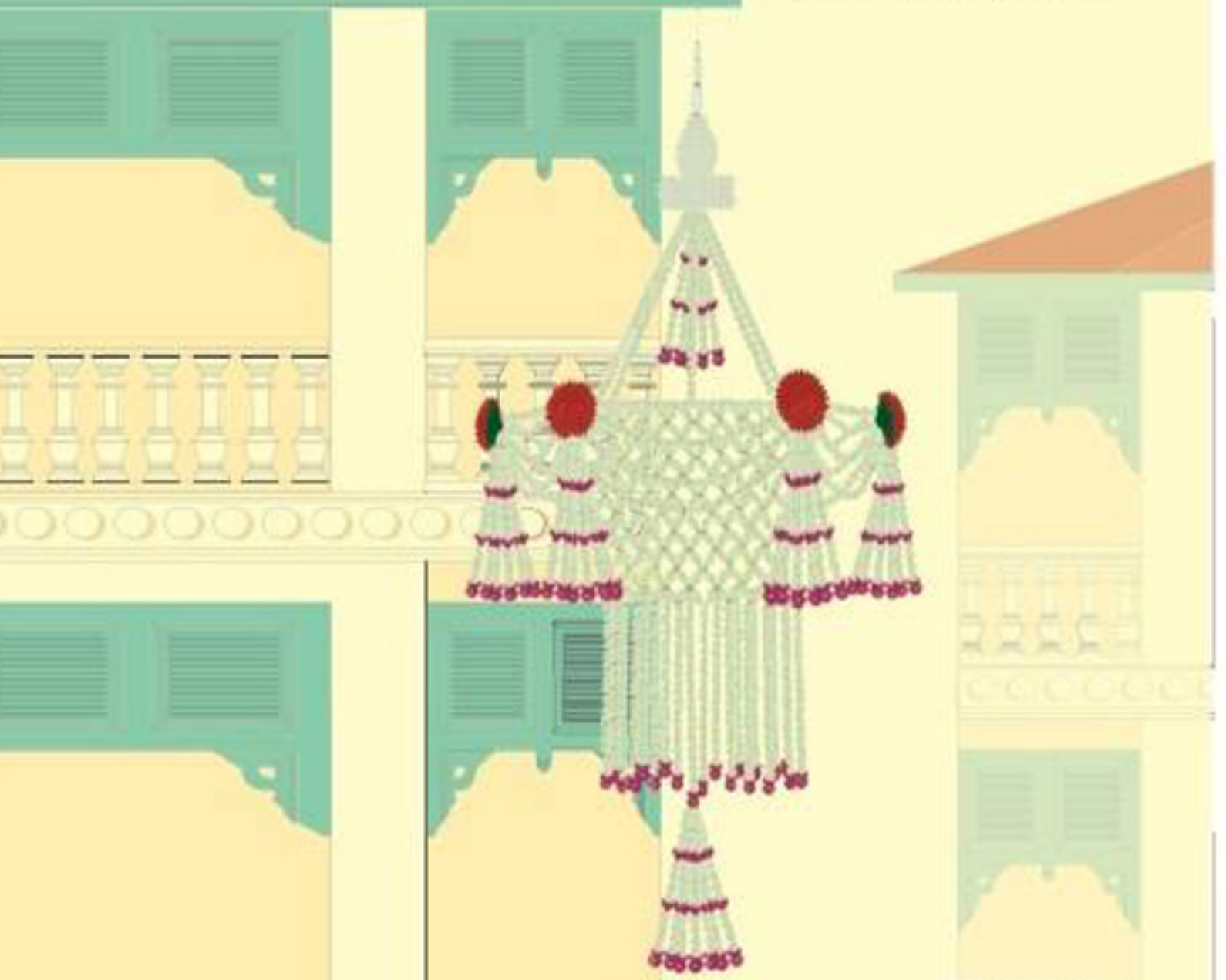
วารสารวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน) ๒๕๖๒
Vol.11 No.1 (January-June) 2019

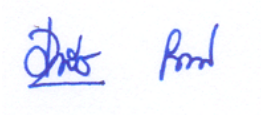

ISSN 2229-2802
TCI (กลุ่มที่ 1) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
Thai - Journal Citation Index Centre

บทบรรณาธิการ

ปัจจุบันวารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เป็นวารสารที่ได้รับการรับรองจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ให้อยู่ในกลุ่มที่ ๑ และได้รับการรับรองให้อยู่ในฐานข้อมูล Asean Citation Index (ACI) โดยในวารสารฉบับนี้ มีบทความของนักวิจัยจากประเทศฟิลิปปินส์ซึ่งเป็นประเทศที่อยู่ในกลุ่ม ASEAN ร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ด้วย นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ยังร่วมเป็นเจ้าภาพ งานราชภัฏวิจัยครั้งที่ ๕ ณ จังหวัดเพชรบุรี โดยได้ดำเนินการคัดเลือกบทความที่มีความเด่น ซึ่งผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิของวารสารเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ลงวารสาร

กองบรรณาธิการวารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับท่านผู้อ่าน นักวิชาการและผู้สนใจส่งบทความวิจัยและบทความวิชาการมาเผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ ขอขอบคุณสมาชิกวารสารที่ได้ให้ความสนใจติดตามวารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา โดยท่านสามารถสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ https://www.tci-thaijo.org/index.php/irdssru/

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรีย์ ยอดฉิม
บรรณาธิการ

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วัตถุประสงค์ของการจัดพิมพ์วารสาร

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานทางวิชาการหรือผลงานวิจัยที่มีคุณภาพด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
2. เพื่อเป็นสื่อในการนำเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ฤเดช เกิดวิชัย	อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
รองศาสตราจารย์ ดร.ธนสุวิทย์ ทับหิรัญรักษ์	รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและพัฒนา

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรีย์ ยอดฉิม	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.วิชัย เชิดชีวศาสตร์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร. สิน พันธุ์พินิจ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
ศาสตราจารย์ ดร. รวีวรรณ ชินะตระกูล	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสวงดี	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.เจษฎา เด่นดวงบริพันธ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร. วรางคณา จันทร์คง	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุทธนา สุดเจริญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รจนา จันทราสา	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภูสิทธ์ ภูคำชะโนด	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

คณะกรรมการประเมินบทความ

Dr. Li-Wei Peng	Indiana State University
ศาสตราจารย์ ดร.รวีวรรณ ชินะตระกูล	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
ศาสตราจารย์ พลตำรวจโทหญิง ดร. นัยนา เกิดวิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ยงยุทธ แฉล้มวงษ์	สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสวงดี	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.อุทัยทิพย์ เจี่ยวิวรรธน์กุล	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.เชาว์ โรจนแสง	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.วรางคณา จันทร์คง	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร. นิรัช สุดสังข์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.นันทิยา น้อยจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิวพันธุ์ ชูอินทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
รองศาสตราจารย์ ดร.ไพบูลย์ แจ่มพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รจนา จันทราสา	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกมล ไพศาล	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐา เรืองวรรณศักดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

กองการจัดการ

นางสาวพรทิพย์ เรืองปราชญ์	นายวุฒิกร มะลิคง
นางสาววราภรณ์ ศรีบัวแก้ว	นางสาวเจนจิรา ชินวงษ์
นายอนุพันธ์ สุทธิมาร	นางสาวชุติมา ธีรสุวรรณ
นายฉัตรไชย ดิษฐ์เจริญ	นางสาวธนัญญา ศานติธรรมกุล
นายวันจักร น้อยจันทร์	นางสาวอนุธิดา แสงใส
นางสาวอทิตยา บัวศรี	นางสาวสรวงสุดา ทรัพย์เจริญ
นางสาวจุไรรัตน์ ต๊อดแก้ว	

ผู้ประสานงาน

นางสาวอารยา ยอดฉิม โทรศัพท์ 02-160-1341

กำหนดการเผยแพร่

ปีละ 2 ฉบับ (มกราคม-มิถุนายน และ กรกฎาคม-ธันวาคม)

เจ้าของวารสาร

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

สำนักงาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เลขที่ 1 ถนนอู่ทองนอก แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
โทรศัพท์ 0-2160-1341 www.ird.ssru.ac.th

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ดี-วิทย 589/1091 ถนนจรัญสนิทวงค แขวงบางออ เขตบางพลัด กรุงเทพ 10700 โทร. 081-132-1651

ออกแบบปกโดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รจนา จันทราสา

สารบัญ

บทความวิจัย	**หน้า**
Preferred Future of Filipino School Leadership *Inero V. Ancho*	1-12
Hmong Intercultural Communication through Story Cloth Products at Luang Prabang Night Market, Lao PDR *Prommin Songsirisak, Albert Lisec, Jutharat Jitpranee*	13-21
การขับเคลื่อนศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ในจังหวัดเพชรบุรี : กรณีศึกษาชุมชนนาพันสาม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี Art and Cultural Communities Actuation for the Area Development in Phetchaburi Province: A Case Study of Napansam Community *ทิพย์วรรณ จุลิรัชนีกร, อุบลวรรณ สวนมาลี, แสนประเสริฐ ปานเนียม* *Thippawan Juliratchaneekron, Ubolwan Suanmalee, Sanprasert Panniem*	22-31
การออกแบบลวดลายผ้าเพื่อต่อยอดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากข้อมูลท้องถิ่นวัฒนธรรม จังหวัดเพชรบูรณ์ Fabric Pattern Design to Further Creative Products of Local Culture Phetchaboon Province *ฤทัยทิพย์ รัตนพันธ์* *Ruetaitip Rattanaphan*	32-38
การใช้การเรียนรู้เชิงผลิตภาพและโปรแกรม GSP สอนเรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 Using Productivity - Based Learning and GSP on the Topic Two-Dimensional Geometric Figures and Geometric Transformation for Seventh Grade Students *พัชรินทร์ เศรษฐีชัยชนะ* *Patcharin Setteechaichana*	39-48

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิจัย	หน้า
การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตจังหวัดเชียงราย The Development of a Management Model for Elderly School for the Quality of life Development in Chiang Rai Province *เบญจมาศ เมืองเกษม* *Benjamat Muangkasem*	49-58
การพัฒนากระบวนการสอนแบบจุลภาคสำหรับอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศนักศึกษา ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม The Development of Microteaching Process for Teachers and Supervising Teachers in Bachelor's Degree of Education at Chandrakasem Rajabhat University *ปัญญา ธีระวิทยเลิศ, นารท ศรีละโพธิ์, กฤษณา มณีรัตน์* *Panya Theerawittayalert, Nart Srilapo, Krissana Maneerat*	59-68
การพัฒนารูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชน ในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก The Model Development of Creating Citizenship Consciousness for the Youth in 5 Border Areas Districts in Tak Province *อดิเรก ฟั่นเขียว, คมสันต์ นาควังไทร, ณัฐภาณี บัวดี* *Adirek Funkhiaw, Komson Nakwangsai, Nattaphanee Buadee*	69-82
การถ่ายทอดเทคโนโลยีระบบสูบน้ำและเครื่องสกัดสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช จากพลังงานแสงอาทิตย์สู่ชุมชนบ้านเหล่าโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม Technology Transfer of Pump System and Pesticide Heating Pot Booster Power by Solar Energy to Banlaopho Community, Mahasarakam Provice *จารินี ม้าแก้ว* *Jarinee Makaew*	83-89
การพัฒนารูปแบบการสื่อสารเชิงบูรณาการเพื่อการป้องกันการตั้งครรภ์ ของเด็กและเยาวชนไทยในจังหวัดชัยนาท The Development Integrated Communication Patterns for Pregnancy Prevention of Thai Children and Adolescents in Chainat Province *จุไรรัตน์ ทองคำชื่นวิวัฒน์, ปัญญา ธีระวิทยเลิศ* *Jurairat Thongkhumchuenvivat, Panya Theerawitthayalert*	90-97

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิจัย	**หน้า**
รูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อการเปลี่ยนแปลงเกษตรกรสู่การทำเกษตรอินทรีย์ Participatory Communication Model for Farmers Changing to Organic Agriculture *ณัฐนันท วิริยะวิทย์* *Nathanan Wiriyawit*	98-104
รูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมสมัยใหม่ตามแนวเกษตรเชิงพุทธบูรณาการ Model of Modern Agricultural Development through Integrative Buddhist Agriculture *วัฒนา ปญฺญาทีโป* *Wattana Panadipo*	105-116
การศึกษาศักยภาพตลาดชายแดนไทยเพื่อเป็นตลาดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ Potential Study of Thai Border Market as Creative Economy-oriented Market *สุภาวดี บุญยฉัตร, ชาย สัญญาวิวัฒน์, วันทนา ภาคถิน* *Supawadee Boonyachut, Chai Sunyavivat, Wuntana Parkthin*	117-125
การจัดการซัพพลายเชนและการให้บริการของการท่องเที่ยวตลาดน้ำลำพญาอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม The Management of Supply Chain and Tourism Service of Lampaya Floating Market, Banglen District, Nakhon Pathom Province *วทัญญู ชูภักตร์, วิศวะ อุนยะวงษ์* Watanyu Choopak, Wissawa Aunyawong	126-131
ความคุ้มค่าด้านเศรษฐศาสตร์วิศวกรรมในอุตสาหกรรมเซรามิกวิสาหกิจท้องถิ่น จังหวัดราชบุรี Industries Engineering Economics Value of Local Enterprise Ceramic *in* Ratchaburi *Province* *นพดล อ่ำดี* *Noppadol Amdee*	132-142

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิจัย	**หน้า**
ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของบริษัทที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 Factors Affecting the Environmental Management Accounting Practices of The Certified ISO 14001 Companies *ขวัญนรี กล้าปราบโจร, มนตรี ช่วยชู, วรกร แช่มเมืองปัก* *Kwannaree Klaprabchone, Montree Chuaychoo, Worakorn Chaemmuangpak*	143-153

Received : 12-Sep-2018
Revised : 24-Nov-2018
Accepted : 26-Feb-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

Preferred Future of Filipino School Leadership

Inero V. Ancho
College of Graduate Studies and Teacher Education Research
Philippine Normal University – Manila
E-mail: ancho.iv@pnu.edu.ph

ABSTRACT

This research is based on the respondents' perceptions on the preferred future of Filipino School Leadership. Utilizing OECD's Improving School Leadership Module, graduate students of a teacher education institution in Manila were surveyed on their ideas on the characteristics of school leadership as they would like it to be. This study rests on the main problem: "What is the preferred future of Filipino school leadership?" Three policy levels (Re-defining School Leadership Responsibilities, Developing Skills for Effective Leadership, and Making School Leadership an Attractive Profession) from the module were used in this study which hare assumed to have a link on student achievement. Identifying a brand new kind of school leadership contributes to sustainability and development efforts along with the following epitomic image of a Filipino school leader: mentor of mentors, decision-maker and strategist, innovative empiricist, stand-alone leader but open-minded learner, team recruiter, leader and learner, and made, not born.

Keywords: school leadership, preferred future, sustainability, development, schools

Received : 12-Sep-2018
Revised : 24-Nov-2018
Accepted : 26-Feb-2019

Introduction

In 2009, the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) released a report assessing the status of leadership in schools among participating OECD nations.This organization included recommendations on enhancing the quality and sustainability of school leadership. Based on the report, there are policy levers which could eventually improve practices in school leadership, which include (re)defining its school leadership responsibilities, developing skills for effective school leadership, and making schools an attractive profession. Ng and Szeto (2017) asserted that new leaders should be provided with support in form of formal and informal back up from peers and mentors in the process of applying what they have learnt. In the school context, those surrounding school leaders also create an impact on the leadership performance. Bush (2017) regarded that training programs for new principals is important, following the leadership and learning outcomes connection. Hauserman et al. (2007) concluded that school leadership is crucial as it impacts teachers, staff, and ultimately student learning.

The dawn of Association of South-East Asian Nationals (ASEAN) integration calls for greater attention on diversity in the context of schools and learning along with dynamic perspectives on school leadership landscape. Horng, Kalogrides, and Loeb (2009) recognized the role of school leaders as the core of the contemporary education policy reforms. One aspect, which is authentic leadership, has been considered to be a new and emerging leadership practice in the education context during the ASEAN integration period (Leesamphandh, 2016).

The Philippine educational system upholds a continuous professional development of school principals which will eventually lead to the greater achievement of the student learning. This is realized in forms of service training, mentoring, seminars, and workshops with the end goal of enhancing the potentials and capabilities of school leaders. Whenever school leaders are constantly mentored, there is a more likelihood to lead effective schools (Msila, 2017). Teachers, school heads, and learners of the Department of Education are given support to enhance their competencies and be competitive (Elahe, 2016). The challenge, however, mainly remains because the school leaders' careers, qualifications, and experiences are not enough to prepare professionals for the demanding and very different roles of principal (Bush, 2016). In addition, some principals fail to identify the responsibility that they carry in making teachers more satisfied with their jobs, etc. (Costellow, 2011).

This study acknowledges the immense role of school leaders in eventually raising the bar of student achievement. In consideration for the work, training,

Received : 12-Sep-2018
Revised : 24-Nov-2018
Accepted : 26-Feb-2019

and development of school leaders, it is vital to note leadership characteristics that shape favorable student outcomes. Thus, following contemporary beliefs, the values and practices, preferred by future of Filipino school leaders' characteristics are explored according to the following policy levers:

1.(Re) Defining School Leadership Responsibilities;

2.Developing Skills for Effective Leadership and

3.Making School Leadership an Attractive Profession

This study presents one main problem: What is the preferred future of Filipino school leadership? In terms of (re) defining school leadership responsibilities, what leadership traits could be identified? What specific areas are needed for skills development for effective leadership? Finally, how can school leadership be considered as an attractive profession? Policy levers employed in this study are recognized based on their clear impact on Filipino school system. Recent studies have affirmed how school leadership responsibilities have an impact on student achievement and the overall educational system.

It is imperative that these leadership responsibilities be re-defined with the ever-changing education landscape. As new innovations and policies are crafted, the agenda on the nature of school leadership responsibilities also need to be set. When school leadership responsibilities are explicitly classified, strategies towards developing skills that impact effective leadership are essential. On the same token, school leadership as a profession requires consistent analysis and reflective scrutiny in the midst of emerging professions and expertise. The contemporary times have witnessed how new specializations and expertise related to school leadership have emerged, posing challenges to prospective school leaders to continue assuming leadership positions. To address this, there is a need to project school leadership as an attractive profession.

Hauserman (2007) revealed that teachers, aside from having a greater sense of self-efficacy, become more enthusiastic about teaching when they work with principals who practice high transformational behaviors. Transformational leadership in school also opens new opportunities to teachers (Al-Taneiji, 2006), as supported by a significant link between transformational leadership characteristics and collegial enquiry and mentoring. It was suggested that instructional and intellectual inspiration need to be provided for teachers to perform well.

Five sets of qualities are required to succeed in leading our schools: passion and vision, personal values, inner strength and courage, conflict resolution, and harnessing the will of others Bennet, (2000). Australian Institute for Teaching and School Leadership

Received : 12-Sep-2018
Revised : 24-Nov-2018
Accepted : 26-Feb-2019

(2015) has reported that in the 21st century there is a need for 21st century principals to feel supported in undertaking the 'complex and highly responsible role. Series of activities are available at hand and these would embrace support from the profession, including experienced principals, coaches, and professional networks. Costellow (2011) in his study revealed that teachers gave a higher preference rating to transformational behaviors of principals as it produces a more satisfied, autonomous, and highly engaged employees.

School leadership in the Philippines has been studied by Oracion (2013), which according to her was mostly dependent on whether principals and leaders are ready to *"relinquish power and the extent to which teachers embrace the opportunity to lead."*

Method

Sample

Using a convenience sample of 46 Graduate students in the Educational Leadership and Practice Cluster of a Graduate Teacher Education institution in Manila, Philippines, the participants were asked to complete a survey about their ideas on the characteristics of school leadership as they would like it to be (preferred future). While the sample may be considered to be relatively small to actually come up with a strong and supportive outcome, the researcher finds this inquiry as an effective attempt to capture the thoughts on the future of Filipino school leadership from future school leaders themselves.

Measures

A report released by the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) in 2009 entitled Improving School Leadership Module was adopted for use in measuring the graduate students' perception on their preferred future direction of school leadership. The module entitled Improving School Leadership: The Toolkit, originally contains six parts but for the purpose of the present study, three main parts were utilized to substantially fit the context of the study. The OECD report involved 22 participating countries in order to come up with policy development support given various school leadership approaches.

Data Collection and Analysis

This research is based on the respondents' perceptions on the preferred future of school leadership in the Philippines. They were asked to complete a survey about their perception on the characteristics of school leadership based on the following aspects: (Re) Defining School Leadership Responsibilities,

Developing Skills for Effective Leadership, Making School Leadership an Attractive Profession.

Received : 12-Sep-2018
Revised : 24-Nov-2018
Accepted : 26-Feb-2019

In standardizing the data set, a 5-point Likert scale (1 = not at all important to 5 = crucial) was used. From the scale, the respondents were instructed to choose the number that best reflects how important this is to improve school leadership. To come up with appropriate interpretation, data sets have been ranked in the discussion, from highest to lowest of the magnitude to determine the position relative to the policy lever. The adopted research instrument was delivered and collected online through the use of a web provider.

Results and Discussion

Table 1 (Re)Defining School Leadership Responsibilities

Policy Lever 1	Mean
School leaders have sufficient autonomy to lead the practices most likely to improve student learning.	4.56
School leaders are encouraged and supported in building collaborative cultures among teachers.	4.62
School leadership frameworks exist to provide coherence and guidance on the characteristics and responsibilities of school leaders.	4.50
School leaders have the capacities to carry out teacher monitoring and evaluation.	4.62
School leaders are involved in teacher recruitment decisions.	4.31
School leaders take an active role in teachers' professional development.	4.65
School leaders have discretion over strategic direction setting.	4.65
School leaders have the knowledge and skills to use data effectively to improve practice.	4.65
School leaders have access to appropriate financial expertise to align resources with pedagogical priorities.	4.50
School leaders are encouraged and supported to collaborate with surrounding schools.	4.31

Out of all the given characteristics, three leadership traits stood out as the preferred redefinition of school leadership responsibilities. The respondents favored future leadership responsibilities in terms of 1) taking an active role in teachers' professional development, 2) having discretion over strategic direction setting, and 3) having the knowledge and skills to use data

Received : 12-Sep-2018
Revised : 24-Nov-2018
Accepted : 26-Feb-2019

effectively to improve practice. These items were rated the highest at 4.65 on a 5-point scale.

The lowest among the statements under this criterion were (1) school leaders are encouraged and supported to collaborate with surrounding schools and (2) school leaders are involved in teacher recruitment decisions which pegged at 4.31.

Oracion (2013) expressed essential thoughts that a principal plays a crucial role in promoting the cultural conditions for teacher leadership to thrive especially in a hierarchical set-up. In this study, out of the data presented in Policy Lever 1, it is assumed that school leaders (SLs) are perceived to be agents who must spearhead the professional progress among their subjects for the benefit of their entire learning community (LC). Moreover, the respondents believe that SLs perform a vital role in decision making since the power in doing so is in them, leading the institution to its targets. Furthermore, it is noticeable that they are also expected to be good in working with the empirical data gathered from their day-to-day experiences. this will identify the academe's real strong and weak points, and use those to improve every aspect of the LC.

The preceding table (where is the table?) shows that following are given less significance. Based on the data gathered, it is perceived that SLs must also learn from other SLs from other LCs. The respondents see the significance of learning from other people in similar context to learn, modify, and improve their own system. In addition, SLs are also considered to be primary participants in setting up the teaching and non-teaching team of the school. Though the respondents give less importance to these elements, they are perceived to be essential, too.

Table 2 Developing Skills for Effective Leadership

Policy Lever 2	Mean
Leadership development provision is offered throughout all stages in school leaders' careers.	4.53
Leadership development provision includes the right balance of theoretical and practical knowledge and self-study	4.62
Leadership development strategies focus on skills for strategic, financial and human resource management.	4.65
Efforts are made to find the right candidates for initial leadership development	4.37
Networks (virtual or real) exist to provide leadership development opportunities for principals and	4.37

Received : 12-Sep-2018
Revised : 24-Nov-2018
Accepted : 26-Feb-2019

Policy Lever 2	Mean
leadership teams.	
Leadership development strategies focus on skills for goal setting, assessment, and accountability	4.56
Leadership development provision addresses contextual factors that influence practice	4.28
Principals are given incentives to invest time in their development.	3.90
Leadership development provision is based on needs analysis.	4.25
Leadership development provision is designed to be coherent with a leadership development framework.	4.25

For the second policy lever, the respondents have agreed that effective school leadership strategies in the future should focus on strategic, financial, and human resource management skills which are most important (4.65). The item with the lowest rating were principals who were given incentives to invest time in their development (3.90).

Results showed that the major concern of the SLs is their improvement on decision making, budgeting, leading and honing the members of the academe. Furthermore, this reflects that the respondents give weight on the strategy executed by SLs to achieve the goals of the LC. It may be assumed that diverse planning uniquely to defeat the challenges of the context is expected of them. It is also shown in the table (where is the table?) that managing the finances of the institution properly is indispensable.Since generally, leaders of any institution are tasked to responsibly use their treasury to cultivate the monetary, academic, and other dealings of the school related to finances. In addition, leading the manpower of the campus is also prioritized. It may be assumed that, basically, the teaching and non-teaching staffs comprise the manpower and the SLs make the head of the system. Leithwood (2010) also concluded that succession planning for leadership also plays a great role in the professional development of principals.

On the other hand, the respondents give less importance on giving incentives to germinate and enhance the SLs' professional growth. It is reflected that professional growth is required of the SLs, but incentives are not seen as essential to ignite professional trainings. This challenges the views of Bantwini and Letseka (2016) who stated that a great return of investment is ensured in leadership.

Table 3 Making School Leadership an Attractive Profession

Policy Lever 3	Mean
Potential leaders are identified and encouraged to develop their leadership practices.	4.62

Received : 12-Sep-2018
Revised : 24-Nov-2018
Accepted : 26-Feb-2019

Policy Lever 3	Mean
School leadership salaries compare well with similar levels in the public and private sectors	4.15
School leaders are actively involved through their representative organizations in developing and implementing reform.	4.37
A wide range of tools and procedures is used to assess leadership candidates.	4.46
Opportunities for diverse career pathways are available to school leaders.	4.06
Recruitment panels receive guidance and training for assessing the knowledge, skills and competencies of leadership candidates	4.46
Talent is considered as important as seniority in considering candidates for school leadership	3.93
Renewable fixed-term contracts are available to school leaders.	3.65
A principal's salary is sufficiently greater than a teacher's salary.	4.03
Financial incentives are offered to school leaders in difficult areas	4.12

According to a DuFour and Matos (2013), there remains a challenge for school leaders to venture into higher academic achievement, along with the task of developing and keeping teachers. School leadership is also perceived as a demanding profession, thus there is a need to project it as being attractive. In order to make school leadership an attractive profession, the respondents of the study agreed that it is very important that potential leaders are identified and encouraged to develop their leadership practices (4.62). The statement talent is considered as important as seniority in considering candidates for school leadership has been identified to be of least importance (3.93). It is imperative for leaders to reflect on the most appropriate styles of leadership that suit them and their organization and eventually be effective planners for the future of the institution they belong to. Coates (2010) noted that being 'future thinking' allows rooms for innovation and generation.

The respondents perceive that the prospective leaders are expected to create a leader identity for themselves and be molded to be the best leaders they can be through trainings, seminars, advance courses, and other forms of leadership programs. Although, talent, though seen as significant, is given less importance in selecting the SLs of the academe. Truly, the respondents believe in trainings rather than in innate talents.

Received : 12-Sep-2018
Revised : 24-Nov-2018
Accepted : 26-Feb-2019

Conclusions and Implications

This study shows that specific preferences can be identified in terms of future school leaders in the Philippines. From the three policy levers that served as the spring board in analyzing preferred leadership traits, the respondents were able to recognize which among the characteristics are of great and least importance. These policy levers are assumed to have a link on achieving student learning.

The respondents have identified a brand new kind of school leadership approach to be of most importance: those who lead the professional growth of teachers and those with the know-how of making use of data in improving leadership practices.Moreover,this study, can project an epitomic image of a Filipino School Leader.

Mentors of Mentors

SLs are educators who should mentor the teaching and non-teaching staff of an institution. They are expected to edify their subordinates in any constructive and evaluative conference on a task done. Seminars, trainings, and the like maybe coordinated by SLs, but not necessarily the execution themselves. As responsibilities of school leadership have been (re)defined, school leaders have been identified to be advocates of teachers' professional development. They set the strategic directions based on evidence through available empirical data. The SLs take charge to make the members of the team. They are keen to choose the teaching and non-teaching force that will effectively and efficiently do the task given to edify the learners.

Decision Makers and Strategists

It is undeniable that the SLs hold the power in decision making. They decide the simplest to the most complicated matters of the academe although; they are expected to be keen and spontaneous. There is no such thing as exact phenomenon in institutions. Because Phenomenon may be similar, but not the same; precedents may be checked, but a spontaneous decision and/or strategy leading to an exact response to a challenge or achieving set targets in a unique context is required. Therefore, leaders must be excellent strategists. School leaders' mandate, particularly in terms of financial and human resource development impacts the overall achievement not just of individual student but also of the school system. Decisions made are anchored on crucial processes of the school system as school leaders are trained and equipped with necessary skills and capacity to arrive at sound and responsible decisions.

Innovative Empiricist

In order to innovate and enhance the following body, SLs must be good to identifying the weak and

Received : 12-Sep-2018
Revised : 24-Nov-2018
Accepted : 26-Feb-2019

good points of their subordinates. They must sort out the problems encountered by the subjects to address their needs to overcome those. They must also see the strengths of these people to invest on what they can do to build a better institution. Furthermore, this move must be done through observation and research if possible. As innovators, school leaders are expected to be proactive about their own personal development journey: continuous, efficient, and effective. Timely and periodic self-reflection regarding professional and personal matters is a crucial practice of innovative school leaders.

A Stand-Alone Leader but an Open - Minded Learner.

As an SL, one is expected to stand firmly in terms of decision making and task performance. Although, learning from other SLs or institutions is also inevitable. Others' experiences may be an epitome to adapt as a solution or response to any challenge or situation. Learning is life-long and even leaders must always re-invent themselves to cater to the needs of the demanding contemporary learners. It is already given that SLs must be responsible for their professional growth. Whatever they are equipped with must be passed on to subordinates. They are channels of development to their institutions. With or without incentives, that is their dharma.

Formal and informal trainings must be conducted to chisel the prospects of SLs to their fullest form. This image of Filipino School Leaders established through the respondents' provided data, the preferred future of Filipino School Leadership is set because the leaders make the leadership.

References

Al-Taneiji,S.(2006).**Transformational Leadership and Teacher Learning in Model Schools. Journal of Faculty of Education**. United Arab Emirates University. Issue No. 23.

Australian Institute for Teaching and School Leadership. (2015). **Preparing future leaders --- effective preparation for aspiring school principals**.

Bantwini, B. and Letseka, M. (2016). South African teachers caught between nation building and global demands: Is there a way out/Forward? **Educational Studies**. 52 (4); 329 – 345.

Bennett, D) .2000 .(The school of the future : Key issues for school leaders . Nottingham, UK :National College of School Leaders.

Bush, T. (2017). Preparing for school principals: Rationale and practice. **Journal of the British Educational Leadership, Management and Administration Society** *44 (4).*

Coates, M. (2010). **Future tense. In: Coates, M. (ed.) Future Schools in Shaping a**

Received : 12-Sep-2018
Revised : 24-Nov-2018
Accepted : 26-Feb-2019

New Educational Landscape: Exploring Possibilities for Education in the 21st Century: London: Continuum International Publishing.

Costellow, T. (2011). **The Preferred Principal: Leadership Traits, Behaviors, and Gender Characteristics School Teachers Desire in A Building Leader**. Western Kentucky University.

DuFour, R. and Mattos, M (2013). How do principals really improve schools? **Educational Leadership: The Principalship**. 70:7; 34 – 40.

Elahe, N. (2016). Mentoring beyond borders: Preparing educators and learners for the ASEAN classroom**. Baguio Midland Courier**, Retrieved from http://www.baguiomidlandcourier.com.ph/anniv17_ article.asp?mode=anniv_2017/supplements/nixon.txt, May 25, 2017.

Hauserman, C., Ivankova, N. & Stick, L. (2007). **Teacher Perceptions of Principals' Leadership Qualities: A Mixed Methods Study**. American Educational Research Association.

Horng, E., Kalogrides D., & Loeb S. (2009). **Principal Differences and the Uneven Distribution of Principals Across Schools.** School Leadership Research Report No. 09-2. Institute for Research on Education Policy & Practice. Stanford University.

Johannsen, M. (2014). **Types of Leadership Styles: an essential guide.** Legacee.com

Leesamphandh, K. (2016). Do educational leaders need authentic leadership? An emerging trend for ASEAN integration and world-class standard project. **Proceedings of the IRES 24th International Conference, Singapore, 2nd** January 2016. 40 – 44.

Leithwood, K. (2010). Characteristics of school districts that are exceptionally effective in closing the achievement gap. **Leadership and Policies in Schools**. 9 (3); 245- 291.

Msila, V. (2017). The struggle to improve schools: Voices of South African teacher mentors. **Journal of the British Educational Leadership, Management and Administration Society** *44 (6). 936 – 950.*

Ng, S. and Szetso, S. (2017). Preparing school leaders: The professional development needs of newly appointed principals. **Journal of the British Educational Leadership,**

Received : 12-Sep-2018
Revised : 24-Nov-2018
Accepted : 26-Feb-2019

Management and Administration Society 44 *(4).* *540 – 557.*

Oracion, C. (2013). **Teacher Leadership in Public Schools in the Philippines.** Institute of Education. University of London.

Organization for Economic Co-operation and Development. (2009*).* **Improving School Leadership*:* The Toolkit.** www.oecd.org/publishing/corrigenda

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

Hmong Intercultural Communication through Story Cloth Products at Luang Prabang Night Market, Lao PDR

Prommin Songsirisak, Albert Lisec, Jutharat Jitpranee
Faculty of Humanities, Chiang Rai Rajabhat Universiy
E-mail: phiathailand@hotmail.com

ABSTRACT

This paper investigates the role of Hmong intercultural communication through story cloth products sold by Hmong Lao vendors at a night market in Luang Prabang City. Data relied on 14 Hmong story cloths obtained from four Hmong Lao vendors. Findings revealed that the Hmong Lao vendors sold traditional story cloths which reflect aspects of Hmong life in harmony in nature with nature elements as portrayed in trees, crops, and animals. This reinforces Hmong identity and their strong attachment to agriculture and joint gender work cooperation. Themes including work diligence and strong family ties are also supported as seen in story cloths. There are also a few story cloths created by Hmong youth using embroidered English captions with themes about family, harvesting, and travelling. Other interesting story cloths referred to Biblical elements about the birth of Jesus and his resurrection. The findings also showed that Hmong Lao vendors were young and used limited intercultural communication strategies to convey Hmong cultural information about story cloths because of their limited competencies to other languages. Most cultural sharing among researchers proved productive with the use of Hmong language which explains why intercultural communication between tourists was weak.

Keywords: intercultural communication, Hmong story cloths, Hmong culture, cultural products

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

Introduction

Luang Prabang Night Market, Lao PDR is a popular place among tourists and visitors and is very popularly known as the shopper's choice of local and national cultural products. These products show case their culture and lifestyle. There are many Lao ethnic groups who sell their cultural products at the night market and one of these groups is the Hmong Lao. Gerdner (2015) noted that the Hmongs are some of the tribes who reside in different global communities. Statistically, the majority of them live in Lao, PDR. Their cultural products have unique symbols that reflect their cultural identities in terms of their traditions, and values as portrayed in story cloths. This is related to Hickner-Johnson's (2016) study noting the historical relevance of textile arts that have existed for hundreds of years, specifically the Hmong story cloths, which record and express their historical and cultural roots.

Selling cultural products requires a competent intercultural communication among ethnic vendors to bridge communication between customers. Samovar et al. (2010) noted that communication is a symbolic system, created by humans and is "*based on symbols*" (p. 37). Murray and Kimura (2006) noted that symbols share cultural meanings for people within the same group. Symbols are diverse in styles and designs and differ according to specific particular cultural contexts of a particular ethnic group. In addition, symbols depicted in product designs can be used to communicate information about culture. For example, available literatures showing the symbols of cultural products reveal important information about the identity of a particular ethnic group (Moalosi et al., 2007; Popovic, 2002). Another source referred these cultural products as "*cultural ambassadors*" (Chang et al., 2011, p. 2) that transmit cultural information to visitors. But this is not enough, however, to convey the deeper meaning hidden between these cultural products. To share this deep cultural information, it is necessary for the vendors of these cultural products to have intercultural communication competence. Bennett, (2016) explains further the meta-coordination process when two different cultural groups meet and try to coordinate their cultural messaging.

To achieve the study purposes, three research questions were formulated:

Research Questions

1. Which of the Hmong cultural products are sold by Hmong Lao vendors at the Luang Prabang Night Market?

2. Which of the Hmong important symbols are portrayed in Hmong story cloths with their story telling narratives?

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

3. How do Hmong vendors relay their cultural information about these products at the Night Market to market costumers?

Method

Data were collected from Hmong Lao vendors, who sold 14 Hmong story cloths through informal multi-lingual interviews, observations, videotapes, and photos of Hmong cultural products.

The interpretive approach (Martin and Nakayama (2010) and intercultural communication approach (Bennett, 2016) were utilized for data analyses to understand the effectiveness of Hmong intercultural communication between Hmong Lao vendors and the researchers.

Data about products and symbols, and intercultural communication competency were analyzed and interpreted to achieve research results.

Results and Discussion

This section presents the findings to answer the three research questions which are presented under the headings of Hmong cultural products, story cloth narratives, and Intercultural communication between Hmong Lao sellers and outsiders.

Hmong cultural products

Results showed that Hmong Lao vendors were multilingual speakers of Hmong, Thai and English. They belong to the millennium youth generation who reside in nearby Hmong communities and sell Hmong cultural products (e.g. story cloths, pencil cases, pillow cases) at the Luang Prabang Night Market.

Figure1 Hmong way of life and identity

Findings also showed that Hmong textiles sold at the Luang Prabang Heritage City Market were Hmong cultural products that portray different aspects of Hmong culture. They represent symbols of Hmong culture through their designs, patterns and motifs that were embroidered on different textile items including story cloths, cloth cases, pencil cases, pillow cases, blankets, and souvenir cloth patches. All Hmong Lao vendors sell almost the same products. The findings support the concept of Chang et al. (2011) as noted earlier that they are “cultural ambassadors” of Hmong culture

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

and that they attract attention to transient tourists. Unfortunately, it is not certain if tourists get appropriate cultural meaning from the symbol messaging of the story cloths and other products.

Data from the interviews, conducted in Hmong, also asserted that some Hmong Lao vendors ordered Hmong cultural products from Vientiane, the capital city of Lao PDR. These products were made from machines in factories. While, some products came from nearby Hmong communities were Hmong women embroidered patterns according to the demands and popularity of customers. The findings further revealed that the millennium Hmong youth vendors possessed less background cultural knowledge about their traditional values as reflected in the products on displayed at the market. During the interview process, they could not freely express information about their traditional culture and needed frequent clarifications from the researchers. Sometimes they replied with certainty, but most often they didn't know or they would say their parents or grandparents knew about their culture. This contradicted the previous studies that emphasized the importance of cultural products as "ambassadors" (Chang et. al. p. 2) because not enough information is clearly presented in the symbol messaging of the Hmong products.

Story cloth narratives

Findings revealed that the four youth among Hmong Lao vendors at the Luang Prabang Night Market have a general knowledge of Hmong culture especially their core values as taught by their parents and extended families. They lack deep understand, however, of the cultural tools portrayed in story cloths because of their lack of interest with them in an age of smart phones and modern amenities. Accordingly, they explain more as observers rather than as participants. They described the Hmongs story cloths not as narratives, but as statements about cultural themes of the Hmong ways of past life. According to these vendors, the Hmong life is related to agricultural activities because agricultural crops. Cultivated are named in the cloths such as rice, corn, chili, eggplants, bananas, pineapples, sugarcanes, pumpkins, and cucumbers (Figures 1 and 2).

In addition, they revealed that the Hmong people in their communities still raise domestic animals for household food consumption as portrayed in the story cloths. However, these animals used for agricultural labor, however, are not visible in the current circumstances. Those animals in the story cloths included pigs, horses, cows, dogs, chickens, and ducks. Hmong literature sources stated that these horses were used as the animal vehicles to

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

take all of the agricultural equipment to their farms and back to their homes. The cow rose for household consumption and for funeral ceremonies is still utilize currently.

Figure 2 Hmong way of life and identity

Other noticeable cultural products displayed in the story cloth pictures included houses, male and female costumes, mill stone, rice grinders, shoulder baskets, threshing baskets, ladders, knives, sickles, chicken coops, troughs, animal feed containers, bridles, hours packing equipment, path ways, and crop gardens. These Hmong cultural artifacts serve as strong indicators of their agricultural identities self-sufficiency in the past. These findings are in agreement with the statements of Duffy, et al. (2004) as noted that the Hmongs are self-sufficient and have enough to sustain themselves and live harmoniously with the environment. In addition, observations showed that most of Hmong houses were built at the foot of the mountains and were surrounded with trees as seen on the top of the Hmong story cloths (Figures 1 and 2). The Hmong's traditional houses were built with timber, bamboos, and thatches with rooftops consisting of a V-shape decoration and each consisting of three doors. Hmong men and women normally worked jointly at home doing chores and tending their gardens. Other activities at home also included grinding rice and maize for household consumption and animal feed such as feeding chickens and pigs as seen in Figures 1, 2. These activities were organized on the top of the story cloths close to the houses. In terms of agricultural activities, the gardens were located away from their homes. They were embroidered at the bottom of the story cloth as shown in Figures 1 and 2. These gardens consisted of rice, corn, pumpkin, cucumbers, pineapples, and sugarcane fields. Data from the interview among Hmong Lao youth vendors revealed that the Hmong story cloths have designs based on the seasons of agricultural products harvested associated with the Hmong way of life. A Hmong vendor mentioned that in the past until to

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

1975, the Hmong people did not own vehicles. Each member of the Hmong family had one or two horses used to carry the crops from the farms. For those who did not have horses, they had to carry their own crops back home. Data also showed that these Hmong story cloths transmit messages about the Hmong farming and living close to nature. This is a Hmong identity that each of the vendors confirmed and felt was important for Hmong's identity. One of the Hmong vendors mentioned that these Hmong story cloths are very interesting for those Hmong people who have immigrants to more developed countries. These story cloths can be used as learning tools for young Hmong who may not have access to the kind of life styles portrayed in the story cloths.

In terms of male and female costumes, one Hmong vendor stated that the Hmong costumes display in the story cloth pictures were designed according to the Hmong daily life garments. Based on observations of the story cloth pictures, the Hmong men wear different costumes from women. The Hmong men wear black trousers and black long sleeve T-short tied, with red waist cloth, and black hats on their heads. On the other hand, the women wear colorful skirts with pink, black, green, and white colors. Their jackets are in black color tied with red cloth on their waist which distinguishes them from the Hmong men. The story cloths also show that the Hmong men and women use knives to cut the garden crops and used a shoulder baskets to carry those crops back to their homes. These demonstrate the image of the Hmong people and their agricultural identities which clearly distinguish them from other non-Hmong (Cooper et al., 1991).

Figure 3 Hmong story cloths made by Hmong young Children

The story cloth picture in Figure 3 is about stories of family embroidered in English ranging from "I love my family", "My parents are harvest rice", and "Travels to Lao". It shows the relationship of the family between father, mother, children and their pets. It also demonstrates the value and importance of children, families, and shows an attempt to communicate feelings about Hmong culture in English.

In addition, data revealed that Christianity influenced the Hmong culture and their identity. Data from the interview showed that some of the Hmong Lao people in the Luang Prabang City are converts from animism to Christianity. This shows that Christianity plays a

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

role in present-day Hmong society and that the designer and producer of story cloths is influenced by Biblical themes and narratives about the birth of Jesus Christ as seen in Figure 4.

Figure 4. Hmong story cloth about Jesus Christ

Intercultural communication between Hmong Lao vendors and outsiders

According to the etic category observations concerning the intercultural communication between Hmong Lao vendors and customers, the language used at the market have intercultural communication level competency, strategies, and intentionality.

Language used at the market

Based on interviews and observation, the Hmong Lao vendors felt most comfortable in sharing information about their culture using their native language. In addition, they were able to communicate with Lao and Thai visitors quite well because of the Lao - Thai language similarities. In matters of English as a medium of communication, it was observed that English was used among foreign tourists mainly in the language functions to buy and sell things. There was however a very limited use of English in explaining about Hmong culture, especially concerning the story cloths and other Hmong design patterns. These phenomena are in congruence with the concept as noted by Martin and Nakayama (2010) that language plays an important role in the process of interacting among intercultural communicators. They also noted that any language belonging to the same language family and with similar cultural context leads to easier and more comfortable inter-cultural communication than communicating with different language families.

Competencies, Strategies, and Intentionality

In matters of Intercultural competence and meta-coordination strategies, research findings showed that the Hmong vendors lacked competence and intentionality in bridging understanding through inter-cultural communication because four main reasons: 1) Lack of trust and rapport building due to the short-term exposure with outsiders; 2) Insufficient use of the international English language as a way for communication with outsiders; 3) High contextual interferences because of the heavy flow of costumers coming and going along the Heritage City Market walkway; 4) External influences effecting Hmong Lao millennium generation vendors who are distracted by new global

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

trends, ideas, and values. This is observed in their trendy dressing style, frequent dependency on smart phones and inability to answer Hmong cultural questions because of a limited Hmong local wisdom background.

Conclusion

Findings of the study indicated that Hmong Lao vendors sell a variety of textile items at the Luang Prabang Night Market during a weeklong visit to Luang Prabang City. Most of the products were made and embroidered by adults, and a few by Hmong Lao young children. The Hmong cultural products have a very distinct design with symbols that help to communicate Hmong culture and promote Hmong identity. This was most evident in the symbols represented in the Hmong story cloths that emphasized different aspects of the traditional Hmong way of life. This study has also proven that there is low level intercultural communication competence because of several factors. These factors include the poor use of English to explain about Hmong culture, identity, and lack of interest in providing multilingual written forms of communication about the Hmong cultural meanings of story cloths. Their ability to facilitate intercultural communication can be made possible, if the Lao government can exert effort to organize trainings on intercultural communication. This will facilitate better communication among foreign tourists visiting at the Market at the World Heritage Site in Luang Prabang. This will further promote and disseminate Hmong cultural information to the outside world.

References

Bennett, M. J. (2016). **The value of cultural diversity: rhetoric and reality.** SpringerPlus.

Chang, T.Y., Chen, K.H., & Hunag, K. L. (2011). **Developing cultural products to promote local culture: A marketing design for the former Tainan State Magistrate Residence.** Retrieved from http://www.designedasia.com/2011/final/DEVELOPING%20CULTURAL%20PRODUCTS.pdf

Cooper, R., Tapp, N., Lee, Y. G., Schwoer-Kohl, G. (1991). **The Hmong**. Bangkok: Artasia Press Co. LTD.

Duffy, J., Harmon, R., Ranard, D. A., Thao, B., & Yang, K. (2004). **The Hmong: An introduction to their history and culture.** Washington: The Center for Applied Linguistics.

Dörnyei, Z. (2007). **Research Methods in Applied Linguistics.** Oxford University Press.

Gerdner, L. A. (2015). **Hmong story cloths: Preserving historical and cultural treasures.** Schiffer Publishing Ltd.

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

Hickner-Johnson, C. (2016). Taking care in the digital realm: Hmong story cloths and the poverty of interpretation on Hmong embroidery.org. **Journal of international woman's studies**, *14* (3), 31 - 48.

Martin, J. N., & Nakayama, T. K. (2010). **Intercultural communication in contexts (5th ed.)**. New York: The McGraw-Hill Companies, Inc. (Higher education).

Moalosi, R., Popovic, V., & Hickling-Hudson, A. (2007). **Culture-orientated Product Design.** IASDR07 International association of societies of design research, The Honk Kong Polytechnic University, 12- 15th November.

Retrieved from https://pdfs.semanticscholar.org/636a/9028877b1154bc584911d3d190fcc7fded48.pdf

Murray, C. I., & Kimura, N. (2006). **"Families in Japan", in Families in Global and Multicultural Perspective (**2nd ed). New York: The Gale Group.

Popovic, V. (2002). **Activity and Designing Pleasurable Interaction with Everyday Artifacts, Pleasure with Products: Beyond Usability, in Jordan and Green** (Eds.). UK: Taylor and Francis, p. 367-376.

Samovar, L. A., Porter, R. E., & McDaniel, E. R. (2010). **Communication between cultures**. Canada:Wadsworth, Cengage Learning.

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

การขับเคลื่อนศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ในจังหวัดเพชรบุรี : กรณีศึกษาชุมชนนาพันสาม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ทิพย์วรรณ จุลิรัชนีกร, อุบลวรรณ สวนมาลี, แสนประเสริฐ ปานเนียม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

E-mail: nuiubol@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการขับเคลื่อนศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ในจังหวัดเพชรบุรี กรณีศึกษาชุมชนนาพันสาม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมในตำบลนาพันสามผ่านความร่วมมือกับภาคีหลัก อาทิ ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายศิลปินในพื้นที่ และภาคเอกชน และเพื่อสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่จะนำไปสู่การสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมร่วมกับภาคีเครือข่าย จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลชุมชนนาพันสามผู้วิจัยพบวัฒนธรรมหลายประการ นำมาจัดกลุ่มภายใต้กรอบแนวคิดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม 6 ด้าน ได้แก่ วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา (นิทาน ตำนาน เรื่องเล่า) ศิลปะการแสดง (เพลงเรือ เห่เรือบก ระบำวัวลาน หนังตะลุง) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (ประเพณีทางศาสนา พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการทำนาข้าว ศาลประจำหมู่บ้าน ความเชื่อ) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (อาหารท้องถิ่น ขนมหวาน การแพทย์พื้นบ้าน) งานช่างฝีมือดั้งเดิม (จิตรกรรม สถาปัตยกรรม บ้านทรงไทย จักสาน กลองยาว) การละเล่นพื้นบ้าน กีฬา และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว (วัวลาน) จากนั้นนำมาจัดทำเป็นแผนที่ทางวัฒนธรรมชุมชนนาพันสาม ด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีวัดนาพรมเป็นศูนย์กลางของชุมชน วัดนาพรมจึงเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าและเป็นความภาคภูมิใจของคนในชุมชน การจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมชุมชนนาพันสามจึงเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมของชุมชนตลอดจนสามารถนำไปสู่การเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมของชุมชนต่อไป

คำสำคัญ : ชุมชนนาพันสาม, วัฒนธรรมชุมชน, แผนที่ทางวัฒนธรรม, ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

Art and Cultural Communities in the Area Development of Phetchaburi Province: A Case Study of the Napansam Community

Thippawan Juliratchaneekron, Ubolwan Suanmalee, Sanprasert Panniem

Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University

E-mail: nuiubol@gmail.com

ABSTRACT

Napansam community in Phetchaburi province is an important community from the past. Wat Naprom is the center of cultural community. From the study we found many cultures that were grouped by 6 parts of cultural wisdom heritage concept: local literature and language (tale, legend, story); performing arts (barcarole, sing while paddling a boat on the land, cow dance, shadow play); social guidelines, rites, traditions, and festivals (religious traditions, rice planting rites, spirit houses, believes); knowledge and practice of nature and the universe (local food, desserts, local medical profession); traditional handicrafts (mural, architecture, traditional Thai houses, basketworks, tall narrow drums); and local plays, sports, and martial art (ox racing). With the cultural diversity of Wat Naprom as the center of the community, Wat Naprom is a valued place and a source of pride in community. Cultural mapping of the Napansam community was accomplished by collecting and promoting information of the cultural community, as cultural entrepreneurs of the community.

Keywords: Napansam community, cultural community, cultural map, cultural entrepreneur

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

บทนำ

นาพันสามเป็นชุมชนเก่าแก่ที่เจริญรุ่งเรือง ในสมัยอยุธยา โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่บ่งชี้ว่าบริเวณนี้มีความร่ำรวยทางวัฒนธรรมในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมที่จับต้องได้หรือวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ มีทั้งที่สูญหาย และยังคงอยู่กลุ่มวัฒนธรรม ที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา ความเชื่อ และแบบแผนการปฏิบัติตนในสังคม ฯลฯ ส่วนกลุ่มวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ได้แก่ การประกอบพิธีกรรม อาหารและโภชนา ศิลปะการแสดง สถาปัตยกรรม จิตรกรรม การจักสานการแพทย์พื้นบ้าน ฯลฯ สะท้อนเป็นคำขวัญประจำตำบล ได้ว่า “สองวัดคู่บ้าน สืบสานนาข้าว ประเพณีเรือยาว โบสถ์เก่าโบราณ ขนมหวานของดี กีฬาวัวลาน เรือนไทยตระหง่าน วิหารศักดิ์สิทธิ์” (องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม, 2559) ด้วยความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมดังที่กล่าวข้างต้น กลุ่มผู้นำชุมชนจึงดำเนินงานในการขับเคลื่อนพื้นที่ทางวัฒนธรรมในรูปแบบของตลาดน้ำ ซึ่งเปิดเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ บริเวณวัดนาพรม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 เป็นต้นมา และมีการกระตุ้นนักท่องเที่ยวโดยการจัดโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ มากมาย ต่อเนื่องมาโดยตลอด เช่น งานปิดตำบลกินฟรี แต่งงานบนหลังเกวียน และตักบาตรบนหลังเกวียน เป็นต้น แต่หากไม่ใช่ช่วงเทศกาลหรือช่วงการจัดโครงการหรือกิจกรรมที่พิเศษนั้น บรรยากาศของตลาดน้ำนาพันสาม จะแตกต่างไปจากภาพถ่ายที่ได้ประชาสัมพันธ์ตามเว็บไซต์ต่างๆ จึงทำให้นักท่องเที่ยวบางกลุ่มที่เดินทางมาตลาดน้ำนาพันสามผิดหวัง ส่งผลให้ปัจจุบันตลาดน้ำนาพันสามมีนักท่องเที่ยวน้อยลงเรื่อยๆ คงเหลือก็แต่นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบกับบรรยากาศที่สงบ ร่มรื่น เป็นธรรมชาติ ที่ไม่ได้ผ่านการปรุงแต่ง เที่ยวชมความงามของสถาปัตยกรรมวัดนาพรม ทำบุญและกราบขอพรหลวงพ่อศักดิ์สิทธิ์ในวิหาร

จากสภาพปัญหาดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน ขาดความต่อเนื่อง เนื่องจากการพัฒนาดังกล่าวไม่ได้มุ่งเน้นการระเบิดจากข้างใน และไม่ได้เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างแท้จริง และที่สำคัญคนในชุมชนยังไม่เข้าใจรากเหง้าของตนเองไม่ได้ให้ความสำคัญกับคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ตนเองมี ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาปรากฏผลงานอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงมีการนำความรู้ไปใช้ในการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังที่สนใจและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์และช่วยเหลือชุมชนได้ต่อไป ผู้วิจัยจึงสนใจการจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และตระหนักในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น ถือว่าเป็นบันไดขั้นแรกของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมโดยท้องถิ่น อันนำไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมในตำบลนาพันสามผ่านความร่วมมือกับภาคีหลัก อาทิ ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายศิลปินในพื้นที่ และภาคเอกชน
2. เพื่อสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่จะนำไปสู่การสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมร่วมกับภาคีเครือข่าย

ขอบเขตของการวิจัย

1. แผนที่ทางวัฒนธรรมในตำบลนาพันสาม หมายถึง การสำรวจ บันทึก วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรม 6 ด้าน ได้แก่ วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา, ศิลปะการแสดง, แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล, ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล, งานช่างฝีมือดั้งเดิม และการละเล่นพื้นบ้าน การกีฬา และการต่อสู้ ของคนในชุมชนนาพันสาม ด้วยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วม
2. ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้พื้นที่ตำบลนาพันสาม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เป็นพื้นที่สำหรับการศึกษาวิจัย
3. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาวิจัย 1 ปี 6 เดือน

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง และทำงานร่วมกันกับชุมชนในการจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรม ดังขั้นตอนต่อไปนี้

1. รวบรวมเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตของชุมชน
2. ลงพื้นที่ภาคสนามโดยฝังตัวเก็บข้อมูลในชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสังคมและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

3. ประชุมกลุ่มย่อยกลุ่มต่างๆ ของชุมชน เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตของชุมชนตำบลนาพันสาม

4. จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเพื่อจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรม

5. ประชุมกับภาคีความร่วมมือ ได้แก่ ชุมชน นักวิชาการและนักวิจัย เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และยุทธวิธีในการขับเคลื่อนสู่การสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม

ผลการวิจัย

จากการดำเนินงานตามโครงการวิจัย เป็นระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 กระบวนการจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรม

1. สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยการยึดตามกรอบแนวคิดของการวิจัยเชิงคุณภาพประการหนึ่งคือ การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโดยการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของทางชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้สึกเป็นกันเอง ไว้วางใจในการเปิดเผยข้อมูล และจะต้องสร้างทัศนคติให้คนในชุมชนมองคณะผู้วิจัยว่าเป็น “คนใน”

2. การศึกษาชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ระยะ กล่าวคือ ศึกษาข้อมูลชุมชนจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ประชุมกลุ่มย่อย การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การจัดเก็บข้อมูลด้วยระบบ GPS และนำมาจัดทำในลักษณะ Infographic การทำแผนที่เดินดิน โดยผ่านกิจกรรมที่คณะผู้วิจัยและชุมชนได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ดังนี้

2.1 การสำรวจแหล่งโบราณคดี โดยเชิญนักโบราณคดีมาร่วมลงพื้นที่สำรวจ และคืนข้อมูลกลับสู่ชุมชน

ภาพที่ 1 กิจกรรมการสำรวจแหล่งโบราณคดี

2.2 แรลลี่ศาลคุณพ่อประจำหมู่บ้าน กลุ่มปราชญ์ชาวบ้านและเยาวชนในชุมชนร่วมกันสำรวจและไหว้ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน

ภาพที่ 2 กิจกรรมแรลลี่ศาลคุณพ่อประจำหมู่บ้าน

2.3 พายเรือชมคลอง ชาวบ้านและนักวิจัยร่วมกันพายเรือชมความงามสองฝั่งคลอง และหยุดเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานที่สำคัญ เช่น จุดที่มีเรื่องเล่าขำขัน “หัวล้านชนกัน” หรือบ้านของนายสมร จันทะทัง ปราชญ์ด้านการซ่อมเรือ

2.4 บวชต้นมะขาม ที่บ้านดอนมะขามช้าง ซึ่งมีเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับต้นมะขามในชุมชนจำนวน 4 ต้น ชาวบ้านในชุมชนเห็นว่าต้นมะขามทั้ง 4 ต้นมีความสำคัญและสามารถบอกเล่าเรื่องราวของชุมชนได้ สมควรที่จะอนุรักษ์ไว้

2.5 สาธิตประเพณีการตำข้าวเม่าที่หายสาบสูญไป

2.6 ทำบุญศาลาประชาพิทักษ์ โดยชาวบ้านและคณะผู้วิจัยร่วมกันทำความสะอาดศาลาประชาพิทักษ์ คณะผู้วิจัยนอนค้างที่ศาลาประชาพิทักษ์ก่อนจะจัดทำบุญ 1 คืน ระหว่างการนอนค้างที่ศาลา จะมีชาวบ้านร่วมวงสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ บอกเล่าเรื่องราวในอดีต สะท้อนให้เห็นถึงความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และประสบการณ์ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับศาลาประชาพิทักษ์ ทั้งหมดเป็นกิจกรรมที่เกิดจากความต้องการของชุมชนซึ่งเป็น “การระเบิดจากข้างใน” ผู้วิจัยเป็นเพียงผู้อำนวยการเท่านั้น

3. จัดตั้งกลุ่มดำเนินงาน โดยแบ่งโครงสร้างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอำนวยการและกลุ่มปฏิบัติการ ดังนี้

3.1 กลุ่มอำนวยการ ประกอบด้วย ประธานหรือตัวแทนจากกลุ่มปฏิบัติการ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ โดยมีหน้าที่ประสานงาน กำหนดแนวทางการดำเนินงาน จัดทำแผนงานเพื่อขับเคลื่อนชุมชนด้วยศิลปวัฒนธรรมที่นำไปสู่การ

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

จัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมและแนวทางการสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม

3.2 กลุ่มปฏิบัติการ คือ กลุ่มย่อยในด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนที่สามารถส่งเสริมหรือสร้างแนวทางที่จะนำไปสู่การเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมได้ โดยแบ่งออกเป็น 7 กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุสำหรับการบอกเล่าเรื่องราวของชุมชน กลุ่มขนมหวาน กลุ่มอาหารพื้นบ้าน กลุ่มแพทย์พื้นบ้าน กลุ่มพิธีกรรม กลุ่มน้ำตาลโตนด และกลุ่มศิลปะการแสดง

4. การคัดเลือกและจัดกระทำข้อมูล โดยจัดเวทีประชุมระหว่างคณะกรรมการอำนวยการชุมชนนาพันสามและคณะผู้วิจัย โดยคณะผู้วิจัยนำเสนอกรอบแนวคิด “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ มี 6 สาขา ได้แก่ วรรณกรรมพื้นบ้าน ศิลปะการแสดง แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาลต่างๆ ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล งานช่างฝีมือดั้งเดิม และกีฬา การละเล่นพื้นบ้าน และศิลปะป้องกันตัวให้กับชุมชนได้รับทราบ

ภาพที่ 3 การประชุมเพื่อคัดเลือกและจัดกระทำข้อมูล

5. การจัดทำและใช้แผนที่ทางวัฒนธรรม โดยจัดเวทีประชุมคณะกรรมการเพื่อคืนข้อมูลให้กับชุมชน โดยนำแผนที่วัฒนธรรมชุมชนนาพันสาม (ฉบับร่าง) พร้อมชุดข้อมูลทางวัฒนธรรมชุมชนทั้งหมด ให้ชุมชนตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของรายละเอียดต่างๆ จนได้ข้อเสนอแนะที่จะนำมาปรับแก้ไขให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

ภาพที่ 4 แผนที่ทางวัฒนธรรมชุมชนนาพันสาม

ภาพที่ 5 แผนที่ทางวัฒนธรรมชุมชนนาพันสาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน ได้มีการจัดตั้งกลุ่มดำเนินงาน “การทำข้อมูลชุมชน” ซึ่งกลุ่มนี้เป็นกลุ่มร่วมกันขับเคลื่อนงานศิลปวัฒนธรรมชุมชน โดยมีการคัดเลือกและจัดกระทำกับข้อมูลทางวัฒนธรรมที่รวบรวมขึ้น แล้วนำมาสังเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม 6 ด้าน ได้ดังนี้

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

ตาราง 1 มรดกทางวัฒนธรรม 6 ด้าน ของชุมชนนาพันสาม

หมวดวัฒนธรรม	ด้าน	บุคคล/สถานที่
1. วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา	1. ตำนานพื้นบ้าน	วัดนาพรม
		วัดดอนแตง (ร้าง)
		โคกเศรษฐี บ้านนาขลู่
2. ศิลปะการแสดง	1. บทร้องเพลงเรือ	นายเจือ คล้ายทิพย์
	2. หนังตะลุง	เด็กชายสิทธิพงศ์ ขำเพชร
	3. ระบำวัวลาน	โรงเรียนวัดนาพรม
3. แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล	1. การกวนข้าวกระยาทิพย์-กระยาสารท	วัดนาพรม
	2. ตักบาตรบนหลังเกวียน	วัดนาพรม
	3. แต่งงานบนหลังเกวียน	วัดนาพรม
	4. ปิดตำบลกินฟรี	วัดนาพรม
	5. ศาลหมู่บ้าน	ศาลประจำหมู่บ้าน 21 แห่ง
4. ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล	1. ขนมหวาน	บ้านทำขนมหวาน
	2. อาหารพื้นบ้าน	วัดนาพรม
	3. การแพทย์และแพทย์พื้นบ้าน	นางช้วน ระหว่างบ้าน
	4. ร่างทรง ผู้ประกอบพิธีกรรม	นางผ่องศรี เทพอยู่
	5. ศาลาประชาพิทักษ์	หมู่ที่ 3 บ้านท่า-นาโตนด
5. งานช่างฝีมือดั้งเดิม	1. ช่างทำบ้านทรงไทย	นายน้อย เดชเพชร
	2. ช่างขุดกลองยาวและซ่อมเรือ	นายสมร จันทะทัง
6. การเล่นพื้นบ้าน การกีฬา และการต่อสู้	1. นักเลงวัวลาน	นายผ่อน เอี่ยมสะอาด

จากตาราง 1 แสดงให้เห็นถึงความร่ำรวยทางวัฒนธรรมของชุมชน เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับชุมชนทำให้สรุปได้ว่า วัดนาพรม มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมและแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชุมชนได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ วัดนาพรมเป็นศูนย์รวมมรดกทางวัฒนธรรมทั้ง 6 ด้านของชุมชนไว้ด้วยกัน เนื่องจากภายในวัดมีการนำข้อมูลวิถีชีวิตชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี พิธีกรรม ศิลปะการแสดง และสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น มาบริหารจัดการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมในรูปแบบของเทศกาล ตลาด และพิพิธภัณฑ์ ที่สามารถเล่าเรื่องราวต่างๆ ทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีต้นทุนที่สามารถขับเคลื่อนไปสู่ผู้ประการทางวัฒนธรรมได้ วัดนาพรมตั้งอยู่ที่หมู่ 8 ตำบลนาพันสาม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี บนเนื้อที่กว่า 16 ไร่ เป็นวัดที่เก่าแก่ไม่ปรากฏหลักฐานการสร้างที่แน่ชัด แต่เมื่อพิจารณาถึงโบราณสถานภายในวัด สันนิษฐานได้ว่าน่าจะถูกสร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย (พระครูสมุห์เชาวลิต มหาปญโญ, ล้อม เพ็งแก้ว, บัวไทย แจ่มจันทร์ และสมบูรณ์ แก่นตะเคียน, 2532) วัดนาพรมจึงเป็นศูนย์รวมของแหล่งความรู้ด้านวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องไม่ได้ เช่น ตำนานพื้นบ้าน ที่สามารถบอกเล่าโดยปราชญ์คนสำคัญของชุมชน คือ ท่านพระครูพิศาลวัชรกิจ เจ้าอาวาสวัดนาพรม รองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี และที่จับต้องได้ เช่น สถาปัตยกรรม จิตรกรรมฝาผนัง โบราณวัตถุต่างๆ ฯลฯ การจัดกิจกรรมหรืองานเทศกาลต่างๆ ของชุมชนนาพันสามมักจะจัดขึ้นที่วัดนาพรมแห่งนี้

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

ภาพที่ 6 งานตักบาตรบนหลังเกวียน

ภาพที่ 7 งานปิดตำบลกินฟรี

ตอนที่ 3 แผนที่ทางวัฒนธรรมกับมิติการเปลี่ยนแปลง

ซึ่งผลการดำเนินงานทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงใน 2 มิติ ดังนี้

1. มิติทางสังคม

จากกิจกรรมเหย้าเยือน 5 พื้นที่ในจังหวัดเพชรบุรีของโครงการวิจัยนี้ (ชุมชนหนองแก้ว-ไร่หัวลุ่ม อ.บ้านลาด ชุมชนบ้านน้อย อ.เขาย้อย ชุมชนยางน้ำกลัดใต้ อ.หนองหญ้าปล้อง ชุมชนหนองจอก อ.ท่ายาง และชุมชนนาพันสาม อ.เมือง) หลังกลับจากการศึกษาดูงานพื้นที่ร่วมวิจัยอื่นๆ มีการถอดองค์ความรู้จากประสบการณ์ สะท้อนผ่านกิจกรรมสุนทรียสนทนา สามารถทำให้ชุมชนนาพันสามย้อนกลับมาพิจารณาจุดดีและจุดด้อยของตนเอง พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการพัฒนาพื้นที่เชิงวัฒนธรรมต่อไปได้ โดยผลลัพธ์ที่ได้ คือ คนในชุมชนนาพันสามมีพลังในการต่อสู้ รักและหวงแหนชุมชน เห็นประโยชน์ของชุมชนมากกว่าของตนเอง โดยต้องการให้มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีเป็นคนกลางในการประชุมหารือเพื่อหาแนวทางการพัฒนาตลาดน้ำนาพันสาม สำหรับการเปลี่ยนแปลงในมิติทางสังคมของชุมชนนาพันสามมีดังนี้

1. คนในชุมชนต้องการปรับเปลี่ยนชื่อตลาดน้ำนาพันสาม โดยไม่ต้องการให้ใช้ชื่อตลาดน้ำอีกต่อไป หากสถานการณ์เป็นดังปัจจุบัน คนในชุมชนเกรงว่าจะส่งผลในแง่ลบกับชุมชนและชุมชนจะเสียหายได้หากยังคงใช้คำว่า ตลาดน้ำนาพันสาม สอดคล้องกับการสำรวจความพึงพอใจของกลุ่มคนที่เข้ามาในตลาดน้ำนาพันสามจากการสัมภาษณ์ก็ดี หรือจากข้อเสนอแนะในเว็บไซต์ต่างๆ ดังนั้นทางองค์การบริหารส่วนตำบลอาจจะต้องร่วมกันระดมความคิดเพื่อหาวิธีการร่วมกับชุมชนและดำเนินการต่อไป สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนเริ่มที่จะปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดของตนเอง เริ่มต้องการที่จะเป็นผู้คิดแล้วลงมือกระทำมากกว่าฟังคำสั่งแล้วลงมือกระทำ

ภาพที่ 8 ตลาดน้ำนาพันสาม ปี 2560

2. จากกิจกรรมระดมสมองโดยผู้เชี่ยวชาญ ทำให้คนในชุมชนสามารถนำความรู้กลับไปใช้จัดการชุมชนของตนเองได้อย่างบูรณาการ เห็นได้ชัดว่าคนในชุมชนสามารถนำโครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนมาบูรณาการร่วมกันได้ ตัวอย่างเช่น กิจกรรมมหกรรมผู้ประกอบการที่จัดขึ้นในวันที่ 11 มีนาคม 2561 ชุมชนสามารถบูรณาการร่วมกับโครงการของกลุ่มเพชรบุรีดีจัง และโครงการของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีได้ ซึ่งหากได้รับการแนะนำหรือการเสริมแรง คาดว่าในอนาคตคนในชุมชนสามารถที่จะเลือกหรือตัดสินใจที่จะรับหรือไม่รับโครงการต่างๆ ที่ทางภาครัฐจัดสรรลงมาสู่ชุมชนได้

ภาพที่ 9 กิจกรรมผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

3. คนในชุมชนเริ่มตื่นตัวมากขึ้นจากกิจกรรมสำรวจแหล่งโบราณคดี หรือการเดินสำรวจศาลประจำหมู่บ้าน เริ่มรู้จักการป้องกันการเสื่อมสลาย และอนุรักษ์สิ่งที่มีคุณค่าของชุมชน

2. มิติทางวัฒนธรรม

ประชาชนในพื้นที่นาพันสามตระหนักถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม สะท้อนจากกิจกรรมต่างๆ กลุ่มเยาวชนได้เรียนรู้รากเหง้าของตนเอง และรู้สึกสนุกเพราะไม่เคยรู้เรื่องราวต่างๆ เหล่านี้มาก่อน ปราชญ์ในชุมชนมีความสุขที่ได้เล่าเรื่องและหันกลับมาเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมอีกครั้งหลังจากที่ไม่เคยรู้สึกว่าสิ่งที่ตนเองปฏิบัติเป็นสิ่งที่มีค่าเนื่องจากไม่ได้รับการยกย่อง ยกตัวอย่างกิจกรรมย่อยที่ทางโครงการวิจัยได้ขับเคลื่อน โดยเน้นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนซึ่งมีกระบวนการดังนี้

1. ผู้วิจัยได้นำเยาวชนไปเก็บข้อมูลกับปราชญ์ชาวบ้าน
2. ปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้รู้ในชุมชนได้มีโอกาสถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับกลุ่มเยาวชน ได้แก่ กิจกรรมกลองยาว กิจกรรมการตำข้าวเม่า และกิจกรรมเห่เรือบก
3. สรุปกระบวนการโดยการสนทนาเพื่อสะท้อนกระบวนการที่ผู้วิจัยจัดให้ พบว่าทั้งเยาวชนและปราชญ์ชุมชนต้องการที่จะสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าไว้ที่วัดนาพรม โดยการเก็บรวบรวมเรื่องราวต่างๆ ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ และกิจกรรมต่างๆ

ภาพที่ 10 พิพิธภัณฑ์วัดนาพรม

สรุปและอภิปรายผล

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้สามารถสรุปและอภิปรายผลเชิงกระบวนการ ได้ดังนี้ การพัฒนาเพื่อสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้นในชุมชนนั้น ต้องเกิดจากความต้องการหรือการระเบิดจากข้างใน ซึ่งผู้วิจัยควรที่จะศึกษาวิจัยตามปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยพยายามมองและทำความเข้าใจในการค้นหาสาเหตุที่อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ต่างๆ เพื่อที่จะทราบถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชนอย่างเป็นระบบและมีความน่าเชื่อถือ ถือได้ว่าเป็นแนวทางการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน ถึงแม้ว่าระยะเวลาของการศึกษาวิจัยจะใช้เวลาเพียง 1 ปี 6 เดือน ก็ตาม แต่ด้านกระบวนการในการคัดเลือกพื้นที่ ผู้วิจัยได้มีเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่โดยพิจารณาจากความต้องการของชุมชน ความเป็นไปได้ถึงผลสำเร็จของงานวิจัย และผลกระทบที่เกิดขึ้นเมื่อเสร็จสิ้นการวิจัย โดยเกณฑ์ดังกล่าวอาศัยระยะเวลาพอสมควรในการศึกษาพื้นที่ ผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่ที่เคยเป็นห้องปฏิบัติการเรียนรู้ในชุมชนของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ซึ่งทำให้ผู้วิจัยสามารถศึกษาชุมชนตามปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ สอดคล้องกับหลักการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งพระองค์ได้ทรงเน้นย้ำถึงหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ว่า “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ขั้นแรกของการพัฒนา คือ นักพัฒนาต้องมีความ “เข้าใจ” เป็นพื้นฐาน โดยเฉพาะในเรื่องบริบทของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านภูมิประเทศกายภาพ และด้านภูมิสังคม ได้แก่ จารีตประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตของผู้คน สภาพปัญหาต่างๆ ฯลฯ และความต้องการต่างๆ อย่างลึกซึ้งและรอบด้าน

ในฐานะบทบาทอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีของผู้วิจัย เมื่อลงพื้นที่ขับเคลื่อนชุมชนจะได้รับความร่วมมือหรือการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนอย่างองค์รวม สามารถเชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาทั้งมิติตัวคน เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคีการพัฒนา เมื่อเปรียบเทียบทฤษฎีการพัฒนาเชิงพื้นที่ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้เปรียบเสมือนแบบแผนการพัฒนาพื้นที่แบบสนับสนุนและผลักดัน (สฤษดิ์ ติยะวงศสุวรรณ, 2557) ทำให้เกิดกลไกการขับเคลื่อนเชิงพื้นที่ของชุมชนนาพันสามสู่ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาต้นทุนทางวัฒนธรรมชุมชน 2) จัดเวทีสร้างความเข้าใจ “การเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม” 3) ชุมชนวิเคราะห์ศักยภาพในการสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม 4) การกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจในการเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม 5) ชุมชนนำเสนอแนวทางการสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม 6) ส่งเสริมและทดลองการเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม และ

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

7) ประเมินผลการทดลอง ปรับปรุงแก้ไข และประยุกต์ใช้จริงในอนาคต

กลไกการขับเคลื่อนสู่ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมดังกล่าวสะท้อนถึงการขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล (2561) ที่ศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน โดยพบว่ารูปแบบการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนนั้นต้องอาศัยการดำเนินการของทุกภาคส่วนซึ่งจะบูรณาการเชื่อมโยง ทุกเครือข่ายทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีกลยุทธ์ที่สามารถดึงเอาความรู้ความสามารถของปราชญ์ชาวบ้าน หรือคนในชุมชน ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น กลไกทางสังคม นำมาใช้ในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ แหล่งความรู้ แหล่งภูมิปัญญา และความสัมพันธ์ บ้าน วัด โรงเรียน กับ แหล่งความรู้และแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงผลการวิจัยของสาวิณี รอดสิน (2554) ที่มีลักษณะข้อค้นพบไปในทิศทางเดียวกัน คือ ความสามารถที่จะนำไปสู่ความเข็มแข็งของชุมชนมี 3 ระดับ ได้แก่ 1) จุดกำเนิดของชุมชนเข้มแข็งนั้น ต้องให้คนในชุมชนมีความรู้และมีโอกาสไปดูงานนอกสถานที่ 2) การดำรงความเข้มแข็งนั้น คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง เพื่อให้รู้สึกรักและหวงแหนชุมชน มีความตระหนักถึงการเป็นเจ้าของปัญหาของชุมชนเป็นอย่างดี และ 3) การถ่ายทอดความสำนึกชุมชนไปสู่เยาวชนในชุมชน ซึ่งกระบวนการทั้งหมดนอกจากจะสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนในการพัฒนาแล้ว ยังสามารถเป็นการสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีแบบองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลาง (สุมาลี สังข์ศรี, 2556, น. 40-42) ยึดหลักการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนแบบมีส่วนร่วม กระบวนการสร้างทุนชุมชน กระบวนการวิจัยชุมชน กระบวนการผสานความหลากหลาย และกระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ชุมชนสามารถนำข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนทั้ง 6 ด้าน ไปจัดพิมพ์เป็นหนังสือประจำตำบล เพื่อใช้สำหรับการจัดการศึกษาหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป

2. ชุมชนสามารถนำแผนที่ทางวัฒนธรรมไปใช้ประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมของชุมชน และพัฒนาแผนที่ทางวัฒนธรรมในรูปแบบภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ฯลฯ เพื่อนำไปสู่การเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมต่อไปได้

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งสถาบันคลังสมองของชาติเป็นผู้ประสานงานในการสนับสนุนทุนวิจัย องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี วัดนาพรม โรงเรียนวัดนาพรม กลุ่มลูกหว้านาพันสาม และชุมชนนาพันสาม ที่ร่วมกันจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรม และมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีที่สนับสนุนและเปิดโอกาสให้บุคลากรในสังกัดได้พัฒนาตนเองในด้านการวิจัย

References

Napansam Subdistrict Administration Organization. (2016). **Slogan of Napansam Subdistrict.** Retrieved [December 18, 2016]. from http://www.napansam.go.th/

Phrabaidika Suphot Tabaselo. (2018). The Community Sustainable Development: The Correlation between the Sufficiency Economy Community and the Sila 5 village in Ubonratchathani, Sisaket, Buriram and Surin. **Journal of MCU Peace Studies**. 6 (1), 116-128.

Phrakhu Samu Chaowalit Mahapanyo, Pengkaew, L., Chamchan, B., and Kaentakhian, S. (1989). **Phrakhu Watcharathammachot (Thiep Thitachotiko) Cremation volumes**. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya.

Rodsin, S. (2011). **Community Strength: A Case of Pangjampee Village, Huay-Kaew District, Mae-On, Chiangmai**. A Thesis for the Master Degree of Public Administration, Program of Public Administration, Graduate School, Silpakorn University.

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Sungsri, S. (2013). A Guideline for Developing Thai Society to Be A Learning Society. **STOU EDUCATION JOURNAL**. 6 (2), 33-46.

Tiyawongsuwan, S., Harnpachern, R., and Kavisarasai, S. (2014). A Study on Integration of Provincial Potential Development: Case Study of Bueng Karn Province. **NAJUA Architecture, Design, and Built Environment**. 28, 299-319.

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

การออกแบบลวดลายผ้าเพื่อต่อยอดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ จากข้อมูลท้องถิ่นวัฒนธรรม จังหวัดเพชรบูรณ์

ฤทัยทิพย์ รัตนพันธ์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

E-mail: ruetaitip_art@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ได้ริเริ่มจากความประทับใจในลวดลายผ้าพื้นถิ่นของจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ศึกษาและเล็งเห็นถึงความงดงามของผ้าทอฝ้ายที่เกิดจากสีธรรมชาติ ซึ่งเป็นอาภรณ์นุ่งห่มที่มีประวัติมาอย่างยาวนาน จึงปรารถนาที่จะสร้างสรรค์ผลงานการออกแบบร่วมกับงานวิจิตรศิลป์ สร้างรูปแบบและคุณค่าของลายผ้าทอดั้งเดิมที่เกิดจากการขัดกันของเส้นด้าย นำมาสร้างใหม่เป็นลวดลายที่เกิดจากสี และต่อยอดนำไปสู่ประโยชน์ใช้สอยที่หลากหลายยิ่งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบลวดลายผ้าด้วยเทคนิคจิตรกรรมจากข้อมูลท้องถิ่นวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ต่อยอดจากผ้าทอดั้งเดิมของเมืองเพชรบูรณ์และเพื่อเป็นต้นแบบให้กับผู้ที่สนใจนำไปประกอบอาชีพสืบไป โดยการนำผ้าทอสีพื้นขาวที่สามารถซึมซับสีเฉดต่างๆ ได้ดี มาสร้างลวดลายด้วยกระบวนงานจิตรกรรม ซึ่งได้แรงบันดาลใจจากข้อมูลทางสุนทรียภาพ ความงามทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ มรดกวัฒนธรรม และได้ตระหนักถึงคุณค่าความงดงามทางด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การสร้างคุณค่าทางศิลปะและการอนุรักษ์ท้องถิ่นวัฒนธรรม ทั้งสามารถเป็นแหล่งทัศนียภาพผ่านผลงานลวดลายผ้าที่มีเนื้อหาของเอกลักษณ์ท้องถิ่นและวิถีชีวิต จากข้อมูลจึงนำสู่มาจินตนาการลวดลายไทยประยุกต์ ที่บ่งบอกถึงความเป็นพื้นถิ่นเพชรบูรณ์ ผลงานชุดนี้บรรลุวัตถุประสงค์และแนวความคิด ข้าพเจ้าสามารถสร้างสรรค์ผลงานที่ถ่ายทอดรูปลักษณ์ถึงจังหวัดเพชรบูรณ์และเป็นแนวทางในการต่อยอดของผู้ที่สนใจสืบไป

คำสำคัญ : การออกแบบลวดลายผ้า, ต่อยอดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์, ลวดลายผ้าสร้างสรรค์

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

Fabric Pattern Design to Further Creative Products of Local Culture in Phetchabun Province

Ruetaitip Rattanaphan
Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchabun Rajabhat University
E-mail: ruetaitip_art@hotmail.com

ABSTRACT

This research was initiated from the impressions of fabric pattern design. The objective was to design patterns of woven fabrics from the local culture of Phetchabun Province, in order to create products to further enhance work from the city of Phetchabun. It was also to be a model for those interested in the profession, by bringing the city's woven fabric to create new fabrics together. This was meant to be an inspiration the culture and way of life of the people of Phetchabun Province. Phetchabun Province is a fertile area, surrounded by mountains, with good weather and beautiful nature. This inspires old traditional cultural learning, which is valuable, along with the way of life of the people, who are calm and simple, thus resulting in a unique identity that be drawn into the pattern that indicates it is local. This work achieved its objectives and concepts that conveys the Phetchabun identity and serves as a guideline for those who are interested.

Keywords: design, pattern, fabric, capped products, creative fabric patterns.

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

บทนำ

จากความประทับใจในลวดลายผ้าพื้นถิ่นของจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งบอกเล่าขนบธรรมเนียมประเพณี ผสมผสานเป็นเอกลักษณ์ผ่านลวดลายจากฝีมือของผู้คนในท้องถิ่น ได้ศึกษาประวัติ ที่มาและกระบวนการทอที่เกิดจากการขัดกันของเส้นด้าย ผ้านั้นมีคุณสมบัตินุ่ม เหนียว ทนความร้อนและซึมซับสีได้ดีจึงเลือกผ้าทอฝ้ายสีพื้นธรรมชาติ นำมาออกแบบลวดลายด้วยเทคนิคจิตรกรรมสร้างใหม่ เป็นลายที่เกิดจากสี และต่อยอดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าให้มีความร่วมสมัย

ความงดงามในวัฒนธรรมประเพณีที่มีความหลายหลายทางเชื้อชาติ ธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ อีกทั้งเป็นงานศิลปะท้องถิ่นที่มีความเก่าแก่ทรงคุณค่าของจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเชื่อมโยงกับเอกลักษณ์ไทย โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถานที่พุทธศาสนิกชนให้ความสำคัญและทำกิจกรรมทางศาสนา แสดงความเป็นชนชาติได้อย่างชัดเจน เป็นการสร้างสรรค์รูปแบบ เนื้อหา เรื่องราวและความรู้สึกนึกคิด ความเลื่อมใสศรัทธาที่มีต่อมรดกวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า ผ่านลวดลายผ้าจิตรกรรมไทยประยุกต์ ร่วมกับการออกแบบผลิตภัณฑ์

จิตรกรรมไทย นับว่าเป็นศิลปะไทยที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง ภายในเรื่องราวที่เต็มไปด้วยชีวิตจิตใจ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของคนไทยที่มีอยู่อย่างครบถ้วน นับว่าเป็นศิลปะไทยที่เป็นสัญลักษณ์ของชาติไทย ที่คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อกันมา อาจต่อเติมเสริมสร้างขึ้นบ้าง เพื่อให้เหมาะสมกับกาลสมัยเป็นจิตรกรรมไทยประยุกต์ จิตรกรรมไทยสร้างสรรค์ และการศึกษาเรียนรู้ศิลปะไทยเพื่อตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญภูมิปัญญาของคนไทยโบราณ และเพื่อสร้างมรดกทางวัฒนธรรมให้ลูกหลานไว้คงอยู่สืบไป

สืบเนื่องจากที่ข้าพเจ้าได้มีโอกาสสร้างสรรค์และออกแบบลวดลายผ้ามาอย่างต่อเนื่องในช่วง จากกลุ่มเล็กๆ ขยายไปสู่ชุมชน ชาวบ้านได้ให้ความสนใจที่จะเรียนรู้การสร้างสรรค์ลวดลายผ้า ไม่นานกลุ่มก็เติบโตขึ้นกลายเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ของชาวบ้านในชุมชนมาจนถึงทุกวันนี้

ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงสาระความสำคัญของธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ศิลปะไทยที่ทรงคุณค่า โดยสร้างสรรค์ผลงานการออกแบบร่วมกับงานวิจิตรศิลป์ พัฒนาจากลวดลายดั้งเดิมที่เกิดจากการขัดกันของเส้นด้าย นำมาสู่ลวดลายที่เกิดจากสี คลี่คลายเป็นเอกลักษณ์รูปแบบเฉพาะตนต่อยอดผืนผ้าให้มีความร่วมสมัย และเกิดประโยชน์ใช้สอยที่หลากหลายยิ่งขึ้น และเป็นทางเลือกของผู้บริโภคในสังคมยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อออกแบบลวดลายผ้าทอด้วยกระบวนการงานจิตรกรรมจากข้อมูลท้องถิ่นวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ต่อยอดจากผ้าดั้งเดิมของเมืองเพชรบูรณ์
3. เพื่อเป็นต้นแบบแนวทางอาชีพให้แก่ผู้ที่สนใจในการพัฒนาต่อยอดสืบไป

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ศิลปะ (Art Creative Research) เรื่อง การออกแบบลวดลายผ้า เพื่อต่อยอดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากข้อมูลท้องถิ่นวัฒนธรรม จังหวัดเพชรบูรณ์ สร้างสรรค์ผลงานการออกแบบร่วมกับงานวิจิตรศิลป์ ต่อยอดนำไปสู่ประโยชน์ใช้สอยที่หลากหลายยิ่งขึ้น มีระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

1. ศึกษาผ้าทอเมืองเพชรบูรณ์

1.1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผ้าทอภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบูรณ์

1.2 ศึกษาข้อมูลท้องถิ่นวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์

1.3 ศึกษาข้อมูล เอกสาร ตำรา การออกแบบสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์

1.4 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2. ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบผลิตภัณฑ์

2.1 สร้างรูปแบบผืนผ้าสามารถใช้งานได้หลากหลาย

2.2 พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เกิดประโยชน์ใช้สอย

3. การปฏิบัติสร้างสรรค์ตามกระบวนการทัศนศิลป์

3.1 แรงบันดาลใจ จากความประทับใจในลวด ลายผ้าและข้อมูลท้องถิ่นวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์

3.2 แนวความคิด สร้างสรรค์ผลงานการออกแบบร่วมกับงานวิจิตรศิลป์ พัฒนาจากลวดลายดั้งเดิมที่เกิดจากการขัดกันของเส้นด้าย นำมาสู่ลวดลายที่เกิดจากสี คลี่คลายเป็นเอกลักษณ์รูปแบบเฉพาะตน ต่อยอดผืนผ้าให้มีความร่วมสมัย และเกิดประโยชน์ใช้สอยที่หลากหลายยิ่งขึ้น

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

3.4 ภาพร่างความคิดจากการเก็บข้อมูลทำภาพร่าง (Sketch) โดยคลี่คลายรูปทรงในรูปแบบจิตรกรรมไทยประยุกต์

3.5 เทคนิคและการแสดงออกผลงาน โดยสร้าง สรรค์ลวดลายบนผ้าทอด้วยเทคนิคจิตรกรรมและต่อยอดสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความร่วมสมัย สามารถนำไปใช้สอยได้อย่างหลากหลาย

ผลการวิจัย

การสร้างสรรค์ลวดลายผ้าโดยได้แรงบันดาลใจจากข้อมูลวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวจังหวัดเพชรบูรณ์ เพราะเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ โอบล้อมไปด้วยภูเขา อากาศที่บริสุทธิ์และธรรมชาติที่งดงาม พร้อมทางด้านแหล่งข้อมูลการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่มีความเก่าแก่ทรงคุณค่าและวิถีชีวิตของผู้คนที่มีความสงบเรียบง่าย จึงทำให้เกิดเอกลักษณ์ที่สามารถดึงออกมาจินตนาการไปสู่ลวดลายที่บ่งบอกถึงความเป็นพื้นถิ่นนั้นๆ

ผลงานลวดลายผ้าจิตรกรรมไทยประยุกต์

ภาพที่ 1 ผลงานการออกแบบลวดลายผ้าจากข้อมูลวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของจังหวัดเพชรบูรณ์

ผลงานการต่อยอดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์

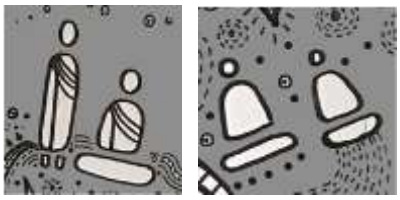
ภาพที่ 2 ผลงานลวดลายผ้าตัดเย็บผสมวัสดุหนังสีน้ำตาล

ภาพที่ 3 ผลงานลวดลายผ้าตัดเย็บผสมวัสดุหนังสีดำ

ลวดลาย

ลวดลายผ้าที่ข้าพเจ้าสร้างขึ้นได้รับแรงบันดาลใจจากข้อมูลท้องถิ่นวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ จึงส่งผลต่อการออกแบบลวดลายผ้าของข้าพเจ้า ซึ่งจะประกอบไปด้วย ธรรมชาติ วัด โบสถ์ วิหาร โบราณ- สถาน โบราณวัตถุ สถานที่ทางวัฒนธรรมต่างๆ เกิดเป็นรูปแบบสัญลักษณ์ทางธรรมชาติและศาสนา ที่ถ่ายทอดสู่การสร้างสรรค์ลวดลาย และสามารถถอดสัญลักษณ์ที่คลี่คลายรูปทรงได้ดังนี้

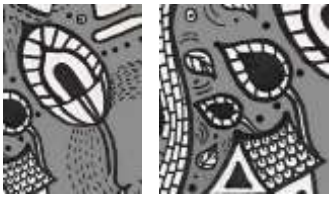

ภาพที่ 4 สัญลักษณ์พระสงฆ์และพระพุทธรูป

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

ภาพที่ 5 สัญลักษณ์เจดีย์

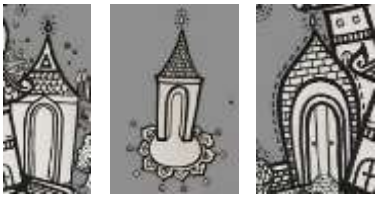
ภาพที่ 6 สัญลักษณ์ตาลปัตร

ภาพที่ 7 สัญลักษณ์บ้านและชุมชน

ภาพที่ 8 สัญลักษณ์ตลาด

ภาพที่ 9 สัญลักษณ์ประตูเมือง

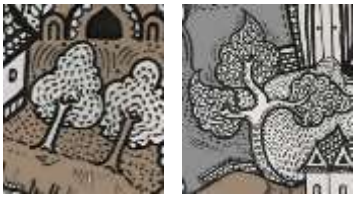
ภาพที่ 10 สัญลักษณ์ที่ฝังร่างคนตาย

ภาพที่ 11 สัญลักษณ์อาชีพ

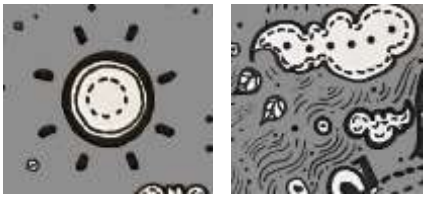
ภาพที่ 12 สัญลักษณ์อาชีพ

ภาพที่ 13 สัญลักษณ์ต้นไม้

ภาพที่ 14 สัญลักษณ์แม่น้ำ

ภาพที่ 15 กลุ่มสัญลักษณ์สภาพอากาศ

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

จากข้อมูลรอบข้างทำให้เล็งเห็นถึงความสำคัญในหลายๆ ด้าน เช่น ด้านศาสนา ด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ ด้านธรรมชาติ และด้านอาชีพ ซึ่งแหล่ง ข้อมูลในท้องถิ่นมีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง สามารถนำไปสร้างสรรค์ได้หลากหลายรูปแบบ ทั้งทางศิลปะและการออกแบบ จนกระทั่งการนำไปต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ในการสร้างรายได้ ทำให้เกิดการตระหนักถึงความสำคัญของท้องถิ่นตนเองที่งดงามนี้

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยนี้ได้สร้างสรรค์รูปแบบและคุณค่าของลายผ้าทอดั้งเดิม นำมาสร้างใหม่เป็นลวดลายที่เกิดจากสี และต่อยอดผลิตภัณฑ์นำไปสู่ประโยชน์ใช้สอยที่หลากหลายยิ่งขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นผลงานด้านทัศนศิลป์จากแรงบันดาลใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของ จ.เพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษาและเก็บรวมรวมข้อมูลเพื่อมาสร้างสรรค์ถอดแบบลายจากข้อมูลข้างต้น เป็นผลงานลายผ้าและพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยเป็น 3 ประเด็นดังนี้

1. เพื่อออกแบบลวดลายผ้าทอด้วยกระบวนการของงานจิตรกรรมจากข้อมูลท้องถิ่นวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ต่อยอดจากผ้าทอดั้งเดิมของเมืองเพชรบูรณ์
3. เพื่อเป็นต้นแบบแนวทางอาชีพให้แก่ผู้ที่สนใจในการพัฒนาต่อยอดสืบไป

ประโยชน์ที่ได้รับคือได้ลวดลายผ้าจากข้อมูลท้องถิ่นวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสร้างคุณค่าทางศิลปะและอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่นไว้ ทั้งยังเป็นการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอเพชรบูรณ์ให้มีความหลากหลายยิ่งขึ้น สามารถถ่ายทอดเจตนารมณ์ให้ผู้คนในท้องถิ่นนั้นได้ตระหนักถึงมรดกวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า และเป็นต้นแบบให้กับผู้ที่สนใจนำไปต่อยอดสู่อาชีพสืบไป

นอกจากประโยชน์ข้างต้นแล้ว ผลงานลายผ้าจากข้อมูลท้องถิ่นวัฒนธรรม จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้รับการจดลิขสิทธิ์ เพื่อคุ้มครองลายสร้างสรรค์ เลขที่จดลิขสิทธิ์ 353184

ภาพที่ 16 ลิขสิทธิ์ลวดลายผ้าเลขที่ 353184

โดยกระบวนการยื่นขอจดลิขสิทธิ์การออกแบบลวดลายผ้า (ผลงานศิลปะ) มีอายุความคุ้มครอง 20 ปี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการจัดเก็บข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่าข้อมูลทางแหล่งวัฒนธรรมมีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง ในหลายด้านและหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสุนทรียภาพ ความงามทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม มรดกของชาติ การที่จะให้ตระหนักและเห็นคุณค่า หน่วยงานต้องมีบทบาทสำคัญ มีผู้ให้ความรู้ สิ่งสำคัญที่สุดที่ผู้คนต้องมีคือ จิตใจที่จะมองเห็นถึงคุณค่ามรดกวัฒนธรรมและความงดงามทางด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ มองไปถึงคุณค่าของสิ่งเหล่านี้สามารถนำมาสร้างสรรค์ต่อยอดเลี้ยงชีพได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาในประเด็นอื่นๆ ได้อีกหลากหลาย เช่น ศึกษาวัฒนธรรมในด้านต่างๆ ศึกษาวิถีชีวิตของผู้คนในมุมมองด้านอื่น

2.2 ศึกษาวิจัยโดยการรวบรวมข้อมูลให้ครบทุกพื้นที่แยกประเด็นหมวดหมู่ พร้อมอ้างอิงข้อมูลและภาพประกอบอย่างละเอียด จัดพิมพ์เป็นหนังสือถ่ายทอดความรู้

2.3 จัดอบรมการพัฒนาต่อยอดสร้างสรรค์อาชีพตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่ท้องถิ่นชุมชน

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

References

Fine Arts Depatment. (2004). Northern woven textile. Bangkok: Dokbia.

Institute for Small and Medium Enterprises Development. (2013). Enhancing the product cost and design. Retrieved 10 September 2016 from http://www.ismed.or.th.

Khumtuen, P. (1980). Phetchabun Folk Fables. A Report of Independent Study of Thai program. Phetchabun Rajabhat University, Phetchabun.

Klaisuban, P. (1988). Folk culture. Bangkok: Sutthisan Press.

Noiwangklung, P. (2001). Arts in local areas. Mahasarakham University: the Faculty of Fine and Applied Arts Program in Visual and Performing Arts.

Kanchanakun, S. (1992). Sen sai lai Thai. Bangkok: Chalermchai Publishing.

Jarungjitshunthorn, W. (2006). Theory & concept of design. Bangkok: Idesign Publishing.

Saihu, P. (1998). Social and cultural study concepts: Thai Studies. Nonthaburi: The Office of the University Press Sukhothai Thammathirat Open University.

Soodsang, N. (2005). Industrial design. Bangkok: Odeon Store.

Textile Museum Naresuan University. (2007). Data of Thai textiles in Lower Northern: Phetchabun clothing. Retrieved 10 September 2016 from http://www.openbase.in.th/node/

Thanarutsarit, S. (2007). Thai arts. Bangkok: Chalermchai Publishing.

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

การใช้การเรียนรู้เชิงผลิตภาพและโปรแกรม GSP สอนเรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

พัชรินทร์ เศรษฐีชัยชนะ
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
E-mail: patcharin.settee@vru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและศึกษาความคิดสร้างสรรค์เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต โดยใช้การเรียนรู้เชิงผลิตภาพและโปรแกรม GSP โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 30 คน กำลังศึกษาภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 ของหลักสูตรห้องเรียนส่งเสริมความเป็นเลิศด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์จากโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ การออกแบบการศึกษาในครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงทดลองสำหรับแบบกลุ่มเดียว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.79 ค่าความยากง่ายเท่ากับ 0.38-0.54 และค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 0.52-0.76 เวลาที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้เท่ากับ 20 ชั่วโมง ผลการวิจัยพบว่า การใช้การเรียนรู้เชิงผลิตภาพและโปรแกรม GSP เป็นนวัตกรรมวิธีการจัดการเรียนรู้เรื่องรูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต จากการประเมินความรู้ของนักเรียนเรื่องรูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยจากคะแนนรวม 100 คะแนนของแบบทดสอบก่อนเรียน (Pretest) และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่ากับ 47.90 และ 83.13 ตามลำดับ หลังจากการศึกษานักเรียนมีระดับความรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมีพัฒนาการทางการเรียนเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 67.61 และแผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต โดยใช้ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 91.04/83.13 หลังการเรียนนักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : การเรียนรู้เชิงผลิตภาพ, โปรแกรม GSP, รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ความคิดสร้างสรรค์

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

Using Productivity-based Learning and GSP on Two-Dimensional Geometric Figures and Geometric Transformation for Seventh Grade Students

Patcharin Setteechaichana

Faculty of Education, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage

E-mail: patcharin.settee@vru.ac.th

ABSTRACT

The objective of this research was to develop a lesson plan, to study achievement, and to study creative thinking on two-dimensional geometric figures and geometric transformation by using productivity-based Learning and GSP. The research sample was 30 seventh grade students for gifted child in the science and mathematics curriculum from Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage Demonstration School in the first semester of the 2017 academic year. The design of this study was the one group pretest-posttest design. Tools used in this research were a lesson plan, an achievement test, and a creative thinking test. The achievement test had Reliability of 0.79, Item Difficulty of 0.38-0.54 and Discrimination Power of 0.52-0.76. Time taken for this experiment was 20 hours. From evaluating the knowledge of students on two-dimensional geometric figures and geometric transformation, students had an average score from the total score 100 in pretest and in the achievement test equal to 47.90, and 83.13, respectively. After the study, the students had better achievement, at the level of significance .05. The students had average learning development at 67.61%, and lesson plan on two-dimensional geometric figures and geometric transformation by using productivity-based learning and GSP had efficiency at 91.04/83.13%. After the study, the students had creative thinking at the level of significance .01 ($p<.05$).

Keywords: productivity-based learning, GSP, two-dimensional geometric figures and geometric transformation

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

บทนำ

ปัจจุบันภาวะเศรษฐกิจโลกกำลังเติบโตไปในทิศทางบวก และผู้นำหลายประเทศต่างคาดหวังให้เป็นยุคของคนรุ่นใหม่ที่จะนำพาพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืนทุกด้าน ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญคือ ศักยภาพของระบบการศึกษาเป็นปัจจัยการส่งเสริมนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ที่จะเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของประเทศโดยภาพรวมในศตวรรษที่ 21 (ไกรยศ ภัทรรัตน์, 2556) ความท้าทายของการก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 อย่างสมบูรณ์จึงอยู่ที่ว่าผู้นำประเทศจะทำอย่างไรให้ประชาชมมีความคิดสร้างสรรค์และสามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง ผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้จากหลายสาขาพยายามศึกษาหาวิธีการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์มาเป็นเวลากว่า 50 ปี พบว่า ความคิดสร้างสรรค์นั้นแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) ประเภท Big C หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) บุคคลในระดับนี้ เช่น Da Vinci, Edison, Einstein, Steve Jobs เป็นต้น และ 2) ประเภท Little C หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์ทั่วไปที่เกิดขึ้นได้กับพวกเราทุกคน ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบการศึกษาในหลายประเทศ เช่น สิงคโปร์ เกาหลีใต้ จีน ฮ่องกง ญี่ปุ่น มาเลเซีย เวียดนาม ฟินแลนด์ เป็นต้น จึงพยายามพัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่เน้นสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 หรือ 21st Century Competencies และเน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) เพื่อส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมอันเป็นสาเหตุหลักในการสร้างระบบทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและมั่นคงในอนาคต อันเป็นที่มาของทิศทางการจัดการศึกษารูปแบบใหม่ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าองค์ความรู้ เนื่องจากผลการวิจัยของนักวิจัยทางด้านระบบประสาทวิทยาและสมองของหลายๆ ท่าน พบว่า การอัดข้อมูลความรู้ผ่านการสอนเข้าไปสู่สมองของเด็กและเยาวชนจำนวนมากไม่ได้มีผลส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญต่อความคิดสร้างสรรค์ ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ (Creative thinking) ซึ่งต้องเป็นสิ่งใหม่ที่สามารถพัฒนาได้และต้องมีเหตุผล (เกรียงศักดิ์ เจริญวงค์ศักดิ์, 2558) ลักษณะของความคิดสร้างสรรค์มี 3 ประการ ได้แก่ 1) เป็นความคิดที่แปลกใหม่ 2) เป็นความคิดที่แก้ปัญหาได้ 3) เป็นความคิดริเริ่มที่ต้องมีความคงทนและสามารถพัฒนาไปจนถึงจุดที่สมบูรณ์ (ศรีสุรางค์ ทีนะกุล, 2552) ความคิดสร้างสรรค์ขอบบุคคลสามารถพัฒนาได้ด้วยการสอนและการฝึกปฏิบัติที่ถูกวิธี การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ควรกระทำตั้งแต่ยังเด็กก่อนวัยเรียน เพราะเป็นระยะเวลาที่เด็กมีจินตนาการสูงและสมองกำลังพัฒนาศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์อย่างเต็มที่และต่อเนื่อง (อารี พันธ์มณี, 2557) การวัดความคิดสร้างสรรค์สามารถทำได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายและเครื่องมือวัด จากการสืบค้นงานวิจัยของนักวิจัยหลายท่าน พบว่า การวัดความคิดสร้างสรรค์นิยมใช้ 5 วิธี ได้แก่ 1) การสังเกต 2) การวาดภาพ 3) รอยหยดหมึกจากงานศิลปะ 4) การเขียนเรียงความ 5) แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ โดยเฉพาะแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของทอแรนซ์ (Torrance Test of Creative Thinking) (Torrance E. P., 1965) และแบบตรวจสอบผลงานด้านความคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของกิลฟอร์ด (Guilford J. P., 1968) ได้รับความนิยมใช้เป็นอย่างมาก จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยมีความเห็นว่า การเรียนรู้เกี่ยวกับรูปภาพสองมิติและทรงสามมิติ จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยในฐานะของผู้สอนต้องดำเนินการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนอยู่แล้ว ผู้วิจัยจึงเลือกใช้สาระการเรียนรู้เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต เป็นสาระการเรียนรู้สำหรับการวิจัยครั้งนี้

เรขาคณิตเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยอียิปต์โบราณ เมื่อประมาณ 1,700 ปี ก่อนคริสต์ศักราช ชาวอียิปต์และชาวบาบิโลนนำเรขาคณิตมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น การหาพื้นที่ การหาระยะทาง ความยาว ส่วนสูง เป็นต้น ส่งผลให้ความรู้เกี่ยวกับเรขาคณิตมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาถึงยุคสมัยปัจจุบัน ยุคสมัยที่การนำความรู้เกี่ยวกับเรขาคณิตไปใช้ดำรงชีวิตของมนุษย์ เช่น สิ่งปลูกสร้าง สิ่งของเครื่องใช้ รูปลักษณ์อาหาร การสำรวจโลกและอวกาศ เป็นต้น เรขาคณิตช่วยพัฒนาทักษะที่สำคัญ เช่น ทักษะเชิงมิติ สัมพันธ์หรือความรู้สึกเชิงปริภูมิ การคิด การให้เหตุผล การคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น ทักษะเหล่านี้ล้วนเป็นพื้นฐานการเรียนรู้คณิตศาสตร์และศาสตร์อื่นๆ ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป สาระการเรียนรู้เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต เป็นหน่วยการเรียนรู้หน่วยหนึ่งในรายวิชาการสำรวจเรขาคณิตด้วยโปรแกรม GSP ซึ่งรายวิชาดังกล่าวจัดอยู่ในกลุ่มวิชาเพิ่มเติมตามโปรแกรม พสวท. (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.), 2555) สำหรับนักเรียนห้องเรียนความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ในอดีตการจัดกิจกรรม

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

การเรียนรู้เกี่ยวกับเรขาคณิต ครูส่วนใหญ่จะใช้เครื่องมือวงเวียน ครึ่งวงกลมและสันตรงหรือไม้บรรทัด เพื่อสร้างรูปบนกระดาษ ให้นักเรียนเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอน ซึ่งการใช้เครื่องมือวงเวียนและสันตรงหรือไม้บรรทัด ส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนของรูป จากความสำคัญและปัญหาที่พบข้างต้น ส่งผลให้ครูจำเป็นต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะที่นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ลักษณะกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงผลิตภาพ ซึ่งการเรียนรู้รูปแบบนี้จะทำให้นักเรียนเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญ

ของการเรียนเรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต

การเรียนรู้เชิงผลิตภาพ (Productivity - Based Learning) เป็นรูปแบบการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่มุ่งให้ผู้เรียนสร้างผลงาน สร้างผลผลิต สร้างองค์ความรู้จากการเรียนรู้เรื่องนั้น เป็นการเรียนรู้ขั้นสูงสุดที่ต้องเริ่มต้นจากการวางรากฐานกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ (Gardner H., 2017) กล่าวคือ กระบวนการเรียนรู้เริ่มจากการแสวงหาความรู้ การปรับความรู้ การตกผลึกความรู้ โดยใช้วิธีการเรียนที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้โดยการวิจัย การเรียนรู้เป็นทีม เป็นต้น บทบาทของครูต้องเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้และเป็นผู้นำที่ผลิตผลงานเชิงสร้างสรรค์ (Creative Productive Leader: CPL) เชิงประจักษ์ โปรแกรม GSP เป็นโปรแกรมที่สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) พยายามส่งเสริมสนับสนุนให้ครูคณิตศาสตร์และครูวิทยาศาสตร์นำไปใช้เป็นเครื่องมือจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน โดยการจัดให้มีการแข่งขันการใช้โปรแกรม GSP ในหน่วยงานต่างๆ ตั้งแต่ระดับเขตพื้นที่การศึกษาถึงระดับประเทศ ประมาณปี พ.ศ. 2542 สสวท. ซื้อลิขสิทธิ์โปรแกรมรุ่น 4.06 และปัจจุบันพัฒนาถึงรุ่น 5.06 สสวท.นำมาแปลเป็นภาษาไทย เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับครูวิทยาศาสตร์และครูคณิตศาสตร์ทั่วประเทศ โปรแกรม GSP เป็นโปรแกรมที่สำรวจเชิงเรขาคณิตพลวัตที่ใช้งานง่าย ลักษณะโครงสร้างของโปรแกรมไม่ซับซ้อน มีคำสั่งสำเร็จรูปต่างๆ สามารถนำมาใช้งานได้ทันที การใช้โปรแกรม GSP ในห้องเรียนคณิตศาสตร์เป็นการบูรณาการเกี่ยวกับความรู้คณิตศาสตร์และทักษะด้านเทคโนโลยีทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาปัญญาทางภาษา ด้านตรรกศาสตร์ ด้านมิติสัมพันธ์และด้านศิลปะ

จากการสืบค้นข้อมูลข้างต้น ส่งผลให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์จากการเรียนเรื่องรูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

กรอบแนวคิดของการวิจัย จากการศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับกลุ่มนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ สาระการเรียนรู้เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต การเรียนรู้เชิงผลิตภาพ การใช้โปรแกรม GSP นั้น ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้มาสร้างเป็นกรอบแนวคิดเพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและศึกษาความคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยกำหนดให้สาระการเรียนรู้เรื่องรูปเรขาคณิตสองมิติ การเรียนรู้เชิงผลิตภาพ และการใช้โปรแกรม GSP เป็นตัวแปรต้นและผลที่คาดว่าจะได้รับเป็นตัวแปรตาม ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต โดยใช้การเรียนรู้เชิงผลิตภาพและการใช้โปรแกรม GSP มีประสิทธิภาพผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 80/80

2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยการเรียนรู้เชิงผลิตภาพและการใช้โปรแกรม GSP มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยการเรียนรู้เชิงผลิตภาพและการใช้โปรแกรม GSP มีความคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต โดยใช้การเรียนรู้เชิงผลิตภาพและโปรแกรม GSP สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต โดยใช้การเรียนรู้เชิงผลิตภาพและโปรแกรม GSP สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

3. เพื่อศึกษาความคิดสร้างสรรค์เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต โดยใช้การเรียนรู้เชิงผลิตภาพและโปรแกรม GSP สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ระเบียบวิธีวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 30 คน ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี โดยมีวิธีการคัดเลือกจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากนักเรียนห้องเรียนความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ในแต่ละระดับชั้นมีเพียง 1 ห้องเรียน

การออกแบบการศึกษาครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงทดลองสำหรับแบบกลุ่มเดียว (One Group Pretest-Posttest Design) ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นศึกษาค้นคว้าข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาเอกสารหนังสือตำรา บทความวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงผลิตภาพ การใช้โปรแกรม GSP การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการสร้างแบบสอบถามวัดความคิดสร้างสรรค์

2. ขั้นวิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเรียน ผู้วิจัยวิเคราะห์สาระการเรียนรู้เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต ประกอบด้วย การสำรวจสมบัติรูปเรขาคณิตสองมิติและการพิสูจน์ทางเรขาคณิต การแปลงทางเรขาคณิต ได้แก่ การเลื่อนขนาน การสะท้อนและการหมุน การประยุกต์การแปลงทางเรขาคณิตและการนำไปใช้ จากนั้นผู้วิจัยสร้างตารางวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเรียนที่ต้องการวัดให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดในหลักสูตรห้องเรียนพิเศษด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.), 2555) เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต

3. ขั้นออกแบบและสร้างเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยออกแบบและสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 3 ชนิด ดังนี้

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต โดยการเรียนรู้เชิงผลิตภาพและโปรแกรม GSP มี 4 แผน สำหรับใช้ทดลองสอน 20 ชั่วโมง

3.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต คะแนนเต็ม 100 คะแนน

3.3 แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต มีจำนวน 4 กิจกรรม

4. ขั้นตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยนำเครื่องมือวิจัยทั้งหมดให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการสอนคณิตศาสตร์ จำนวน 3 คน เป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา การใช้ภาษาและความเหมาะสมของเวลา แล้วนำคำแนะนำต่างๆ มาปรับปรุงแก้ไข

5. ขั้นพัฒนาเครื่องมือวิจัย (Tryout) ผู้วิจัยนำแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและปรับแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองสอนกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จำนวน 37 คน ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างและเป็นนักเรียนศึกษาในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2542 ผู้วิจัยให้นักเรียนกลุ่มดังกล่าวทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ค่าอำนาจจำแนก ค่าความยากง่าย

6. ขั้นทดลองจริง (ขั้นเก็บข้อมูล) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 โดยผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน ใช้เวลา 2 ชั่วโมง จากนั้นผู้วิจัย

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

ดำเนินการทดลองสอนตามขั้นตอน ใช้เวลาสอน 15 ชั่วโมง จากนั้นผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต และแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ ใช้เวลา 3 ชั่วโมง

7. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองมาวิเคราะห์ผลการวิจัยตามหลักสถิติและวิเคราะห์ผลแบบพรรณนาความ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ร้อยละ จากนั้นผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยเพื่อยืนยันข้อค้นพบที่เกิดขึ้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีรายละเอียด ดังนี้

1) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต โดยใช้การเรียนรู้เชิงผลิตภาพและโปรแกรม GSP ผู้วิจัยกำหนดโครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

แผนที่ 1 สำรวจสมบัติรูปเรขาคณิตสองมิติ

แผนที่ 2 การพิสูจน์ทางเรขาคณิต

แผนที่ 3 การแปลงทางเรขาคณิต ได้แก่ การเลื่อนขนาน การสะท้อนและการหมุน

แผนที่ 4 การประยุกต์การแปลงทางเรขาคณิตและการนำไปใช้

การเรียนรู้เชิงผลิตภาพและโปรแกรม GSP มีกระบวนการเริ่มต้นจากการทบทวนความรู้โดยผู้วิจัย และการศึกษาด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ (Study & Search) จนนักเรียนมีความรู้ (Comprehend) ซึ่งในความรู้นั้น จากนั้นนักเรียนนำความรู้ไปปฏิบัติฝึกฝน (Application) วิเคราะห์ (Analysis) และสังเคราะห์ (Synthesis) ซึ่งในกระบวนการนี้จะได้ความรู้ที่ตกผลึก (Regulating Knowledge) ส่วนความรู้อีกส่วนหนึ่งเกิดจากกระบวนการแสวงหาความรู้ใหม่ (Investigating Knowledge) แนวคิดใหม่เพื่อให้ได้ผลงานสร้างสรรค์ใหม่ๆ ในกระบวนการนี้ผู้วิจัยใช้โปรแกรม GSP เป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้ใหม่

2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต จำนวน 10 ข้อ คะแนนเต็ม 30 คะแนน ลักษณะของแบบทดสอบเป็นแบบเติมคำตอบสั้นๆ 5 ข้อ จากขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือวิจัย พบว่าแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.79 ค่าความยากง่ายเท่ากับ 0.38-0.54 และค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 0.52-0.76

3) แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิตเป็นแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวคิดของทอแรนซ์ (Torrance Test of Creative Thinking) (Torrance, 1965) และแบบตรวจสอบผลงานด้านความคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของกิลฟอร์ด (Guilford, 1968) มี 4 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 จินตนาการรูปเหลี่ยม โดยครูกำหนดรูปเหลี่ยมชนิดต่างๆ แล้วให้นักเรียนวาดรูปที่มีความหมายตามจินตนาการของตนเองหรือวาดภาพใดๆ ที่มีรูปเหลี่ยมเป็นส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่ง พร้อมกับเขียนชื่อกำกับไว้ใต้ภาพ ครูกำหนดรูปเหลี่ยมให้จำนวน 60 ภาพ นักเรียนสามารถวาดรูปให้ได้มากที่สุด 60 ภาพ ใช้เวลา 20 นาที

กิจกรรมที่ 2 การประกอบภาพ โดยครูกำหนดรูปเรขาคณิตแล้วให้นักเรียนนำรูปเรขาคณิตนั้นมาประกอบเป็นรูปภาพที่มีความหมายตามจินตนาการให้ได้จำนวนภาพมากที่สุด พร้อมเขียนชื่อกำกับใต้ภาพ กิจกรรมดังกล่าวครูกำหนดรูปเรขาคณิตมาให้ 2 ชุด ชุดละ 4 รูป แต่ละชุดนักเรียนสามารถประกอบเป็นรูปภาพให้ได้จำนวนมากที่สุดเท่าที่ต้องการ ใช้เวลา 20 นาที

กิจกรรมที่ 3 ประโยชน์ของสิ่งของ โดยครูกำหนดชื่อสิ่งของมาให้แล้วให้นักเรียนเขียนประโยชน์ของสิ่งของชนิดนั้นในแง่มุมต่างๆ มาให้มากที่สุด กิจกรรมดังกล่าวครูกำหนดชื่อของสิ่งของมาให้จำนวน 4 คำ แต่ละคำนักเรียนสามารถเขียนประโยชน์ของสิ่งของได้มากที่สุด 20 ข้อ ใช้เวลา 20 นาที

กิจกรรมที่ 4 ผลที่จะเกิดตามมา โดยครูกำหนดสถานการณ์ต่างๆ มาให้แล้วให้นักเรียนเขียนข้อคาดการณ์หรือทำนายผลกระทบที่จะเกิดในแง่มุมด้านต่างๆ มาให้มากที่สุด กิจกรรมดังกล่าวครูกำหนดสถานการณ์มาให้ 3 สถาการณ์ แต่ละสถานการณ์นักเรียนสามารถเขียนคำตอบได้มากที่สุด 20 ข้อ ใช้เวลา 20 นาที

แนวทางการตรวจให้คะแนนแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์จำนวน 4 กิจกรรม มีการตรวจให้คะแนนแบบทดสอบแต่ละฉบับ โดยให้คะแนนตามองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ 3 ลักษณะ ได้แก่ ความคิดคล่อง (Fluency) ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Originality) แล้วรวมคะแนน ทุกลักษณะเข้าด้วยกันทุกข้อเป็นคะแนนความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละกิจกรรม การทำกิจกรรมในแต่ละข้อไม่มีคะแนนเต็มแต่ถูกจำกัดด้วยเวลา ผู้วิจัยกำหนดหลักเกณฑ์การตรวจให้คะแน ดังนี้

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

1. คะแนนความคิดคล่อง (Fluency) การให้คะแนนพิจารณาจากจำนวนคำตอบที่นักเรียนตอบตามเงื่อนไขของข้อสอบแต่ละข้อ โดยให้คะแนนคำตอบละ 1 คะแนน ไม่ว่าคำตอบนั้นจะซ้ำกับคำตอบของผู้อื่นหรือไม่ แต่ถ้าตอบไม่เป็นไปตามเงื่อนไข คำตอบซ้ำในกิจกรรมเดียวกัน หรือเหมือนเดิมกับของตนเองจะไม่ได้คะแนน

2. คะแนนความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) การให้คะแนนพิจารณาจากจำนวนกลุ่มหรือจำนวนทิศทางของคำตอบโดยนำคำตอบที่ให้คะแนนความคิดคล่องตัวไปแล้วมาจัดกลุ่มหรือทิศทางใหม่ คำตอบใดเป็นคำตอบทิศทางเดียวกันหรือมีความหมายอย่างเดียวกันจัดเข้ากลุ่มเดียวกันแล้วนับจำนวนกลุ่มและให้คะแนนตามจำนวนกลุ่มหรือทิศทางของคำตอบที่จัดไว้นั้นโดยให้กลุ่มละ 1 คะแนน

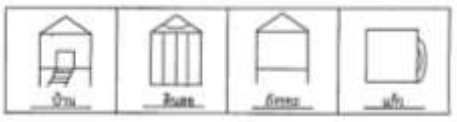
3. คะแนนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Originality) การให้คะแนนพิจารณาจากร้อยละของความถี่ของคำตอบของนักเรียนที่เข้าสอบทั้งหมด โดยการตรวจสอบว่า แต่ละคำตอบมีนักเรียนตอบซ้ำกันคิดเป็นร้อยละเท่าใด ถ้าคำตอบใดมีผู้ตอบซ้ำกันมากเกินไปก็จะไม่ได้คะแนน ถ้ามีคนตอบน้อยเท่าใดคำตอบนั้นจะได้คะแนนมาก

เกณฑ์การพิจารณาความซ้ำซ้อนของคำตอบมีดังนี้(ไพรัตน์ วงษ์นาม)

1. ซ้ำกันมากกว่าร้อยละ 13 ได้ 0 คะแนน
2. ซ้ำกันช่วงร้อยละ 10 - 12 ได้ 1 คะแนน
3. ซ้ำกันช่วงร้อยละ 7 - 9 ได้ 2 คะแนน
4. ซ้ำกันช่วงร้อยละ 4 - 6 ได้ 3 คะแนน
5. ซ้ำกันไม่เกินร้อยละ 3 ได้ 4 คะแนน

การคำนวณคะแนนด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนได้มาจากผลบวกของคะแนนความคิดคล่องตัว คะแนนความคิดยืดหยุ่น และคะแนนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในแต่ละกิจกรรมแต่ละชุดมารวมกันเป็นผลบวกของคะแนนความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนแต่ละคน ตัวอย่างการตรวจประเมินให้คะแนนกิจกรรมที่ 1 จินตนาการสี่เหลี่ยมผืนผ้า

คำชี้แจง ให้นักเรียนวาดภาพต่างๆ จากรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่กำหนดให้มาให้มากที่สุด โดยใช้รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเป็นส่วนสำคัญของภาพและเขียนชื่อภาพกำกับไว้ใต้ภาพ

ภาพที่ 2 ตัวอย่างการเขียนคำตอบกิจกรรมที่ 1

จากภาพที่ 2 ผู้วิจัยประเมินผลการตรวจให้คะแนนของแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ตามตัวชี้วัด 3 ด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

1. ด้านความคิดคล่องตัว คำนวณคะแนนให้ตามจำนวนคำตอบ คือ 4 คะแนน

2. ด้านความคิดยืดหยุ่น คำนวณคะแนนให้ตามจำนวนกลุ่มของคำตอบ ซึ่งจากภาพที่ 1 สามารถแบ่งกลุ่มคำตอบออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 บ้าน กลุ่มที่ 2 ดินสอ กลุ่มที่ 3 ถังขยะและแก้วเป็นคำตอบกลุ่มเดียวกันเพราะเป็นภาชนะที่ใช้ใส่ของเหมือนกัน ดังนั้นในส่วนนี้ นักเรียนจะได้คะแนน 3 คะแนน

3. ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผู้วิจัยมีขั้นตอนการประเมินคะแนนได้แก่ บันทึกคำตอบแต่ละข้อของนักเรียนทั้งหมด 30 คน จากนั้นหาความถี่ของคำตอบแต่ละข้อแล้วให้คะแนนตามเกณฑ์ ดังนี้

3.1 ซ้ำกันมากกว่าร้อยละ 13 ได้ 0 คะแนน
3.2 ซ้ำกันช่วงร้อยละ 10 - 12 ได้ 1 คะแนน
3.3 ซ้ำกันช่วงร้อยละ 7 - 9 ได้ 2 คะแนน
3.4 ซ้ำกันช่วงร้อยละ 4 - 6 ได้ 3 คะแนน
3.5 ซ้ำกันไม่เกินร้อยละ 3 ได้ 4 คะแนน

ข้อคำถามในแบบทดสอบวัดความรู้ (ก่อนเรียน) และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องรูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต มีรูปแบบคำถามที่คล้ายคลึงกันแตกต่างกันแค่ระดับความยากง่ายและความซับซ้อนของข้อมูลที่กำหนดให้ ข้อคำถามในแบบทดสอบทั้ง 2 ฉบับมีจำนวน 4 ข้อและ 1 ชิ้นงาน มีรายละเอียดของข้อคำถาม ดังนี้

1. รูปเรขาคณิตสองมิติ 1 ข้อ
2. การแปลงทางเรขาคณิต 3 ข้อ
3. ชิ้นงานลวดลายแก้ว 1 ชิ้นงาน

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การประเมินและการแปลความหมายของระดับคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบ (ก่อนเรียน) และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนี้

75.01–100.00 หมายถึง นักเรียนมีความรู้ดีมาก

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

50.01–75.00 หมายถึง นักเรียนมีความรู้ดี
25.01–50.00 หมายถึง นักเรียนมีความรู้พอใช้
00.00–25.00 หมายถึง นักเรียนมีความรู้ควรปรับปรุง

ผลการวิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการวิจัยเรื่อง การใช้การเรียนรู้เชิงผลิตภาพและโปรแกรม GSP สอนเรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยมีประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1.จากผลการวิเคราะห์ พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต โดยใช้การเรียนรู้เชิงผลิตภาพและโปรแกรม GSP มีประสิทธิภาพเท่ากับ 91.04/83.13

2.ผลการวิเคราะห์คะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดความรู้ (ก่อนเรียน) เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต และผลการวิเคราะห์คะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดความรู้ (ก่อนเรียน) เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต โดยเฉลี่ย 47.90 คะแนนจากคะแนนเต็ม 100 คะแนน (คิดเป็นร้อยละ 47.90) อยู่ในระดับ “พอใช้” และมีคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต โดยเฉลี่ย 83.13 คะแนนจากคะแนนเต็ม 100 คะแนน (คิดเป็นร้อยละ 83.13) อยู่ในระดับ “ดีมาก” หลังจากการศึกษา นักเรียนมีระดับความรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมีพัฒนาการทางการเรียนเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 67.61

3.ผลการวิเคราะห์คะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ (ก่อนเรียนและหลังเรียน) เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต โดยใช้การเรียนรู้เชิงผลิตภาพและโปรแกรม GSP พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ (ก่อนเรียน) เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต โดยเฉลี่ย 73.81 คะแนน และมีคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ (หลังเรียน) เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต โดยเฉลี่ย 88.68 คะแนน หลังการเรียน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุปและอภิปรายผล

1.นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต โดยใช้การเรียนรู้เชิงผลิตภาพและโปรแกรม GSP มีประสิทธิภาพเท่ากับ 91.04/83.13 นักเรียนมีคะแนนจากแบบทดสอบวัดความรู้ (ก่อนเรียน) เฉลี่ย 47.90 (ร้อยละ 47.90) และมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต เฉลี่ย 83.13 คะแนน (ร้อยละ 83.13) นักเรียนมีความรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีพัฒนาการทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 67.61

2.นักเรียนมีคะแนนจากแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ (ก่อนเรียน) เฉลี่ย 73.81 คะแนน และมีคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ (หลังเรียน) เฉลี่ย 88.68 คะแนน นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ (ก่อนเรียนและหลังเรียน) เรื่อง รูปเรขาคณิตสองมิติและการแปลงทางเรขาคณิต โดยเฉลี่ย 73.81 และ 88.68 คะแนน หลังการเรียน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากข้อสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีประเด็นอภิปรายผลเพื่อนำเสนอ 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การใช้การเรียนรู้เชิงผลิตภาพเป็นวิธีสอนที่มีความเหมาะสมวิธีหนึ่งที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนได้และครูสามารถนำไปใช้จัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นกระบวนการเรียนที่สอดคล้องกับรูปแบบและธรรมชาติการเรียนรู้ของนักเรียน โดยสามารถพัฒนาศักยภาพสมองของนักเรียนแล้วยังทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์และความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าการสอนปกติ การเรียนรู้เชิงผลิตภาพ ทั้งครูและนักเรียนต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยบทบาทครูกับการสอนแบบเชิงผลิตภาพต้องปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่จากการเน้นการสอนแบบบรรยายให้ความรู้เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนแสดงบทบาททำหน้าที่ของตนเองให้เต็มที่ สิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน คือ ความรู้ความเข้าใจกล้าแสดงความรู้สึกที่ดีและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ดังนั้นครูมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญ คือ ผลักดัน ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนพัฒนาทักษะที่สำคัญของ

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

ร่างกาย สิ่งที่จะเกิดกับนักเรียน คือ 3H ได้แก่ 1) Head สมองเกิดความรู้ 2) Hand การลงมือปฏิบัติ 3) Heart จิตใจดี ดังนั้น สิ่งแรกที่ครูควรทำ คือ ลดการพูด ลดการบรรยาย บทบาทสำคัญของครูจะส่งเสริมการเรียนรู้ให้นักเรียนมีผลงาน พฤติกรรมของครูที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงผลิตภาพมี ดังนี้

1. เป็นผู้ประสาน (Coordinator)
2. เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator)
3. เป็นผู้ชี้นำและชี้แนะ (Coach)
4. เป็นผู้จัดกิจกรรมให้นักเรียนกล้าแสดงออก (Activator)
5. เป็นผู้กระตุ้นและให้กำลังใจ (Stimulator)
6. เป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมและค้นหาศักยภาพของผู้เรียน (Supporter)
7. เป็นผู้แสวงหาโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงผลงาน (Seeker)
8. เป็นผู้แสวงหาความรู้ (Researcher and Explorer) อยู่ตลอดเวลา

การเรียนรู้เชิงผลิตภาพส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงในทางบวก ดังนี้

1. เป็นผู้ปฏิบัติดี (Good Practice)
2. เป็นผู้มีความรับผิดชอบ (Responsible)
3. เป็นผู้มีความคิดดี (Positive Thinking)
4. เป็นผู้ใฝ่รู้ (Learning – Oriented)
5. เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ (Sociable)

นอกจากนี้การเรียนรู้เชิงผลิตภาพเป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมนักเรียนให้ค้นหาศักยภาพและความถนัดของตนเอง เพื่อให้เป้าหมายการเรียนสัมฤทธิ์ผลจุดเด่นของการเรียนรู้เชิงผลิตภาพที่ส่งผลต่อนักเรียนโดยตรง มีดังนี้

1. นักเรียนพัฒนาการกระบวนการคิดทุกแบบ ได้แก่ การคิดแบบมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) การคิดวิเคราะห์ (Analysis Thinking) การคิดสังเคราะห์ (Synthesis Thinking) การคิดแก้ปัญหา (Solving Problem Thinking) การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking)
2. นักเรียนพัฒนาทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. นักเรียนรู้จักแนวทางการแสวงหาและจัดการความรู้
4. นักเรียนสร้างองค์ความรู้และจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง
5. นักเรียนความรับผิดชอบและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่เกี่ยวข้อง
6. นักเรียนเกิดความภูมิใจและเกิดแรงผลักให้พัฒนาความรู้และผลงานของตนเอง
7. นักเรียนเกิดความมั่นใจในการประกอบอาชีพเมื่อสำเร็จการศึกษา

ประเด็นที่ 2 การใช้โปรแกรม GSP เนื่องจากโปรแกรม GSP สามารถแสดงให้เห็นภาพและมโนทัศน์ของเนื้อหาได้อย่างชัดเจนและเป็นโปรแกรมที่เหมาะกับครูคณิตศาสตร์เพราะสามารถแสดงลำดับขั้นตอนการอธิบาย ทำให้เข้าใจเนื้อหาเรื่องยากๆ ได้รวดเร็วขึ้น การยกตัวอย่างที่หลากหลายช่วยให้นักเรียนเกิดแนวคิดสามารถสร้างรูปตามที่กำหนดให้ได้ นักเรียนสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างข้อความเชิงทฤษฎีและรูปภาพ นักเรียนสามารถบอกได้ว่า ข้อความเชิงทฤษฎีเมื่อแปลงเป็นรูปภาพแล้วจะมีลักษณะอย่างไร หรือเมื่อกำหนดรูปภาพมาให้แล้วแปลงเป็นข้อความเชิงทฤษฎีจะมีข้อความเป็นอย่างไร นักเรียนสามารถหาข้อสรุปในแต่ละทฤษฎีได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของนักวิจัยหลายท่านพอสรุปได้ว่า การใช้ซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ในการเรียนช่วยให้การสร้างรูปมีประสิทธิภาพ ทำให้กระบวนแก้ปัญหาหรือหาข้อสรุปของนักเรียนทำได้ง่าย ส่งเสริมความสนใจในการเรียน ช่วยในการเรียนเรื่องที่ยากและซับซ้อนได้และประหยัดเวลาในการเรียนรู้ นอกจากนี้การใช้โปรแกรม GSP ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ตามขั้นตอนการเรียนรู้เชิงผลิตภาพนั้น ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของสภาครูคณิตศาสตร์ระดับชาติของสหรัฐอเมริกา (National Council of Teachers of Mathematics (NCTM), 2011) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โปรแกรม GSP ทำให้นักเรียนมีความรอบรู้ทางคณิตศาสตร์ สามารถใช้เหตุผลได้อย่างถูกต้องสมเหตุสมผล และเลือกใช้วิธีแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอนการเรียนรู้เชิงผลิตภาพประกอบกับการใช้โปรแกรม GSP เป็นเครื่องมือการเรียนรู้รูปแบบใหม่ที่ครูคณิตศาสตร์สามารถนำไปปรับใช้สอนเนื้อหาในเรื่องอื่นๆ ต่อไป

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป เนื่องจากการใช้การเรียนรู้เชิงผลิตภาพประกอบกับการใช้โปรแกรม GSP เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อีกแบบหนึ่งที่น่าสนใจ ซึ่งในปัจจุบันยังไม่เคยมีนักวิจัยท่านใดนำวิธีการดังกล่าวไปทดลองสอนกับเนื้อหาคณิตศาสตร์ในเรื่องอื่นหรือนักเรียนชั้นอื่น ดังนั้นจึงควรสนับสนุนให้มีการวิจัยเชิงทดลอง โดยการนำวิธีการดังกล่าวไปทดสองสอนกับเนื้อหาเรื่องอื่นในลำดับต่อไป

References

Chareonwongsak K.. (2015). **Creative Thinking**. Retrieved March 27, 2018, from www.bb.go.th/

Gardner, H. (2017). **Five Minds for the Future. Boston**: Harvard Business School Press.

Guilford J. P.. (1968). **Intelligence, Creativity, and Their Educational Implications**. Retrieved March 27, 2018, from http://journals.sagepub.com

Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2009). **The Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (A.D. 2008) Mathematics**. Bangkok: Ministry of Education.

Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2012). **International Standard Science Classroom High school**. Bangkok: Ministry of Education.

National Council of Teachers of Mathematics. (2011). **Report from the 2011 NCTM Annual Meeting**. Retrieved March 27, 2018, from http://www.dynamicgeometry.com/General_Resources/User_Groups/NCTM_2011.html

Panmani A.. (2014). **Teacher: Creative Personality**. Journal of Guidance and Educational Psychology, Vol. 2 (No. 3-4), 25-29.

Pattarasat K.. (2013). **Creativity Essentials for 21st Century Education**. Retrieved March 27, 2018, from http://www.prachachat.net

Teenakul S.. (2009). **Influence of Calculator on Mathematics Achievement and Attitudes in Mathayom Suksa Udonthani Women's School**. Retrieved March 27, 2018, from http://www.thailis.or.th/tdc

Torrance, E. P.. (1965). **Rewarding creative behavior: Experiments in classroom creativity. Englewood Cliffs**. Retrieved March 27, 2018, from http://www.scirp.org

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตจังหวัดเชียงราย

เบญจมาศ เมืองเกษม

สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

E-mai: benjamat16@yahoo.com

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุ รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ และพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จังหวัดเชียงราย สำหรับกลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 343 คน และคณะผู้บริหาร ผู้สอน ตัวแทนนักเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดเชียงราย จำนวน 11 แห่ง ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลคือการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต และแบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และสถิติที่ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง (= 3.95 , S.D. = 0.58) สำหรับการพัฒนารูปแบบ มีกระบวนการจัดการโดยใช้หลัก 5 ก ได้แก่ กลุ่ม กรรมการ กติกา กิจกรรม และกองทุนมาเป็นฐานการบริหารจัดการ โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจ นำทุนทางสังคมในชุมชนและการมีส่วนร่วมมาเป็นพลังขับเคลื่อนในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายสำคัญ คือ สูงวัยอย่างทรงคุณค่า ชราอย่างภาคภูมิ

คำสำคัญ : คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ การพัฒนารูปแบบ โรงเรียนผู้สูงอายุ

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

The Development of a Management Model for an Elderly School for the Quality of Life Development in Chiang Rai Province

Benjamat Muangkasem

Office of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University

E-mail: benjamat16@yahoo.com

ABSTRACT

The study aimed to study the quality of life of the elderly students, the model for an administration for a school for the elderly and for the developing the quality of life, Chiang Rai Province. The target group was 343 elderly students and administrators, instructors. 11 respondents were interviewed using the data collection method, group discussion, observation and questionnaire by data analysis using content analysis. The statistics for the data analysis were percentage, mean, and standard deviation. The results of this study were as follows: the quality of life of the elderly students in Chiang Rai Province was found at a high level (= 3.95, S.D. = 0.58). For the development of the model, the management process was based on five principles, namely, directors, rules, activities and funds. The focus was on improving the quality of life, physically, mentally, socially and economically. Bringing social capital into the community and participation as driving force achieved important goals that were invaluable to the dignity of the elderly.

Keywords: quality of life for the elderly, development model, school for the elderly

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

บทนำ

ปัจจุบันโครงสร้างของประชากรโลกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลกกำลังประสบปัญหาจำนวนประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกไม่ว่าจะเป็นประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรผู้สูงอายุเร็วที่สุดในโลก สำหรับประเทศไทยกำลังถึงจุดเปลี่ยนที่น่าเป็นห่วงเนื่องจากกำลังก้าวเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” อย่างเต็มตัว (จิราวัฒน์ จาคุพันธ์, 2551) ซึ่งประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุเช่นกัน เห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 มุ่งเน้นการพัฒนาคนทุกช่วงวัยให้เข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืนให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้สูงอายุให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม มีคุณภาพ มีคุณค่า และมีศักยภาพในสร้างพลังในการพัฒนาสังคม

ในขณะที่การพัฒนาผู้สูงอายุที่มุ่งสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพได้มีการดำเนินการในหลากหลายวิธีและหลากหลายกิจกรรม โดยโรงเรียนผู้สูงอายุหรือชมรมผู้สูงอายุที่มีการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่ผู้สูงอายุนับเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ได้นำมาใช้และคาดหมายว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาทักษะ การศึกษาตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุ และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น

จากการศึกษารายงานของสำนักงานสถิติจังหวัดเชียงราย ปี 2560 แนวโน้มอัตราการเพิ่มประชากรที่ลดลง แต่การเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุของจังหวัดเชียงรายเป็นไปอย่างรวดเร็ว ผลกระทบที่เกิดจาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่เริ่มปรากฏขึ้นในชุมชนต่างๆในเชียงรายพบว่า จำนวนผู้สูงอายุเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะปัญหาสุขภาพจิต ภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุจากการถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง จากสถานการณ์ดังกล่าวจึงมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกิดแนวคิดในการจัดตั้ง “โรงเรียนผู้สูงอายุ” ขึ้น เนื่องจากเกิดการตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุในชุมชน

โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงราย มีรูปแบบการให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุในโรงเรียน ชมรมผู้สูงอายุนั้น มีความแตกต่างกัน บางแห่งจัดทำเป็นหลักสูตร มีการกำหนดระยะเวลาเรียนคล้ายกับการศึกษาในระบบ บางแห่งจัดตามความต้องการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ บางแห่งจัดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ของผู้สูงอายุ หรือบางแห่งจัดขึ้นเพื่อสร้างความสุขของผู้สูงอายุ นอกจากนั้นวิชาที่สอนยังมีความแตกต่าง เช่น บางแห่งมี 3 วิชา ได้แก่ วิชาพระพุทธศาสนา วิชาการดูแลสุขภาพ วิชาสังคมวัฒนธรรม บางแห่งเพิ่มวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือภูมิปัญญาและอื่นๆ บางแห่งไม่มีการกำหนดตายตัว เป็นต้น ซึ่งความแตกต่างของรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุนั้น น่าจะเป็นประโยชน์หากมีการจัดการเรียนการสอนโดยกำหนดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาผู้สูงอายุสู่ทิศทางที่พึงประสงค์

ดังนั้นผู้วิจัยได้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและกำลังทวีมากขึ้นของผู้สูงอายุ จึงเล็งเห็นว่าควรทำวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาผู้สูงอายุและให้มีหลักสูตรที่เหมาะสม มีโครงสร้างการบริหารโดยชุมชนที่เข้มแข็ง มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจ สังคม ทำให้คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมเพื่อให้เป็นโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบแก่ชุมชนอื่นๆและเพื่อเสนอแนวทางการการพัฒนาแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงราย
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จังหวัดเชียงราย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงราย 11 แห่ง จำนวน 343 คน จากการคำนวณสูตร Taro Yamane (1973 อ่างถึงใน ยุทธพงษ กัยวรรณ, 2543:79) และคณะผู้บริหาร ผู้สอน รวมทั้งตัวแทนนักเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดเชียงราย จำนวน 11 แห่ง โดยคัดเลือกโรงเรียนผู้สูงอายุที่เป็นตัวอย่างที่ดี คือ มีการจัดการเรียนการสอนที่ดี ได้รับการยกย่องจากชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ให้

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

ผู้สนใจเข้าไปศึกษาดูงานหรือเข้าไปเรียนรู้อยู่เป็นประจำ มีการบริหารจัดการ โดยสถาบันการศึกษาหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีความยินดีให้ความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบประเมินรูปแบบ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แนวการสังเกต และสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1.1 การสอบถาม โดยใช้แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์ ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ จากนั้นดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกต ซึ่งมีการประสานขอสัมภาษณ์กับคณะผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้สอนและตัวแทนนักเรียนผู้สูงอายุ สำหรับการสนทนากลุ่มได้มีการจัดสนทนากลุ่มตามประเด็นที่กำหนดซึ่งมีการนัดหมายให้ทราบล่วงหน้าทุกแห่ง โดยมีการถอดบทเรียนจากการสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์ร่วมกับการสังเกต เพื่อจัดทำร่างรูปแบบในการเข้าสู่เวทีวิพากษ์รูปแบบฯ

1.2 การจัดเวทีวิพากษ์รูปแบบ เมื่อได้ร่างรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบฯ เข้าสู่กระบวนการวิพากษ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การประเมินรูปแบบฯ จากผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบและรับรองรูปแบบ ลำดับสุดท้ายคือการจัดเวทีนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสู่ชุมชน

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งข้อมูลที่ได้ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูลโดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเนื้อหาตามกรอบโครงสร้างเบื้องต้นที่กำหนดขึ้นและมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างให้สอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่ศึกษาจริงตลอดกระบวนการวิจัย

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนผู้สูงอายุ คุณภาพชีวิตของนักเรียนผู้อายุ และประเมินรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัย

1. คุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย ในภาพรวมอยู่ระดับสูง ($\overline{X}$ = 3.95 , S.D. = 0.58) เมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านสุขภาพจิตพบว่าอยู่ในระดับสูง ($\overline{X}$ = 4.08, S.D.=0.54) สำหรับด้านสังคมอยู่ในระดับสูง ($\overline{X}$ = 3.94, S.D.=0.51)ส่วนด้านสุขภาพกายอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =3.36,S.D.=0.53) และด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.38 , S.D.=0.57)

2. รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดเชียงราย ตามหลักการบริหารจัดการ 5 ก พบว่า

2.1 กลุ่ม ในการรวมกันของกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุเริ่มต้นจากการเข้าสู่การเป็นนักเรียนผู้สูงอายุด้วยความสมัครใจ โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกันคือ การได้เรียนรู้ การเข้าสังคม การพัฒนาตนเองและการตระหนักในคุณค่าของตนเอง

2.2 กรรมการ การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุมีกรรมการที่มาจากหน่วยงานภาครัฐ สถาบันทางศาสนา (วัด) ภาคประชาชน และตัวแทนนักเรียนผู้สูงอายุ

2.3 กติกา มีการสร้างกฎระเบียบเพื่อให้นักเรียนผู้สูงอายุปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน ได้แก่ กำหนดการแต่งกาย จำนวนชั่วโมงเรียน กิจกรรม และรายวิชา เป็นต้น

2.4 กิจกรรม การกำหนดกิจกรรมจะมุ่งเน้นในหลักสูตรของกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยแบ่งเป็น 3 กิจกรรมหลัก คือ วิชาการ วิชาชีพ และนันทนาการ

2.5 กองทุน โรงเรียนผู้สูงอายุได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดเป็นกองทุนในการบริหารจัดการจากหน่วยงานภาครัฐ (องค์การบริหารส่วนตำบล หรือเทศบาล) สถาบันทางศาสนา (วัด) เงินบริจาค และการระดมทุน เช่น ทอดผ้าป่า เพื่อนำมาขับเคลื่อนในการดำเนินงานกิจกรรมของโรงเรียน

3. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จังหวัดเชียงราย จากการถอดบทเรียนวิเคราะห์และสงเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย และยกร่างรูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จังหวัดเชียงราย ซึ่งผ่านการประเมินรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิพบว่าผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ความถูกต้องและความ

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

เป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน โดยรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ องค์ประกอบของการบริหารจัดการและองค์ประกอบร่วม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. หลักการของรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ คือ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจากการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ คือ เพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดเชียงราย

3. องค์ประกอบของการบริหารจัดการของโรงเรียนผู้สูงอายุ หลัก 5 ก โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

3.1 กลุ่ม หมายถึง การสร้างการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุให้เกิดขึ้น ทั้งที่เป็นกลุ่มแกนนำ คณะทำงานและกลุ่มสมาชิกหรือกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการทำงานในขั้นนี้อาจมีกลยุทธ์ในการสร้างความเป็นกลุ่มก้อนได้หลายวิธี เช่น การเปิดรับสมัครสมาชิกหรือนักเรียนผู้สูงอายุการต่อยอดจากกลุ่มเดิมที่เคยมีอยู่ในชุมชน เช่น ชมรมผู้สูงอายุ การสร้างสัญลักษณ์ของความเป็นกลุ่มก้อน

3.1.1 อัตลักษณ์ของโรงเรียนผู้สูงอายุ คือ องค์กรแห่งการเรียนรู้ เสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุ

3.1.2 ความรักของนักเรียนผู้สูงอายุ คือ การให้ความรักต่อเพื่อนพ้องสมาชิกนักเรียนด้วยกัน ความรักต่อโรงเรียนผู้สูงอายุ หรือความรักต่อชุมชน ซึ่งความรักของนักเรียนผู้สูงอายุจะทำให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าต่อตนเองและบุคคลด้วยใจเป็นสุข

3.1.3 ความสามัคคีของนักเรียนผู้สูงอายุ คือ ความเป็นอันหนึ่งใจเดียวกันในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือการเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมทั้งในโรงเรียนผู้สูงอายุและชุมชนท้องถิ่นของตนเอง

3.2 กรรมการ หมายถึง ตัวแทนของสมาชิกกลุ่มที่จะทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกลุ่มให้การทำงานประสบความสำเร็จ โดยสร้างกระบวนการคัดเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่ดังกล่าวแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ช่วยกันผลักดันการทำงานให้ประสบความสำเร็จ เป็นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพ

3.2.1 กรรมการภายในชุมชน คือ บุคคลที่ในการเข้ามารับหน้าที่การบริหารจัดการและดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุที่มาจากการคัดเลือกหรือแต่งตั้งภายในชุมชน ซึ่งอาจมาจากตัวแทนนักเรียนผู้สูงอายุหรือบุคคลในชุมชนที่นักเรียนผู้สูงอายุให้ความเชื่อถือและเชื่อมั่นในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี

3.2.2 กรรมการภายนอกชุมชน คือ บุคคลที่ในการเข้ามารับหน้าที่การบริหารจัดการและดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุที่มาจากการคัดเลือกหรือแต่งตั้งภายนอกชุมชนที่นักเรียนผู้สูงอายุให้ความเชื่อถือและเชื่อมั่นในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี

3.3 กติกา หมายถึง ข้อตกลกร่วมกัน ต้องเกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของสมาชิกในโรงเรียนผู้สูงอายุ เหมือนเป็นสัญญาใจที่มีต่อกันว่าจะร่วมกันยึดถือและปฏิบัติตาม ซึ่งจะเป็นแนวทางที่ทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุมีทิศทางการทำงานที่ชัดเจน แม้ว่าเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการชุดใหม่จะยังคงมีแนวทางการทำงานเดิมให้เห็นและพัฒนาต่อยอดได้

3.3.1 กฎเกณฑ์ของโรงเรียนผู้สูงอายุ คือ การสร้างกฎเกณฑ์ให้เหมาะสมกับนักเรียนและบริบทของชุมชนที่พิจารณาจากความพร้อมและความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ

3.3.2 ระเบียบของโรงเรียนผู้สูงอายุ คือ การกำหนดระเบียบเพื่อให้การปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งพิจารณาจากความเหมาะสมที่ไม่ส่งผลกระทบให้นักเรียนผู้สูงอายุในการปฏิบัติ

3.3.3 เงื่อนไขของโรงเรียนผู้สูงอายุ คือ การสร้างเงื่อนไขในกับนักเรียนผู้สูงอายุเพื่อให้มีความเป็นระเบียบและเรียบร้อยในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งจะไม่ขัดกับความรู้สึกและต้องการของนักเรียนผู้สูงอายุ

3.4 กิจกรรม หมายถึง การสร้างกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาง่ายๆ ไม่ซับซ้อน เช่น การจัดให้มาพบปะกันทุกเดือน มีกิจกรรมร้องรำทำเพลง กิจกรรมนันทนาการ รูปแบบอื่นๆ กิจกรรมที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับเด็กและเยาวชนหรือการรวมกลุ่มออกกำลังกายเมื่อมีประสบการณ์มากขึ้น จึงเคลื่อนไปสู่การทำกิจกรรมที่ตอบสนองปัญหาและความต้องการที่มีความซับซ้อนมากขึ้น

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

3.4.1 กิจกรรมการพัฒนาอาชีพของโรงเรียนผู้สูงอายุ คือ การสร้างกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุที่มุ่งเน้นส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้กับนักเรียนผู้สูงอายุเพื่อเป็นการเสริมสร้างรายได้ในอีกช่องหนึ่ง

3.4.2 กิจกรรมการพัฒนาทักษะของโรงเรียนผู้สูงอายุ คือ การสร้างกิจกรรมให้กับนักเรียนผู้สูงอายุที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะ อาทิ ทักษะชีวิต(การดำรงชีวิตในชีวิตประจำวัน) ทักษะสังคม(การเข้าสังคมและการร่วมกิจกรรมทางสังคม) เป็นต้น

3.4.3 กิจกรรมการพัฒนาชุมชน/สังคมของโรงเรียนผู้สูงอายุ คือ การสร้างกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักเรียนผู้สูงอายุได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตนเอง ตามกำลังความสามารถที่กระทำได้

3.5 กองทุน หมายถึง การขับเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นไปอย่างมั่นคง จำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการหางบประมาณเพื่อการดำเนินงานด้วยตนเอง วิธีการหางบประมาณเข้ากองทุนของกลุ่มอาจจำแนกได้เป็น การสร้างกองทุนของตนเอง การเก็บค่าสมาชิก การขอรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม การเขียนโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงาน แหล่งทุนต่างๆ

3.5.1 กองทุนที่ได้รับการสนับสนุนจากภายในชุมชน คือ การได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากชุมชน หน่วยงานหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่มาจากในชุมชนของตนเอง

3.5.2 กองทุนที่ได้รับการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน คือ การได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากชุมชน หน่วยงานหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่มาจากภายนอกชุมชน

4. องค์ประกอบสนับสนุน ประกอบด้วย

4.1 การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่ผู้สูงอายุเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนซึ่งแบ่งเป็นการมีส่วนร่วมภายในครอบครัวได้แก่ การมีกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับสมาชิกในครอบครัวตนเอง และการมีส่วนร่วมภายนอกครอบครัวได้แก่ การมีกิจกรรมร่วมกับองค์กรต่างๆ นอกครอบครัว เช่น กลุ่มสมาชิกเพื่อนักเรียนผู้สูงอายุ

4.2 ทุนทางสังคม หมายถึง ปัจจัยที่นำมาใช้เป็นพื้นฐานในกระบวนการสร้างสรรค์ลักษณะต่างๆ ของชุมชนทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยความสัมพันธ์ของสมาชิกของชุมชนมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความไว้วางใจ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และมีการมุ่งหวังประโยชน์ร่วมกัน โดยในที่นี้แบ่งเป็น ทุนมนุษย์ ทุนวัฒนธรรม ทุนสถาบันและทุนธรรมชาติ ซึ่งเป็นทุนที่มีอยู่ในชุมชน และเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่าการยกร่างรูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จังหวัดเชียงราย ได้อาศัยองค์ประกอบของการบริหารจัดการของโรงเรียนเรียนผู้สูงอายุ โดยยึดหลัก 5 ก ประกอบด้วย กลุ่ม กรรมการกติกา กิจกรรม และกองทุน โดยมีปัจจัยที่สนับสนุนในการขับเคลื่อนได้อย่างต่อเนื่อง คือ ทุนทางสังคมและการมีส่วนร่วมของชุมชน ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจ โดยมีเป้าหมายสำคัญคือสูงวัยอย่างทรงคุณค่า ชราอย่างภาคภูมิ ซึ่งหมายถึง การให้ผู้สูงอายุได้ตระหนักถึงคุณค่าของตนเองในการเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่ผ่านการสั่งสมมายาวนาน รวมทั้งมีความภาคภูมิใจในการเป็นที่รัก เคารพ ศรัทธาของบุคคลในครอบครัว ชุมชนและสังคม ดังแผนภาพที่1

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จังหวัดเชียงราย

สำหรับการจะนำรูปแบบฯ ไปใช้นั้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สถานการณ์เพื่อการใช้รูปแบบฯ พบว่า

1. รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดเชียงรายที่ได้เป็นเพียงแบบจำลองเท่านั้น ดังนั้นในการนำไปใช้จะต้องจัดทำเป็นแผน

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

กลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ที่ชัดเจนรวมถึงกำหนดประเด็นรายละเอียดของกิจกรรมในพื้นที่ อันจะส่งผลต่อเนื่องสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดเชียงรายอย่างแท้จริงต่อไป

2. สภาพบริบทของพื้นที่และวัฒนธรรมท้องถิ่น กล่าวคือ ในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุต้องพิจารณาบริบทของชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพราะแต่ละพื้นที่ย่อมมีลักษณะแตกต่างกัน ซึ่งต้องมีการปรับให้เข้ากับพื้นที่ให้เหมาะสมกับพื้นที่นั้นๆ

3. ความพร้อมของชุมชน ในการนำรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ไปใช้กับชุมชนใดๆ จำต้องมีการเตรียมความพร้อมของชุมชนให้เข้าใจและตระหนักในการเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนในการทำงาน

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถสรุปผลและอภิปรายผลได้ดังนี้

1. คุณภาพชีวิตของนักเรียนผู้สูงอายุพบว่าอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าการเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นช่องทางหนึ่งในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจของนักเรียนผู้สูงอายุ เพราะจากการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการของโรงเรียนผู้สูงอายุได้พบว่ามีกิจกรรมหลากหลายได้สอดแทรกในหลักสูตรการเรียนการสอนเกือบทุกแห่ง ทั้งวิชาการ วิชาชีพและนันทนาการ ซึ่งส่งโดยตรงต่อร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจ นอกจากนั้นเมื่อแจกแจงผลการวิจัยด้านคุณภาพชีวิตนักเรียนผู้สูงอายุเป็นรายด้าน พบว่า

1.1 คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้านสังคมอยู่ในระดับสูง จากการศึกษาอภิปรายได้ว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับการยอมรับจากชุมชน รวมถึงคนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ โดยสิ่งเหล่านี้เป็นการตอบสนองความต้องการทางด้านสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับ สุพร คูหา(2552) และ บังอร ธรรมศิริ(2549) ที่สรุปว่าควรมีการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมให้ผู้สูงอายุ เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านสังคมสำหรับผู้สูงอายุ และสอดคล้องกับพจนา ศรีเจริญ (2544) ที่สะท้อนว่าการให้ผู้สูงอายุเป็นวิทยากรให้ความรู้ ประสบการณ์ตามความถนัดจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนในชุมชนยอมรับนับถือ เกิดเครือข่ายการทำงานร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุกับชุมชน

1.2 คุณภาพชีวิตด้านร่างกายอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนมากผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนสูงอายุทำให้มีความรู้ในเรื่องการดูแลสุขภาพปฏิบัติตามคำแนะนำของบุคลากรทางการแพทย์ โดยมีความเชื่อมั่นตามแนวทางของตนเองหรือทางไสยศาสตร์และมั่นใจในตนเองมากกว่าที่จะทำตามคำแนะนำของบุคลากรทางการแพทย์ ซึ่งสอดคล้องกับงานของสุทธิชัย จิตะพันธุ์ และคณะ (2543) พบว่า ปัญหาในด้านร่างกายของผู้สูงอายุที่เกิดจากความผิดปกติของร่างกายนั้นสืบเนื่องจากเมื่ออายุมากขึ้นและขาดความรู้ในการดูแลสุขภาพจนกลายเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดโรคเรื้อรัง ได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง โรคเกี่ยวกับกระดูกและข้อนอกจากนี้โรคเรื้อรังต่างๆ คือโรคเบาหวาน โรคสมองเสื่อมเป็นโรคที่เป็นปัญหาสำคัญในผู้สูงอายุไทย โดยพบว่าเป็นปัญหาในเขตเมืองมากกว่าเขตชนบทโดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ปัญหาการกลั้นปัสสาวะไม่ได้ การหกล้ม และโรคซึมเศร้าเป็นปัญหาที่พบบ่อยและมีความสำคัญเช่นเดียวกัน ทั้งต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตผู้สูงอายุ มีโรคหรือปัญหาสุขภาพมากกว่า 2 ชนิดขึ้นไป มีโรคที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติกิจที่เคยและควรจะทำได้ (ทุพพลภาพระยะยาว) และต้องพึ่งพาผู้อื่นในการดูแลกิจส่วนตน เช่นการอาบน้ำ การสวมเสื้อผ้า หรือการรับประทานอาการ ซึ่งนับได้ว่าเป็นโรคที่เป็นปัญหาสำคัญในผู้สูงอายุไทย

1.3 คุณภาพชีวิตด้านจิตใจอยู่ในระดับสูง ซึ่งการที่ผู้สูงอายุได้รับความเคารพนับถือและเชื่อฟังของบุตรหลาน การได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบุตรหลาน และการที่บุตรหลานยังให้ความสำคัญในฐานะเป็นที่ปรึกษา ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขและมีความพอใจในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ส่วนปัจจัยที่ส่งผลในทางตรงกันข้ามคือ ความรู้สึกว่าตนเองไร้คุณค่า ซึ่งสอดคล้องกับงานของพัชรี เขียวสะอาด (2549) และวิลาวัลย์ ต่อปัญญา (2550) พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักกังวลใจ มีอารมณ์กังวลง่ายและกลัวในสิ่งที่ไม่เคยกลัวมาก่อน มีอาการหลงลืมรวมถึงกลัวถูกทอดทิ้งและกลัวความตาย นอกจากนี้ยังรู้สึกหงอยเหงาเป็นนิจใจน้อยและสะเทือนใจง่าย บางคนกลายเป็นคนหงุดหงิดโมโหร้ายชอบแยกตัว บางคนก็มีอารมณ์เศร้า ต้องการตายเร็วหรืออยากฆ่าตัวตาย

1.4 คุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับปานกลาง ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองและสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับ

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

การเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประเทศได้ในระดับหนึ่งเพื่อมิให้เป็นภาระแก่สังคม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ 2546 ให้การจ่ายเบี้ยยังชีพเป็นสิทธิ์ที่ต้องดำเนินการให้ครอบคลุมผู้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทุกคน และยังสอดคล้องกับงานของดวงจิตต์ นะนักวัฒน์ (2550) พบว่า รัฐบาลและเอกชนได้มีการจัดบริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น สถานสงเคราะห์คนชรา บัตรสุขภาพ บัตรประจำตัวผู้สูงอายุ บริการเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุที่ยากจนการลดหย่อนค่าโดยสารรถไฟ เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า ปัจจุบันด้วยสภาพเศรษฐกิจที่ต้อง แข่งขันกับเวลาทำให้มีความเร่งรีบในการจะทำภารกิจต่างๆ พ่อแม่ต้องทำงานนอกบ้าน ลูกต้องเรียน หนังสือ ผู้สูงอายุต้องทำงานไม่ได้หยุด หรืออยู่บ้านเฉยๆ ทำให้การพบปะกันในครอบครัวไม่ค่อยจะมีมากนัก จะมีก็เพียง การได้พูดคุยกันบ้างบางเวลาหรือเวลาเช้าบ้าง เย็นบ้าง ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้สัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี มากนัก โดยเฉพาะในเรื่องของการแสดงบทบาท การแสดงออกด้านอารมณ์ การถ่ายทอดความรู้สึก เพราะการไม่ได้พบปะกันเป็นเหตุให้ไม่ได้แสดงออกในสิ่งเหล่านี้ให้สมาชิกในครอบครัวได้รับรู้

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จังหวัดเชียงรายโดยกระบวนการถอดบทเรียนถือเป็นวิธีการหนึ่งที่ได้นำมาใช้ โดยคำนึงประโยชน์ของชุมชนเป็นหลักสำคัญ รวมทั้งปัจจัยต่างๆ ที่จะส่งเสริมให้รูปแบบฯมีความสมบูรณ์และเหมาะสมมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับดุษฎี อายุวัฒน์ (2550:55) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบการถอดบทเรียน ไว้ว่าต้องมีเนื้อหาของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชน บุคคลหรือกลุ่มบุคคล ผู้สนับสนุนการดำเนินงาน ความสัมพันธ์ของกลุ่มที่เข้าร่วม ผลลัพธ์และผลกระทบต่อชุมชน ซึ่งในการพัฒนารูปแบบของโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นต้องมีความครอบคลุมในหลายมิติ มีองค์ประกอบที่เหมาะสม โดยกระบวนการพัฒนาเพื่อให้รูปแบบที่เหมาะสม ต้องอาศัยรากฐานของชุมชนเป็นผู้กำหนดตามบริบทหรือสภาพแวดล้อมภูมินิเวศของแต่ละชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนในภาคเหนือที่มีความแตกต่างไปจากชุมชนในภาคอื่นๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่ชุมชนต้องสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน อันเป็นผลจากการเรียนรู้ของคนในชุมชนเอง

จากการออกแบบและได้รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จังหวัดเชียงรายนั้น มีเป้าหมายสำคัญคือ “สูงวัยอย่างทรงคุณค่า ชราอย่างภาคภูมิ” ซึ่งสอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2564) ในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ส่งเสริม พัฒนาผู้สูงอายุ และจัดระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ โดยยึดหลัก“ผู้สูงวัยเป็นหลักชัยของสังคม” นั่นแสดงให้เห็นว่าการก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุต้องมีการเตรียมความพร้อมทั้งตัวผู้สูงอายุเอง ประชาชน หน่วยงานชุมชนและสังคม โดยต้องมีการจัดระบบหรือกลไกสำคัญในการพัฒนาผู้สูงอายุให้มีคุณภาพที่ดี ซึ่งองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพของโรงเรียนผู้สูงอายุของงานวิจัยครั้งนี้ คือ หลักการ 5 ก ได้แก่ กลุ่มกรรมการ กติกา กิจกรรม และกองทุน โดยอาศัยทุนทางสังคมและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเสริมแรงขับเคลื่อนให้นักเรียนผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตด้านกาย ใจ สังคมและเศรษฐกิจไปในทิศทางที่ดีขึ้นสอดคล้องกับกรมกิจการผู้สูงอายุ(2559)ได้ถอดบทเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วยการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุให้เกิดขึ้น ต้องมีกรรมการทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกลุ่มให้การทำงานประสบความสำเร็จ มีกติกาหรือข้อตกลงร่วมกันต้องเกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของสมาชิกในโรงเรียนผู้สูงอายุ กิจกรรมอาจเน้นไปที่การสร้างกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาง่ายๆ ไม่ซับซ้อน และกองทุนในการขับเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นไปอย่างมั่นคงจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการหางบประมาณเพื่อการดำเนินงานด้วยตนเอง และสอดคล้องกับ ปิยากร หวังมหาพร (2555) ได้ศึกษาเรื่องความร่วมมือในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่ากระบวนการความร่วมมือ ได้แก่ มีโครงสร้างการบริหารเป็นรูปแบบคณะกรรมการ มีการสนับสนุนเทคโนโลยีซึ่งกันและกัน การพบปะอย่างไม่เป็นทางการกับหน่วยงานที่มาร่วมมือ มีการติดต่อสื่อสารตามแนวนอนระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

อย่างไรก็ตามรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จังหวัดเชียงราย จะประสบความสำเร็จได้นั้นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเงื่อนไขในการนำไปใช้ที่สำคัญคือจะต้องมีการจัดทำเป็นแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการให้ชัดเจนเพื่อ

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

นำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม รวมถึงกำหนดประเด็นรายละเอียดของกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุและสภาพบริบทของพื้นที่ที่ต้องปรับประยุกต์ให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่นนั้นๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย มีดังนี้

1.1 ควรมีการนำกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุในแผนยุทธศาสตร์พัฒนาของท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างทั่วถึง เนื่องจากบางแห่งมีแผนยุทธศาสตร์แต่เป็นเพียงหลักการแต่ขาดการปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยมีการดำเนินงานฟื้นฟูพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการร่วมกันกับสถาบันในชุมชน เช่น วัด โรงเรียน และองค์กรภาคีเครือข่ายในชุมชน

1.2 ควรส่งเสริมให้โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นศูนย์การจัดการเรียนรู้ขึ้นในชุมชนให้เกิดการใช้เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ของนักเรียนผู้สูงอายุ ประชาชนทั้งในชุมชนและนอกชุมชน รวมทั้งเป็นเครือข่ายของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการดำเนินงานร่วมกันอย่างเข็มแข็ง

2. ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย มีดังนี้

2.1 จากผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สามารถมีผลทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาขึ้นเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้ โดยการร่วมแลกเปลี่ยน แบ่งปัน เรียนรู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งขุมความรู้ ดังนั้นสำหรับชุมชนที่จะนำไปทดลองใช้ควรนำผลที่ได้จากการปฏิบัติมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคณะทำงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง เป็นการกระตุ้นการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนและสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน

2.2 จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการของโรงเรียนผู้สูงอายุ จะประสบความสำเร็จได้ต้องมีปัจจัยหลาย ปัจจัยได้แก่ ปัจจัยด้านตัวบุคคลที่เป็นทุนมนุษย์ของชุมชน ปัจจัยบริบทแวดล้อมที่เป็นทุนทางสังคมของชุมชน รวมทั้งปัจจัยด้านความเชื่อและการบริหารจัดการที่ดี เพราะฉะนั้นการนำรูปแบบการบริหารจัดการของโรงเรียนผู้สูงอายุไปปรับใช้ในชุมชนอื่นนั้นควรนำไปประยุกต์และปรับใช้ตามสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่หลากหลายให้สอดคล้องกับบริบทชุมชน

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป มีดังนี้

3.1 ควรมีการนำรูปแบบการบริหารจัดการไปพัฒนากิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับพื้นที่ในจังหวัดเชียงรายและพื้นที่อื่นเพื่อเป็นข้อเปรียบเทียบทางการศึกษาจะทำให้ได้รับข้อมูลที่ชัดเจนขึ้น

3.2 ควรมีการขยายพื้นที่อื่นๆ ในการศึกษาที่มีลักษณะแตกต่างกัน เช่น บริบท สภาพแวดล้อม วัฒนธรรมและกลุ่มคนหรืออื่นๆ เพื่อเทียบเคียงผลของการบริหารจัดการ เพื่อให้ได้ข้อมูลและข้อสรุปที่ชัดเจนขึ้นทั้งนี้จะสามารถนำผลการวิจัยไปกำหนดรูปแบบและแนวการบริหารจัดการที่มีรูปแบบที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

References

Ayuwat, D. (2007). **Life quality gauge: A case study of people in the northeastern region of Thailand**. Bangkok: Chulalongkorn University.

Chiang Rai Provincial Statistical Office. (2017). **Central information for the elderly**. Search 12 April 2017 from http://chiangrai.nso.go.th.

Chittaphunkun, S. (2000). **Status of the current Thai elderly population and various actions of the country**. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.

Department of Elderly Affairs. (2016) . **Elderly rights United Nations**. Search 10 April 2017 fromhttp://www.dop.go.th/upload/laws/law.

Jakuphan, J. (2008). **Thailand cannot escape the social crisis.Elderly. Retrieved 7 July 2013 from** http://www.healthcorners.com.

Kheawsaard, P. (2007). **Problems and needs On health and social promotion of Elderly in Sriracha Municipality Jung, Chon Buri**. Special Problems Master of Public Administration, Local Administration Program, College of Public Administration, Burapha University.

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Khuha, S. (2009). **Guidelines for improving the quality of life Elderly of Nong Khao Subdistrict Municipality Tha Muang District, Kanchanaburi Province**. Independent Study Report, State Degree Master of Public Administration.Khon Kaen University, Khon Kaen.

Nanakkawat, D. (2007). **Factors related to self-care of the elderly in case of Muang Kham Subdistrict, Phan District, Chiang Rai Province.** Term paper Master of Arts, Social Development, Faculty of Social and Environmental Development, National Institute of Development Administration.

National Elderly Committee. (2009). **Plan National elderly 2002-2021**. Ministry of Social Development and Security Of human beings. Bangkok : Pen Vanis.

Thamsiri, B. (2006). **Family and elderly care. Journal of the Phra Kaeo, Exhibition of Chao Fah Academic Day**. Faculty of Science and Technology Valaya Alongkorn Rajabhat University: Bangkok.

Torpanya, W. et al. (2004). **Problems and needs in health and social promotion activities of the elderly in the elderly club in Lampang Province**. Bangkok: Office of Health Promotion Foundation.

Wang Mahaporn, P. (2012). **Cooperation in the management of elderly schools: cross analysis of theses cases**. Master of Public Administration. Sripatum University: Bangkok. Kaiyawan, Y. (2000). **Fundamental research**.Bangkok: Suviriyasasan.

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

การพัฒนากระบวนการสอนแบบจุลภาคสำหรับอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศนักศึกษา ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ปัญญา ธีระวิทยเลิศ[1] นารท ศรีละโพธิ์[1] และ กฤษณา มณีรัตน์[2]
[1]คณะศึกษาศาสตร์ [2] วิทยาลัยการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
E-mail: Panya_research@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากระบวนการสอนแบบจุลภาคสำหรับอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศนักศึกษาในหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม และ 2) เปรียบเทียบการสอนแบบจุลภาคก่อนและหลังการใช้กระบวนการสอนแบบจุลภาคสำหรับอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศก์นักศึกษา ในหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง คือ อาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศนักศึกษาในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ที่เลือกแบบเจาะจง จำนวน 16 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบประเมินตนเอง และแบบสังเกตพฤติกรรมการสอน ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการสอนแบบจุลภาคสำหรับอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศก์นักศึกษา ในหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมที่พัฒนาขึ้นมีทั้งหมด 9 ขั้นตอน 2) การสอนแบบจุลภาคก่อนและหลังการใช้กระบวนการสอนแบบจุลภาคสำหรับอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศก์นักศึกษา ในหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมของกลุ่มตัวอย่าง

คำสำคัญ : กระบวนการสอนแบบจุลภาค, หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต, อาจารย์นิเทศก์

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

The Development of a Microteaching Process for Teachers and Supervising Teachers in a Bachelor's Degree of Education at Chandrakasem Rajabhat University.

Panya Theerawittayalert[1] Nart Srilapo[1] and Krissana Maneerat[2]
[1] Faculty of Education, [2] College of Alternative Medicine, Chandrakasem Rajabhat University
E-mail: Panya_research@hotmail.com

ABSTRACT

The purposes of this study were: 1) to develop a microteaching process for teachers and supervising teachers in a Bachelor's Degree of Education at Chandrakasem Rajabhat University; 2) to compare results before and after the use of the microteaching process for teachers and supervising teachers in the Bachelor's Degree of Education at Chandrakasem Rajabhat University. The sample group used for this observation were 16 teachers and supervising teachers in the Bachelor's Degree of Education program at Chandrakasem Rajabhat University, who were chosen with a specific method. The instrument used to collect data included self-assessment and a behavior of teaching observation form. The research finding revealed that: 1) the microteaching process for teachers and supervising teachers in a Bachelor's Degree of Education program at Chandrakasem Rajabhat University had been developed into 9 steps; 2) the results before and after using microteaching process for teachers and supervising teachers in a Bachelor's Degree of Education program at Chandrakasem Rajabhat University by the sample groups.

Keywords : Micro–teaching process, Bachelor's Degree of Education, Supervising Teachers

บทนำ

ทักษะการสอนจึงมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษา และช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุกลักษณะ ครูควรได้รับการฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความชำนาญ ซึ่งแนวทางการฝึกทักษะที่ต้องใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่ครูจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง คือ การสอนแบบจุลภาค (Microteaching) ซึ่งเป็นการฝึกทักษะการจัดการเรียนรู้ก่อนออกไปสู่สถานการณ์จริง ด้วยการให้ศึกษาแบบอย่างที่ดี มีเกณฑ์การประเมินแต่ละการกระทำที่ชัดเจน มีการบันทึกภาพและเสียง สำหรับให้ผู้ฝึกทักษะได้รับข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับการกระทำของตนเองแล้วจึงนำไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ การสอนแบบจุลภาคจึงมีส่วนช่วยให้นิสิตนักศึกษาครูได้ฝึกปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ในส่วนที่ยังทำไม่ได้ หรือยังทำได้ไม่ดี เพื่อให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา (ทิศนา แขมมณี.2554) โดยรวมแล้วการสอนแบบจุลภาค (Microteaching) จึงเป็นการฝึกทักษะการสอนแบบย่อย ที่เป็นการสอนแบบย่อส่วนทั้งในด้านบทเรียน ผู้เรียน และเวลาเรียน การสอนจะใช้เวลาประมาณ 5 - 10 นาทีต่อหนึ่งทักษะ ซึ่งทักษะการสอนแบบจุลภาคแบ่งออกเป็น 10 ทักษะหลัก คือ ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน (set induction skill) ทักษะการอธิบาย (explanation) ทักษะการเร้าและแปรเปลี่ยนความสนใจ (variation) ทักษะการใช้คำถาม (questioning) ทักษะการเสริมกำลังใจ(reinforcement)ทักษะการสรุปบทเรียน (conclusion) ทักษะการใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอน (role playing) ทักษะการใช้สื่อการสอน (instructional-media using) ทักษะการควบคุมชั้นเรียน (classroom controlling) และทักษะการพัฒนาความคิดของนักเรียน (conceptual developing) (เฉลิมมลิลา.2526)

คณะผู้วิจัยเห็นว่า การที่ผู้สอนนิสิตนักศึกษาด้านการศึกษามีความเชี่ยวชาญในทักษะการสอนจุลภาค จะเป็นส่วนสำคัญในการประกอบอาชีพ และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนได้พัฒนาทักษะด้านการจัดการเรียนรู้ของตนเองให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและเป็นการขยายองค์ความรู้และทักษะด้านมาตรฐานความรู้ของวิชาชีพครูของคุรุสภาด้านการจัดการเรียนรู้ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น จึงจัดทำโครงการวิจัย ซึ่งต้องการศึกษาการพัฒนากระบวนการสอนแบบจุลภาคสำหรับอาจารย์นิเทศก์หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ขึ้น เพื่อพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะของอาจารย์ทางด้านการสอนและทักษะการจัดการเรียนรู้โดยเน้นที่การสอนแบบจุลภาคซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานในการถ่ายทอดและเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่นิสิตนักศึกษาด้านการศึกษาได้ครบทั้งกระบวนการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังมีความจำเป็นสำหรับอาจารย์ที่ไม่มีประสบการณ์หรือความเชี่ยวชาญเรื่องการสอนแบบจุลภาคแล้วจะต้องสอนนิสิตนักศึกษาด้านการศึกษาในเรื่องทฤษฎีและหลักการการสอนแบบนี้ อันเป็นที่มาที่จะต้องให้มีการดำเนินการโครงการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากระบวนการสอนแบบจุลภาคสำหรับอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศก์นักศึกษา หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

2. เพื่อเปรียบเทียบการสอนแบบจุลภาคก่อนและหลังการใช้กระบวนการสอนแบบจุลภาคสำหรับอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศก์นักศึกษา ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ออกแบบกระบวนการการสอนแบบจุลภาคสำหรับอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศก์นักศึกษา

2. ทดลองใช้กระบวนการสอนแบบจุลภาคสำหรับอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศก์นักศึกษา

3. ประเมินผลพฤติกรรมการสอนแบบจุลภาคสำหรับอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศก์นักศึกษา

การสำรวจและศึกษาปัญหาในการจัดการเรียนการสอนการศึกษาเอกสาร รายงานและการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ในอดีตและปัจจุบันทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา และเอกสาร รายงานแนวโน้มการพัฒนาประเทศเพื่อหาข้อสรุปของปัญหาและแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการที่แท้จริงของการสมรรถนะผู้สอนที่จะส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการสอนแบบจุลภาค และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและมีประสบการณ์เกี่ยวกับทักษะการสอนจุลภาค

การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้การศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอน แล้ววิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปเป็นข้อความรู้ และเชื่อมโยงกับขั้นตอนการสอนแบบจุลภาคเพื่อพัฒนากระบวนการการเรียนการสอน และเครื่องมือการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ของกระบวนการสอนแบบจุลภาคสำหรับอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศก์นักศึกษา ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

2. หลักการของกระบวนการสอนแบบจุลภาคสำหรับอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศก์นักศึกษา ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

3. กระบวนการสอนแบบจุลภาคสำหรับอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศก์นักศึกษา ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ขั้นที่ 1 ทบทวนความจำ เป็นกิจกรรมการให้เข้ากลุ่มเพื่อรับฟังและแลกเปลี่ยนเรียนรู้รูปแบบและวิธีการสอนแบบจุลภาคตามความเข้าใจของตนเองและผู้อื่น ซึ่งทุกคนในกลุ่มต้องร่วมแสดงความคิดเห็นและรับฟังอย่างมีสมาธิ โดยไม่รีบสรุปหรือตัดสินใจว่าความคิดเห็นของใครถูกหรือผิด แต่จะนำข้อมูลที่ได้รับมาคิดอย่างไตร่ตรอง แล้วเปลี่ยนไปเข้ารับฟังและเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มอื่น รวมทั้งหมด 3 ครั้ง ก่อนสรุปความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนแบบจุลภาคเป็นของตนเอง

ขั้นที่ 2 เชื่อมโยงความคิด เป็นกิจกรรมการนำเสนอรูปแบบและวิธีการสอนแบบจุลภาคของตนเองตามข้อสรุปที่ได้จากการรับฟังและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มจำนวน 1 ครั้ง พร้อมรับฟังความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มตัวอย่างคนอื่นก่อนนำไปคิดอย่างไตร่ตรองอีกครั้งแล้วตกผลึกออกมาเป็นรูปแบบและวิธีการสอนที่สำคัญและจำเป็นสำหรับการจัดการเรียนรู้

ขั้นที่ 3 หลักการความรู้ เป็นกิจกรรมการศึกษาและเรียนรู้หลักการ พฤติกรรมและเกณฑ์การประเมินการสอนแบบจุลภาคจากผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนแบบจุลภาคผ่านสื่อการเรียนรู้ แบบจำลอง ตัวบุคคลทั้งที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องตามหลักการ แล้วให้ลองฝึกปฏิบัติตามโจทย์การสอนแบบจุลภาคที่กำหนดเพื่อให้เกิดความเข้าใจการสอนแบบจุลภาคที่ถูกต้องโดยผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มตัวอย่างคนอื่นร่วมแสดงความคิดเห็นและให้ผลย้อนกลับเพื่อเพิ่มเติมความเข้าใจและปฏิบัติได้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 4 สร้างสรรค์ผลงาน เป็นกิจกรรมเลือกจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยเลือกเนื้อหาบางส่วนที่ตนเองสอนจริงมาจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แล้วสอดแทรกการสอนแบบจุลภาคในทุกขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ใน 2 ลักษณะ คือ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบงานกลุ่มและงานเดี่ยว แผนการจัดการเรียนรู้ทั้งงานกลุ่มและงานเดี่ยว จะปฏิบัติไปตามหลักการพื้นฐานของการสอนแบบจุลภาคที่ผู้สอนจะมีเวลาสอน 10 – 20 นาที กับกลุ่มตัวแทนผู้เรียนประมาณ 3 – 15 คน ในสถานการณ์จำลอง แล้วรับทราบผลย้อนกลับนำไปใช้ในการปรับปรุงงานผลงาน

ขั้นที่ 5 ลงมือปฏิบัติ เป็นกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักการที่กำหนด พร้อมกับการบันทึกภาพการระหว่างสอน โดยเริ่มจากการจัดการเรียนรู้งานกลุ่มก่อน แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญการสอนแบบจุลภาคและกลุ่มตัวแทนผู้เรียนสังเกต ทำแบบประเมินพฤติกรรมการสอนในรูปแบบมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ จากนั้นจึงเป็นการการจัดการเรียนรู้งานเดี่ยวของแต่ละคน แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญการสอนแบบจุลภาคและกลุ่มตัวแทนผู้เรียนสังเกต ทำแบบประเมินพฤติกรรมการสอนในรูปแบบมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับเช่นกัน

ขั้นที่ 6 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นกิจกรรมการให้ผลย้อนกลับการสอนการจัดการเรียนรู้ทั้งงานกลุ่มและงานเดี่ยวเพื่อให้ผู้สอนได้รับฟัง ซักถามและทบทวนการสอนแบบจุลภาคของตนเองแล้วนำไปใช้ในการปรับปรุงผลงาน

ขั้นที่ 7 ทบทวนปรับปรุง เป็นกิจกรรมการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้จาก การนำข้อมูลจากการรับฟัง ซักถามและผลย้อนกลับจากการจัดการเรียนรู้ทั้งงานกลุ่มและงานเดี่ยวมาทบทวน เปรียบเทียบแล้วจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้งานเดี่ยวของแต่ละคน

ขั้นที่ 8 ลงมือปฏิบัติ เป็นกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักการที่กำหนด พร้อมกับการบันทึกภาพการระหว่างสอน แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญการสอนแบบจุลภาค ผู้ทดลองและกลุ่มตัวแทนผู้เรียนสังเกต ทำแบบประเมินทักษะการสอนแบบจุลภาคตามขั้นตอนการสอนหลัก ในรูปแบบสกอร์ริ่งรูบริคส์การให้คะแนน (Scoring rubrics) และคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการฝึกทักษะการสอนแบบจุลภาค

ขั้นที่ 9 พัฒนาและสรุปผล เป็นกิจกรรมรับฟังความคิดเห็นการประเมินและผลย้อนกลับการจัดการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญการสอนแบบจุลภาคและผู้อื่น ก่อนนำไปคิดไตร่ตรองอย่างละเอียด สรุปเป็นความรู้ความเข้าใจการสอนแบบจุลภาคทุกทักษะอีกครั้ง แล้วทำแบบสัมภาษณ์พฤติกรรมทักษะการสอนแบบจุลภาค ในรูปแบบการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการพัฒนากระบวนการสอนแบบจุลภาคสำหรับอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศก์นักศึกษา ในหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมผลการเปรียบเทียบการสอนแบบจุลภาคหลังการใช้กระบวนการสอนแบบจุลภาคสำหรับอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศก์นักศึกษาในหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีข้อสังเกตเพิ่มเติมจากคณะผู้ประเมิน ผู้ทดลองสอนส่วนใหญ่นำเข้าสู่บทเรียนได้ดี ตรงประเด็นเนื้อเรื่องที่สอนการอธิบายชัดเจนใช้คำถามกระตุ้นผู้เรียนเหมาะสม มีการใช้สื่อทำให้เข้าใจง่าย สามารถนำเสนอ Power point แต่ไม่มีการใช้สื่ออย่างหลากหลายโดยเฉพาะกระดานดำไม่มีใครใช้ และไม่ได้สรุปบทเรียนกับการประเมินผลในชั้นเรียน

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบทักษะการสอนแบบจุลภาคก่อนและหลังการทดลองจากการประเมินตนเองของกลุ่มทดลองด้วยการสัมภาษณ์

ทักษะการสอนแบบจุลภาค	ผลการเปรียบเทียบ		
	เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง
1. ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน	43.75%	43.75%	12.5%
2. ทักษะการเร้าความสนใจ บุคลิกภาพ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและการสอนวิธีสอนแบบต่างๆ	62.50	31.25%	6.25%
3. ทักษะการใช้คำถาม	75.00%	25.00%	
4. ทักษะการอธิบาย เล่าเรื่อง และการนำอภิปราย	43.75%	56.25%	
5. ทักษะการยกตัวอย่าง	62.50%	37.50%	
6. ทักษะการใช้สื่อ อุปกรณ์การสอน	50.00%	43.75%	
7. ทักษะการใช้กระดานดำ	62.50%	37.50%	6.25%
8. ทักษะการเสริมแรงและให้กำลังใจ	43.75%	56.25%	
9. ทักษะการควบคุมชั้นเรียน และอำนวยความสะดวกในชั้นเรียน	50.00%	43.75%	6.25%
10. ทักษะการสรุปบทเรียน	68.75%	25.00%	6.25%

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มทดลองมีทักษะการสอนแบบจุลภาคเพิ่มขึ้น 7 ทักษะ คือ ทักษะการเร้าความสนใจ บุคลิกภาพ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และการสอนวิธีสอนแบบต่างๆ ทักษะการใช้คำถาม ทักษะการยกตัวอย่าง ทักษะการใช้สื่อ อุปกรณ์การสอน ทักษะการใช้กระดานดำ ทักษะการควบคุมชั้นเรียน และอำนวยความสะดวกในชั้นเรียน และทักษะการสรุปบทเรียน

ตารางที่ 2 ภาพรวมค่าเฉลี่ยผลการประเมินทักษะการสอนแบบจุลภาคแต่ละทักษะของกลุ่มทดลองจากการประเมินตนเองหลังการทดลอง

ทักษะการสอนแบบจุลภาค	ผลการประเมิน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน		3		
2. ทักษะการเร้าความสนใจ บุคลิกภาพ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และการสอนวิธีสอนแบบต่าง ๆ		3		
3. ทักษะการใช้คำถาม		3		
4. ทักษะการอธิบาย เล่าเรื่อง และการนำอภิปราย		3		
5. ทักษะการยกตัวอย่าง	4			
6. ทักษะการใช้สื่อ อุปกรณ์การสอน		3		
7. ทักษะการใช้กระดานดำ		**3**		
8. ทักษะการเสริมแรงและให้กำลังใจ		**3**		
9. ทักษะการควบคุมชั้นเรียน และอำนวยความสะดวกในชั้นเรียน		3		
10. ทักษะการสรุปบทเรียน		3		

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มทดลองมีทักษะการสอนแบบจุลภาคหลังการทดลองในระดับ ดีมาก 1 ทักษะ คือ ทักษะการยกตัวอย่าง อีก 9 ทักษะผลการประเมินได้ระดับดี

ตารางที่ 3 ภาพรวมค่าเฉลี่ยผลการประเมินทักษะการสอนแบบจุลภาคแต่ละทักษะของกลุ่มทดลองจากการประเมินของผู้สังเกตการณ์ (ผู้เรียน) หลังการทดลอง

ทักษะการสอนแบบจุลภาค	ผลการประเมิน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน	4			
2. ทักษะการเร้าความสนใจ บุคลิกภาพ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และการสอนวิธีสอนแบบต่าง ๆ	4			
3. ทักษะการใช้คำถาม	4			
4. ทักษะการอธิบาย เล่าเรื่อง และการนำอภิปราย	4			
5. ทักษะการยกตัวอย่าง	4			
6. ทักษะการใช้สื่อ อุปกรณ์การสอน	4			
7. ทักษะการใช้กระดานดำ		3		
8. ทักษะการเสริมแรงและให้กำลังใจ	4			
9. ทักษะการควบคุมชั้นเรียน และอำนวยความสะดวกในชั้นเรียน	4			
10. ทักษะการสรุปบทเรียน	4			

จากตารางที่ 3 พบว่ากลุ่มทดลองมีทักษะการสอนแบบจุลภาคหลังการทดลองในระดับ ดีมาก 9 ทักษะ คือ ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ทักษะการเร้าความสนใจ บุคลิกภาพ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และการสอนวิธีสอนแบบต่าง ๆ ทักษะการใช้คำถาม ทักษะการอธิบาย เล่าเรื่อง และการนำอภิปราย ทักษะการยกตัวอย่าง ทักษะการใช้สื่อ อุปกรณ์การสอน ทักษะการเสริมแรงและให้กำลังใจ ทักษะการควบคุมชั้นเรียน และอำนวยความสะดวกในชั้นเรียน และทักษะการสรุปบทเรียน ระดับดี 1 ทักษะ คือ ทักษะการใช้กระดานดำ

ตารางที่ 4 ภาพรวมค่าเฉลี่ยผลการประเมินทักษะการสอนแบบจุลภาคแต่ละทักษะของกลุ่มทดลองจากการประเมินของวิทยากร (ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้สอน) หลังการทดลอง

ทักษะการสอนแบบจุลภาค	ผลการประเมิน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง(1)
1. ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน		3		
2. ทักษะการเร้าความสนใจ บุคลิกภาพ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และการสอนวิธีสอนแบบต่าง ๆ	4			
3. ทักษะการใช้คำถาม	4			
4. ทักษะการอธิบาย เล่าเรื่อง และการนำอภิปราย	4			
5. ทักษะการยกตัวอย่าง	4			
6. ทักษะการใช้สื่อ อุปกรณ์การสอน	4			
7. ทักษะการใช้กระดานดำ		3		
8. ทักษะการเสริมแรงและให้กำลังใจ	4			
9. ทักษะการควบคุมชั้นเรียน และอำนวยความสะดวกในชั้นเรียน	4			
10. ทักษะการสรุปบทเรียน	4			

จากตารางที่ 4 พบว่ากลุ่มทดลองมีทักษะการสอนแบบจุลภาคหลังการทดลองในระดับ ดีมาก 8 ทักษะ คือ ทักษะการเร้าความสนใจ บุคลิกภาพ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และการสอนวิธีสอนแบบต่าง ๆ ทักษะการใช้คำถาม ทักษะการอธิบาย เล่าเรื่อง และการนำอภิปราย ทักษะการยกตัวอย่าง ทักษะการใช้สื่อ อุปกรณ์การสอน ทักษะการเสริมแรงและให้กำลังใจ ทักษะการควบคุมชั้นเรียน และอำนวยความสะดวกในชั้นเรียน และทักษะการสรุปบทเรียน ระดับดี 2 ทักษะ คือ ทักษะ การนำเข้าสู่บทเรียน และทักษะการใช้กระดานดำ

ตารางที่ 5 ภาพรวมระดับคุณภาพการประเมินทักษะการสอนแบบจุลภาคตามขั้นตอนการสอนหลักของกลุ่มทดลองจากการประเมินตนเองหลังการทดลอง

ผู้ทดลอง	ผลการประเมิน			
	ดีมาก (32 - 40)	ดี (22 - 31)	พอใช้ (13 - 21)	ปรับปรุง(4 - 12)
คนที่ 1	34			
คนที่ 2		25		
คนที่ 3	38			
คนที่ 4		30		
คนที่ 5	32			
คนที่ 6	36			
คนที่ 7		31		
คนที่ 8	34			
คนที่ 9	32			
คนที่ 10		24		
คนที่ 11	33			
คนที่ 12	38			
คนที่ 13	39			
คนที่ 14	33			
คนที่ 15		27		
คนที่ 16		23		

จากตารางที่ 5 พบว่าทักษะการสอนแบบจุลภาคหลังการทดลองตามขั้นตอนการสอนทั้ง 10 ทักษะของกลุ่มทดลองจากการประเมินตนเอง มีระดับคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก 10 คน และอยู่ในระดับดี 6 คน

สรุปและอภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ผลการพัฒนากระบวนการสอนแบบจุลภาคสำหรับอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศก์นักศึกษา ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ขั้นตอนของกระบวนการสอนแบบจุลภาคสำหรับอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศก์นักศึกษาในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมเกิดจากการศึกษาและวิเคราะห์ขั้นตอนการสอนแบบจุลภาคผสมผสานกับสุนทรียสนทนาจนทำให้เกิดกระบวนการสอนแบบจุลภาคทั้งหมด 9 ขั้นที่มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่อง คือขั้นที่ 1 ทบทวนความจำ ขั้นที่ 2 เชื่อมโยงความคิด ขั้นที่ 3 หลักการความรู้ ขั้นที่ 4 สร้างสรรค์ผลงาน ขั้นที่ 5 ลงมือปฏิบัติ ขั้นที่ 6 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ขั้นที่ 7 ทบทวนปรับปรุง ขั้นที่ 8 ลงมือปฏิบัติ และขั้นที่ 9 พัฒนาและสรุปผล ซึ่งขั้นตอนทั้ง 9 ขั้นมีความสอดคล้องกับแนวคิดการสอนและการเรียนรู้ของนักบุกเบิกทางการศึกษาหลายท่าน (Ornstein, A. C., Levine, D. U., Gutek, G. L.&Vocke, D. E., 2014) กล่าวคือ Herbart ศาสตราจารย์ด้านปรัชญาและจิตวิทยาชาวเยอรมันที่มีแนวคิดการสอนและการเรียนรู้ว่า ความสนใจเป็นเหมือนความสามารถของบุคคลในการ

มุ่งความคิดและเก็บความคิดไปสู่ความตระหนักรู้ การมีเนื้อหาจำนวนมากหรือการเชื่อมโยงความคิดจะก่อให้เกิดสิ่งที่เป็นประโยชน์จำนวนมาก ผู้สอนจึงมีหน้าที่ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนให้เพิ่มจำนวนของความคิดและเชื่อมโยงระหว่างความคิด โดยสอนตามลำดับขั้นตอน 5 ขั้น คือ

1.1 การเตรียมความพร้อม โดยผู้สอนต้องส่งเสริมความพร้อมของผู้เรียนเพื่อรับแนวคิดใหม่ๆ หรือเตรียมวัสดุสำหรับแผนการส่งเสริม

1.2 การนำเสนอ โดยผู้สอนชี้แจงแนวคิดใหม่ที่ชัดเจนและเป็นปัจจุบัน

1.3 การมีส่วนร่วม โดยให้ผู้เรียนเปรียบเทียบและหาความแตกต่างระหว่างแนวคิดใหม่กับความคิดเดิมของผู้เรียน

1.4 การลงความเห็น โดยให้ผู้เรียนประสานสิ่งที่เรียนรู้ใหม่กับความรู้เดิมออกมาเป็นรูปแบบ

1.5 การนำไปใช้ โดยการให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและเรียนรู้อย่างถ่องแท้ด้วยการทดสอบและการลงมือปฏิบัติอย่างเหมาะสม ควรอธิบายถึงผลที่ได้รับจากการศึกษาหรือวิจัย ว่าเป็นไปตามสมมติฐานหรือไม่ ควรอ้างถึงทฤษฎี หรือผลการศึกษาของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องประกอบ

ข้อเสนอแนะ

1. การนำกระบวนการสอนแบบจุลภาคสำหรับอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศก์นักศึกษา ในหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมไปใช้ควรศึกษาวิธีการใช้กระบวนการให้เข้าใจ และให้คำสำคัญกับลำดับการทดลอง โดยเริ่มจากการประเมินตนเองก่อนใช้กระบวนการด้วยแบบสัมภาษณ์พฤติกรรมทักษะการสอนแบบจุลภาค ใช้กระบวนการสอนแบบจุลภาคที่พัฒนาขึ้น ประเมินด้วยแบบประเมินทักษะการสอนแบบจุลภาคตามขั้นตอนการสอนหลักทั้งจากกลุ่มทดลองผู้เรียนหรือผู้สังเกตการณ์ และผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญหรือวิทยากรและประเมินตนเองหลังใช้กระบวนการพร้อมตอบคำถามในเชิงคุณภาพด้วยแบบสัมภาษณ์พฤติกรรมทักษะการสอนแบบจุลภาค

2. กระบวนการสอนแบบจุลภาคสำหรับอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศก์นักศึกษา ในหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้กับหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตในทุกสาขาวิชา เพราะทักษะการสอนแบบจุลภาคเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการจัดการเรียนการสอนของครูในทุกสาขาวิชาประสบการณ์ตรงผลการสอนแบบจุลภาคจะช่วยให้อาจารย์นิเทศก์ได้นำกระบวนการที่ใช้ในการวิพากษ์ แนะนำนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้เป็นอย่างดี

3. ฝ่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูกำหนดให้อาจารย์นิเทศต้องได้รับใบวุฒิบัตร การฝึกอบรมการสอนแบบจุลภาค เพื่อจะได้ทักษะการสอนที่ถูกต้องตามสาขานิเทศ

References

Khaemmanee, T. (2011). **Teaching science: knowledge for effective learning process management. Type 1 4** . Bangkok: Chulalongkorn University Publishing House.

Malila, C. (1 9 8 3). **History of teaching behavior. 2** . Petit: Moonlight printing.

Sinthawanon, P. et al. (1976). **Supervision Document No. 181. Supervisory Unit Department of Teacher Training**.

Sukhothai Thammathirat Open University. (2001**). Teaching materials, educational technology and communication kits. 2nd edition**, Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

การพัฒนารูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชน ในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก

อดิเรก ฟั่นเขียว, คมสันต์ นาควังไทร, ณัฐภาณี บัวดี
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
E-mail: adirek_fun@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหา ความต้องการ การพัฒนารูปแบบและประเมินรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก เป็นการวิจัยผสมผสานวิธี มีขั้นตอน 3 ขั้นตอน (1) การสอบถามปัญหาและความต้องการสร้างจิตสำนึกจากบุคลากรทางการศึกษาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น และคำนวณกลุ่มตัวอย่างแต่ละชั้นอย่างเป็นสัดส่วน จำนวน 400 คน 2) การสัมภาษณ์การสร้างรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญโดยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 5 คน (3) การประเมินผลคุณภาพของรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญโดยวิธีกากรเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 8 คน วิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผลการศึกษา พบว่า 1) ปัญหาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองฯ เยาวชนมีปัญหาในระดับปานกลาง ด้านที่มีปัญหาสูงที่สุด ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม รองลงมาได้แก่ ด้านการเคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม ด้านการเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และต่ำที่สุด ได้แก่ ด้านความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม 2) ความต้องการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองฯ พบว่า บุคลากรต้องการสร้าง (1) จิตสำนึกการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้เกิดขึ้นแก่เยาวชน (2) การเคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกาของสังคม (3) ความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม และ (4) ความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมตามลำดับ 3) รูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองฯ พบว่า รูปแบบควรมี 4 องค์ประกอบ 5 ขั้นตอน ส่วน 4) ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบมีความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก โดยทุกขั้นตอนของรูปแบบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ จิตสำนึกความเป็นพลเมือง เยาวชน 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

The Model Development of Creating Citizenship Consciousness for the Youth in 5 Border Areas Districts in Tak Province

Adirek Funkhiaw, Komson Nakwangsai, Nattaphanee Buadee
Kamphaeng Phet Rajabhat University
E-mail: adirek_fun@hotmail.com

ABSTRACT

The research objectives were to studies the problems, needs, development of the model, and evaluate the model of creating citizenship consciousness for the youth in 5 border areas districts in Tak province. The study was mixed method research with 3 steps: 1) questionnaire of the problems and needs for creating citizenship consciousness from 400 educational personnel; 2) interview from five experts for the model creation; and 3) evaluation of the model from eight experts. Analyzed data was both quantitative and qualitative. Findings were as follows: 1) the problems of citizenship consciousness of youth were moderate; the most problematic areas are self-, other people-, and social-responsibility, followed by respect for the rights of liberty and the rule of fair society, and respect for human dignity, the lowest was the understanding of democracy and participation. 2) The needs from the educational personnel to create citizenship consciousness were: (1) respect for human dignity; (2) respect for the rights of liberty and the rule of fair society; (3) the self-, other people-, and social-responsibility; and (4) understanding of democracy and participation. The next result was: 3) the citizenship consciousness model consisting of four components, and five steps; and 4) the evaluation model showed that the components of the model were very well qualified with propriety and utility standards, and well qualified with feasibility standards. The steps of the model were very well qualified with propriety, feasibility and utility standards.

Keywords: model development, citizenship awareness, youth, 5 border area districts, Tak province

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

บทนำ

ด้วยเหตุการณ์ทางการเมืองในสังคมในช่วงหลายปีที่ผ่านมาทำให้มีปัญหาด้านความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในด้านการใช้สิทธิหน้าที่ตามกฎหมายของพลเมือง รวมไปถึงปัญหาการใช้เสรีภาพเกินขอบเขต ปัญหาการเรียกร้องด้วยการชุมนุม และการประท้วงโดยใช้ความรุนแรงของประชาชนและเยาวชนในประเทศไทย ทำให้เห็นได้ว่าสังคมไทยยังมีปัญหาความรู้ความเข้าใจและการแสดงออกพฤติกรรมในฐานะพลเมืองที่ดียังเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ ยิ่งกว่านั้นเยาวชนยังมีแนวโน้มที่จะแสดงออกพฤติกรรมที่รุนแรงดังกล่าวจากสื่อสังคมออนไลน์และในสถานที่สาธารณะ (Petpanya, J., 2018) ซึ่งล้วนเป็นบ่อเกิดของปัญหาความรุนแรงในสังคมได้มากยิ่งขึ้น

วรากรณ์ สามโกเศศ (Samakoses, V., 2011) ได้เสนอคำว่า “ความเป็นพลเมือง” (Citizenship) ว่าเป็นคำที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ ไม่ใช่เพียงแต่มีรัฐธรรมนูญที่ดีเท่านั้น แต่ประชาชนจะต้องเป็น “พลเมือง” ตามระบอบประชาธิปไตยด้วย จากที่กล่าวมาแล้วทำให้เข้าใจได้ว่าพลเมืองควรเป็นผู้ที่มีความรู้ มีข้อมูลข่าวสาร มีความคิดเห็นที่จะแสดงออก และมีส่วนร่วมในประชาธิปไตย ความเป็นพลเมืองสะท้อนได้จากการเคารพสิทธิและหน้าที่ของตัวเองและผู้อื่น ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความเสมอภาคและเท่าเทียม การดำรงตนตามกฎเกณฑ์และระบอบการปกครองที่ตนดำรงอยู่ การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นต้น การจะทำให้พลเมืองตระหนักรู้ในสิทธิและหน้าที่จำเป็นต้องให้การศึกษาที่มีคุณภาพกับพลเมืองเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี โดยเฉพาะในสังคมระบอบประชาธิปไตยที่ประเทศต่างๆ ยึดเป็นแนวทางปกครองประเทศโดยประชาชนต้องมีความรู้ ทักษะและข้อมูล ยิ่งกว่านั้น ทิพย์พาพร ตันติสุนทร (Tontisuntorn, T., 2014) ยังกล่าวถึงการหล่อหลอมทางสังคม (Socialization) เพื่อให้ทั้งระบบการศึกษาและระบบสังคมที่แวดล้อมอยู่ทำหน้าที่พัฒนาพลเมืองให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันภายใต้เป้าหมายและอุดมการณ์ของรัฐ การจัดการศึกษาให้กับพลเมืองจึงมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศซึ่งมีประวัติศาสตร์ ความเป็นมาและบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการหล่อหลอมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในสังคมประชาธิปไตยให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่วนวิชัย วงศ์ใหญ่ (Wongyai, V., 2011) ได้เสนอคุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยว่า ประกอบด้วย 1) สมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพ 2) พึ่งพาตัวเองได้ 3) ใช้สิทธิเสรีภาพโดยควบคู่กับความรับผิดชอบ 4) เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ความแตกต่าง หลักความเสมอภาค และกติกา 5) ไม่แก้ปัญหาด้วยความรุนแรง ตระหนักว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และ 6) กระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบร่วมกันขับเคลื่อน และแก้ปัญหาสังคมในระดับต่างๆ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน ระดับประเทศ อาเซียน และประชาคมโลก

พื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตากถือว่าเป็นพื้นที่ที่สำคัญติดชายแดนประเทศเมียนมาและล่อแหลมต่อความเสี่ยงด้านความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตยของชาติ เนื่องจากเป็นพื้นที่ชายแดนห่างไกล มีอุปสรรคทั้งทางด้านการเดินทาง ความเจริญทางการติดต่อคมนาคมและการสื่อสาร ทำให้อาจถูก

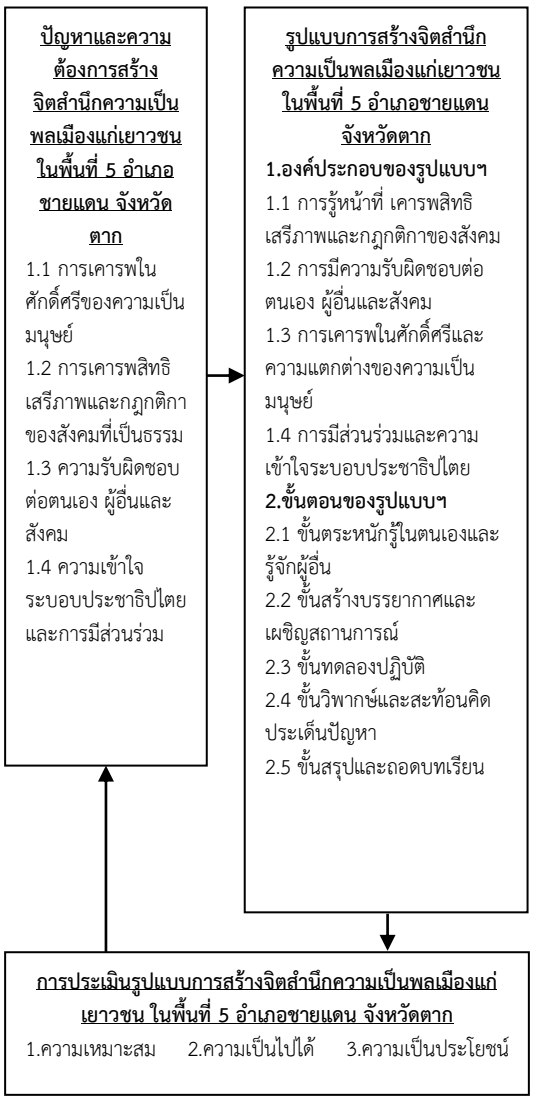
Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

ชักจูงหลอกล่อหรือมีข้อมูลที่ไม่ถูกต้องในการตัดสินใจ และมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลและกลุ่มบุคคล โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ชายแดนถือว่าเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยง (Funkhiaw, A., 2012) ทั้งทางด้านความมั่นคง การศึกษา การสาธารณสุข อาชญากรรม และยาเสพติด เป็นต้น ยิ่งกว่านั้น ยังมีการข้ามแดนไปมาระหว่างเยาวชนไทยและเมียนมาซึ่งสร้างปัญหายาเสพติด การทะเลาะวิวาท อาชญากรรมต่อชีวิตและทรัพย์สินได้โดยง่าย เช่น วัยรุ่นชายแดนรวมตัวกันดื่มสุราขาว ดมสารระเหย ก่อเหตุทำร้ายกันบาดเจ็บเป็นต้น (MGR Online, 2018)

จากที่กล่าวมาทำให้เห็นได้ชัดเจนว่ากลุ่มดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาพื้นที่ชายแดนของประเทศไทย การสร้างสำนึกพลเมืองและผู้นำเยาวชนประชาธิปไตยถือเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาบุคลากรในพื้นที่ชายแดนให้มีทัศนคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมที่สอดคล้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีจิตสำนึกในการต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ ถือว่าพื้นที่ชายแดนเป็นของตนเอง (Sense of belonging) และป้องกันปัญหาในพื้นที่ชายแดนอันอาจเกิดขึ้นได้ เช่น ปัญหาการเข้าเมืองผิดกฎหมาย ปัญหาความมั่นคงและปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนได้อีกด้วย (Funkhiaw, A., 2012)

จากความสำคัญของการสร้างจิตสำนึกเป็นพลเมืองดังกล่าว จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาวิจัยเพื่อให้ทราบถึงปัญหาจิตสำนึกพลเมืองและสภาพการสร้างจิตสำนึกพลเมืองของเยาวชนในพื้นที่ชายแดน และเป็นการพัฒนารูปแบบการสร้างจิตสำนึกพลเมืองให้แก่กลุ่มเยาวชนไปจนถึงการเผยแพร่ความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นด้วยกิจกรรมต่างๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองให้แก่เยาวชนในพื้นที่ชายแดน ยิ่งกว่านั้น ยังเป็นการแสวงหาวิธีการและทางเลือกอีกทางหนึ่งเพื่อพัฒนาการเมืองไทยให้เข้มแข็ง เพื่อสร้างเยาวชนให้เป็นผู้นำตามระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืนของประเทศไทยต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก

2. เพื่อพัฒนาและประเมินรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method) จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณในภาพกว้างแล้วจึงเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญด้านประชาธิปไตยและด้านการสร้างรูปแบบ โดยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิและจากกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและสามารถสอบทานความถูกต้องได้มากที่สุด ทั้งจากเอกสารหน่วยงานภาครัฐ งานวิจัยต่างประเทศ ข้อมูลปฐมภูมิเชิงกว้างและเชิงลึกจากการสอบถามและการสัมภาษณ์ หลังจากนั้นจึงนำมาสังเคราะห์เป็นผลการศึกษา โดยการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาปัญหาและความต้องการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก

1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและการสอบถาม ในส่วนการศึกษาเอกสาร เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้อง งานวิจัย เอกสารจากต่างประเทศ และข้อมูลของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาและสถาบันอุดมศึกษา โดยเครื่องมือวิจัยคือแบบสังเคราะห์เอกสาร แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นสำคัญได้แก่ ปัญหาและความต้องการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมือง

สำหรับการสอบถาม เป็นการสอบถามครูอาจารย์ของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาและสถาบันอุดมศึกษา 21 แห่ง โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) และคำนวณกลุ่มตัวอย่างแต่ละชั้นอย่างเป็นสัดส่วน ได้จำนวน 400 คน จากประชากรรวมทั้งหมด 954 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามครูอาจารย์ผู้สอน แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบ ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชน เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ และตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมือง เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูล จากการวิเคราะห์เอกสาร พิจารณาความเหมาะสมและสอดคล้องกันของข้อมูล เพื่อนำมาใช้กำหนดเป็นกรอบในการวิจัยและสร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมือง หลังจากนั้นจึงได้พัฒนาเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณ พิจารณาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเก็บจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและการยกร่างรูปแบบ สำหรับการเก็บ

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

จากการสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านการสร้างจิตสำนึก ด้านความเป็นพลเมือง จำนวน 5 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่ องค์ประกอบของรูปแบบ ขั้นตอนของรูปแบบ และข้อเสนอแนะอื่นๆ

สำหรับการยกร่างรูปแบบ เป็นการประมวลเอกสารที่เกี่ยวข้อง และผลจากการศึกษาทั้งหมดโดยคณะผู้วิจัย ซึ่งเครื่องมือคือ แบบยกร่างรูปแบบที่ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่ องค์ประกอบของรูปแบบ ขั้นตอนของรูปแบบและข้อเสนอแนะอื่นๆ

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งในส่วนของการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และการยกร่างรูปแบบ เป็นการวิเคราะห์โดยพิจารณาความเหมาะสมและสอดคล้องกันของข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 คน และจากครูอาจารย์ผู้สอนในสถานศึกษาและสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 17 คน โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือแบบประเมินรูปแบบ ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณพิจารณาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

จากการวิจัย สามารถแบ่งผลการวิจัยเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาปัญหาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก

ผลการศึกษาปัญหาและความต้องการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก แสดงในตารางที่ 1 และ 2

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นต่อระดับสภาพจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนฯ

สภาพจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนฯ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับจิตสำนึก	ลำดับ
1.ด้านการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	3.97	0.78	มาก	1
2.ด้านการเคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม	3.90	0.86	มาก	3
3.ด้านการมีความรับผิดขอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม	3.93	0.86	มาก	2
4.ด้านความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม	3.90	0.82	มาก	3

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

จากตารางที่ 1 พบว่า ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าสภาพจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.78 รองลงมา ได้แก่ ด้านการมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.86 และต่ำที่สุดเท่ากัน ได้แก่ด้านความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.82 และด้านการเคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.86 ตามลำดับ

จากข้อมูลข้างต้นจะพิจารณาได้ว่าพลเมืองที่เป็นเยาวชนในพื้นที่ชายแดนมีความรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยและความเข้าใจถึงสิทธิและบทบาทความเป็นพลเมืองค่อนข้างน้อย โดยมองว่าตนเองเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นอยู่แล้ว อันเกิดจากบริบทพื้นที่ชายแดนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์อย่างมากและ มีความผสมกลมกลืนกันอยู่ตลอดเวลา ยิ่งกว่านั้น ระบบการศึกษาไทยยังมีการกระจายโอกาสการเรียนให้แก่กลุ่มเยาวชนทุกกลุ่มชาติพันธุ์อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง ยิ่งทำให้เยาวชนมองแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ไม่แตกต่างกันไปด้วย

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นต่อระดับปัญหาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชน

ปัญหาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนฯ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับปัญหาจิตสำนึก	ลำดับ
1. การเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์	3.17	1.01	ปานกลาง	3
2. การเคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม	3.19	1.01	ปานกลาง	2
3. ความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม	3.51	1.07	มาก	1
4. ความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม	3.02	0.96	ปานกลาง	4

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าปัญหาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนที่มีค่าสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.51 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.07 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ได้แก่ ด้านการเคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.19 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.01 ด้านการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.17 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.01 และด้านความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.02 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.96 ตามลำดับ

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

จากข้อมูลดังกล่าวเยาวชนยอมรับว่ามีเพียงประเด็นความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคมเท่านั้นที่ยังอยู่ในระดับมาก หากเทียบกับปัญหาการเคารพในความเป็นมนุษย์ การเคารพสิทธิ กฎกติกาสังคมและความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยแล้วยังดีกว่าทุกด้านที่กล่าวมา แต่อย่างไรก็ตามผลของการศึกษาปัญหาจิตสำนึกดังกล่าวยังสะท้อนได้อย่างชัดเจนว่าเยาวชนยังเห็นปัญหาจิตสำนึกของตนเองอยู่ในเกือบทุกด้าน อีกทั้งยังยอมรับว่าเป็นปัญหาในการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่สำคัญอีกด้วย

ผลการศึกษาตอนที่ 2 ผลการศึกษาความต้องการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชน

1) ด้านการเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ได้แก่ ควรเน้นการจัดค่ายประชาธิปไตย ให้นักเรียนมีการเคารพต่อผู้อื่น ควรเน้นพัฒนาความเป็นธรรมทางสังคม เช่น อบรมนักเรียนนักศึกษา ชาวบ้าน กลุ่มอาสาสมัครต่างๆ มาร่วมพัฒนา และควรพัฒนากระบวนการสร้างจิตอาสา โดยการจัดค่ายจิตอาสา

2) ด้านการเคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม ได้แก่ ควรปลูกฝังประชาธิปไตยและกฎหมายแก่เยาวชน โดยการจัดค่ายอบรม ควรเน้นการเคารพกติกาสังคม ความเป็นระเบียบสังคม การเคารพกฎกติกาสังคม เช่น การบรรยาย การนำเสนอภาพ การพูดคุย ตามกลุ่มอายุ กลุ่มอาชีพต่างๆ และควรเพิ่มพูนความรู้ทางด้านกฎหมาย เช่น การอบรมกฎหมายสำหรับเยาวชน

3) ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม ได้แก่ ควรส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม เช่น ค่ายอาสาพัฒนา ควรให้ความรู้เกี่ยวกับหน้าที่ของพลเมือง โดยควรจัดอบรมแบบค่ายพัฒนา และควรสร้างจิตสำนึกในการเคารพสิทธิของผู้อื่น เช่น กฎหมายสำหรับเยาวชนไทย

4) ด้านความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม ได้แก่ พัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย เช่น จัดอบรมประชาธิปไตยเยาวชน จัดเวทีให้ความรู้แบบเวทีท๊อกโชว์ตลก ควรจัดค่ายสภานักเรียน ค่ายการส่งมอบคณะกรรมการสภานักเรียนให้แต่ละโรงเรียน และควรเน้นการสอนที่มาและการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนรุ่นใหม่ เช่น อบรมเยาวชนสร้างจิตอาสาสมัคร ให้ความรู้อย่างเป็นระบบตามกระบวนการ การเรียนรู้สู่ประชาธิปไตยยุคใหม่ของเยาวชนไทย

ผลการศึกษาตอนที่ 3 ผลการสร้างรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชน

ผลการสร้างรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชน พบว่า รูปแบบประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 5 ขั้นตอน ดังนี้

องค์ประกอบของรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชน 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1) การรู้หน้าที่ เคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกาของสังคม

2) การมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม

3) การเคารพในศักดิ์ศรีและความแตกต่างของความเป็นมนุษย์

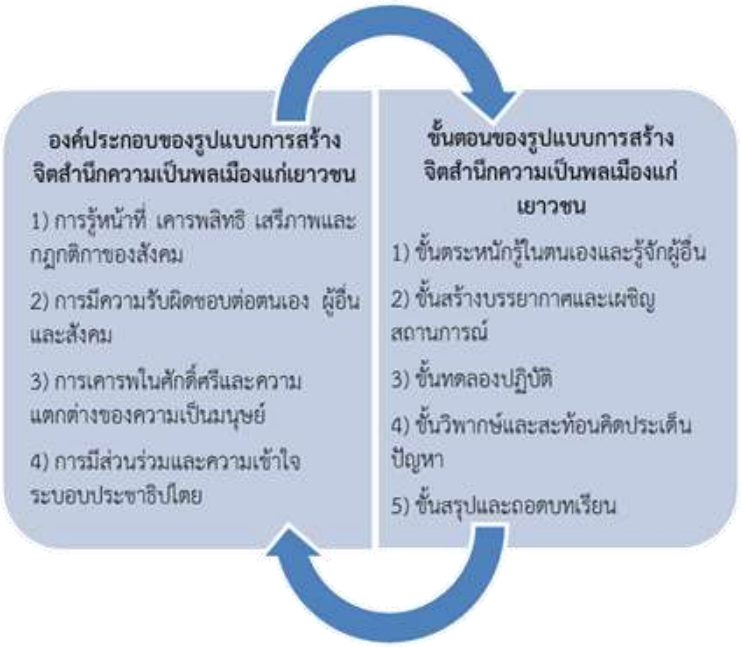
4) การมีส่วนร่วมและความเข้าใจระบอบประชาธิปไตย

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

ขั้นตอนของรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชน 5 ขั้นตอน ได้แก่

1) ขั้นตระหนักรู้ในตนเองและรู้จักผู้อื่น
2) ขั้นสร้างบรรยากาศและเผชิญสถานการณ์
3) ขั้นทดลองปฏิบัติ
4) ขั้นวิพากษ์และสะท้อนคิดประเด็นปัญหา
5) ขั้นสรุปและถอดบทเรียน

ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

ผลการศึกษา ตอนที่ 4 ผลการประเมินรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็น พลเมืองแก่เยาวชนฯ

ผลการประเมินรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนฯ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนฯ

รูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนฯ	ระดับความเหมาะสม	ระดับความเป็นไปได้	ระดับความเป็นประโยชน์
1. องค์ประกอบของรูปแบบ			
1) การเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
2) การเคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
3) ความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
4) ความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
5) รวมทุกองค์ประกอบ	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
2.ขั้นตอนของรูปแบบ			
1) ขั้นตระหนักรู้ในตนเองและรู้จักผู้อื่น	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด
2) ขั้นสร้างบรรยากาศและเผชิญสถานการณ์	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
3) ขั้นทดลองปฏิบัติ	มากที่สุด	มาก	มาก
4) ขั้นวิพากษ์และสะท้อนคิดประเด็นปัญหา	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
5) ขั้นสรุปและถอดบทเรียน	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด
6) รวมทุกขั้นตอน	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการประเมินรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนฯ ได้แก่ 1) องค์ประกอบของรูปแบบ พบว่า ด้านความเหมาะสมและด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ ส่วนด้านความเป็นไปได้มีระดับต่ำที่สุดทุกองค์ประกอบและอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ และ 2) ขั้นตอนของรูปแบบ พบว่า ด้านความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ยกเว้นขั้นที่ 3 ขั้นทดลองปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความเป็นไปได้ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แต่มีขั้นที่ 2 ขั้นสร้างบรรยากาศและเผชิญสถานการณ์ ขั้นที่ 3 ขั้นทดลองปฏิบัติ และขั้นที่ 4 ขั้นวิพากษ์และสะท้อนคิดประเด็นปัญหาอยู่ในระดับมากตามลำดับ

จากข้อมูลดังกล่าวรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชนฯ อยู่ในระดับความ

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

เหมาะสมและความเป็นไปได้มากและมากที่สุด แต่หากพิจารณาในขั้นตอนของรูปแบบแล้วจะเห็นได้ว่าขั้นตระหนักรู้ในตนเองและรู้จักผู้อื่น นั้นจะมีระดับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และระดับความเป็นประโยชน์ แสดงให้เห็นว่ารูปแบบดังกล่าวเป็นรูปแบบที่สำคัญต่อการสร้างจิตสำนึกพลเมือง

สรุปและอภิปรายผล

ปัญหาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก พบว่า ปัญหาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางถือว่ามีปัญหาไม่มากนัก โดยปัญหาด้านความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมมีต่ำที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับศึกษาของนริศ จันทวรรณ (Jantawan, N., 2016) ที่พบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงระดับปริญญาตรีส่วนกลางที่มีระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยด้านการปกครองตนเองและการเคารพสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ส่วนด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นการจัดการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันมีผลสัมฤทธิ์เพียงพอที่จะทำให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่แสดงความเป็นพลเมืองในสังคมได้ อย่างไรก็ตาม เห็นได้ว่าด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคมเป็นด้านที่มีปัญหาสูงที่สุด ซึ่งพบว่า ปัญหาเรื่องความรับผิดชอบของเยาวชนเป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากผู้ปกครองมักเลี้ยงดูบุตรหลานแบบปกป้อง ทำให้เยาวชนมีลักษณะขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง ไม่รับผิดชอบผู้อื่นและสังคม (Petpanya, J., 2018) ซึ่งการขาดความรับผิดชอบดังกล่าว จะทำให้พัฒนาพฤติกรรมความเป็นพลเมืองได้ยากอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ (Viphatphumiprathes, T., 2013) ที่พบว่าความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

สำหรับความต้องการสร้างจิตสำนึกภาพรวมเสนอให้เน้นการพัฒนาทั้ง 4 ด้านไปพร้อมๆ กัน ทั้งด้านการเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ให้เน้นการสร้างความเป็นธรรมในสังคม ไม่เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มชาติพันธุ์หรือผู้ที่แตกต่างจากตนเอง ด้านการเคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกาของสังคม เน้นให้ปลูกฝังเรื่องหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพและเคารพกติกาสังคมและควรให้ความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนให้มากขึ้น ซึ่งจิราภรณ์ เพชรปัญญา (Petpanya, J., 2018) ได้เสนอว่าควรทำให้เยาวชนเห็นความหลากหลาย โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ชายแดนที่มีจำนวนมาก การสร้างเยาวชนให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม จัดค่ายอาสาพัฒนา ค่ายอบรมพัฒนาผู้นำ จัดเวทีให้ความรู้ บทบาทสมมติ การจัดค่ายสภานักเรียน ซึ่งจะทำให้เยาวชนมีความพร้อมในการเรียนรู้และเข้าสู่กระบวนการเป็นพลเมืองที่ดีให้กับสังคมได้ดียิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้ได้เสนอรูปแบบการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชน ประกอบด้วย องค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ (1) การรู้หน้าที่ เคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกาของสังคม ซึ่งควรเป็นพื้นฐานแรกที่เกิดจากสถาบันครอบครัวร่วมกันอบรมกล่อมเกลาให้เยาวชนรู้จักหน้าที่ของตนเอง แล้วจึงพัฒนารู้บทบาทหน้าที่เพิ่มขึ้น เกิดการ

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

เคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกาต่อผู้อื่นและต่อสังคม ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของพิณสุดา สิริธรังศรี (Siridhrungsri, P., 2017) ได้กล่าวว่าพลเมืองของสหรัฐอเมริกาที่ให้ผู้เรียนหรือประชาชนมีความรู้ ทักษะและสิทธิหน้าที่ในการควบคุมกำกับรัฐบาล และภารกิจของรัฐบาลที่มีต่อประชาชน (2) การมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม เมื่อทราบถึงหน้าที่และสิทธิแล้ว ควรปฏิบัติตามหน้าที่บทบาทของตนเองอย่างเหมาะสมและรับผิดชอบต่อตนเองในการปฏิบัติตามหน้าที่ และควรรับผิดชอบต่อผู้อื่นในสังคมที่อยู่ร่วมกันด้วย ซึ่งเป็นไปในทางเดียวกับผลการศึกษาของพิณสุดา สิริธรังศรี (Siridhrungsri, P., 2017) ว่าการสร้างพลเมืองของประเทศฟินแลนด์ที่มุ่งเน้นการศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อสนับสนุนผู้เรียนให้เติบโตมาเป็นมนุษยชาติและเป็นสมาชิกผู้มีความรับผิดชอบทางจริยธรรมและสังคม (3) การเคารพในศักดิ์ศรีและความแตกต่างของความเป็นมนุษย์ เยาวชนควรมองเห็นและมีพฤติกรรมที่แสดงออกในการเคารพต่อความเป็นมนุษย์ของทุกคนในสังคมชายแดน ซึ่งเป็นพื้นที่ล่อแหลมด้านความมั่นคง ซึ่งภัยและปัญหามีความเสี่ยงและโอกาสความรุนแรงมากกว่าพื้นที่อื่นๆ ทำให้เยาวชนมีความเสี่ยงมากยิ่งขึ้น และ (4) การมีส่วนร่วมและความเข้าใจระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเลิศพร อุดมพงษ์ (Udompong, L., 2018) ที่กล่าวว่าหลักปฏิบัติที่สำคัญในการดำเนินการสร้างพลมืองในโรงเรียนของญี่ปุ่น คือกระบวนการมีส่วนร่วม เป็นหัวใจหลักของการสร้างพลเมืองที่กระตือรือร้น ดังนั้น การสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองควรสร้างกระบวนการเรียนรู้การมีส่วนร่วมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ทั้งจากสถาบันการศึกษาและสถาบันทางการเมือง

จากการศึกษาได้เสนอขั้นตอนของรูปแบบ 5 ประการ ได้แก่ (1) ขั้นตระหนักรู้ในตนเองและรู้จักผู้อื่น เป็นการให้เยาวชนทบทวนว่ามีทัศนคติและความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองมากน้อยเพียงใด (2) ขั้นสร้างบรรยากาศและเผชิญสถานการณ์ เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ให้เยาวชนได้พิจารณาถึงสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ควรเตรียมพร้อมหรือปรับตัวอย่างไร (3) ขั้นทดลองปฏิบัติ เป็นขั้นในการสร้างให้เยาวชนได้นำความรู้และบรรยากาศที่เกิดขึ้นจริงมาปฏิบัติในการแก้ไขปัญหา (4) ขั้นวิพากษ์และสะท้อนคิดประเด็นปัญหา เป็นขั้นวิเคราะห์เปรียบเทียบ หาทางเลือก สะท้อนข้อเหมือนหรือข้อต่างของแต่ละสถานการณ์ ปัญหา การตัดสินใจและผลของการตัดสินใจ และ (5) ขั้นสรุปและถอดบทเรียน เป็นขั้นการสังเคราะห์สรุปบทเรียนทั้ง 4 ขั้นที่ได้เพื่อสร้างบทเรียนรูปแบบที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปใช้พัฒนาต่อไป ซึ่งขั้นตอนเหล่านี้มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ภาสุดา ภาคาผล และมนังค์ อังควาณิช (Pakapol, P. & Angkavanich, M., 2017) ในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานโดยใช้กิจกรรมบริการสังคมเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในวิถีประชาธิปไตย

นอกจากประเด็นที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้วิจัยยังมีความเห็นเพิ่มเติมว่า การดำเนินการตามรูปแบบเหล่านี้ต้องมีการจัดเตรียมความพร้อมอย่างเป็นระบบและขั้นตอนที่ชัดเจนหรือมีการปรึกษาหารือ เพื่อให้ทราบปัญหาที่ชัดเจนและเชิงลึกเนื่องจาก รูปแบบการพัฒนาและการสร้างจิตสำนึกพลเมือง เป็นส่งเสริม

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

การเมืองภาคประชาชนให้เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ ในรูปแบบดังกล่าวควรจะมีความเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มโดยง่ายและทั่วถึง เพราะรัฐจำเป็นจะต้องสร้างความตระหนักและจิตสำนึกพื้นฐานด้านความเป็นพลเมืองอันจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและในระดับรัฐต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. สถาบันการศึกษาควรส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทั้งในหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ให้เยาวชนเรียนรู้ทั้งในตำรา นอกตำราและในชีวิตจริงได้

2. สถาบันทางสังคมทุกสถาบันควรร่วมกันส่งเสริมบทบาทเยาวชนและร่วมกันขัดเกลาความเป็นพลเมืองให้สอดคล้องกับทิศทางพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง

3. ทุกภาคส่วนควรร่วมกันสร้างโอกาสให้แก่เยาวชนได้มีบทบาทในการแสดงออกของความเป็นพลเมืองของประเทศที่ดีร่วมกัน และควรเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีการแสดงออกที่เหมาะสมในการกำหนดเป้าหมายของความเป็นพลเมืองของเยาวชนกันเอง เพื่อให้เยาวชนจะได้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบสังคมร่วมกับทุกภาคส่วน

References

Funkhiaw, A. (2012). **Analysis of the impact of measures to protected, decreasing and improving the problem of illegal immigrant in Maesot district, Tak province**. Research. Kampheangphet rajabhat university.

Jantawan, N. (2016). Democratic Citizenship: A Case Study of Undergraduates at the Main Campus of Ramkhamhaeng University. **Academic Journal Phranakhon Rajabhat University.** 7(1). pp.103-113.

MGR Online. (2018). **Tragically... alien teenagers drank, sniffed the glue, hit each other.** *MGR Online*. Available on [March 18, 2018], from [http://www.mgronline.com.]

Pakapol, P. and Angkavanich, M. (2017). Project-Based Learning using Service Learning Activities for Democratic Citizenship. **Veridian E-Journal, Silpakorn University.** 10(3). pp.975-990

Petpanya, J. (2018, 25 May). Expert Level Teacher. Interview.

Samakoses, V. (2011). **Citizenship Education.** *Matichon*. Available on [March 8, 2017], from [http://www.varakorn.com.]

Siridhrungsri, P. (2017). Civic education development. **Suthiparithat**. 31(100). pp.103-113.

Tontisuntorn, T. (2014). **Citizenship, Human Right and Democracy.** Bangkok: Policy study Institute under Foundation for enhance policy study.

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

Udompong, L. (2018). **Civic/citizenship Education to Promote the Role of Citizens in Politics Agent Systems: A Sustainable Approach through Foreign Experiences**. Research and Development Office, King Prajadhipok's Institute. Available on [April 26, 2018], from [http: //kpi.ac.th.]

Viphatphumiprathes, T. (2013). **Democratic citizenship of Dhurakij Pundit university students.** Research. Bangkok: Dhurakij Pundit University.

Wongyai, V. (2011). **Curriculum and learning innovation to citizenship.** Bangkok: R. and print Co.

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

การถ่ายทอดเทคโนโลยีระบบสูบน้ำและเครื่องสกัดสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช จากพลังงานแสงอาทิตย์สู่ชุมชนบ้านเหล่าโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม

จารินี ม้าแก้ว[1] สรรเพชร เพียรจัด[2]

[1] คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม [2] คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

E-mail: aor.makaew@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ถ่ายทอดเทคโนโลยีระบบสูบน้ำและเครื่องสกัดสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากพลังงานแสงอาทิตย์ 2) เพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น 3) วิเคราะห์จุดคุ้มทุนระหว่างการใช้เทคโนโลยีพลังงานแสงอาทิตย์กับวิถีเดิม พื้นที่ดำเนินการวิจัยเป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ของบ้านเหล่าโพธิ์ ตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 40 แปลง เป็นงานวิจัยประยุกต์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสอบถาม Mind Map SWOT Analysis การสัมภาษณ์เจาะลึก ปฏิทินฤดูกาล และการสังเกต ผลวิจัยพบว่า ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในการใช้งานเทคโนโลยีและสามารถใช้งานเครื่องได้ และมีความพึงพอใจมากสนใจนำไปใช้งานในอนาคต จากการใช้เครื่องสกัดสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากพลังงานแสงอาทิตย์โดยใช้สมุนไพรในชุมชน พบว่า เครื่องสามารถผลิตสารสกัดสมุนไพรได้ภายใน 1 วัน ทำให้ทันต่อการระบาดของแมลง ลดการซื้อสารเคมีมาใช้ทำให้สามารถลดต้นทุนลงได้ 500 บาทต่อแปลงต่อรอบการผลิต จากการใช้ระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์ พบว่า ระบบสามารถสูบน้ำได้ปริมาณ 12,000 ลิตร สามารถสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนแต่ละแปลง ประมาณ 20,000-30,000 บาท การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน พบว่า ระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์ใช้งบประมาณในการสร้าง 120,000 บาท สามารถคืนทุนค่าน้ำได้ภายใน 12.5 ปี เครื่องสกัดสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากพลังงานแสงอาทิตย์ราคา 35,000 บาท สามารถผลิตสารสกัดได้ 75 ลิตรต่อวัน คืนทุนค่าสารกำจัดแมลงได้ภายใน 1.7 เดือน การต่อยอดขยายผลทางองค์การบริการส่วนตำบลหนองจิกได้กำหนดแผนงบประมาณที่จะสนับสนุนให้กับทางกลุ่มเป็นรายปี เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและจะขยายไปยังพื้นที่อื่นต่อไป

คำสำคัญ : การถ่ายทอดเทคโนโลยี พลังงานแสงอาทิตย์ ระบบสูบน้ำ เครื่องสกัดสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

Technology Transfer of Pump Systems and Pesticide Heating Pot Booster Power by Solar Energy to Banlaopho Community, Mahasarakam Province

Jarinee Makaew[1], Sunphet Pianjut[2]

[1]Faculty of Industrial Technology, [2] Faculty of Education, Buriram Rajabhat University

E-mail: aor.makaew@gmail.com

ABSTRACT

This research aimed to: 1) transfer pump system technology and pesticide heating pot booster by solar energy; 2) increase agricultural productivity and community income; and 3) analyze the break-even point between the use of solar technology and the original method. The research area was located in the public area at Moo 5, Tambon Nongchik, Borabue District, Mahasarakam. The researcher collected both quantitative and qualitative data to summarize the overview in order to cover both in-depth and broad dimensions of the research result. Data collection consisted of questionnaire, mind map, SWOT analysis, in-depth interviews, seasonal calendar, and observation. The information was classified according to the purpose of the study and then analyzed. The research found the community had the knowledge to understand how to use the tools; they were satisfied with the use of natural substances and interested in implementing it in the future. Experiments of pesticides extracted from solar energy by using herbs in the community found that pesticide heating pot booster power by solar energy could produce herbal extracts in a short time and was able to keep up with the outbreak of insect infestations. It did not require chemicals. This could reduce the cost of buying chemicals in the agricultural area of about 500 baht per plot. When compared to the area of 40 plots, it could save up to 20,000 baht. After 4 months of growing vegetables, they earn about 20,000 – 30,000 baht for their families. The break-even point analysis between the use of solar technology and the original method found the solar pumping system can pump 12,000 liters of water a day. The budget for this system is 120,000 baht; therefore, the break-even point was within 150 months (12.5 years). That was calculated from the deduction of water and depreciation at the age of 25 years. The break-even point of the pesticide heating pot booster by solar energy was 75-100 liters a day. That had a selling price of 35,000 baht. It could pay back within 1.7 months, when calculated from the depreciation of insecticides and depreciation at the age of 25 years. Nongchik Subdistrict administrative organization had an annual budget to support sustainability, strengthened and created a good reputation for the Banlaopho community, which was a pilot village and will extend to other areas.

Keyword: technology transfer, solar energy, solar pumping system, pesticide heating pot booster power by solar energy

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

บทนำ

บ้านเหล่าโพธิ์ ตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 80 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนเกษตรกร 51 ครัวเรือน มีประชากรจำนวน 324 คน แบ่งเป็นหญิง 162 คน และชาย 162 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ ไม่มีแหล่งน้ำ ปัจจุบันชาวบ้านได้มีประชาคมรวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อทำเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่สาธารณะประโยชน์ มีการจัดสรรพื้นที่ครัวเรือนละ 2 งาน บนพื้นที่ 20 ไร่ มีครัวเรือนเข้าใช้ประโยชน์ทั้งหมด 40 ครัวเรือน กลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านเหล่าโพธิ์มีความเข้มแข็งในการผลิตเกษตรอินทรีย์ แต่ผลผลิตในการทำเกษตรอินทรีย์ต่ำ สาเหตุเนื่องมาจากทางกลุ่มไม่มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อเป็นการเพิ่มผลผลิต ขาดความรู้ในการทำสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากสมุนไพรที่มีอยู่ในท้องถิ่น และไม่มีแหล่งน้ำที่เหมาะสมกับการใช้ทำการเกษตรซึ่งปัจจุบันกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านเหล่าโพธิ์มีการใช้น้ำประปาจากสำนักสงฆ์ในพื้นที่ข้างเคียงสำหรับนำมาใช้รดน้ำพืชผักที่เพาะปลูกไว้ ปัญหาของกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านเหล่าโพธิ์เหล่านี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้

จากงานวิจัยของจารินี ม้าแก้วและคณะ (2553) พบว่าเครื่องสกัดสารป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดยใช้พลังงานแสงอาทิตย์ รูปแบบของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เป็นเครื่องที่มีคุณภาพดี เกษตรกรส่วนใหญ่พึงพอใจที่สามารถลดต้นทุนการซื้อสารเคมี ใช้เวลาในการสกัดรวดเร็วกว่าการทำน้ำหมักชีวภาพ (พด.) การใช้งานเครื่องสกัดสารฯ ไม่ยุ่งยากสะดวกใช้งานง่าย ส่งผลให้สุขภาพของผู้ใช้ดีขึ้น สามารถนำมาใช้สกัดพืชสมุนไพรท้องถิ่นที่เป็นภูมิปัญญาในการป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืชได้ เหมาะกับกลุ่มเกษตรกรที่ทำการเกษตรในพื้นที่ประมาณ 40-50 ไร่ ในขณะเดียวกันจากงานวิจัยของสรรเพชร เพียรจัด (2556) พบว่าระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์สำหรับน้ำลึกที่เหมาะสมกับเกษตรกรในปัจจุบัน เป็นระบบที่ใช้กล่องควบคุมแปลงไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์ให้สามารถใช้กับไฟบ้านได้และหากนำมาใช้กับมอเตอร์ปั๊มซับเมอร์ท 1 เฟสขนาด 2 แรงม้าจะสามารถสูบน้ำได้ต่อวันประมาณ 20,000 ลิตร ซึ่งเพียงพอต่อการปลูกพืชผักบนพื้นที่ประมาณ 20 ไร่ เทคโนโลยีทั้ง 2 ประเภท เป็นเทคโนโลยีที่เกษตรกรของกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านเหล่าโพธิ์มีความสนใจ และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองจิกมีความยินดีที่จะสนับสนุนเทคโนโลยีทั้ง 2 ประเภทนี้เพื่อใช้ในการขับเคลื่อนกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนบ้านเหล่าโพธิ์ให้เกิดความเข้มแข็งมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืนสามารถพัฒนาต่อยอดไปสู่การพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้การนำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ให้เกิดประโยชน์กับชุมชนได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีระบบสูบน้ำและเครื่องสกัดสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากพลังงานแสงอาทิตย์
2. เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น
3. เพื่อวิเคราะห์จุดคุ้มทุนระหว่างการใช้เทคโนโลยีพลังงานแสงอาทิตย์กับวิถีเดิม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยประยุกต์ วิธีดำเนินการวิจัยสามารถนำเสนอเป็นขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ดังนี้

ระยะที่ 1 ถ่ายทอดเทคโนโลยีระบบสูบน้ำและเครื่องสกัดสารป้องกันและกำจัดศัตรูพืชจากพลังงานแสงอาทิตย์

1) ศึกษาข้อมูลบริบทของชุมชน

2) การศึกษาข้อมูลเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับพื้นที่ระบบสูบน้ำและเครื่องสกัดสารป้องกันและกำจัดศัตรูพืชจากแสงอาทิตย์ที่จะนำมาถ่ายทอดเทคโนโลยี

3) การจัดประชุมระดมความคิดเห็น

4) การฝึกอบรมด้านการใช้พลังงานแสงอาทิตย์และการใช้สารกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีธรรมชาติ

5) การศึกษาดูงานการใช้ระบบสูบน้ำและเครื่องสกัดสารป้องกันและกำจัดศัตรูพืชจากพลังงานแสงอาทิตย์

6) สังเคราะห์องค์ความรู้และจัดทำแผนการเพิ่มผลผลิตจากการใช้เทคโนโลยี

7) การถ่ายทอดเทคโนโลยีจากนักวิจัยสู่แกนนำ

8) การถ่ายทอดเทคโนโลยีจากแกนนำสู่กลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านเหล่าโพธิ์

9) การถ่ายทอดขยายผลในระดับตำบล

ระยะที่ 2 ศึกษาการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและรายได้ของกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านเหล่าโพธิ์ เป็นกระบวนการหลังจากกลุ่มเป้าหมายได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีระบบสูบน้ำและเครื่อง

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

สกัดสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากพลังงานแสงอาทิตย์แล้วได้ทดลองใช้กับแปลงเกษตรอินทรีย์ของตนเองไประยะหนึ่ง มีการออกเยี่ยมแปลงติดตามให้กำลังใจ เพื่อให้ทราบสถานการณ์ความเคลื่อนไหว และการเปลี่ยนแปลง ประเมินผลผลิตทางการเกษตรและรายได้ของกลุ่ม รวมถึงปัญหาอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยี

ระยะที่ 3 การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนระหว่างการใช้เทคโนโลยีพลังงานแสงอาทิตย์กับวิถีเดิม

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถนำเสนอผลเป็น 3 ระยะ ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า ชุนชนบ้านเหล่าโพธิ์ ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกร ส่วนมากเป็นการเกษตรเชิงเดี่ยว สารกำจัดศัตรูพืชที่เกษตรกรนิยมใช้ได้แก่ ยาฆ่าแมลงและสารเคมีคิดเป็นร้อยละ 93.90 การจัดสรรแบ่งพื้นที่สาธารณะประโยชน์ 20 ไร่ ให้กับ 40 ครอบครัว ครอบครัวละ 1 แปลงมีพื้นที่ทำกินประมาณ 2 งาน จากการถ่ายทอดเทคโนโลยีพบว่าชุมชนได้รับความรู้ความเข้าใจ สามารถใช้งานเครื่องได้ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากและมีความสนใจในการนำไปใช้งานในอนาคต ส่วนใหญ่เพาะปลูกพริก หอมแดง มะเขือ ผักชี คะน้า ปัญหาศัตรูพืชที่พบได้แก่ ด้วงเต่าทอง เพลี้ยแป้ง เพลี้ยไฟ แมลงวันทอง หนอนกัดใบ หนอนชอนใบ หนอนเจาะยอดเจาะดอก ทดลองใช้สารสกัดจากสมุนไพร ได้แก่ สะเดา ตะไคร้หอม ข่าแก่ หนอนตายหยาก สาบเสือ บอระเพ็ด อัตราส่วนในการใช้ 1 ลิตร ต่อ น้ำ 10 ลิตร บางรายมีการใช้น้ำหมักและ น้ำส้มควันไม้ผสมเพิ่มเติมลงไปด้วย ศัตรูพืชที่กำจัดได้ ได้แก่ เพลี้ยแป้ง เพลี้ยไฟ แมลงเต่าทอง แมลงวันทอง สามารถลดปัญหาศัตรูพืชได้ ลดต้นทุนการซื้อสารเคมี ลดความยุ่งยากและเวลาในการทำน้ำหมักชีวภาพ เครื่องใช้งานง่าย กลุ่มเกษตรอินทรีย์สามารถถ่ายทอดให้กับเพื่อนบ้านที่ต้องการปลูกผักปลอดสารพิษ โดยมีการแบ่งน้ำสกัดสารให้กับเพื่อนบ้านทดลองใช้ เกิดการประชาสัมพันธ์ถึงผลต่อสุขภาพของผู้ใช้ที่ดีขึ้นกับคนในชุมชน เกิดแนวความคิดในการจัดตั้งกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษและนำเสนอเพื่อของบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลหรือหน่วยงานของรัฐ

ระยะที่ 2 ผลจากการศึกษาการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและรายได้ของกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านเหล่าโพธิ์ เมื่อเกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนระบบการเกษตรแบบเคมีมาใช้ระบบเกษตรแบบปลอดสารพิษโดยทดลองใช้เครื่องสกัดสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากพลังงานแสงอาทิตย์นั้น ทำให้เกษตรกรมีความสะดวกสบายมากขึ้น เนื่องด้วยรูปแบบการใช้งานของการสกัดสารสมุนไพรที่ใช้ในชุมชนปัจจุบันจะเป็นเทคนิควิธีการที่กรมพัฒนาที่ดินเป็นผู้แนะนำ คือการหมักสารสกัดสมุนไพรและใช้ผสมคู่กับสารเร่ง พ.ด. ซึ่งต้องมีระยะเวลาในการหมักถึง 21 วัน ทำให้เกิดความยุ่งยากในกระบวนการทำและการใช้งาน นอกจากนี้เครื่องสกัดสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากพลังงานแสงอาทิตย์สามารถผลิตสารสกัดสมุนไพรได้ในระยะเวลาอันสั้นทำให้ทันต่อการระบาดของแมลงจึงไม่จำเป็นต้องไปซื้อสารเคมีมาใช้ ทำให้ลดต้นทุนในการซื้อสารเคมีมาใช้ ในพื้นที่เกษตรประมาณ 500 บาทต่อแปลง เมื่อเทียบทั้งพื้นที่ 40 แปลง สามารถประหยัดไปได้ 20,000 บาท ส่วนการขายพืชผักที่เป็นพืชผักปลอดสารเคมีนั้น เนื่องด้วยกลุ่มเกษตรบ้านเหล่าโพธิ์ยังเป็นกลุ่มที่ใหม่ การขายพืชผักยังคงขายในราคาปกติ ไม่ได้ขายในราคาที่สูงขึ้นถึงแม้จะเป็นผักปลอดสารพิษก็ตาม แต่ตอนนี้กลุ่มแม่ค้าเริ่มเป็นที่รู้จักและมีความต้องการผักปลอดสารพิษมากขึ้นเรื่อยๆ หลักจากทดลองปลูกพืชผักประมาณ 4 เดือนสามารถปลูกผักได้หลายรุ่น โดยจะปลูกผักบุ้ง อายุ 21 วัน ปลูกได้ 4 รุ่น และปลูกมะเขือได้ 1 รุ่น สร้างรายได้ให้กับครอบครัวตนเองได้ ประมาณ 20,000-30,000 บาทต่อรอบการผลิต

ระยะที่ 3 วิเคราะห์จุดคุ้มทุนระหว่างการใช้เทคโนโลยีพลังงานแสงอาทิตย์กับวิถีเดิม จากการนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์จุดคุ้มทุนเปรียบเทียบระหว่างการใช้เทคโนโลยีพลังงานแสงอาทิตย์กับวิถีเดิม พบว่า ระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์สามารถสูบน้ำได้ปริมาณ 12,000 ลิตรน้ำต่อวัน ใช้งบประมาณในการสร้างระบบราคา 120,000 บาท สามารถคืนทุนค่าน้ำได้ภายใน 12.5 ปี เมื่อคำนวณจากการหักค่าน้ำและค่าเสื่อมโดยคิดที่อายุการใช้งานเครื่อง 25 ปี และจุดคุ้มทุนของเครื่องสกัดสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากพลังงานแสงอาทิตย์สามารถผลิตสารสกัดได้ 75 ลิตรต่อวัน เครื่องราคา 35,000 บาท สามารถคืนทุนค่าสารกำจัดแมลงได้ภายใน 1.7 เดือน เมื่อคำนวณจากการหักค่าสารกำจัดแมลงและค่าเสื่อมโดยคิดที่อายุการใช้งานเครื่อง 25 ปี

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

สรุปและอภิปรายผล

การนำเสนอสรุปและอภิปรายผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ ตามลำดับดังนี้

1. การถ่ายทอดเทคโนโลยีระบบสูบน้ำและเครื่องสกัดสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากพลังงานแสงอาทิตย์ ผลการวิจัยพบว่าสอดคล้องกับ แสวง รวยสูงเนิน (2549 : 153-156) โดยพบกระบวนการเรียนรู้และบ่มเพาะความรู้ในการทำงานระดับชุมชน ระดับกลุ่ม และระดับแปลงของแต่ละครัวเรือน ที่ทำให้เป็นกรณีศึกษาของโครงการบ่มเพาะความรู้ด้านการเกษตร เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน การปลูกพืชอาหารสัตว์ในระดับแปลงและครัวเรือน ในโครงการนี้ได้สร้างครูชุมชน 23 คน มีขั้นตอนการพัฒนาการแปลงเรียนรู้ด้านต่างๆ จำนวนไม่ต่ำกว่า 40 แปลง จึงมีจำนวนแปลงเรียนรู้เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีความหลากหลายทั้งในเชิงพื้นที่ ระบบนิเวศน์ ระบบการปลูกพืช และระบบการเลี้ยงสัตว์ โครงการแปลงเรียนรู้เหล่านี้ใช้เป็นจุดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของสมาชิกโครงการ และสมาชิกในเครือข่ายที่แวะเวียนมาเยี่ยมเยือน ซึ่งทำให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกรียงกมล ธีระศักดิ์โสภณ (2550) พบว่า ปัจจัยต่างๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกัน และส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกทำเกษตรกรรมไร้สารเคมี คือ 1) ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกทำเกษตรกรรมไร้สารเคมี ได้แก่ความขยันหมั่นเพียร สัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างขนาดที่ดินกับปัจจัยการผลิตอื่นๆ 2) ปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกทำเกษตรไร้สารเคมี ได้แก่ ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับเกษตรกรรมไร้สารเคมี ความเหมาะสมของพื้นที่ทำกินต่อการทำเกษตรกรรมไร้สารเคมี การมีกรรมสิทธิ์ในที่ทำกิน กระบวนการเรียนรู้จากการมีครือข่ายความคิดในชุมชน บทบาทของหน่วยงานภายนอกชุมชน การก่อตั้งสหกรณ์การเกษตรไร้สารเคมี จำกัด 3) ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกทำเกษตรกรรมไร้สารเคมี ได้แก่ อายุ รายได้ การศึกษาสอดคล้องกับชลกานดาร์ นาคทิม (2551 : 17-22) โดยพบว่าผลผลิตทางการเกษตรปลอดสารเคมี เป็นการเพิ่มมูลค่าและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และยังเป็นการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินให้อยู่อย่างยั่งยืน ถึงแม้ว่าการเกษตรอินทรีย์จะเป็นแนวโน้ม สิ่งจูงใจ เรียกร้องรณรงค์ให้เกษตรกรทั้งหลายมีความตระหนักและหันมาสนับสนุนเข้าร่วมกระบวนการด้วยหลากหลายวิธีการ รวมถึงอาจมีบางปัญหาบ้าง เช่น ในการทำเกษตรอินทรีย์ผลผลิตจะไม่ออกทั้งปี แต่ก็ออกตามฤดูกาลเพราะไม่ได้ฝืนธรรมชาติไม่มีการใช้สารเคมีและอีกอย่างราคาผลผลิตอาจสูงบ้างแม้จะใช้ปัจจัยการผลิตลดลงแต่ยังต้องใช้แรงงานในการเอาใจใส่ดูแลมากขึ้น

2. การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ จอมภพ แววศักดิ์ (2550) พบว่าการประยุกต์ใช้พลังงานทดแทนแนวโน้มในอนาคตคาดว่าจะมีการนำเอาพลังงานแสงอาทิตย์และพลังงานลมไปใช้งานอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเกษตรกรรม การใช้ประโยชน์จากพลังงานแสงอาทิตย์นอกจากจะนำมาใช้ในการผลิตพลังงานไฟฟ้าเพื่อใช้ภายในบ้านเรือนแล้วยังสามารถนำไปใช้สำหรับการใช้เพื่อการสูบน้ำในการทำนา ซึ่งถ้าหากมีการออกแบบระบบที่ดีก็จะสามารถลดการใช้พลังงานไฟฟ้าและเชื้อเพลิงจากระบบเพื่อการเกษตรได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กองพัฒนาพลังงานทดแทน ฝ่ายพัฒนาและแผนงานโครงการ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. (2550) ได้ศึกษาวิจัยและพัฒนาการนำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการผลิตกระแสไฟฟ้า หรือการผลิตน้ำร้อน รวมทั้งนำมาประยุกต์ให้เพื่อประโยชน์ของเกษตรกร ด้วยเหตุนี้เอง กฟผ.จึงได้เกิดแนวความคิดในการทดลองออกแบบถังต้มหุ้มฉนวนป้องกันความร้อน มีตะแกรงกรองเศษผงมาต่อร่วมกับแผงรับแสงอาทิตย์ ชนิดเคลือบสารเลือกรังสี (Selective Surface) ผลิตน้ำร้อนอุณหภูมิ 70-90 องศาเซลเซียส และจากการทดลองใช้งานนับว่าได้ผลดีเป็นที่น่าพอใจ เนื่องจากระบบนี้จะทำให้อุณหภูมิสูงสุดไม่เกิน 90 องศาเซลเซียส ช่วยทำให้สารสมุนไพรที่สกัดได้มีปริมาณมาก และมีความเข้มข้นสูง ได้น้ำยาสกัดใส ไม่มียาง สามารถนำไปทดลองใช้กับแปลงพืชผัก ได้ผลเป็นอย่างดี

3. การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนระหว่างการใช้เทคโนโลยีพลังงานแสงอาทิตย์กับวิถีเดิม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศักดิ์ ไชยโคตร (2554) พบว่า ปัญหาด้านเกษตรกรรมในพื้นที่เป็นพื้นที่ราบสูง คือปัญหาการขาดแคลนน้ำและการขาดเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวและนำความเจริญให้แก่หมู่บ้านทั้งสองนี้ องค์การปกครองส่วนตำบลเสิงสางมีแผนการที่จะขยายเขตไฟฟ้าเข้าสู่พื้นที่ดังกล่าว ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถใช้ไฟฟ้าจัดทำระบบน้ำบาดาลเพื่อการเกษตรกรรม แทนการเพาะปลูกแบบดั้งเดิมที่อาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติ แต่อย่างไรก็ตาม

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

เกษตรกรจะมีค่าใช้จ่ายในการลงทุนระบบสูบน้ำบาดาล ระบบท่อจ่ายน้ำ และค่าใช้ไฟฟ้า ความคุ้มทุนของเกษตรกรในการลงทุนระบบน้ำบาดาลเพื่อการเกษตร เปรียบเทียบกับการเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม และการเกษตรกรรมแบบใช้ระบบน้ำบาดาลที่ปั๊มน้ำด้วยเครื่องยนต์ พบว่ามูลค่าปัจจุบันสุทธิที่ระยะเวลา 5 ปีของการลงทุนเท่ากับ 4,952 บาทต่อไร่ สำหรับการเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม (ในกรณีที่ไม่มีปัญหาภัยแล้ง) การใช้ระบบน้ำบาดาลที่ปั๊มน้ำด้วยเครื่องยนต์ไม่มีความคุ้มทุนทางเศรษฐศาสตร์ (อัตราส่วนตอบแทนต่อต้นทุนเท่ากับ 0.96) การลงทุนระบบน้ำบาดาลให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่ากว่าการเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมมาก โดยมีระยะเวลาคืนทุนภายในเวลา 3 ปี โครงการขยายไฟฟ้าในพื้นที่ดังกล่าวจะเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร สอดคล้องกับงานวิจัยของพินิจนันท์ สามาอาพัฒน์ (2558) งานวิจัยนี้จัดทำขึ้นเพื่อประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ของระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อการเกษตร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ที่กำลังใช้งานระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์ในพื้นที่ทำการเกษตรของตน โดยนำมาทดแทนระบบสูบน้ำเดิมซึ่งใช้น้ำมันเชื้อเพลิง จำนวน 3 ราย ซึ่งเป็นระบบขนาดใหญ่มากกว่า 2,400 วัตต์ ผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่าการใช้งานระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์มีความคุ้มค่าต่อการลงทุน ซึ่งช่วยให้เกษตรกรสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายน้ำมันเชื้อเพลิง น้ำมันเครื่อง และค่าซ่อมบำรุงของระบบสูบน้ำเดิมลงได้ (ระยะเวลาคืนทุน 2.86-6.22 ปี) และในกรณีที่ลงทุนติดตั้งระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์ใหม่โดยไม่มีระบบสูบน้ำเดิมอยู่จะมีความคุ้มค่าต่อการลงทุนมากยิ่งขึ้น โดยมีระยะเวลาคืนทุน 2.68-5.15 ปี สอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญจิรา แก้วปาน (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางการเงินโครงการระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อผลิตผักปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตรกร อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาได้จากการสำรวจกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการโดยการสุ่มตัวอย่างจากประธานกลุ่มและเกษตรกรร่วมโครงการจำนวนรวม 10 ราย จากการผลิตผัก 5 ชนิด ได้แก่ คะน้ากวางตุ้ง ผักบุ้ง พริก และมะเขือ รวมพื้นที่การผลิต จำนวน 20 ไร่ ระยะเวลาโครงการลงทุน 20 ปี ปีการผลิต 2556 โดยใช้อัตราดอกเบี้ยคิดลดร้อยละ 7 ต่อปี ผลการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางการเงิน พบว่า การลงทุนปลูกผักโดยใช้พลังงานแสงอาทิตย์ จำนวน 20 ไร่ ในระยะเวลา 20 ปี มีมูลค่าปัจจุบันสุทธิเท่ากับ 714,143.47 บาท อัตราผลตอบแทนภายในการลงทุน (IRR) เท่ากับร้อยละ 14 และอัตราส่วนมูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทนต่อการลงทุน (BCR) เท่ากับ 1.16 ให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าทางการเงิน

ข้อเสนอแนะ

1. การดำเนินงานตามกระบวนการต่างๆ กับชุมชนนั้นมีความจำเป็นต้องสำรองแผนการดำเนินงานไว้ด้วย เผื่อในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ เช่น ติดภารกิจ ติดฤดูทำนา ติดฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิต ติดช่วงฤดูฝน เป็นต้น

2. ต้นทุนจัดซื้อระบบสูบน้ำพดลังงานแสงอาทิตย์มีราคาสูง ทำให้เกษตรกรรายย่อยไม่สามารถซื้อใช้ได้เอง ควรมีการออกแบบและพัฒนาระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์ที่มีต้นทุนต่ำ โดยใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในชุมชน และควรให้ช่างในชุมชนสามารถสร้างและซ่อมบำรุงเองได้ด้วย

3. การใช้สารสกัดฯ ฉีดพ่นพืชผักในช่วงฤดูฝน ควรมีการแนะนำให้เกษตรกรผสมน้ำยาเกาะใบหรือสบู่เหลวปริมาณ 2 ช้อนโต๊ะ ต่อการฉีดพ่น 1 ถัง

4. ในการสุ่มเจาะเลือดเกษตรกรเพื่อหาสารเคมีตกค้างในเม็ดเลือดแดงนั้น ควรมีการสุ่มเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างให้มากขึ้น เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักในการสร้างสุขภาวะจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืชได้เป็นอย่างดี

5. ต้นทุนจัดซื้อเครื่องสกัดสารป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดยใช้พลังงานแสงอาทิตย์จากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยมีราคาสูง ทำให้เกษตรกรรายย่อยไม่สามารถซื้อใช้ได้เอง ควรมีการออกแบบและพัฒนาลดต้นทุนในการสร้างเครื่องสกัดสารโดยใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในชุมชน และควรให้ช่างในชุมชนสามารถสร้างและซ่อมบำรุงเองได้ด้วย

6. ในการดำเนินงานตามกระบวนการต่างๆ กับชุมชนนั้นมีความจำเป็นต้องสำรองแผนการดำเนินงานไว้ด้วย เผื่อในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ เช่น ติดภารกิจ ติดฤดูทำนา ติดฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิต ติดช่วงฤดูฝน เป็นต้น

7. ต้นทุนจัดซื้อระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์มีราคาสูง ทำให้เกษตรกรรายย่อยไม่สามารถซื้อใช้ได้เอง ควรออกแบบและพัฒนาระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์ที่มีต้นทุนต่ำใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในชุมชน และควรให้ช่างในชุมชนสามารถสร้างและซ่อมบำรุงเองได้ด้วย

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

References

Chaikot, S. (2011). **Cost-effectiveness in using groundwater systems for agriculture in the areas of Moo 9 and Moo 14, Soeng Sang Sub-district, Soeng Sang District Nakhon Ratchasima.** Master's thesis. Suranaree University of Technology. Civil Engineering.

Kaewpan, K. (2015). **Financial return analysis of the solar water pumping system for the production of organic vegetables of farmers in Putthaisong District, Buriram Province.** Journal of the Association of Researchers. Year 20, Issue 2, May-August 2015, Page 148- 160.

Makaew, J. and all. (2010). **Technology Transfer of Pesticide Heating Pot Booster Power by Solar Energy at Tambon Kalanta, Muang District, Buriram.** Thai Health Promotion Foundation.

Nakthim, C. (2008). **The role of leaders in knowledge management of organic farming farmers: a case study of the natural agriculture group, Tamo Subdistrict, Prasat District, Surin Province.** Master's thesis. Thammasat University Faculty of Social Work, Department of Community Development.

Pianjud, S. (2013). **Development Learning Center for Organic Agriculture applied the Renewable Energy at Tambon Kalanta, Muang District, Buriram.** Buriram Rajabhat University.

Renewable Energy Development Division Project Development and Planning Department The Electricity Generating Authority of Thailand. (2007). **Solar pesticide extraction machine.** Searched on March 20, 2016 from http://www2.egat.co.th/re/egat_business/egat_herb/egat_herb.htm.

Ruensungnern, S. (2006). **Project to build soil-water-plant-animal learning center management to create environmental health, health and quality of life in a group of vegetable growers in the area of Daeng Mo Sub-district Khueang Nai District Ubon Ratchathani.** Khon Kaen University.

Samarapat, P. (2015). **Economic cost-effectiveness assessment of solar pumping systems for agriculture.** Research article Year 4, Issue 3 September - December 2015.

Theerasaksophon, K. (2007). **Development and factors affecting the decision to choose non-chemical agriculture.** Master's thesis Thammasat University. Faculty of Social Sciences, Community Development.

Waewsak, C. (2007). **Development of integrated pumping systems with solar and wind energy for rice farming in Phatthalung province.** Research results. Thaksin University. Songkhla.

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

การพัฒนารูปแบบการสื่อสารเชิงบูรณาการเพื่อการป้องกันการตั้งครรภ์ของเด็กและเยาวชนไทยในจังหวัดชัยนาท

จุไรรัตน์ ทองคำชื่นวิวัฒน์ [1] ปัญญา ธีระวิทยเลิศ [2]
[1] คณะวิทยาการจัดการ [2] คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
E-mail: sarhai2504@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสื่อสารของครอบครัวและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของเด็กและเยาวชน รวมถึงการนำเสนอรูปแบบการสื่อสารแบบบูรณาการของครอบครัวและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่สามารถร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ของเด็กและเยาวชน โดยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครอง และกลุ่มเยาวชนในระบบการศึกษาที่เคยตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร (ต่ำกว่า 20 ปี) จาก 3 รูปแบบครอบครัว ซึ่งเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวไม่สมบูรณ์ในจังหวัดชัยนาท ครอบครัว (เด็ก เยาวชน และผู้ปกครอง) ละ 2 คน ในแต่ละอำเภอรวม 8 อำเภอ รวมจำนวนทั้งหมด 48 คน กลุ่มครู กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มเจ้าหน้าที่สาธารณสุข อำเภอละ 1 คน รวมจำนวนทั้งหมด 24 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสัมภาษณ์จำนวน 5 ชุดของแต่ละกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ตรวจความสมบูรณ์ของเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญด้านประชากรศาสตร์และด้านนิเทศศาสตร์ จำนวน 3 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาแบบอุปนัย ตรวจสอบคุณภาพข้อมูลด้วยวิธีการสามเส้า มีผลการวิจัยคือ การสื่อสารของครอบครัว ควรพูดคุยหรือให้คำแนะนำปรึกษาแก่เด็กและเยาวชนแบบเปิดใจและเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องเพศ และร่วมกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ใน 5 ด้าน ได้แก่ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล ในกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ป้องกันการตั้งครรภ์ของเด็กและเยาวชน และการบูรณาการการสื่อสารควรเป็นภาคีเครือข่ายร่วมกันระหว่างการสื่อสารของครอบครัวและการสื่อสารของชุมชนแบบมีส่วนร่วมในป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ของเด็กและเยาวชน

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบการสื่อสารเชิงบูรณาการ, การป้องกันการตั้งครรภ์, เด็กและเยาวชนไทยในจังหวัดชัยนาท

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

The Development of Integrated Communication Patterns for Pregnancy Prevention of Thai Children and Adolescents in Chainat Province

Jurairat Thongkhumchuenvivat[1], Panya Theerawitthayalert[2]
[1]Faculty of Management Science, [2]Faculty of Education, Chandrakasem Rajabhat University
E-mail: sarhai2504@gmail.com

ABSTRACT

The purposes of this qualitative research and action research were as follows: 1. to study the factors of pregnancy in Thai children and adolescents in Chainat Province; 2. to study the family communication and participatory communication in the community for pregnancy protection of Thai adolescents; 3. to study the integrated pattern of family communication and participatory communication in the community for pregnancy prevention of Thai adolescents; and 4. to produce a brochure to diffuse pregnancy prevention of adolescents. The 5 key groups of informants formed by purposive method were adolescents in the education system with premature pregnancies (less than 20 year old) in intact and broken families and their parent group of 3 families in 8 districts, totaling 48 people and teachers in the group. There was an opinion leader group and public health technical officer group, each with 24 people. The research instruments were in-dept interview questionnaires of 5 key informant groups, which were examined for validity by 3 Population and Communication Arts experts. The qualitative data action research was analyzed by inductive content analysis and the data examined with triangulation. The research results found that: 1) the family communication had to talk or to open up and to be good example. The participatory communication of the community had 5 aspects, namely, joint thinking, planning, co-operation, benefit sharing, and joint evaluation of creative activities that prevent pregnancy of children and adolescents; and 2) communication integration should be part of a network of family communication and communal communication in the prevention and problem solution to child and adolescent pregnancy.

Keywords: development integrated communication patterns, pregnancy prevention, Thai children and adolescents in Chainat Province

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

บทนำ

หนึ่งในปัญหาสำคัญทางด้านสังคมและสาธารณสุขของประเทศไทย คือ ปัญหาเรื่องเพศและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ถูกยกขึ้นมาเป็นปัญหาใหญ่ในกลุ่มเด็กและเยาวชนไทย โดยยูนิเซฟระบุว่าเด็กไทยมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก เมื่ออายุเฉลี่ย 13 ปีครึ่ง และมีอัตราตั้งครรภ์ในวัยเรียนสูง ขณะที่ธนาคารโลกเผยว่าประเทศไทยมีจำนวนผู้หญิงที่ไม่พร้อมตั้งครรภ์หรือแม่วัยใสสูงเป็นอันดับที่ 6 ของอาเซียน ซึ่งผลสำรวจของกรมอนามัยในปี 2560 พบว่าในแต่ละวันมีวัยรุ่น อายุ 15-19 ปี มีจำนวนคลอดบุตรเฉลี่ย 225 คน และเมื่อตั้งครรภ์ระหว่างเรียน ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 37.6 ต้องหยุดเรียน และลาออกกลางคัน หากออกจากโรงเรียนแล้ว ส่วนใหญ่ร้อยละ 56.6 พบว่าอยู่บ้านเลี้ยงลูก ซึ่งเท่ากับหมดอนาคตทางการศึกษาในทันที (ไทยพีบีเอส, 2561)

การตั้งครรภ์ไม่พร้อมหรือการเป็นแม่วัยใสที่เกิดขึ้นในทุกวันนี้ มีผลกระทบต่อวัยรุ่นเป็นอย่างมาก ส่วนใหญ่แม่ที่อยู่ในอายุต่ำกว่า 17 ปี ต้องออกจากโรงเรียนด้วยความอับอาย ซึ่งส่งผลกระทบทางร่างกาย ที่ต้องอุ้มท้องในช่วงอายุน้อย ขณะที่อุ้งเชิงกรานยังไม่ใหญ่พอ อาจเกิดอันตรายต่อการคลอดได้ เช่น เด็กทารกพิการหรือตายก่อนคลอด ทำให้เกิดปัญหาครอบครัว บางกรณีสามีไม่ยอมรับ ทำให้ไม่สามารถออกไปสู้หน้ากับสังคมได้ รวมถึงปัญหาทางด้านสังคมที่มีผลกระทบทั้งในระยะสั้นและระยะยาวต่อเนื่องไปถึงประเทศชาติ

ปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรหรือการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นที่กลายเป็นแม่วัยใส มาจากหลายสาเหตุ คือ สภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก ทั้งที่บ้าน ชุมชน สังคม เด็กสัมผัสพบเห็นในด้านเพศเชิงลบอยู่เป็นประจำ แม้กระทั่งในโลกอินเทอร์เน็ต โลกออนไลน์ การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานที่ถูกละเลย ความอยากรู้อยากลองของเด็ก เกิดพฤติกรรมเลียนแบบ โดยเฉพาะสื่อหรือบุคคลที่อยู่ใกล้ตัว สถานภาพครอบครัว ทั้งสภาพครอบครัวเดี่ยว พ่อแม่แยกทาง หรือภาวะที่เด็กต้องอยู่กับปู่ย่าตายายทำให้เด็กขาดความอบอุ่น (อำนวย นิ่มมะโน, 2555)

จังหวัดชัยนาทเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่มีสภาพปัญหานี้เด่นชัด ซึ่งนางพงษ์รัชนี อรชร พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชัยนาท ได้กล่าวว่า ปัญหาเด็กและเยาวชนตั้งครรภ์ไม่พร้อมในจังหวัดชัยนาท ในช่วงที่ผ่านมาอยู่ในระดับต้นๆ ของประเทศ สาเหตุสำคัญมาจากสภาพสังคมปัจจุบันที่ครอบครัวขาดความอบอุ่น เด็กและเยาวชนขาดการดูแล ได้รับการชี้แนะแนวทางที่เหมาะสม รวมถึงมีสิ่งกระตุ้นหลายด้าน สอดคล้องกับนางพรรณี งามขำ รองผู้ว่าราชการจังหวัดชัยนาท ได้กล่าวว่าปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมมีความสำคัญและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะจังหวัดชัยนาทมีข้อมูลตัวเลขอยู่ในลำดับ 1 ใน 5 หรือ 1 ใน 10 ของประเทศ และเคยอยู่ในลำดับที่ 2 ของประเทศมาแล้ว ดังนั้นเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องที่จะร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อนำข้อมูลจากการระดมความคิดเห็นไปจัดทำเป็นแผนงานโครงการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน (สืบศักดิ์ นาครัตน์, 2556)

จากความเป็นมาดังกล่าว จึงสรุปได้ว่าการสื่อสารของครอบครัวต่อเด็กและสภาพแวดล้อมเป็นส่วนสำคัญของการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร คณะผู้วิจัยจึงเห็นควรที่จะศึกษาการสื่อสารของครอบครัวและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของเด็กและเยาวชนในจังหวัดชัยนาท เพื่อหารูปแบบการสื่อสารแบบบูรณาการในการป้องกันและแก้ไขการตั้งครรภ์ของเด็กและเยาวชนไทย ที่จะส่งผลให้เด็กและเยาวชนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นพลังสำคัญของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาการสื่อสารของครอบครัวและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของเด็กและเยาวชน

2. เสนอรูปแบบการสื่อสารของครอบครัวและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่สามารถร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ของเด็กและเยาวชน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตตามแนวทางที่ศึกษา ดังนี้

1. ประชากร ประชากรที่ทำการศึกษา ได้แก่ เด็กและเยาวชนที่ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร (อายุต่ำกว่า 20 ปี) ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนฯ (อายุมากกว่า 25 ปี) ครู ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในจังหวัดชัยนาท ซึ่งมีทั้งหมด 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองชัยนาท อำเภอสรรคบุรี อำเภอสรรพยา อำเภอหันคา อำเภอวัดสิงห์ อำเภอมโนรมย์ อำเภอเนินขาม และอำเภอหนองมะโมง

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ทำการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก แบบเจาะจง และยินยอมให้ข้อมูลในพื้นที่ทุกอำเภอที่มีสภาวการณ์การตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของเด็กและเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีในระบบการศึกษา รวมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวนรวมทั้งหมด 72 คน ประกอบด้วย

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

1) เด็กและเยาวชนอายุต่ำกว่า 20 ปีที่ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรและคลอดในจังหวัดชัยนาท และพ่อแม่ ผู้ปกครอง ที่มีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป ของบุตรสาว หลานสาว ที่ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โดยพิจารณาผู้ปกครองอายุ 25 ปีขึ้นไป เนื่องจากเป็นวัยที่ค่อนข้างเป็นผู้ใหญ่และเป็นญาติพี่น้องที่เป็นผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน จำแนกเด็กและเยาวชนจากรูปแบบครอบครัวที่เป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ ได้แก่ ครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขยาย และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ได้แก่ ครอบครัวที่พ่อหรือแม่ เลี้ยงลูกตามลำพัง และครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน (เด็กอยู่กับญาติ) เนื่องด้วยจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของเด็กและเยาวชนมักพบได้มากในครอบครัว 3 รูปแบบดังกล่าว จึงทำการศึกษารูปแบบละ 1 ครอบครัว ครอบครัวละ 2 คน (เด็กเยาวชน และผู้ปกครอง) จำนวน 3 รูปแบบครอบครัว ทั้ง 8 อำเภอ จำนวนรวมทั้งหมด 24 ครอบครัว รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเด็กและเยาวชนและผู้ปกครอง รวมทั้งหมด 48 คน

2) ครูในโรงเรียน ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ที่มีเด็กและเยาวชนอายุต่ำกว่า 20 ปี ที่มีการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรที่อยู่ในจังหวัดชัยนาท แต่ละประเภทของแต่ละอำเภอ อำเภอละ 1 คน จำนวน 8 อำเภอ รวมทั้งหมด 24 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล 5 กลุ่ม จำนวนเครื่องมือ 5 ชุด ได้แก่ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารของครอบครัวและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ในการป้องกันการตั้งครรภ์ของเด็กและเยาวชน ในจังหวัดชัยนาท และรูปแบบการสื่อสารของครอบครัวและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ที่สามารถร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ของเด็ก และเยาวชน แบบบูรณาการ โดยผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญด้านประชากรศาสตร์และด้านนิเทศศาสตร์ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจความสมบูรณ์ของเนื้อหา (Validity) และปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือก่อนนำไปใช้จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตลงไปเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสังเกตเด็กและเยาวชนในแต่ละพื้นที่ที่มีครอบครัวประสบปัญหาการตั้งครรภ์ของเด็กและเยาวชนในแต่ละพื้นที่ทั้ง 8 อำเภอ ร่วมกับผู้แทนของสาธารณสุขจังหวัด และมีการพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการตอบคำถาม

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นครู ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในแต่ละอำเภอ (8 อำเภอ) ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยได้ดำเนินการขออนุญาตเก็บข้อมูล แต่ละกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทุกอำเภอด้วยวิธีการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่ต้องการศึกษาด้วยแบบสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ขอมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในแต่ละแบบสัมภาษณ์ทุกชุดของแต่ละประเภทของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักมาจัดเรียงข้อมูลตามลำดับของคำถามที่ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในแต่ละกลุ่ม จำแนกแต่ละอำเภอและในภาพรวม ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา แบบอุปนัย สรุปตีความ การจัดหมวดหมู่ตรวจสอบคุณภาพข้อมูลด้วยวิธีการสามเส้า จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่างรูปแบบครอบครัวและสมาชิกในชุมชน จากประเด็นที่ทำการศึกษาการเก็บรวบรวมด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกต และใช้ทฤษฎีและแนวคิดหลายมุมมองตรวจสอบซึ่งกันและกัน นำเสนอข้อมูลด้วยการบรรยายเป็นความเรียงในเชิงเปรียบเทียบนำขอมูลที่พบมาสังเคราะห รวมถึงสิ่งที่มีความสอดคล้องกัน และมีความเปนไปได้ สรุปเปนรูปแบบการสื่อสารของครอบครัวและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ที่สามารถร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ของเด็กและเยาวชนแบบบูรณาการ

ผลการวิจัย

การสื่อสารในครอบครัวและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ในการป้องกันการตั้งครรภ์ ของเด็กและเยาวชนไทย มีผลการวิจัยดังนี้

1. การสื่อสารของครอบครัวและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของเด็กและเยาวชน

1.1 การสื่อสารของครอบครัวในการป้องกันการตั้งครรภ์ของเด็กและเยาวชนในจังหวัด

ในครอบครัวที่สมบูรณ์ เยาวชน ที่ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรมีความคิดเห็นว่า ก่อนตั้งครรภ์เยาวชนฯ ส่วนใหญ่อยู่กับพ่อแม่ มีการสื่อสารในครอบครัวแบบเปิด (ยืดหยุ่น) การสื่อสารในครอบครัวแบบปิด (เข้มงวดมาก) และการสื่อสาร ในครอบครัวแบบปล่อย (ไม่เข้มงวด) ตามลำดับ หลังตั้งครรภ์ไปอยู่กับทางครอบครัวของแฟน ไม่ได้คุยเกี่ยวกับเรื่องแฟนกับใคร แต่พอตั้งครรภ์ก็คุยปรึกษากับแม่ พ่อ เพื่อน ญาติ และแฟน ตามลำดับ

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

โดยสื่อสารด้วยการพูดคุยและให้คำแนะนำจากผู้ใหญ่โดยเฉพาะพ่อแม่ แนะนำในเรื่องเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์ และการคุมกำเนิด ซึ่งควรพูดคุยอย่างเปิดใจ ไม่ควรดุด่าก่อน ซึ่งจะส่งผลให้เด็กไม่กล้าพูด ไม่กล้าบอก เด็กจึงจำเป็นต้องปรึกษากับเพื่อน แม้ว่าเด็กจะได้เรียนรู้เรื่องเหล่านี้จากทางโรงเรียนบ่อยครั้ง และครอบครัวควรเป็นแบบอย่างในการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ดี ไม่ทะเลาะวิวาทกัน ไม่แสดงความสัมพันธ์ทางเพศให้เด็กเห็น ควรแนะนำการแสดงออกทางอื่นที่เหมาะสม เช่น กีฬา ดนตรี เป็นต้น

ส่วนผู้ปกครองของเยาวชนที่ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรมีความคิดเห็นว่า ครอบครัวส่วนมากไม่เคยคุยเรื่องนี้ ห้ามพูดเกี่ยวเรื่องเพศเด็ดขาด ห้ามมีแฟน บางครอบครัวมีญาติที่เด็กสามารถคุยด้วยบ้างคอยตักเตือน แนะนำการเลือกคบเพื่อนชาย สอนให้ระวัง การตั้งครรภ์ แต่พลาดเพราะเด็กไม่เชื่อฟัง บางครอบครัวไม่ได้จริงจังในการให้คำแนะนำเรื่องการคุมกำเนิด แต่บางครอบครัวพาไปฉีดยาคุมตามกำหนด เมื่อทราบว่าเด็กสามารถตั้งครรภ์ได้ ครอบครัวสื่อสารและให้การช่วยเหลือแก่เด็ก ได้แก่ การดูแลเอาใจใส่มากกว่าเดิม พาเยาวชนไปฝากครรภ์ แนะนำการดูแลครรภ์ ทำความเข้าใจกับปัญหา หาทางแก้ไข เช่น ให้ผู้ชายมาสู่ขอแต่งงานแบบผูกข้อมือแล้วก็ดูแลกันไปจนคลอด จนบุตรเติบโต หรือให้แฟนของลูกมาอาศัยอยู่ด้วย แม้ว่าจะโกรธมากแต่ก็ต้องยอมรับช่วยเหลือเลี้ยงดูกันไป และให้แต่งงานกันด้วยการผูกข้อมือ เพื่อให้แฟนช่วยกันเลี้ยงลูก

สำหรับในครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์เยาวชนฯ มีความคิดเห็นว่าครอบครัวมีรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแบบปิด (เข้มงวดมาก) ใกล้เคียงกับการสื่อสารในครอบครัวแบบปล่อย (ไม่เข้มงวด) และมีการสื่อสารในครอบครัวแบบเปิด (ยืดหยุ่น) น้อยกว่าการสื่อสารแบบอื่น ก่อนการตั้งครรภ์การสื่อสารเรื่องเพศ ในครอบครัวแก่เด็กส่วนมากในครอบครัวไม่เคยคุยเรื่องนี้ส่วนทางผู้ปกครองฯ มีความคิดเห็นว่า ครอบครัวมีการสื่อสารในครอบครัวแบบปล่อย (ไม่เข้มงวด) รองลงมามีการสื่อสารในครอบครัวแบบเปิด (ยืดหยุ่น) และมีการสื่อสารในครอบครัวแบบปิด (เข้มงวดมาก) น้อยกว่าการสื่อสารแบบอื่น ครอบครัวไม่ได้จริงจังในการให้คำแนะนำเรื่องการคุมกำเนิด เมื่อเด็กตั้งครรภ์ครอบครัวได้มีการสื่อสารและให้การช่วยเหลือแก่เด็ก ได้แก่ การดูแลเอาใจใส่เยาวชนมากกว่าเดิม หาทางแก้ไข ให้ผู้ชายมาสู่ขอผูกข้อมือ แล้วเลี้ยงดูจนคลอด จนลูกเติบโตขึ้น ได้มีการพูดคุยและการตักเตือนอยู่เป็นประจำในการคบเพื่อนหรือแฟน ปรึกษาปัญหาและให้คำแนะนำดูแลตัวเอง ตลอดจนให้รู้ถึงผลจากการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ปลูกฝังให้เด็กใส่ใจในการเรียน เป็นเด็กดี รับฟังปัญหาของเด็กอย่างสม่ำเสมอ ไม่ทะเลาะวิวาทกัน ไม่แสดงความสัมพันธ์ทางเพศให้เด็กเห็น

1.2 การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการป้องกันการตั้งครรภ์ของเด็กและเยาวชนไทย

เด็กและเยาวชนฯ ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนฯ ครู ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ควรมีการสื่อสารแบบมีส่วนส่วนร่วมกันระหว่างครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ เช่น สถานพยาบาล องค์การบริหารท้องถิ่น วัด เป็นต้น ควรส่งเสริมการป้องกัน และแก้ไขสภาวะการตั้งครรภ์ของเด็กและเยาวชนไทยในจังหวัดชัยนาท ใน 5 ด้าน คือ ด้านร่วมคิด ด้านร่วมวางแผน ด้านร่วมดำเนินการ ด้านร่วมรับผลประโยชน์ และด้านร่วมประเมินผล

1) ด้านร่วมคิด ควรให้ทุกฝ่ายช่วยกันคิด แสดงความคิดเห็น หาสาเหตุของปัญหาและหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ร่วมกัน โดยให้หน่วยงานภาครัฐทั้งโรงพยาบาล โรงเรียน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน ร่วมกันกับครอบครัว (เด็กและผู้ปกครอง) ไม่ควรคิดว่าเป็นเรื่องส่วนตัว

2) ด้านร่วมวางแผน ควรให้ครอบครัวและทุกหน่วยงานมาช่วยกันวางแผนในการแก้ไขปัญหาในทั้งในปัจจุบันและในอนาคต มีลำดับการปฏิบัติว่าจะเริ่มทำสิ่งใดก่อนและหลัง

3) ด้านร่วมดำเนินการ ควรมีการร่วมกันปฏิบัติทุกหน่วยงานรวมถึงครอบครัว มีการจัดดำเนินการโครงการ โดยมีเยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมายช่วยกันสอดส่องดูแล ร่วมมือและปฏิบัติอย่างจริงจัง ทำกิจกรรมต่างๆ มีการออกเยี่ยมบ้าน ต้องติดตามและให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง จัดอบรมผู้ปกครองในการสื่อสารกับเด็กให้เข้าใจ และให้ผู้ปกครองเข้าถึงเทคโนโลยี หรือการจัดตั้งกรุ๊ปไลน์เพื่อให้ความรู้โดยอ้างอิงตามกระแสใหม่ๆ ซึ่งจะทำให้สามารถเข้าถึงวัยรุ่นได้ นอกจากนี้ควรจัดทำโครงการรณรงค์ประสานกับหน่วยงานต่างๆ ให้เป็นภาคีเครือข่าย

4) ด้านร่วมรับผลประโยชน์เด็กจะได้รับความรู้และมีความสามารถในการนำไปปฏิบัติหรือป้องกัน พร้อมกับแก้ไขปัญหาเรื่องเพศสัมพันธ์หรือรักในวัยเรียนของตนเองได้ มีอนาคตในการเรียนต่อ มีการงานที่ดี มีรายได้สามารถจุนเจือตัวเองและครอบครัว

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

ได้ ครอบครัวมีความสุข และสามารถลดปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและสังคมได้

5) ด้านร่วมประเมินผล ควรให้ครอบครัวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสำรวจเยาวชนในแต่ละปีถึงจำนวนการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรมีจำนวนมากน้อยเพียงใด และดูว่าสังคมดีขึ้นหรือไม่ ติดตามผลว่าเป็นอย่างไร ทุกภาคส่วนร่วมกันติดตามดูแลและสรุปผลตามเป้าหมาย ควรมีการกำหนดระยะเวลาโครงการ เพื่อที่จะสามารถตรวจสอบได้ว่าปฏิบัติแล้วเกิดผลอย่างไร โดยต้องใช้ทั้ง 4 ด้านดังกล่าวข้างต้น

2. รูปแบบการสื่อสารของครอบครัวและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่สามารถร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ของเด็กและเยาวชน พบว่า เด็กและเยาวชนฯ ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนฯ ครูหรืออาจารย์ ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข มีความคิดเห็นว่า ควรมีการสื่อสารบูรณาการระหว่างการสื่อสารในครอบครัวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ เช่น สถานพยาบาล องค์การบริหารท้องถิ่น วัด เป็นต้น ด้วยการมีครอบครัวที่อบอุ่นและมีชุมชนที่เข้มแข็ง ในการร่วมกันส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขสภาวะการตั้งครรภ์ของเด็กและเยาวชนไทยในจังหวัด ชัยนาท โดยจำแนกได้เป็น 5 ลักษณะ คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล

สรุปผล

การสื่อสารของครอบครัวในการป้องกันการตั้งครรภ์ของเด็กและเยาวชนในจังหวัดชัยนาท พบว่า เยาวชนฯ และผู้ปกครองในครอบครัวสมบูรณ์และครอบครัวสมบูรณ์มีความคิดเห็นว่า ควรมีการสื่อสารในครอบครัวแบบเปิด (ยืดหยุ่น) การสื่อสารในครอบครัวแบบปิด (เข้มงวดมาก) และการสื่อสารในครอบครัวแบบปล่อย (ไม่เข้มงวด) ตามลำดับ มีสื่อสารด้วยการพูดคุยและให้คำแนะนำจากผู้ใหญ่โดยเฉพาะพ่อแม่ ซึ่งควรมีการแนะนำในเรื่องเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์ การคุมกำเนิดอย่างเปิดใจ ไม่ควรดุด่าเด็กก่อน พูดคุยอย่างมีเหตุผล ตักเตือนการคบเพื่อนหรือแฟน ปรึกษาปัญหาและให้คำแนะนำดูแลตัวเอง การคุมกำเนิด ให้รู้ถึงผลจากการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ให้ใส่ใจเรียน รับฟังปัญหาของลูกอย่างสม่ำเสมอ และผู้ใหญ่ควรเป็นแบบอย่างที่ดี ในการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ดี ไม่ทะเลาะวิวาทกัน ไม่แสดงความสัมพันธ์ทางเพศให้เด็กเห็น และแนะนำการแสดงออกทางอื่นที่เหมาะสม เช่น กีฬา ดนตรี เป็นต้น รับฟังปัญหาของลูกหลานเสมอ ไม่ทะเลาะวิวาทกัน เมื่อเด็กเกิดปัญหาตั้งครรภ์ ครอบครัว ควรดูแลเอาใจใส่เยาวชนมากกว่าเดิม หาทางแก้ไขเลี้ยงดูจนคลอดจนบุตรเติบโต และส่งเสริมให้เด็กศึกษาเล่าเรียนต่อ

สำหรับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการป้องกันการตั้งครรภ์ของเด็กและเยาวชนไทย ควรมีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมกันระหว่างครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและหน่วยงานอื่นๆ เช่น สถานพยาบาล องค์การบริหารท้องถิ่น วัด เป็นต้น ซึ่งควรส่งเสริมป้องกัน และแก้ไขสภาวะการตั้งครรภ์ของเด็กและเยาวชนไทย ในจังหวัดชัยนาทใน 5 ด้าน คือ ด้านร่วมคิด ด้านร่วมวางแผน ด้านร่วมดำเนินการ ด้านร่วมรับผลประโยชน์ และด้านร่วมประเมินผล ในการหาสาเหตุของปัญหาและหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น วางแผนแก้ไขปัญหาทั้งในปัจจุบันและในอนาคต มีลำดับการปฏิบัติว่าจะเริ่มทำสิ่งใดก่อนและหลัง การจัดดำเนินการโครงการควรมีเยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมายและมีส่วนร่วมในกิจกรรมช่วยกันสอดส่องดูแล ร่วมมือและปฏิบัติอย่างจริงจังทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เด็ก ชุมชน และสังคมได้ประโยชน์ร่วมกัน

ทั้งนี้การพัฒนาการสื่อสารของครอบครัวและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมาบูรณาการร่วมกัน เป็นรูปแบบหรือแนวทางการสื่อสารที่จะนำไปสู่การป้องกันการตั้งครรภ์ของเด็กและเยาวชนไทยในจังหวัดชัยนาท โดยครอบครัวและทุกฝ่ายร่วมกันนำหลายองค์ประกอบ ที่ต้องคำนึงถึงและเชื่อมโยงกันในด้านจิตใจ ชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ เป็นต้น การพัฒนาคนและสังคมให้มีคุณภาพ มีความรู้คู่คุณธรรมและจริยธรรม มีสุขภาวะที่ดี ในครอบครัวที่อบอุ่น มีชุมชนที่เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ด้วยความสมานฉันท์ต่อกัน

อภิปรายผล

1. การสื่อสารในครอบครัวมีหลายรูปแบบ ทั้งแบบยืดหยุ่น เข้มงวดมาก และไม่เข้มงวด จึงควรให้การดูแล เอาใจใส่ ด้วยคำพูดที่นุ่มนวล มีเหตุผล การแนะนำ ตักเตือน ต้องกระทำด้วยความละมุนละม่อม ชี้แนะแนวทางในการป้องกันตนเองจากการตั้งครรภ์ และหาทางแก้ไขที่เหมาะสม อีกทั้งผู้ใหญ่ควรเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับการสื่อสารระหว่างพ่อ-แม่กับวัยรุ่นในเรื่องเพศนั้น ครอบครัวไทยถือว่ายังอยู่ในระดับปานกลาง

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

ถึงแม้ว่าพ่อแม่จะมีความรู้เรื่องเพศโดยรวมอยู่ในระดับดี ก็ตาม (สุมิตรา เนียมกัน และโสมภัทร ศรไชย, 2556) และเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายเลยถ้าพ่อแม่มีทักษะไม่เพียงพอ รวมถึงศัพท์ที่ใช้ในการสื่อสารเรื่องเพศนั้นมีน้อยหรือมักเป็นคำหยาบโลน ซึ่งทำให้ไม่สะดวกใจในการสื่อสาร นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดอื่นๆ ที่ภายในครอบครัวไทย มักจะไม่พูดคุยในเรื่องเพศ เช่น ข้อจำกัดทางด้านวัฒนธรรม ช่องว่างระหว่างพ่อแม่กับวัยรุ่น ไม่คิดว่าเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ในการสอนเรื่องเพศศึกษา และจะดีกว่าถ้าไม่พูดถึง (Sridawruang, C., Pfeil, M., & Crozier, K., 2010) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรฤดี นิธิรัตน์ (2551) ที่พบว่าการสื่อสารเรื่องเพศศึกษาระหว่างพ่อแม่กับลูกวัยรุ่นเกิดขึ้นในบางครอบครัว เนื้อหาที่พูดคุยกันส่วนใหญ่เป็นการเตือนไม่ให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรและเรื่องการดูแลสุขอนามัยทางเพศมีเพียงไม่กี่ครอบครัวที่พูดคุยเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย

2. การมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไข สภาวะการตั้งครรภ์ของเด็กและเยาวชนไทยในจังหวัดชัยนาท ควรมีส่วนร่วมใน 5 ด้าน คือ ด้านร่วมคิด ด้านร่วมวางแผน ด้านร่วมดำเนินการ ด้านร่วมรับผลประโยชน์ และด้านร่วมประเมินผล ทั้งครอบครัว (เด็ก เยาวชน และผู้ปกครอง) โรงเรียน โรงพยาบาลชุมชน และหน่วยงานในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ในลักษณะบูรณาการร่วมกัน เช่น การจัดโครงการและกิจกรรมเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจในการป้องกันเด็กจากสภาวะการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร จัดอบรมผู้ปกครองในการสื่อสารให้เด็กเข้าใจ เข้าถึงเทคโนโลยีหรือจัดกรุ๊ปไลน์ความรู้ในสื่อตามกระแสเพื่อเข้าถึงวัยรุ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาวดี ป้องสา และคณะ (2553) ที่พบว่า ในชุมชนผู้ปกครองมีการปรับทัศนะเรื่องเพศ ให้คิดเชิงบวก มีการสื่อสารและเข้าใจวัยรุ่นมากกว่าเดิมก่อนที่ยังไม่มีโครงการ เนื่องจาก มีความเข้าใจถึงความสำคัญและจำเป็นต้องได้รับการเรียนรู้ในเรื่องเพศและไม่คิดว่าเป็นการชี้โพรงให้กระรอก และได้ขยายผลสู่ครอบครัวอื่นด้วย นอกจากนี้ควรให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในงานประเพณี จัดรายการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ มีศูนย์การเรียนรู้ ในโรงเรียนมีชมรมทำกิจกรรมหลังเลิกเรียน มีการจัดตั้งคณะแกนนำนักเรียน มีห้องให้คำปรึกษา ให้เพื่อนช่วยเพื่อนสอนเรื่องเพศศึกษาร่วมกับวิชาอื่นที่นอกเหนือจากวิชาสุขศึกษาพลานามัย และการดูแลด้วยการบริการที่เป็นมิตรของทีมโรงพยาบาลทั้งเชิงรุกและเชิงรับ มีภาคีร่วมกันขับเคลื่อนทำงานพร้อมๆ กัน มีการติดตามประเมินผล และปรับแผนกิจกรรมเป็นระยะๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ในการบูรณาการสื่อสารของครอบครัวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ควรส่งเสริมการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจเรื่องเพศแก่เด็ก เยาวชน ครอบครัว และชุมชน เพื่อสร้างสรรค์ความรู้ในเรื่องเพศทางสื่อออนไลน์

2. ควรมีการฝึกทักษะการสื่อสารกับเด็ก เยาวชน ทักษะการพูดคุยเรื่องเพศของครอบครัว การเข้าใจดูแลเด็กและเยาวชนให้มีค่านิยมเรื่องเพศที่เหมาะสมของครอบครัวและชุมชน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นรูปแบบหรือแนวทางในการพัฒนาหรือส่งเสริมค่านิยมเรื่องเพศที่เหมาะสมของเด็ก เยาวชนในพื้นที่อื่นที่ต่างบริบทได้ต่อไป

3. ควรส่งเสริมบุคลากรในท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนพื้นที่สร้างสรรค์ หรือจัดกิจกรรมสร้างสรรค์แก่เด็กและเยาวชน เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในเชิงศาสนา วัฒนธรรม หรือเป็นแหล่งเสริมสร้างการเรียนรู้ในด้านกีฬาหรือการทำงานที่ช่วยเพิ่มรายได้แก่เด็ก เยาวชน ครอบครัวและชุมชน

4. ควรได้มีการปฏิบัติอย่างทั่วถึงของหน่วยงานที่เป็นสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ตามพระราชบัญญัติการป้องกันและการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น คือ วัยรุ่นมีสิทธิ์ในการตัดสินใจด้วยตัวเอง โรงเรียนต้องมีวิชาเพศศึกษา หากตั้งครรภ์ต้องมีโอกาสได้รับการศึกษาต่อตามความประสงค์ และต้องได้รับการคุ้มครองและจัดรูปแบบการศึกษาในโรงเรียนเดิมให้เหมาะสม

References

Amnuay Nimmano. (2012). **Clear Mother, Feisty Grandmother and Fast Grandma.** Bangkok: Ramajitti Institute and Thai Health Promotion Foundation.

Pornrhuhdee Nithirat. (September 2007 – February 2008). The Sex Communication Situation between Parents and Adolescent in Thai Family. **Journal of Phrapokklao Nursing College**. Chanthaburi Province, 19(1): 45-55.

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

Sridawruang, C., Pfeil, M., & Crozier, K. (2010). Why Thai Parents Do Not Discuss Sex with Their Children: A Qualitative Study. **Nursing & Health Sciences,** 12(4), 437-443. doi: 10.1111/j.1442-2018.2010. 00556.x

Subsak Nakarat. (2013). **The Explaination of Chainat Social Development and Human Security Provincial Office to** Adolescent ***and Stakeholders in*** **Protection of Adolescent Pregnancy *Problem***. *National News Agency.* Public Relations Department 18/08/56. http://thainews.prd.go.th

Sumitra Niamkan and Somapath Sornchai. (2013). *Factors Related to* Communication Regarding *Sex between* Parents and *Their Puberty Children.* **Journal of Phrapokklao Nursing College**. Chanthaburi Province, 24(2) : 36-46.

Supawadee Pongsa, et al. (2010). **Community Participation in the Prevention of Teenage Pregnancy, Vangchai Municipality, Numpong District, Khonkaen Province**. Development Group of Health Promotion and Environment Sanitation.

Thaipbs. (2018). **Adolescence Pregnancy and Educational Opportunity.** 20/11/2561. https:// news. thaipbs. or.th/ content/2757

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

รูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อการเปลี่ยนแปลงเกษตรกรสู่การทำเกษตรอินทรีย์

ณัฐนันท์ วิริยะวิทย์
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Email: wnathanan@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงเกษตรกรสู่การทำเกษตรอินทรีย์ของชุมชนบ้านจำรุง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research--PAR) โดยมีการแบ่งทีมวิจัยเป็น 2 ทีม ทีมแรก ได้แก่ ทีมวิจัยวิชาการ ประกอบด้วยอาจารย์และนักศึกษาสาขาวิชานิเทศศาสตร์ และทีมที่สองได้แก่ ทีมวิจัยชุมชน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรอำเภอแกลง และเกษตรกร โดยมีขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลดังนี้ ขั้นที่หนึ่งคือการสำรวจสภาพทุนของชุมชน ขั้นที่สองคือ การศึกษาปัญหาการทำเกษตรอินทรีย์ของชุมชน ขั้นที่สาม คือ การสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงเกษตรกรสู่การทำเกษตรอินทรีย์ และขั้นที่สี่คือ การเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ ในส่วนของการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกต การอภิปรายกลุ่ม การจัดเวทีชุมชน และการใช้เครื่องมือสำรวจชุมชน ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อการเปลี่ยนแปลงเกษตรกรสู่การทำเกษตรอินทรีย์เป็นการสื่อสารสองทางแบบสมดุล ทำให้เกษตรกรตัดสินใจเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ และได้จัดตั้งโครงการ “ผลไม้อินทรีย์” ขึ้นภายในชุมชนในที่สุด

คำสำคัญ: การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม, เกษตรอินทรีย์, ผลไม้อินทรีย์, การสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลง, ชุมชนบ้านจำรุง

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

Participatory Communication Model for Farmers Changing to Organic Agriculture

Nathanan Wiriyawit
Faculty of Management Science, Phranakhon Rajabhat University
E-mail: wnathanan@gmail.com

ABSTRACT

This research objective was to develop a communication model for farmers changing to organic agriculture in Ban Jumrung community, Klaeng District, Rayong Province. This was participatory action research that was separated into 2 research teams. The first was an academic research team of a teacher and students of the Communication Arts Department. The other was a community research team of the community headman, Klaeng District agriculture technocrat, and farmers. The process of data collection was: 1) community surveying; 2) study the problems of organic agriculture; 3) the communication for changing farmers to organic agriculture; 4) farmers changing to organic agriculture; and 5) confidence building for farmers after decision making. Data collection was as follows: interviewing, observation, group discussion, community forum, and the tools of surveying the community. The result of this research found that communication can help farmers to decide to change to organic agriculture. They set up an “organic fruit” project in the community by participatory communication.

Key words: participatory communication, organic agriculture, organic fruit, communication for change, Ban Jumrung community

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

บทนำ

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม มีแนวโน้มในการพึ่งพาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากขึ้นทั้งในระหว่างการปลูก การเก็บรักษา การขนส่ง และการจำหน่าย ปัญหาสำคัญที่เกิดจากการใช้สารเคมีในการเกษตร ได้แก่ ปัญหาการตกค้างของสารเคมีในสิ่งแวดล้อม ซึ่งสาเหตุเกิดจากการแพร่กระจายของสารเคมีในระหว่างการฉีดพ่น ทำให้มีการสะสมอยู่ในพื้นดินและน้ำ ส่งผลต่อสิ่งมีชีวิตในระบบห่วงโซ่อาหารทุกระดับ รวมถึงปัญหาด้านสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภคซึ่งส่งผลต่อปัญหาทางเศรษฐกิจ จะพบว่าต้นทุนในด้านการติดตามและตรวจสอบคุณภาพสารกำจัดศัตรูพืช เช่น ต้นทุนการรักษาสุขภาพ ต้นทุนในด้านการติดตามและตรวจสอบคุณภาพสารกำจัดศัตรูพืช รวมถึงการตกค้างในสิ่งแวดล้อม หรือต้นทุนที่ก่อให้เกิดความเสียหายในการส่งออกอันเนื่องจากการตกค้างของสารเคมีทั้งการระงับการนำเข้าหรือมาตรการกีดกันจากต่างประเทศ มีแนวโน้มสูงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกๆ ปี (สาคร ศรีมุข. 2556: 1)

การจัดการของภาครัฐที่ผ่านมา มีการควบคุมการใช้สารเคมีทางการเกษตร การยกเลิกการขึ้นทะเบียนสารเคมีทางการเกษตรที่มีพิษรุนแรง มีการเปลี่ยนแปลงด้านเกษตรทางเลือก เช่น การเกิดขึ้นของเกษตรปลอดสารพิษที่มีการควบคุมการใช้สารเคมีในการเกษตร หรือการเกิดขึ้นของเกษตรปอดสารเคมีหรือเกษตรอินทรีย์ เพื่อป้องกันปัญหาสุขภาพทั้งปัจเจก ชุมชน และสุขภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งพบว่าในประเทศไทยได้มีการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ของภาครัฐที่มีจุดเน้นหนักในเรื่องของสุขภาพและนิเวศวิทยาปรากฏขึ้นมา เมื่อรัฐบาลได้มีการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ โดยประกาศให้เป็นวาระแห่งชาติ เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2547 จนปัจจุบันได้มีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ.2558-2564 (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2558 : 19)

ชุมชนบ้านจำรุง หมู่ 7 ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง เป็นชุมชนที่มีการทำนา ทำสวนผลไม้ และสวนยางพารา เป็นหนึ่งในชุมชนที่มีการใช้สารเคมีในการเกษตร ส่งผลให้เกษตรกรมีปัญหาสุขภาพทรุดโทรม เพราะคนในชุมชนได้พึ่งพาการใช้สารเคมีอย่างมาก ต่อมาเมื่อมีการเข้ามาตรวจสุขภาพของสาธารณสุข พบว่า ชาวบ้านจำนวนมากมีสารเคมีตกค้างภายในปอด ทำให้ป่วยเป็นโรคทางเดินหายใจกันมาก นอกจากส่งผลต่อสุขภาพแล้วยังส่งผลให้เกษตรกรไม่เป็นดังหวัง เนื่องจากการลงทุนซื้อสารเคมี การปลูกที่ไม่ได้ผลตามความคาดหวัง ราคาผลผลิตตกต่ำ ทำให้เกษตรกรหลายรายขาดทุน (พัชรี กวางคีรี. 2551 : 67)

การปรับเปลี่ยนจากการที่ภาครัฐเคยส่งเสริมให้ชุมชนเพิ่มผลผลิตโดยใช้เทคโนโลยี เพื่อส่งต่อผลผลิตให้ภาคอุตสาหกรรมและส่งออกมาขึ้น เริ่มส่งผลกระทบถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตที่มีมายาวนานของคนในชุมชน ทั้งยังส่งผลต่อปัญหา ในเรื่องสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และแบบแผนของการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ชุมชนได้รับผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนาหรือแปรสินทรัพย์เป็นทุนตามแนวคิดระบบทุนนิยม ซึ่งในอดีตชุมชนบ้านจำรุงมีความเป็นอิสระสามารถปกป้องคุ้มครองและพึ่งพาตนเองได้ ทั้งยังมีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง มีการพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิต สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนเองตั้งแต่ดั้งเดิม

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้กับเกษตรกรที่มีการใช้สารเคมีและยาฆ่าแมลงมาเป็นเวลานานให้เปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์จึงไม่ใช่เรื่องง่ายนัก เช่น กรณีของกลุ่มธรรมธุรกิจ ซึ่งได้ตั้งบริษัทธรรมธุรกิจ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนของการทำนาธรรมชาติ เลิกใช้สารเคมี ลดการทำนาเคมี โดยทำเป็นตัวอย่างเพื่อให้เห็นว่าการทำนาช่วยชาวนาให้มั่งคั่งและยั่งยืนได้จริง โดย ดร.วรวัฒน์ ศัลยกำจร (2558) ได้กล่าวว่า *“การเปลี่ยนใจชาวนาที่ทำนาเคมีมาเป็นเวลานานจนเคยชินให้มาทำนาธรรมชาติไม่ใส่ปุ๋ยเคมี ไม่ใช้ยาฆ่าหญ้า เป็นเรื่องยากมากถึงยากที่สุด แต่ธรรมธุรกิจกล้ามากกล้าที่จะเปลี่ยนใจชาวนา ไม่ใช่ด้วยเงินซื้อข้าวราคาแพง ไปขายราคาแพงๆ แต่เปลี่ยนด้วยการให้ความรู้ ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ให้ความมั่นใจกับชาวนาว่าจะเดินไปด้วยกัน”*

เกษตรกรสวนผลไม้ก็เช่นเดียวกัน การปรับเปลี่ยนให้เลิกใช้สารเคมี หันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์และสารชีวภัณฑ์ทดแทน จึงเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนัก ดังนั้นการพัฒนารูปแบบการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงเกษตรกรสู่การทำเกษตรอินทรีย์ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้เกษตรกรได้เข้าสู่การทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการเกษตรในชุมชนอื่นๆ ต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ ได้นำลักษณะการสื่อสารเพื่อการพัฒนาที่มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์และแนวคิดด้านการสื่อสารตามแบบจำลองเชิงถ่ายทอด (transmission model) มาสู่การสื่อสารตามแบบจำลองพิธีกรรม (ritualistic model) ทำให้เป็นการสื่อสาร

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

แบบมีส่วนร่วม (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. 2551 : 15-16) การที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาต่างๆ (สมฤดี นิโครวัฒนยิ่งยง. 2537 อ้างถึงใน ศิรินาถ ทิพรัตน์. 2554 : 26) มีการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวจิตใจเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การรับรู้ หรือความเข้าใจของประชาชนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร เพื่อให้การศึกษาหรือให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้อง การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน มีการปรึกษาหารือร่วมกัน ทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่และประชาชนให้มีโอกาสในการปรึกษาหารือ มีการร่วมมือกัน การมอบอำนาจหน้าที่ และการให้อำนาจและโอกาสประชาชนในการตัดสินใจประเด็นต่างๆ ด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ผลกระทบที่เกิดจากการสื่อสารการเกษตร ในมิติของ K-A-P นั่นคือ ทำให้เกษตรกรมีความรู้ที่ถูกต้อง (Knowledge--K) พบว่า 1) ความรู้ที่เกษตรกรมีอยู่นั้นแม้จะมีอยู่แต่ก็ไม่สมบูรณ์ 2) ทัศนคติ (Attitude--A) มักจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากความรู้ จากความรู้ ที่ไม่สมบูรณ์ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง 3) การปฏิบัติ (Practice--P) มักเป็นมิติที่ไม่สัมพันธ์กับความรู้และทัศนคติที่กล่าวมา (กาญจนา แก้วเทพ. 2543 : 145-146) ทั้งนี้งานวิจัยในหลายเรื่องสรุปว่าการที่เกษตรกรจะนำความรู้ใหม่ได้ปฏิบัติได้จริงจำเป็นจะต้องมีเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยในการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับการนำไปปฏิบัตินั้น ผู้ส่งสารจะต้องมีการป้อนกลับ (feedback) ข้อมูลข่าวสารจากฝ่ายเกษตรกร พร้อมกันนั้นผู้ส่งสารต้องเปลี่ยนแบบจำลองการสื่อสารจาก Transmission Model (ที่ยึดเอาผู้ส่งสารเป็นตัวตั้ง) มาเป็น Ritualistic Model ที่ต้องพบกันครึ่งทางระหว่างผู้ส่งและผู้รับสาร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อเปลี่ยนแปลงเกษตรกรสู่การทำเกษตรอินทรีย์ของชุมชนบ้านจำรุง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตประชากร เป็นการศึกษาเฉพาะเกษตรกรของชุมชนบ้านจำรุง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง และทำการเก็บข้อมูลการวิจัยในระหว่างปี 2559-2560

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research--PAR) โดยมีการแบ่งทีมวิจัยออกเป็น 2 ทีม ได้แก่ ทีมวิจัยวิชาการ ประกอบด้วยอาจารย์และนักศึกษาสาขาวิชานิเทศศาสตร์ และทีมวิจัยชุมชน ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน นักวิชาการเกษตรอำเภอ และเกษตรกร จำนวน 30 ครัวเรือน การเข้าร่วมโครงการเป็นไปด้วยความสมัครใจของเกษตรกร จำนวน 5 ครัวเรือน การเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกต การอภิปรายกลุ่ม เครื่องมือสำรวจชุมชน ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) การสำรวจสภาพทุนของชุมชน 2) การศึกษาปัญหาการทำเกษตรอินทรีย์ของชุมชน 3) การสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงเกษตรกรสู่การทำเกษตรอินทรีย์ 4) การเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ การวิจัยครั้งนี้มีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือแบบสามเส้า

ผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยที่ได้จากการสำรวจสภาพทุนของชุมชน การศึกษาปัญหาการทำเกษตรอินทรีย์ของชุมชน การสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงเกษตรกรสู่การทำเกษตรอินทรีย์ และการเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ ดังนี้

1. การสำรวจสภาพทุนของชุมชน

การสำรวจทุนชุมชนและปัญหาของชุมชน พบว่า ชุมชนบ้านจำรุงมีทุนชุมชนที่หลากหลายทั้งทุนสังคม ทุนเศรษฐกิจ ทุนสัญลักษณ์ ทุนความรู้ และทุนประสบการณ์ในอดีต ชุมชนนี้เป็นชุมชนเข้มแข็งและมีความพร้อมในการปรับเปลี่ยน

2. การศึกษาปัญหาการทำเกษตรอินทรีย์ของชุมชน

ปัญหาด้านการทำเกษตรอินทรีย์ พบว่า เป็นปัญหาที่เกิดจากทัศนคติของเกษตรกรต่อเกษตรอินทรีย์ว่าการทำเกษตรอินทรีย์สร้างความยุ่งยากมากกว่าทำเกษตรเคมี รวมถึงทำให้ได้ผลผลิตน้อยกว่า และเกษตรกรไม่อยากเสี่ยงกับการทำเกษตรอินทรีย์ เพราะหากผลผลิตไม่เป็นไปตามคาดหมาย นั่นคือ มีผลผลิตที่ไม่สวยงาม จำหน่ายไม่ได้ราคา จะกระทบกระเทือนต่อรายได้หลัก จึงไม่อยากจะเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์

3. การสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงเกษตรกรสู่การทำเกษตรอินทรีย์

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

การสื่อสารกับเกษตรกรเพื่อเปลี่ยนแปลงเกษตรกรสู่การทำเกษตรอินทรีย์ เป็นการสื่อสารสารสองทางแบบสมดุลและได้ใช้การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 ประเด็น ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมด้วยบุคคล (Participation by person) หมายถึง คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นทีมวิจัยที่เรียกว่า “ทีมวิจัยชุมชน” ได้แก่ ผู้นำชุมชน นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรอำเภอ และเกษตรกร จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วม ในระดับนี้มีทั้งหมดสามส่วนด้วยกัน คือ ผู้นำและคนในชุมชน นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรอำเภอ และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

2) การมีส่วนร่วมด้วยเนื้อหา (Participation by content) ในความหมายถึง การวิจัยครั้งนี้ใช้เนื้อหาเรื่องเกษตร

3) อินทรีย์ ซึ่งการทำการเกษตรเป็นอาชีพหลักของชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชุมชน เพื่อชุมชน มีสุขภาพที่ดี สิ่งแวดล้อมที่ดี และสามารถพัฒนาชุมชนให้มีมูลค่าเพิ่มในฐานเศรษฐกิจของชุมชนต่อไปในอนาคต การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลชุมชน การเกษตร และการเกษตรอินทรีย์ จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมในระดับนี้ มีสองส่วนด้วยกัน คือ ผู้นำและคนในชุมชน และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

4) การมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการ (Participation by process) หมายถึง สมาชิกในชุมชนจึงมีส่วนร่วมคิดโจทย์การวิจัย ร่วมให้ข้อมูลชุมชน ร่วมวางแผนการทำเกษตรอินทรีย์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน และร่วมรับผลประโยชน์ต่อการทำเกษตรอินทรีย์ จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมในระดับนี้ มีสองส่วนด้วยกัน คือ ผู้นำชุมชนและคนในชุมชน และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

4. การเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์

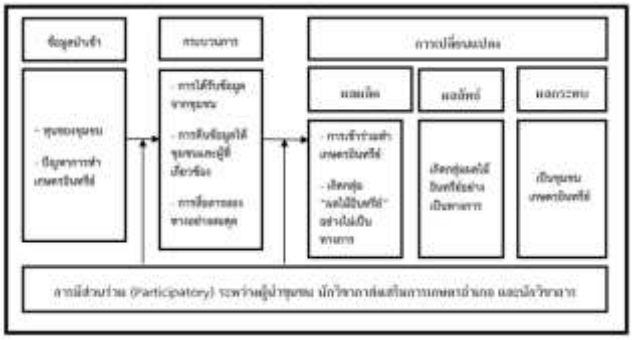
การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ มุ่งเน้นให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ให้เห็นผลสำเร็จ การกำหนดประเภทของผลไม้ในการทำเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งเป็นผู้กำหนดให้มีการอบรมการผลิตและการตลาดภายหลังหลังจากที่ได้ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ “ผลไม้อินทรีย์” และยังร่วมกำหนดแนวทางในการส่งเสริมให้เกษตรกรคนอื่นๆ ได้เข้าร่วมในโครงการต่อไป

อภิปรายผล

การสื่อสารเน้นผู้รับสารเป็นศูนย์กลาง (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. 2551 : 15-16) ทำให้ได้รับข้อมูลในระหว่างการดำเนินการวิจัย เป็นการเก็บข้อมูลชุมชนและนำมาวิเคราะห์ตามเงื่อนไขและสภาพของชุมชนเป็นหลัก ทำให้การให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ สอดคล้องกับทัศนคติและความต้องการของชุมชนตามแนวคิด K-A-P รวมถึงมีการคืนข้อมูลให้กับชุมชน ผู้นำชุมชนและนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรที่มีส่วนส่งเสริมการเกษตรของชุมชนบ้านจำรุง รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นของชุมชน เป็นการสื่อสารสองทางแบบสมดุล (two-way symmetrical communication) สอดคล้องกับ กาญจนา แก้วเทพ (2543 : 145-146) ได้กล่าวถึงผลกระทบที่เกิดจากการสื่อสารการเกษตร ในมิติของการปฏิบัติมักเป็นมิติที่ไม่สัมพันธ์กับความรู้และทัศนคติที่กล่าวมา ทั้งนี้ งานวิจัยหลายเรื่องสรุปว่า การที่เกษตรกรจะนำความรู้ใหม่ได้ปฏิบัติได้จริงนั้น จำเป็นจะต้องมีเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยด้วย ในการปรับเปลี่ยนให้เหมาะกับการนำไปปฏิบัติของผู้รับสารนั้น ผู้ส่งสารจะต้องมีการป้อนกลับ (feedback) ข้อมูลข่าวสารจากฝ่ายเกษตรกร พร้อมกันนั้นผู้ส่งสารต้องเปลี่ยนแบบจำลองการสื่อสารจาก Transmission Model ที่ยึดเอาผู้ส่งสารเป็นตัวตั้งมาเป็น Ritualistic Model ที่ต้องพบกันครึ่งทางระหว่างผู้ส่งและผู้รับสาร

ลักษณะของการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงเกษตรกรสู่การทำเกษตรอินทรีย์ ทำให้เป็นการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมใช้การสื่อสารสองทาง มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการป้อนกลับข้อมูล เป้าหมายของการสื่อสารเป็นไปตามแบบจำลองการสื่อสารเชิงพิธีกรรม (ritualistic model) คือมุ่งสร้างความเข้าใจร่วมกันมากกว่าจะเป็นการโน้มน้าวใจให้ผู้รับเห็นคล้อยตามผู้ส่ง (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. 2551: 15-16) เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์จากการทำเกษตรอินทรีย์

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

ภาพ 1 รูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อการเปลี่ยนแปลงเกษตรกรสู่การทำเกษตรอินทรีย์ของชุมชนบ้านจำรุง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

นอกจากนี้ ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องการสื่อสารและการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม (ศิรินาถ ทิพรัตน์. 2554 : 26) เกษตรกรชุมชนบ้านจำรุงได้มีส่วนร่วมในทุกๆ ด้าน 1) การมีส่วนร่วมในการคิดที่จะกระทำในประเด็นที่เกี่ยวข้องมากขึ้น ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการคิดดำเนินการและตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมโดยการรวมตัวกัน มีการทำกิจกรรมใดๆ ร่วมกันอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค และเท่าเทียมกัน ทำให้เกิดการสื่อสารขึ้น ซึ่งได้เข้ามามีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นถึงกิจกรรมต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นบนพื้นฐานความต้องการของเกษตรกร 3) การมีส่วนร่วมในกระบวนการทั้งหมดของกิจกรรมนั้น ๆ โดยมีการประชุมและสื่อสารภายในชุมชนให้ผู้สนใจเข้ามามีส่วนร่วม 4) การมีส่วนร่วมเพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตของตนหรือของกลุ่มให้ดีขึ้น ซึ่งทำให้เกษตรกรได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการ “ผลไม้อินทรีย์” ภายในชุมชนบ้านจำรุง

ข้อเสนอแนะ

1. จากการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์อย่างมีส่วนร่วมได้ส่งผลทำให้เกษตรกรเกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น ควรศึกษาแนวทางการสื่อสารสำหรับขยายการทำเกษตรอินทรีย์ภายในชุมชนเพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายการทำเกษตรอินทรีย์ในชุมชนให้กลายเป็นชุมชนที่มีการทำเกษตรอินทรีย์หรือการทำเกษตรแปลงใหญ่ร่วมกันของชุมชนและนำการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมไปประยุกต์ใช้กับการส่งเสริมการเกษตรชุมชนและในบริบทอื่นๆ

2. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ควรศึกษาแนวทางการสื่อสารการตลาดหรือการสร้างช่องทางการจำหน่ายผลิตผลเกษตรอินทรีย์เฉพาะทาง เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตอินทรีย์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร

การนำไปใช้ประโยชน์

1. การสื่อสารเพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรสู่การทำเกษตรอินทรีย์ควรใช้การสื่อสารสองทางอย่างสมดุล โดยมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการป้อนกลับข้อมูล การนำเสนอข้อมูลที่ชัดเจน สามารถแก้ปัญหาให้กับชุมชนได้และต้องสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถตัดสินใจเข้าร่วมในการทำเกษตรอินทรีย์

2. การมีส่วนร่วมควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมทั้งการมีส่วนร่วมโดยบุคคล การมีส่วนร่วมด้วยเนื้อหา และการมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการ เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกด้าน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จสมบูรณ์ด้วยความอนุเคราะห์จากผู้ที่เกี่ยวข้องมากมายและที่ช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้วิจัยสามารถทำการวิจัยครั้งนี้ได้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ในการนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนาที่ให้คำแนะนำในการดำเนินการวิจัยมาโดยตลอด รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ ที่ปรึกษาตลอดโครงการ รศ.ปราณี สุรสิทธิ์ อาจารย์สาขาวิชานิเทศศาสตร์ และ ผศ.ดร.ธนภูมิ ศิริงาม อาจารย์สาขาเกษตรศาสตร์ รวมทั้ง นักวิชาการเกษตรอำเภอ ผู้นำชุมชน เกษตรกรชุมชนบ้านจำรุง ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

References

Kaew Thep. K. et all. (2000). **Community Media: Knowledge Processing.** Bangkok: Thailand Research Fund (TRF).

Kaew Thep. K. et all. (2008). **Communication-Environment.** Bangkok: PhapPhim.

Kwangkiri, P. (2008). **Community radio and enhancing the efficiency of communication for community organization development: Case study: Ban Chamrung, Moo 7, Noen Kho Subdistrict, Kaeng district,** Rayong province. Thesis for Master degree in Community development curriculum, Thammasat University.

Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2015). **Ministry of Agriculture Driven the national organic development strategy to promote and development product image of Thai organic agriculture services to be known both at home and aboard.** Retrieved from https://www.moac.go.th/ewt_news.php?nid=14666 [Auguest 12, 2016]

Roonkasem, N. et all. (2015). **Public participation in capacity contribution for community tourism: case studies, homestays, Ban Chanrung, Rayong province.** Research granted by Phranakhon Rajabhat University.

Srimuk, S. (2013). **The impact of the use of agricultural chemicals in Thailand**. Retrieved : http://library.senate.go.th/document/Ext6409/6409657_0002.PDF

Sunlayakhamjon, W. (2015). Another voice from consumers. Retrieved: https://www.facebook.com/Thamturakit/photos/a.512303725512084.1073741830.425300194212438/878393888903064/?type=1&theater [September 8, 2015]

Thipparat, S. (2011). **Development of organic agriculture communication of Pakasit Park (The Crown Property Bureau) with participation in the case of Ban Nong Bua, Mueang Ngai Subdistrict, Chiang Dao District, Chaiangmai Province.** Thesis for Master of Science degree in Sustainable Social Landscape Development. Maejo University.

Viriyawity, N. (2017). Communication strategy for promoting organic farming with participation of Ban Chamrung community, Klaeng district, Rayong provice. **Journal of the Researchers Association.** 22 (2), 154-1164.

Received : 20-Nov-2018
Revised : 13-Dec-2018
Accepted : 17-Feb-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

รูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมสมัยใหม่ตามแนวเกษตรเชิงพุทธบูรณาการ

พระมหาวัฒนา ปญฺญาทีโป (คำเคน)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
E-mail: jutapak@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเกษตรเชิงพุทธและวิทยาการสมัยใหม่ (2) เพื่อศึกษารูปแบบการเกษตรกรรมในสังคมไทยปัจจุบัน (3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมแบบใหม่เชิงพุทธบูรณาการ ผลวิจัยพบว่า เกษตรเชิงพุทธ หมายถึง การทำเกษตรกรรม โดยยึดหลักคำสอนทางพุทธศาสนาบนพื้นฐานศีล มีเมตตากรุณา แบ่งปันกัน เป็นสัมมาอาชีวะ ปัจจุบันพระสงฆ์ได้สอนธรรมะโดยผ่านการทำเกษตรกรรมเพื่อเข้าถึงประชาชน ซึ่งเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพแทนการสอนธรรมะแบบจารีตที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต จากการถอดบทเรียนพระสงฆ์ที่สอนธรรมะผ่านการทำเกษตรกรรม 4 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มสันติอโศก (2) กลุ่มวัดสวนแก้ว (3) กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ และ (4) กลุ่มโรงเรียนชาวนาพุทธเศรษฐศาสตร์ ทั้ง 4 กลุ่มมีแนวคำสอนเรื่องพุทธเกษตรกรรมคล้ายกันคือ สอนให้ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด สามัคคี แบ่งปันกัน และคำนึงถึงความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับหลักธรรม ทิฏฐธัมมิกัตถธรรม โภควิภาค อปริหานิยธรรม พรหมวิหาร สัมมาอาชีวะ รูปแบบเกษตรเชิงพุทธบูรณาการเป็นการสอนธรรมะสอดแทรกเข้าไปในวิถีชีวิต เพื่อให้เกิดการพัฒนาการทางด้านศีลธรรมควบคู่ไปกับการประกอบอาชีพ ในกลุ่มชาวเกษตรกรที่รับเอาแนวคำสอนตามหลักธรรม ทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างดีทั้งในแง่ปัจเจกที่ก่อให้เกิดศีลธรรม การตระหนักรู้ ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ซึ่งเป็นจุดแข็งทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เกิดกัลยาณมิตรพึ่งพาอาศัยกัน

คำสำคัญ: การพัฒนาเกษตรกรรม, เกษตรกรรมสมัยใหม่, เกษตรเชิงพุทธบูรณาการ

Received : 20-Nov-2018
Revised : 13-Dec-2018
Accepted : 17-Feb-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

Model of Modern Agricultural Development through Integrative Buddhist Agriculture

Wattana Panadipo
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: jutapak@gmail.com

ABSTRACT

The dissertation had three objectives: 1) to study Buddhist concepts of agriculture and modern sciences; 2) to study the model of agriculture in recent Thai society; and 3) to present the Buddhist integrated model of agricultural development.It was found that Buddhist agriculture meant agricultural performances adhered to by the teaching of Buddhism based on Sila without exploiting, being generous, portioning out, right livelihood, on the basis of Dharma practices. The new way agriculture contains organic, integrating, and sufficiency agriculture focusing on productive increase, reducing expenses, self-dependence, environmental disturbance, economic, social and wealth upgrade. In addition, other findings showed that current monks teach a variety of Dharma approaching people via agricultural activities efficiently instead of traditional styles, inconsistent with ways of life. There are 4 Dharma schools, namely: 1) Santi Asoke; 2) the Wat Suan Kaew Group; 3) the Sajja Saving Group; and 4) the Economic Buddhist Farmer School. All of the four schools have similar teaching ways of diligence, honesty, economy, harmony, sharing, considering with environmental companionship consisting with Dharma principles; that is- Diṭṭhadhammikattha, Bhoga distribution, Aparihāniyadham,, Brahmavihàra, Sammāājãva. Integrative agriculture incorporated with the “Ways if Life,” developing morals together with profession by Dharma teaching of efficient practices to all of farmers, agriculturists, orchardists, attained, by Dharma teaching with careers, concurrently. This result in leading lives well individually, moral initiatives, realization, societal and self-responsibilities. Hence, this would have strengthening points for communities, and then social development has a systematic upsurge.

Keywords: Buddhist-way Agriculture, Integrative Agriculture, Model of Integrative – Agricultural Buddhism Development

Received : 20-Nov-2018
Revised : 13-Dec-2018
Accepted : 17-Feb-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

บทนำ

เกษตรเชิงพุทธ (Buddhist Agriculture) เป็นการทำเกษตรโดยนำหลักแนวคิดทางพุทธศาสนาเข้าไปประยุกต์ทั้งวิธีการและเป้าหมายมุ่งแก้ปัญหาที่เกิดจากการเกษตรสมัยใหม่นับตั้งแต่ยุคปฏิวัติเขียว(The Green Revolution) ซึ่งมุ่งใช้เทคโนโลยีการผลิต เช่น การผสมพันธุ์พืชสัตว์เพื่อให้ผลผลิตสูง การใช้สารเคมี และการใช้เครื่องจักรกลการเกษตร เป็นต้น นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ตลอดจนสุขภาวะ และระบบนิเวศ กล่าวโดยเฉพาะปัญหาหลักที่สำคัญของเกษตรกรคือปัญหาหนี้สิน ทำให้ประชากรภาคเกษตรละทิ้งอาชีพเกษตรกรรมเข้าไปทำงานในเมืองใหญ่ จากการสำรวจปี 2556 มีครัวเรือนภาคเกษตรกรรมจำนวน 5.9 ล้านครัวเรือน มีแนวโน้นเป็นสังคมผู้สูงอายุมากขึ้น แรงงานเกษตรรุ่นใหม่มีจำนวนลดลงและมีแนวโน้มขาดแคลนแรงงานเกษตรอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556) การแก้ปัญหาภาคเกษตรจึงถือเป็นเรื่องสำคัญของประเทศ มีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีต่างๆเข้ามาเพื่อบรรเทาปัญหา ในทางศาสนาได้บุคคลสำคัญหลายท่านที่พยายามอธิบายคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้มีมิติทางสังคม เช่น พุทธทาสภิกขุ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) พระไพศาล วิสาโล นายแพทย์ประเวศ วสี สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร, 2556) นายแพทย์ประเวศ วสีเป็นบุคคลแรกที่ได้ต่อยอดนำแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ มาอธิบายเรื่องการใช้พุทธเกษตรกรรมเพื่อแก้ปัญหาสังคมไทยในหนังสือ “พุทธเกษตรกรรมกับศานติสุขของสังคมไทย” (ประเวศ วสี, 2530) ได้เสนอให้สร้างชุมชนชนบทให้เข้มแข็งขึ้นโดยใช้จิตใจที่มีธรรมะเป็นหลักในการแก้ปัญหา นอกจากนั้นยังมี อภิชัย พันธเสน กล่าวถึงการใช้หลักเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธที่บูรณาการหลักเศรษฐศาสตร์กับหลักพุทธเศรษฐศาสตร์เข้าด้วยกันในหลายแบบทั้งในแง่ ทฤษฎีการผลิต จากจุดยืนแบบพุทธ ทฤษฎีการบริโภคการบริโภคร่วมกับทฤษฎีการผลิตอื่นๆ เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและพุทธเศรษฐศาสตร์ มีความสำคัญมาก จุดยืนของทฤษฎีพุทธเศรษฐศาสตร์ คือ มองถึงหลักการตั้งบนพื้นฐานการไม่เบียดเบียนตัวเอง ไม่เป็นการเบียดเบียนผู้อื่น จำแนกความต้องการของมนุษย์ต้องการพ้นไปจากความทุกข์ บรรลุถึงความสุข ซึ่งความสุขมีทั้งแบบกามสุข และนิรามิสสุข ซึ่งไม่จำเป็นต้องตอบสนองด้วยวัตถุ รวมทั้งฌานสุข และวิมุตติสุข ซึ่งเป็นความสุขระดับสูงขึ้นไป การเสพกามสุขต้องเสพด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้เกิดความทุกข์ตามมาในภายหลัง การแสวงหาความสุขภายใต้เงื่อนไขการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เป็นสิ่งที่พอยอมรับได้ในแนวทางของพุทธ คือ ประกอบด้วยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นตัวกระบวนการที่จะให้เข้าใจการทำงานของขันธ์ 5 ผ่านการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง (อภิชัย พันธเสน, 2558)

นอกจากนั้นยังมีงานวิจัยที่มุ่งใช้หลักเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน โดยมองว่า เกษตรแนวพุทธเป็นการเกษตรที่ถือเอาแม่แบบหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือหลักความเป็นสายกลางในการทำงาน ไม่เบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่น ดำเนินกิจกรรมด้วยหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ คือ มีหลักสำคัญ 5 ประการ คือ ด้านจิตใจ เป็นที่พึ่งของตนเอง ด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ใช้และจัดการอย่างฉลาด ด้านเทคโนโลยีและด้านเศรษฐกิจ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และยึดหลัก พออยู่ พอกิน พอใช้ โดยนำหลักธรรมาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาการเกษตรเชิงเดี่ยวเป็นการทำเกษตรแนวพุทธเพื่อทำให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน (สายพงศ์ อโนมปญฺโญ, 2556) อาจกล่าวได้ว่าการใช้หลักพุทธธรรมเข้ามาแก้ปัญหาในด้านเกษตร ส่วนใหญ่มุ่งแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม หลักการเกษตรเชิงพุทธถูกนำมาใช้อย่างหลากหลายและกำลังได้รับความนิยมอย่างมาก การนิยามความหมายเกษตรเชิงพุทธจึงมีความหมายและนำไปใช้ไม่เหมือนกัน เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสานที่มีการเลี้ยงสัตว์ เพื่อบริโภค หรือขาย บางกลุ่มเห็นว่าเป็นหลักพุทธ บางกลุ่มเห็นว่าไม่เป็นพุทธเพราะมีการเบียดเบียนสัตว์ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาใช้การเกษตรเป็นกระบวนการสอนธรรมะฝึกคนให้แก้ปัญหาทุกข์ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าปัญหาหนี้สิน ความยากจน อบายมุขเป็นต้น ล้วนมาจากจิตที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจกิเลสทั้งสิ้น ขอบเขตการวิจัยศึกษาเฉพาะหลักทฤษฎีการเกษตรเชิงพุทธและหลักการเกษตรสมัยใหม่ และสัมภาษณ์เชิงลึกพระสงฆ์ 4 กลุ่มใหญ่ที่สอนการทำเกษตรเชิงพุทธและประชากรที่รับแนวคำสอนเชิงพุทธไปปฏิบัติ

Received : 20-Nov-2018
Revised : 13-Dec-2018
Accepted : 17-Feb-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

งานวิจัยนี้สามารถตอบโจทย์วิจัยการใช้หลักเกษตรเชิงพุทธบูรณาการปลูกฝังคุณธรรมเพื่อแก้ปัญหาด้านเกษตรกรทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งยังเป็นพื้นฐานนำไปสู่การพัฒนาทางจิตได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเกษตรกรรมเชิงพุทธและวิทยาการสมัยใหม่

2. เพื่อศึกษารูปแบบการเกษตรกรรมในสังคมไทยปจจุบัน

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมแบบใหมเชิงพุทธบูรณาการ

ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มุ่งประสงค์จะศึกษาวิจัยเฉพาะในวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ประกอบด้วยการแบ่งขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสารเป็นการศึกษาแนวคิดพุทธวิธีการสอนธรรมะผานการเกษตรกรรมเชิงพุทธในพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท จะศึกษาข่อมูลจากพระไตรปฎกอรรถกถา และหนังสือสำคัญทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข่องสวนการเกษตรสมัยใหม่จะศึกษาจากหนังสือ ตำราวิชาการ บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไม่เกิน 5 ปี การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีสร้างข้อสรุป โดยการเรียบเรียงเนื้อหาที่มีประเด็นเดียวกันแล้วนำมาประกอบเป็นข้อสรุป และนำข้อมูลเหล่านี้ไปเป็นแนวการสร้างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลต่อไป

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเลือกกลุ่มประชากรแบบเจาะจง ด้านผู้สอนมีคุณสมบัติดังนี้ คือ 1) เป็นพระภิกษุที่มีความรูด้านธรรมะและมีความสามารถเผยแผ่คำสอนเกี่ยวกับเกษตรกรรม 2) เปนพระภิกษุที่มีชื่อเสียงระดับจังหวัดหรือระดับประเทศและเปนที่ยอมรับของสังคม 3) เปนพระภิกษุที่นำหลักธรรมไปบูรณาการการสอนผานเกษตรกรรมเชิงพุทธ ส่วนเกษตรกรผู้รับแนวปฏิบัติ มีคุณสมบัติดังนี้ 1) ทำอาชีพเกษตรกรรมเกี่ยวกับการปลูกพืช 2) เปนเกษตรกรที่ไดรับรางวัลในระยะเวลา 3 ปที่ผ่านมา 3) เปนเกษตรกรที่มีความสามารถด้านการบริหารจัดการอยางเป็นระบบ ผู้ให้ข้อมูลมี 4 กลุ่ม คือ 1) กลุมสันติอโศก โดยสมณะเสียงศีล ชาตวโร และผูรับแนวปฏิบัติ 1 คน 2) กลุมวัดสวนแก้ว โดยพระราชธรรมนิเทศ และผูรับแนวปฏิบัติ 2 คน 3) กลุมสัจจะสะสมทรัพย์ โดยพระสุบิน ปณีโต และผูรับแนวปฏิบัติ 3 คน 4) กลุ่มเรียนชาวนาพุทธเศรษฐศาสตร์ โดยพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธีและผูรับแนวปฏิบัติ 4 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยแนวคำถามพัฒนามาจากการวิจัยภาคเอกสาร ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน และปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

3. การบูรณาการความคิด (integration) นำข้อมูลเนื้อหาที่ได้จากการวิเคราะห์ทั้งด้านเอกสารและการสัมภาษณ์ มาหาความเป็นเหตุเป็นผล ความสอดคล้องความแตกต่าง จากนั้นนำข้อมูลที่ศึกษาทั้งหมดมาอภิปรายแล้วสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ เสนอเป็นรูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมสมัยใหม่ตามแนวเกษตรเชิงพุทธบูรณาการพร้อมคำอธิบาย นำข้อมูลเหล่านี้เสนอแก่ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบให้ความคิดเห็น แล้วนำข้อเสนอแนะต่างๆมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถตอบวัตถุประสงค์ได้ทั้ง 3 ประการ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเกษตรกรรมเชิงพุทธและวิทยาการสมัยใหม่

การนำเสนอผลการวิจัยในหัวข้อนี้จะนำเสนอเฉพาะข้อมูลผลการวิจัยเชิงเอกสาร โดยมี 2 หัวข้อดังนี้

1. แนวคิดเกษตรกรรมเชิงพุทธ หมายถึงการทำเกษตรโดยใช้หลักการ แนวคิดทางพระพุทธศาสนา ซึ่งในสมัยพุทธกาลไม่มีการเกษตรเชิงพุทธ การทำเกษตรมีมาก่อนครั้งพุทธกาลและมีความสำคัญอย่างมาก มาจากคำว่า กสิ – กมม แปลว่า การไถนา โดยใจความหมายถึงการเพาะปลูกพืช ได้แก่ การทำนา การทำไร่ เป็นต้น ในอินเดียมีระบบวรรณะ แบ่งชนชั้นออกตามหน้าที่การงาน กสิกรรมจึงเป็นการงานของชนชั้นสูง วรรณะกษัตริย์และพราหมณ์ ก็มีอาชีพทำนาอาชีพเกษตรกรรมจึงเป็นอาชีพพื้นฐานที่สุจริตซึ่งสังคมยอมรับ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปเทศนาสอนประชาชนก็มักจะอธิบายธรรมะมีความหมายลึกซึ้งโดย

Received : 20-Nov-2018
Revised : 13-Dec-2018
Accepted : 17-Feb-2019

เปรียบเทียบกับการทำนา ทำให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจได้ชัด เช่น เขตตสูตร กสิภารทวาชสูตร ธนิยสูตร พหุธิติสูตร เสด็จไปสนทนากับชาวนาสอนชาวนา ในลักษณะอุปมาเปรียบเทียบให้เข้าใจธรรมจนได้บรรลุธรรม ดังนั้นพระพุทธองค์ทรงใช้การทำนาเป็นเครื่องมืออธิบายธรรมเพื่อโปรดชาวเกษตรกรซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ให้เข้าถึงธรรมได้ หลักธรรมต่างๆ ถูกสอดแทรกไว้ในเนื้อหาซึ่งเป็นการสอนที่มีประสิทธิภาพ เพราะพูดจากสิ่งที่เขาเข้าใจได้ง่ายกว่า

เกษตรเชิงพุทธ หรือ พุทธเกษตร ก็คือการเกษตรทั่วไปที่ต่อยอดเอาหลักแนวคิดทฤษฎีทางพุทธเข้าไปประยุกต์โดยมุ่งแก้ปัญหาบางประการที่การเกษตรทั่วไปยังขาด พอสรุปได้ 3 หลัก คือ 1) หลักการทำเกษตรที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรมอยู่บนฐานการไม่เบียดเบียน 2) หลักการบริโภคแจกจ่ายแบ่งปันกัน และ 3) เป้าหมายของการทำเกษตรที่ดีงาม คือ การใช้ชีวิตพอเพียงไม่สนองกิเลส

แนวคิดหลักเกษตรเชิงพุทธนี้เกิดขึ้นจากนักวิชาการทางศาสนาหลายท่าน ได้นำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ในมิติทางสังคม เช่น นายแพทย์ประเวศ วสี เป็นคนแรกที่ได้อธิบายเกษตรกรรมเป็นระบบเศรษฐกิจหลักของสังคมไทย และมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานจริยธรรม และวัฒนธรรม ควรเอาส่วนที่เด่นของสังคมไทยประยุกต์การเกษตรเข้ากับพุทธธรรม สาเหตุของปัญหามาจากระบบเศรษฐกิจไทยเปลี่ยนจากการทำเพื่อกินเพื่ออยู่มาเป็นเพื่อขาย ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อชีวิต ชุมชน และสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม โดยมีปัจจัยที่เป็นเหตุ 4 ประการ คือ 1) อารยะธรรมตะวันตก 2) การศึกษาแผนใหม่ 3) การพัฒนาสมัยใหม่ 4) สื่อและการบันเทิงเพื่อการค้า ส่งผลให้ฐานของการพัฒนาสังคมไทยเกิดปัญหา กับชาวไร่ชาวนาซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศและพระพุทธศาสนาถูกทอดทิ้ง ชุมชนชนบทจะพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ต้องประกอบด้วยขันธ์ 5 อย่าง คือ

1) จิตใจมีธรรมะ ขยัน ไม่โลภ มีสันโดษธรรม กำหนดแบบแผนการผลิต ทำให้เกิดสมดุลทางเศรษฐกิจ

2) แบบแผนการผลิต เพื่อกินเองใช้เอง ต้องทำหลายอย่าง เป็นเกษตรผสมผสาน มีกินมีใช้และ ธรรมชาติแวดล้อมสมดุล

3) ความสมดุลของธรรมชาติแวดล้อม เกิดขึ้นเพราะมีแบบแผนการผลิต ดังกล่าวและไม่โลภ

4) การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ผลิตเพื่อกินเองใช้เอง ความสมดุลของธรรมชาติแวดล้อมกับพฤติกรรมไม่ฟุ่มเฟือย ทำให้เศรษฐกิจได้สมดุล พอกินพอใช้ ไม่ขาดทุนไม่เป็นหนี้ ชีวิตสงบ

5) ชีวิตชุมชน ระบบชีวิตมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว มีการสังสรรค์ เกิดวัฒนธรรมของชุมชน พุทธเกษตรกรรมเป็นวิถีชีวิตเกษตรกรรมซึ่งแนบแน่นกับพุทธธรรมและเป็นรูปธรรมของการปฏิบัติที่นำเอาหลักธรรม เทคโนโลยี นิเวศวิทยา เศรษฐกิจ ชุมชน และวัฒนธรรม มาเชื่อมสัมพันธ์พร้อมกันไป (ประเวศ วสี, 2530)

2. แนวคิดการเกษตรสมัยใหม่ เป็นการแบ่งยุคการทำเกษตรออกเป็น 2 แบบ คือยุคเก่าและยุคใหม่ การทำเกษตรแบบยุคเก่าใช้แรงงานคนและสัตว์ ไม่มีแนวคิดทฤษฎีช่วยในการทำเกษตร เป็นการทำเกษตรเพื่อยังชีพเป็นหลักและแบ่งปันแลกเปลี่ยนในสังคมไม่กว้างมาก ส่วนการเกษตรยุคใหม่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม มีเครื่องมือการเกษตรที่ใช้เทคโนโลยีเข้ามาอำนวยความสะดวก จนนำไปสู่การปฏิวัติเขียว (The Green Revolution) ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 โดยเริ่มจากเทคโนโลยีการผลิต เช่นการผสมพันธุ์พืชสัตว์ที่ให้ผลผลิตสูง การใช้สารเคมีชนิดต่างๆ เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ และการใช้เครื่องจักรกลการเกษตร เป็นต้น ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นๆ เช่นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ตลอดจนสุขภาพอนามัย และระบบนิเวศวิทยาของโลก การปฏิวัติเขียวมุ่งเพิ่มผลผลิตต่อไร่แก้ไขปัญหาความอดอยากหิวโหย แต่ในอีกมุมหนึ่งได้ก่อให้เกิดปัญหาหนี้สินของครัวเรือนเกษตร ผลกระทบที่มีต่อสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค รวมทั้งผลกระทบต่อฐานทรัพยากรและสภาพแวดล้อม

การทำเกษตรเชิงพุทธ กล่าวโดยสรุปหมายถึง การนำเอาชุดหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการทำเกษตรเพื่อแก้ปัญหาผู้ทำเกษตรและการเกษตรรวมทั้งในมิติสังคมและสิ่งแวดล้อม พอสรุปได้ดังนี้

Received : 20-Nov-2018
Revised : 13-Dec-2018
Accepted : 17-Feb-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

หลักการทำเกษตร ใช้หลัก 3 ประการ คือ

1. ศีล 5 ไม่เบียดเบียนสัตว์และสิ่งแวดล้อม โดยงดใช้สารเคมีซึ่งจะก่อให้เกิดสารตกค้างเป็นพิษทั้งต่อผู้ทำเกษตรเองต่อผู้บริโภค หรือต่อสิ่งแวดล้อม

2.หลักอิทธิบาท 4 คือ (1) ฉันทะ มีความพอใจในอาชีพเกษตร (2) วิริยะ มีความขยันทำการงาน (3)จิตตะ มีความเอาใจใส่ (4) วิมังสา มีความไตร่ตรองการงานพิจาณาหาเหตุผลแก้ปัญหานั้นๆด้วยปัญญา

3. หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ มีความถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียรในการแสงหาทรัพย์ เก็บรักษาทรัพย์ที่หาได้ คบกัลยาณมิตร และรู้จักดำเนินชีวิต

หลักการบริโภค ใช้หลักกามโภคี คือ แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม ไม่ทารุณข่มขี่ ได้มาแล้วก็เลี้ยงตนให้อิ่มหนำเป็นสุข แจกจ่ายแบ่งปันและใช้ทำความดีด้วย ไม่หมกมุ่นในการบริโภค โดยรู้เท่าทันเห็นโทษ มีปัญญาทำตนให้เป็นอิสระหลุดพ้นเป็นนายเหนือโภคทรัพย์

หลักการวางเป้าหมาย การเกษตรเชิงพุทธมีเป้าหมายชีวิตในทางธรรมเป็นตัวกำหนดความแตกต่างระหว่างเกษตรทั่วไปกับเกษตรเชิงพุทธ เกษตรเชิงพุทธจึงมีเป้าหมายมุ่งไปในด้านเรียนรู้เข้าใจชีวิต ต้องไม่ตกเป็นทาสของความโลภ แต่นำมาใช้ในด้านการแสวงหาทางปัญญา

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษารูปแบบการเกษตรกรรมในสังคมไทยปัจจุบัน

รูปแบบการเกษตรกรรมในสังคมไทยปัจจุบัน

จากการศึกษา “รูปแบบการเกษตรกรรมในสังคมไทยปัจจุบัน”พบว่า รูปแบบการทำการทำเกษตรในสังคมไทยที่เป็นกลุ่มเป้าหมายมี 4 กลุ่ม คือ กลุ่มสันติอโศก กลุ่มวัดสวนแก้ว กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ และกลุ่มโรงเรียนชาวนาพุทธเศรษฐศาสตร์ ทั้ง 4 กลุ่มนี้ทำเกษตรเชิงพุทธ หรือพุทธเกษตรมีบางอย่างเหมือนกัน และบางอย่างแตกต่างกัน ดังจะสรุปเป็นสำนัก ดังนี้

กลุ่มสันติอโศก ใช้หลักเกษตรเชิงพุทธ โดยมีหลักการทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อการบริโภคในชุมชน กลุ่มเกษตรกรเป็นนักบวช สมณะ หรือฆราวาสที่มุ่งทางปฏิบัติธรรม ดำเนินชีวิตตามหลักศีลอย่างเคร่งครัด ไม่ฉันเนื้อสัตว์ แต่ทำเกษตรกรรมเพื่อเลี้ยงตัว ซึ่งเป็นหลักพอเพียง ผลิตผลทางเกษตรทั้งปุ๋ยอินทรีย์และผลิตผลอื่นๆ คิดค้นทดลองและพัฒนาจนได้ผล เป็นผู้นำการทำเกษตรอินทรีย์มาก่อนทุกสำนัก ให้บริการอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ผู้สนใจ มีระบบสังคมแบบคอมมูนสมาชิกไม่ครอบครองทรัพย์สินส่วนตัว มุ่งเพื่อส่วนรวม **จุดแข็ง** มีผู้นำที่เป็นจุดรวมศรัทธา มีสาขาอยู่หลายแห่ง สมาชิกมีความประพฤติดีงามเสียสละ คุณธรรมสูง มีพื้นที่ทำเกษตรพอเลี้ยงตัวได้ เป็นผู้นำด้านวิทยาการเกษตรอินทรีย์ มีเงินงบประมาณมหาศาล **จุดอ่อน** ไม่มีคนรุ่นใหม่เข้าร่วม มีแต่กลุ่มผู้สูงอายุ ไม่มีแนวคิดใหม่ๆ มีพื้นที่ทำเกษตรน้อยเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น ปัญหาอุปสรรค มีความนิยมทางการเมือง เคลื่อนไหวทางการเมือง ทำให้ประชาชนอีกฝ่ายไม่เห็นด้วยเกิดอคติ ส่งผลต่อผลิตภัณฑ์การเกษตรจากสำนักนี้ พุทธเกษตร หรือ เกษตรเชิงพุทธ ในความหมายของกลุ่มสันติอโศกคือเกษตรที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางศีลธรรมไม่เบียดเบียน และแบ่งปันกันบริโภคแนวคำสอน เกษตรแบบอริยะ

กลุ่มวัดสวนแก้ว ใช้หลักเกษตรเชิงพุทธ โดยหลักการทำเกษตรอินทรีย์ บางส่วนจำหน่ายบางส่วนเพื่อเลี้ยงดูสมาชิกองค์กรซึ่งมีจำนวนถึง 1,500 คน ใน 8 สาขากระจายตัวอยู่ในหัวเมืองใหญ่ สมาชิกล้วนเป็นคนด้อยโอกาส ตกงาน เป็นการเกษตรเพื่อการสงเคราะห์สังคม มีการแบ่งหน้าที่การทำเกษตรอย่างเป็นระบบ เช่น กลุ่มหนึ่งทำปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยไส้เดือน อีกกลุ่มทำหน้าที่เพาะพันธ์พืช อีกกลุ่มดูแลผลผลิต อีกกลุ่มทำหน้าที่การตลาด อีกกลุ่มบริหารเงิน เป็นต้น การเกษตรของสำนักนี้มีความเข้มแข็งมากเพราะมีเนื้อที่ทำเกษตรในครอบครองถึง 1,900 ไร่ ผลผลิตกว่า 100 ล้านบาทต่อปี บริหารงานในรูปแบบบริษัทจำกัด แต่มุ่งสงเคราะห์ผู้ยากไร้ **จุดแข็ง** ผู้นำมีวิสัยทัศน์เสียสละ มีประสบการณ์ เป็นจุดรวมศรัทธาของสมาชิก มีความรอบรู้ประสบการณ์การเกษตรอย่างมาก มีบุคลากรจำนวนมาก แต่ขาดทักษะในอาชีพ มีเงินงบประมาณมหาศาล **จุดอ่อน** ขาดเทคโนโลยี ใช้แรงงานมากกว่า บุคลากรที่มีทักษะน้อย **เกษตรเชิงพุทธ หรือ พุทธเกษตร** หมายถึงเกษตรที่แก้ปัญหาความยากจน พึ่งตนเองได้ และได้มีศีลธรรม มีเมตตากรุณา แบ่งปันกันไม่เบียดเบียนสรรพชีวิตให้เดือดร้อน

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ใช้หลักเกษตรทั่วไป โดยกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ เป็นกลุ่มที่รวมกันเป็นองค์กรทางธรรมโดยใช้

Received : 20-Nov-2018
Revised : 13-Dec-2018
Accepted : 17-Feb-2019

หลักสัจจะเป็นเงื่อนไข ให้ทุกคนมีความจริงใจต่อกัน ในการขยันทำมาหากิน เน้นการออมทรัพย์ไว้เพื่อความมั่นคงและเพื่อสมาชิกได้กู้ยืมในคราวจำเป็นในอัตราที่ถูก สมาชิกมีจำนวนมาก ส่วนมากเป็นชาวเกษตรกรซึ่งมีปัญหาหนี้สิน การสอนธรรมของพระสุบิน ปณีโต แทรกสอนธรรมะเข้าไปในวิถีชีวิต ทั้งอาชีพ กิจกรรมที่ทำร่วมกันในรูปแบบองค์กร เพื่อสร้างกลุ่มกัลยาณมิตรขึ้นมาช่วยเหลือพึ่งพากัน เกษตรกรรมปัจจุบันหันมาใช้แบบอินทรีย์ส่วนมาก เพื่อลดต้นทุนการผลิต ผลที่ได้จากการสอนธรรมผ่านกิจกรรมทำให้สมาชิกมีความซื่อสัตย์ต่อกันในองค์กร ลดละเลิกอบายมุขได้ มีศีล 5 มีความขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน **จุดแข็ง** ของกลุ่ม มีผู้นำที่เสียสละ มีประสบการณ์ วิธีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพ มีสมาชิกจำนวนมากมีทักษะในการทำบัญชี มีเงินในระบบจำนวนพันล้านมากกว่า **จุดอ่อน** ระบบการทำเกษตรที่ไม่แน่นอน ยังหาแนวทางชัดเจนไม่ได้ ขึ้นอยู่กับความเห็นของสมาชิกในแต่ละพื้นที่ว่าควรทำแบบใด แต่ส่วนมากหันมาสนใจด้านเกษตรอินทรีย์ เพราะช่วยลดต้นทุนเรื่องปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง ยากำจัดศัตรูพืชได้ อีกอย่างหนึ่งที่เป็นจุดอ่อน คือ การไม่มีองค์กรที่มีผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำและช่วยเหลือ ใช้กระบวนการแบบประชาธิปไตยพึ่งพากันเอง ทำให้ไม่เกิดการพัฒนาต่อยอดอย่างเป็นระบบ พุทธเกษตรหรือเกษตรเชิงพุทธ ของกลุ่มมีความหมายถึงการทำเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมี อันเป็นการเบียดเบียนสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม **แนวคำสอนที่สำคัญ** คือการมีคุณธรรม มีสัจจะต่อกัน

กลุ่มโรงเรียนชาวนาพุทธเศรษฐศาสตร์ ใช้หลักเกษตรอินทรีย์ในการขับเคลื่อนการเกษตร จัดตั้งกลุ่มขึ้นมาโดยวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกรในพื้นที่และขยายออกไปเป็นศูนย์การเรียนรู้ อบรม ทดลองทำเกษตรโดยมีผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ แนวคิดจะสอนธรรมะแก่ประชาชนเขาต้องมีความพร้อมก่อน หากยังมีความทุกข์อยู่พระก็ไม่อาจสอนธรรมได้เข้าใจ เกษตรกรมีความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะเป็นผู้ผลิตอาหารที่ปลอดภัย **จุดแข็ง** ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีความเป็นผู้นำ มีปณิธาน มีความเสียสละ สมาชิกมีจำนวนมากกระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ มีโครงสร้างการทำงานที่ดีมาก วางระบบบริหารจัดการอย่างครบวงจร ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ สร้างนวัตกรรมทางการเกษตรใหม่ๆ **จุดอ่อน**ผู้นำมีประสบการณ์ด้านการบริหาร การเผยแผ่ แต่ขาดประสบการณ์ด้านเกษตร ไม่ลงมือปฏิบัติเองเหมือนกลุ่มที่ผ่านมาเป็นเพียงผู้วางนโยบาย บริหาร ในระยะยาวอาจอยู่ไม่รอด เพราะการเกษตรต้องมีความรู้จากการปฏิบัติและชอบงานด้านนี้ พุทธเกษตร หรือเกษตรเชิงพุทธ ของกลุ่มนี้หมายถึง การเกษตรที่รับผิดชอบต่อสังคม ไม่เบียดเบียนทำลายสิ่งแวดล้อม เป็นพุทธเกษตรอินทรีย์ที่รวมเอาเรื่องการเกษตร เรื่องธรรมะเข้าไว้ด้วยกัน

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมแบบใหม่เชิงพุทธบูรณาการ

ผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ผ่านมาสามารถนำมาบูรณาการ หลักการทำเกษตรเชิงพุทธ โดยนำปัญหาของเกษตรกรมาเป็นตัวตั้ง ซึ่งได้แก่ ปัญหา 3 ข้อหลัก คือ 1) ปัญหาสุขภาวะทางกาย 2) ปัญหาหนี้สิน ความยากจน 3) ปัญหาสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการนำหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับหลักเกษตรเชิงพุทธเข้าไปแก้ปัญหา โดยสรุปทั้ง 4 สำนักที่ทำเกษตรเชิงพุทธ

การแก้ปัญหาสุขภาวะทางกาย และปัญหาหนี้สินความยากจนโดยใช้หลักการทำการเกษตรอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนการผลิต โดยการพึ่งตนเอง การทำเกษตรปลอดสารพิษสำหรับการบริโภคในครอบครัว มีการปลูกพืชหลากหลายแบบให้พอแก่ความต้องการ สอดคล้องกับหลักทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ หลักธรรมสำหรับการใช้ชีวิตอย่างเป็นสุขในปัจจุบันตามที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพุทธสาสนา ซึ่งเป็นหลักพื้นฐาน 4 ประการ คือ

1.อุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต มีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง ตรวจตรา หาอุบายวิธี สามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลที่ดี

2.อารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการเก็บรักษา คือ รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์และผลผลิตที่ตนหามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสียไป

3. กัลยาณมิตตตา รู้จักคบคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักกำหนดบุคคลในชุมชนที่อยู่อาศัย เลือกเฟ้นคบแต่ผู้มีความดีงาม เช่น มีศรัทธา มีศีล มีจาคะ(เสียสละ) มีปัญญา อันจะเป็นเหตุให้พบกับความเจริญยิ่งขึ้น

Received : 20-Nov-2018
Revised : 13-Dec-2018
Accepted : 17-Feb-2019

4. สมชีวิตา มีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีวิตแต่พอดี มิให้ฝืดเคืองหรือฟูมฟาย ให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้ปรับเปลี่ยนอุปนิสัย พฤติกรรมของผู้ทำเกษตรที่ส่งผลโดยตรงทำให้เกิดปัญหา เช่น ความเกียจคร้าน การติดอบายมุข สิ่งเสพติด โดยมีวินัยในการใช้ชีวิตและการประกอบอาชีพสอดคล้องกับหลักการทางพุทธที่ว่าด้วยเรื่อง สามัคคีธรรมนำความสุขสู่สังคม

รูปแบบเกษตรเชิงพุทธบูรณาการ เป็นการใช้หลักพุทธธรรมมุ่งแก้ปัญหาความทุกข์ที่รุนแรงอันเกิดจากความยากจนหนี้สิน ให้กับประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกรรม โดยการ รูปแบบโดยพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ใช้วัดเป็นพื้นที่ทดลอง ให้เกษตรกรมาศึกษาเรียนรู้ และนำไปใช้ เมื่อผู้ทำเกษตรสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้แล้ว จึงเรียกว่าเป็นผู้ทำการเกษตรเชิงพุทธ พอสรุปเป็นรูปแบบดังนี้

แผนภูมิที่ 1 รูปแบบเกษตรเชิงพุทธ

การแก้ปัญหา สิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักศีล 5 และหลักเมตตากรุณา โดยทั้ง ๔ สำนักที่สอนเรื่องการทำเกษตรได้ให้เกษตรกรตั้งอยู่บนฐานของศีล และเมตตากรุณา ในการทำเกษตรเชิงพุทธ จึงจะเป็นสัมมาอาชีวะ สอดคล้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา ก่อให้เกิดผลคือ สิ่งแวดล้อมบริสุทธิ์ ไม่มีสารพิษ ไม่ทำลายระบบนิเวศน์ ผลผลิตที่ได้มีคุณค่าทางโภชนาการสูง เป็นที่ต้องการของสังคม การรวมกลุ่มกันสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรเพื่อขับเคลื่อน ความรู้ เผยแผ่การทำเกษตรเชิงพุทธก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน มีความสามัคคีช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ได้ค้นพบ ประเด็นการทำเกษตรเชิงพุทธมีความแตกต่างจากการทำเกษตรทั่วไปพอจะสรุปได้ 2 ประการดังนี้ 1) การทำเกษตรทั่วไป มีลักษณะปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อเป็นสินค้า ไม่ได้มุ่งเพื่อนำมาบริโภคเอง มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วน ใช้สารเคมีทั้งปุ๋ยเคมีและยากำจัดวัชพืชและศัตรูพืชโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบด้านอื่น มุ่งเพื่อการขายอย่างเดียว จึงก่อให้เกิดปัญหาหนี้สิน ความยากจนเพราะการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นจำนวนมากเมื่อผลผลิตออกมาพร้อมกันทำให้ผลผลิตทางเกษตรราคาตกต่ำ ในขณะที่การทำเกษตรเชิงพุทธมีลักษณะปลูกพืชเพื่อบริโภคมีความหลากหลาย แม้การใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย

Received : 20-Nov-2018
Revised : 13-Dec-2018
Accepted : 17-Feb-2019

ก็ถูกจำกัดเท่าที่จำเป็น ไม่ใช้สารเคมีแต่ใช้อินทรีย์แทน โดยคำนึงถึงผลกระทบทางระบบนิเวศและผู้บริโภค ซึ่งเป็นความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคมสอดคล้องกับ หลักแนวคิดทฤษฎีทางพุทธที่มองว่าการเกษตรต้องเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้สร้างความเข้มแข็งให้ตนเองก่อน (ประเวศ วะสี, 2530) (2) การทำเกษตรทั่วไป มีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการด้านอาหารของสังคม โดยเกษตรกรเป็นผู้ผลิต ดังนั้นเกษตรกรในฐานะผู้ผลิตส่วนมากจึงปราศจากความรับผิดชอบต่อสังคม แตกต่างจากการเกษตรเชิงพุทธ ที่เข้าไปจัดการทุกมิติเน้นคุณค่าแท้ คือการบริโภคและคุณค่าทางจิตใจ ผลผลิตที่เกิดขึ้นนอกจากบริโภคแล้วยังแบ่งปันให้แก่ญาติพี่น้องเป็นการดูแลพึ่งพาอาศัยกันและกัน มีเป้าหมายทางจิตใจมากกว่าเป้าหมายเชิงวัตถุ สอดคล้องกับหลักคิดของการทำเกษตรของสำนักสันติอโศก วัดสวนแก้ว โรงเรียนพุทธเศรษฐศาสตร์ชาวนา และหลักพุทธเศรษฐศาสตร์หลักพุทธเกษตรของ อภิชัย พันธเสน (อภิชัย พันธเสน, 2558)

หลักทฤษฎีที่ว่าด้วย เกษตรเชิงพุทธ (Buddhist Agriculture) มีความแตกต่างกัน ระหว่างนักวิชาการ และพระสงฆ์ที่สอนและทดลองการทำเกษตรเชิงพุทธ ทั้ง 4 แห่ง โดยนักวิชาการ นายแพทย์ประเวศ วะสี มองเรื่องการใช้หลักพุทธธรรมเข้าไปประยุกต์ใช้ในการทำเกษตรเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดจากการทำเกษตรในปัจจุบันที่เป็นปัญหา โดยให้สร้างชุมชนชนบทให้เข้มแข็งขึ้น โดย 1) ใช้จิตใจที่มีธรรมะ ขยันหมั่นเพียรและสันโดษในการดำเนินชีวิต 2) ใช้การผลิตแบบทำกินเองใช้ โดยใช้รูปแบบการเกษตรแบบผสมผสาน 3) ในการดำเนินชีวิตด้านต่างๆ ให้คำนึงถึงการรักษาสภาพแวดล้อม มีความสมดุลกับธรรมชาติแวดล้อม 4) ให้ชุมชนพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอก และ 5) ให้ดำเนินวิถีชีวิตแบบชุมชนเข้มแข็ง โดยสถาบันครอบครัว วัด และชุมชนพึ่งพาอาศัยกัน (ประเวศ วะสี, 2531) ในขณะที่นักวิชาการสายเศรษฐศาสตร์ อภิชัย พันธเสน มีแนวคิด จุดยืนของทฤษฎีพุทธเศรษฐศาสตร์ คือ มองถึงหลักการตั้งบนพื้นฐานการไม่เบียดเบียนตัวเอง ไม่เป็นการเบียดเบียนผู้อื่น จำแนกความต้องการของมนุษย์ต้องการพ้นไปจากความทุกข์ บรรลุถึงความสุข ซึ่งความสุขมีทั้งแบบกามสุขและนิรามิสสุข ซึ่งไม่จำเป็นต้องตอบสนองด้วยวัตถุ รวมทั้งฌานสุข และวิมุตติสุข ซึ่งเป็นความสุขระดับสูงขึ้นไป การเสพกามสุขต้อง เสพด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้เกิดความทุกข์ตามมาในภายหลัง การแสวงหาความสุขภายใต้เงื่อนไขการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เป็นสิ่งที่พอยอมรับได้ในแนวทางของพุทธ คือ ประกอบด้วยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นตัวกระบวนการที่จะให้เข้าใจการทำงานของขันธ์ 5 ผ่านการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง (อภิชัย พันธเสน, 2558) และสอดคล้องกับนักวิชาการทางพุทธศาสนาซึ่งเป็นพระสงฆ์ ได้ทดลองใช้พุทธเกษตรเพื่อแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจชุมชนอย่างได้ผล เกษตรแนวพุทธเป็นการเกษตรที่ถือเอาแม่แบบหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือหลักความเป็นสายกลางในการทำงาน ไม่เบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่น ดำเนินกิจกรรมด้วยหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ (สายพงศ์ อโนมปญฺโญ, 2556) ในส่วนพระสงฆ์ทั้ง 4 สำนักที่ได้ทดลองทำวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้เกษตรเชิงพุทธ มีความแตกจากนักวิชาการดังกล่าว โดยมองว่าการใช้หลักคำสอนประยุกต์เข้าไปในการเกษตรเพื่อแก้ปัญหาคนหรือเป็นการสอนธรรมะในตัว มีประสิทธิภาพมากกว่าคำสอนในแบบอื่น สามารถนำไปปฏิบัติได้เลย ดังตารางแสดงรูปแบบชุดคำสอนและตัวดัชนีชี้วัด ของผู้ทำเกษตรเชิงพุทธนี้

Received : 20-Nov-2018
Revised : 13-Dec-2018
Accepted : 17-Feb-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

ตารางที่ 1 แสดงคุณสมบัติและตัวชี้วัด ผู้ทำเกษตรเชิงพุทธ

คุณสมบัติ	ตัวชี้วัด
1.มีความรู้ในเรื่องการทำเกษตรเชิงพุทธเป็นอย่างดี	1. สามารถถ่ายทอดความรู้หรือให้คำปรึกษาเกษตรเชิงพุทธกับผู้อื่นได้ 2. สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบให้กับผู้อื่นได้
2.มีการบริหารจัดการที่ดี ทั้งการทำเกษตร การบริโภคและการจำหน่าย	1. มีความสามารถในการบริหารจัดการ ปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน เป็นต้น ตามหลักพุทธธรรม 2. มีความสามารถในการบริโภคตามหลักกามโภคี คือ เลี้ยงตนและบริวารให้เป็นสุข รู้จักแบ่งปันแจกจ่าย และทำบุญ
3.มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม	1. มีการทำเกษตรแบบอินทรีย์ หรือมีการทำเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Green Agriculture) หลักศีล 5 2. มีการใช้หลักธรรม เมตตากรุณา (Loving-Kindness, Compassion) สัมมาทิฐิ (Right Views)และสัมมาอาชีวะ (Right Livelihood)
4.มีความสุข มีเป้าหมายทางธรรม	1. มีการแบ่งปัน (Giving) ญาติพี่น้องและในชุมชน 2. มีความสุข ไม่มีหนี้สินล้นพ้น ไม่ติดสิ่งเสพติด ไม่หลงอบายมุข 3. เป็นพึ่งของสังคม(กัลยาณมิตร) มีความสันโดษ พอเพียง ไม่ตกเป็นทาสของกิเลส ตระหนักรู้ เข้าใจชีวิต

หลักการทำเกษตรเชิงพุทธ เป็นการพัฒนาคนทั้งด้านอาชีพ และจิตใจ รวมทั้งสังคมให้พ้นไปจากทุกข์ ทั้งจากปัญหาสุขภาวะ หนี้สิน ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม สอดรับกับหลักการพุทธศาสนาพุทธวิธีการสอน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2547)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบผสมผสาน ประกอบด้วยการวิจัยภาคเอกสาร และการวิจัยภาคสนามโดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเกษตรกรรมเชิงพุทธและวิทยาการสมัยใหม่ (2) เพื่อศึกษารูปแบบการเกษตรกรรมในสังคมไทยปัจจุบัน (3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมแบบใหม่เชิงพุทธเกษตรบูรณาการผู้วิจัยทำการศึกษาโดยอาศัยข้อมูล ด้านเอกสารในพระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถาฎีกา หนังสือ เอกสาร รวมทั้งงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องต่างๆ ทั้งเกี่ยวกับพุทธศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และศาสตร์ทางด้านการบริหาร ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก พระสงฆ์ที่สอนเกี่ยวกับเกษตรกรรมเชิงพุทธ 4 กลุ่ม คือ สันติอโศก วัดสวนแก้ว กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ และโรงเรียนชาวนาพุทธเศรษฐศาสตร์ รวมทั้งเกษตรกรที่รับแนวปฏิบัติจากกลุ่มสำนักทั้ง 4 เหล่านี้จำนวน 10 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การ วิเคราะห์เชิงเนื้อหาแล้วนำมาบูรณาการสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ สรุปผลการวิจัยเรียงตามลำดับของวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. แนวคิดเกษตรกรรมเชิงพุทธและวิทยาการสมัยใหม่

จากการศึกษา แนวคิดเกษตรกรรมเชิงพุทธและวิทยาการสมัยใหม่ พบว่า แนวคิดเกษตรกรรมเชิงพุทธ หมายถึง การนำเอาหลักธรรม หลักแนวคิดต่างๆ ทั้งในเรื่องเกษตรโดยตรงที่พระพุทธเจ้าตรัสสอน และที่ไม่เกี่ยวกับเกษตรโดยตรงแต่มีเนื้อหาสาระที่ควรนำมาประยุกต์เข้ากับการทำเกษตรเพื่อให้เกิดเป็นการเกษตรที่ดีงาม เช่น หลักศีลนำมาใช้ในเรื่องการไม่เบียดเบียน หลักความสันโดษนำมาใช้ในเรื่องความพออยู่พอเพียงไม่ตกเป็นทาสของกิเลส หลักความขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์อดทน นำมาสร้างความเข้มแข็งทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน

Received : 20-Nov-2018
Revised : 13-Dec-2018
Accepted : 17-Feb-2019

หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์นำมาเป็นกรอบในการทำเกษตรกรรมและดำเนินชีวิต หลักพรหมวิหารนำมาใช้เพื่อปรับทัศนคติในการทำเกษตรแบบอินทรีย์ให้มีจิตเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้บริโภคและ รักษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติ หลักสัมมาอาชีวะนำมาเป็นกรอบการทำอาชีพให้สุจริตมีคุณค่า หลักอิทธิบาทส่งเสริมให้เกษตรกรเกิดพลังความขยันมานะ หลักไตรสิกขานำมาเป็นกรอบในการดำเนินทำอาชีพให้ไปสู่ความพ้นทุกข์

แนวคิดเกษตรตามหลักวิทยาการสมัยใหม่ เป็นหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ที่มีใช้อยู่ในปัจจุบัน เป็นการทำเกษตรมุ่งเพิ่มผลผลิตเพื่อการพานิชย์ ซึ่งเมื่อนำมาเป็นข้อมูลเปรียบเทียบกับเกษตรเชิงพุทธแล้ว การทำเกษตรตามวิทยาการสมัยใหม่ก่อให้เกิดผลเสียให้กับเกษตรกร เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมมากกว่า เพราะมุ่งให้ได้ผลผลิตในขณะที่เกษตรกรมีปัญหาหนี้สินจนละทิ้งอาชีพเกษตรกรรมไปทำอาชีพอย่างอื่นแทน

2. รูปแบบการเกษตรกรรมในสังคมไทยปัจจุบัน

จากการศึกษา “รูปแบบการเกษตรกรรมในสังคมไทยปัจจุบัน”พบว่า รูปแบบการทำการทำเกษตรในสังคมไทยที่เป็นกลุ่มเป้าหมายมี 4 กลุ่ม คือ กลุ่มสันติอโศก กลุ่มวัดสวนแก้ว กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ และกลุ่มโรงเรียนชาวนาพุทธเศรษฐศาสตร์ ทั้ง 4 กลุ่มนี้ทำเกษตรเชิงพุทธ หรือพุทธเกษตรมีบางอย่างเหมือนกัน และบางอย่างแตกต่างกัน

3. รูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมแบบใหม่เชิงพุทธเกษตรบูรณาการ

จากการศึกษาวิจัย “รูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมแบบใหม่เชิงพุทธเกษตรบูรณาการ” พบว่า รูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมแบบใหม่เชิงพุทธเกษตรบูรณาการ เป็นรูแบบเกษตรกรรมที่ยืนอยู่บนฐานแนวคิดพึ่งของตนเองแก้ปัญหาเรื่องหนี้สิน สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน บูรณาการเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ทั้งในเรื่องของการบริหาร การจัดการองค์กร เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ หลักการ คือไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม สรรพชีวิต วิธีการเป็นการเกษตรที่เป็นสัมมาอาชีวะผู้ทำยืนอยู่บนฐานของศีลอย่างมั่นคง มีจุดมุ่งหมายดำเนินไปสู่ความพ้นทุกข์ดับทุกข์

รูปแบบพุทธเกษตรโดยใช้หลักเกษตรเชิงพุทธเป็นมรรควิถีในการแก้ปัญหาทุกข์ ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปรวมปัญหาของเกษตรกร คือ สุขภาพ ความยากจน หนี้สิน และปัญหาด้านสังคมสิ่งแวดล้อมสามารถเปลี่ยนแปลงด้วยพุทธเกษตรที่สร้างอุปนิสัยใหม่ ให้เกิดมีความขยันหมั่นเพียร อดทน มีศีล คบกัลยาณมิตร ดูแลสมาชิกในสังคม จะพบทางออกความดับทุกข์ มีความสุข เข้มแข็ง

ข้อเสนอแนะ

1. เชิงนโยบาย องค์กรหรือหน่วยงานรัฐควรเข้ามาสนใจพุทธเกษตรใช้หลัก พุทธเกษตรบูรณาการ ไปแก้ไขปัญหาเกษตรกรรมที่กำลังมีปัญหา ให้การสนับสนุน เรียนรู้ รูปแบบพุทธเกษตรจาก 4 สำนักเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ ไม่ควรบังคับให้เกษตรกรละทิ้งอาชีพบีบให้ไปทำอาชีพอื่นที่ตนไม่มีความชำนาญ ซึ่งเป็นการละทิ้งจุดแข็งที่ประเทศไทยมี คือ มีพื้นดินอันอุดมสมบูรณ์ สามารถเพาะปลูกพืชผลต่างๆ ได้มาก และควรให้เป็นวาระแห่งชาติ โดยพระสงฆ์หรือองค์กรสงฆ์ควรให้ความสนใจเปลี่ยนวิธีเผยแผ่ธรรมแบบจารีตหันมาสอนธรรมะเข้าไปในอาชีพเกษตรกรรมด้วยชุดคำสอนที่สามารถนำไปปฏิบัติได้และประเมินผลได้ด้วยกิจกรรมเชิงเกษตรแบบครบวงจร

2. เชิงปฏิบัติการ แนวปฏิบัติสำหรับพุทธเกษตรพระสงฆ์ควรนำชุดคำสอนเรื่องพุทธเกษตรไปสอนประชาชน โดยใช้วัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เป็นศูนย์ศึกษาวิจัยทางการเกษตรพร้อมกันนั้นก็ขอความสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเข้ามาร่วมมือในด้านข้อมูลวิชาการต่างๆ

3. สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ในการวิจัยครั้งนี้ได้ผลจากการศึกษาเป็นองค์ความรู้ใหม่เป็นรูปแบบการทำเกษตรเชิงพุทธที่มีหลากหลายน่าสนใจและสอดรับวัตถุประสงค์ที่ถูกจำกัดขอบเขตเอาไว้ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปดังต่อไปนี้

เกษตรเชิงพุทธสมัยใหม่ใน ซึ่งมีความก้าวหน้าเปลี่ยนไปเรื่อย หลักวิชาการที่จะเข้ามามีส่วนในการแก้ปัญหาก็พัฒนาตามไปด้วย แม้แต่หลักพุทธเองก็มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดเพิ่มเติมอยู่เสมอ งานวิจัยนี้ได้พัฒนาต่อยอดในเรื่องเกษตรเชิงพุทธจากพระสงฆ์ที่ทำทั้ง 4 สำนัก อาจจะยังไม่ครอบคลุมในประเด็นอื่นที่น่าสนใจ เช่น การใช้เกษตรเชิงพุทธเพื่อการพัฒนาในกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งในประเทศอื่นๆที่นับถือพระพุทธศาสนาแบบนิกายอื่น อาจมีแนวทางนำหลักคำสอนไปประยุกต์ในการเกษตรอย่างไร

Received : 20-Nov-2018
Revised : 13-Dec-2018
Accepted : 17-Feb-2019

Reference

Department of Agricultural Extension (2016). Policy driven manual of Smart farmer and Smart Office Bangkok

Ministry of Agriculture and Cooperatives (2016). Agricultural development plan in National Economic and Social Development Plan no. 12.

Office of Agricultural Economics (2016). Volume and import value of Pesticides, (online), from http://www.oae..go.th/ewt_news.

Phra Dhammapitaka (P.A. Pyutto). (2004). **Buddhist method in teaching. (35Ed).** Bangkok: Sahadhammik.

Phra Mahasomboon Wuttikaro. (2013). **Education with world civilian views of Buddhism, *Graduate study periscope*. 9(2013)**. Bangkok: Senjuri Co.,Ltd

Phra Theprattanamunee. (2013). Buddhist agriculture for resolving problem economic community, Dissertation, Graduate school : Mahachulalongkornrajavidyalaya University , Bangkok

Puntasen, A. (2015). **Buddhist Economics: Evolution theory and applying any economic branch.** Bangkok: Amarin printing and publishing Co.,Ltd.

Received : 20-Jun-2018
Revised : 20-Oct-2018
Accepted : 13-Dec-2018

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

การศึกษาศักยภาพตลาดชายแดนไทยเพื่อเป็นตลาดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์

สุภาวดี บุญยฉัตร, ชาย สัญญาวิวัฒน์, วันทนา ภาคถิน
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
E-mail: supawadee.boo@kmutt.ac.th

บทคัดย่อ

ประเทศไทยมีฐานเศรษฐกิจอิงการท่องเที่ยว โดยลักษณะทางภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทยมีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านถึง 4 ประเทศ ทำให้มีตลาดชายแดนโดยมีชุมชนที่ติดต่อค้าขายกัน เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้า วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ แต่จากสถิติในจุดผ่านแดนแต่ละแห่ง ยังมีนักท่องเที่ยวต่างชาติน้อย การดึงนักท่องเที่ยวต่างชาติโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์จึงเป็นแนวทางที่ควรศึกษา การวิจัยเน้นการศึกษาศักยภาพชุมชนชายแดน เพื่อสรุปศักยภาพการพัฒนาให้เกิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ด้วยการศึกษาทรัพยากรในชุมชน เพื่อพัฒนาตลาดชายแดนให้มีกลุ่มนักท่องเที่ยวขยายวงกว้างมากขึ้น จากนั้นมีการเสนอแนะตลาดชายแดนที่มีศักยภาพ แนวทางการพัฒนา และเสนอรูปแบบตัวอย่างการพัฒนาเชิงกายภาพ การรวบรวมข้อมูลนั้น เริ่มจากการกำหนดเกณฑ์ประเมินตลาดในภาพกว้างจากองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่ดี (Mill and Morrison, 2012) แล้วจึงกำหนดแนวทางเชิงลึกโดยอ้างอิงลักษณะของเมืองน่าอยู่ 5 แนวทาง ทีมวิจัยได้คัดเลือกตลาดชายแดนที่มีศักยภาพสามารถพัฒนาเป็นตลาดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพียง 4 แห่งจากข้อมูลของตลาดทั้งหมด 19 แห่ง

คำสำคัญ : ตลาดชายแดนไทย ตลาดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ศักยภาพเพื่อพัฒนาเป็นตลาดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์

Received : 20-Jun-2018
Revised : 20-Oct-2018
Accepted : 13-Dec-2018

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

Potential Study of a Thai Border Market as a Creative Economy-oriented Market

Supawadee Boonyachut, Chai Sunyavivat, Wuntana Parkthin
School of Architecture and Design, King Mongkut's University of Technology Thonburi
E-mail: supawadee.boo@kmutt.ac.th

ABSTRACT

Thailand's economy is based on tourism. The geographical characteristics of Thailand is defined by its four neighboring countries, resulting in the occurrence of border markets operating in terms of foreign trading, commodities exchanges, cross culture and identity transfer. Statistically, there are fewer foreign tourists. Thus, the creative economy should be studied to increase the number of foreign travelers. In the pursuit of developing a creative economy, the research emphasized the potential of border communities. It investigated the resources in the communities to develop border markets for all groups of travelers. Finally, this study selected border markets having potential, developed guidelines, and made recommendations for physical development. Data collection was defined in broad criteria, based on the definition of tourist destinations (Mill and Morrison, 2012). In-depth guidelines based on the five "characteristics of a livable city" were also determined in selecting markets that could be developed into creative economy-oriented markets. Hence, the research team selected only 4 potential border markets out of 19 studied border markets.

Keywords: Thai border market, creative economy-oriented Market, potential for creative Economy - oriented market

Received : 20-Jun-2018
Revised : 20-Oct-2018
Accepted : 13-Dec-2018

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

บทนำ

ประเทศไทยมีฐานเศรษฐกิจที่อิงการท่องเที่ยวและมีรายได้จำนวนมหาศาลจากการท่องเที่ยว โดยที่พรมแดนด้านภูมิประเทศติดกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ กัมพูชา ลาว พม่า และมาเลเซีย ทำให้เกิดตลาดชายแดนโดยชุมชนของทั้งสองประเทศที่พรมแดนประชิดกันต่างติดต่อค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้า วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ท้องถิ่น เกิดการผสมผสานวัฒนธรรม และเชื้อชาติ การค้าชุมชนชายแดนจัดได้ว่าเป็นการค้าและการท่องเที่ยวต่างประเทศรูปแบบหนึ่ง (นพรัตน์ วงศ์วิทยาพาณิชย์และคณะ, 2554) การดึงนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนการค้าชายแดนมากขึ้นโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์จึงเป็นแนวทางที่ควรศึกษา

การวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาศักยภาพเบื้องต้นของชุมชนชายแดนในแต่ละแห่งที่สามารถพัฒนาให้เกิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวซึ่งรวมถึงนักท่องเที่ยวต่างชาติ เพื่อสร้างรายได้ของชุมชนและเป็นตัวเร่งให้เกิดการพัฒนาฝีมือแรงงานอัตลักษณ์ของสินค้าประจำถิ่นที่คงเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

งานวิจัยนี้กำหนดการศึกษาวิจัยตลาดชายแดนทั้งจุดผ่านแดนถาวร จุดผ่านแดนชั่วคราว และจุดผ่อนปรนที่มีแผนจะยกระดับ ในทุกภาคของประเทศยกเว้นภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือบางจังหวัดซึ่งยังมีความไม่สงบตามชายแดนหรือการเชื่อมต่อ AEC เป็นไปได้ยากและต้องอาศัยเวลา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาศักยภาพชุมชน และสิ่งที่สามารถพัฒนาได้ในส่วนของทรัพยากร วัตถุดิบ สินค้าที่มีอยู่ หรืองานฝีมือและหัตถกรรม รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ความหลากหลายของเชื้อชาติ และสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบในกลุ่มย่อยจาก 4 สาขาหลักในขอบเขตคำนิยามของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Tourism Thailand, 2557)

2. ศึกษาศักยภาพของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นที่จะพัฒนาตลาดชายแดนให้มีกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ขยายวงกว้างมากขึ้น หรือสามารถต่อเชื่อมเข้ากับประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) โดยคงเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ (โชติ กัลยาณมิตร, 2539), (นพดล ตั้งสกุล, 2557), (ผุสดี ทิพทัส, 2535), (สืบพงศ์ จรรย์สืบศรี, 2558, หน้า 2)

3. เสนอแนะศักยภาพ แนวทางการพัฒนา และตัวอย่างในการพัฒนาเชิงกายภาพ

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยตลาดชายแดนตามขอบเขตที่กำหนดไว้มีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร / ผลการศึกษาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย
   - ภาพรวมตลาดการค้าชายแดนไทย
   - ยุทธศาสตร์จังหวัด ซึ่งส่งเสริมศักยภาพในการพัฒนาเป็นตลาดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์
   - การท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของตลาดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
   - เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทย เพื่อเป็นแนวทางในการนำเสนอรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ท้องถิ่นในตลาดชายแดนแต่ละแห่งที่ได้รับการคัดเลือก

2. รวบรวมข้อมูลตลาดชายแดนอย่างเป็นระบบด้วยการ
   - สำรวจ
   - สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม
   - สัมภาษณ์

ข้อมูลมี 8 ด้านหลักภายในขอบเขต 4 ส่วน ที่ประกอบขึ้นเป็นระบบการท่องเที่ยว ได้แก่ จุดหมายปลายทาง (Destination) การตลาด (Marketing) อุปสงค์ (Demand) และการเดินทาง (Travel) (Mill and Morrison, 2012) โดยจะดำเนินการเฉพาะสภาพทั่วไป ลักษณะทางกายภาพ Logistics สภาพสังคม-เศรษฐกิจ เสถียรภาพของตลาด ลักษณะลูกค้า องค์ประกอบแวดล้อมที่สนับสนุนการเติบโตเพื่อพัฒนาตลาด รวมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยว

3. กำหนดหลักเกณฑ์ในภาพกว้างเพื่อประเมินศักยภาพตลาดชายแดน จากข้อมูลที่รวบรวมทั้ง 8 ด้าน ที่ว่าแหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วย (Mill and Morrison, 2012) สิ่ง

Received : 20-Jun-2018
Revised : 20-Oct-2018
Accepted : 13-Dec-2018

ดึงดูดใจ (Attractions) ในด้านความสวยงาม ความน่าประทับใจ สิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities) ในเรื่องที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ร้านซักรีด หรือบริการอื่นๆ ปัจจัยพื้นฐาน (Infrastructure) ด้านระบบสื่อสารและสาธารณูปโภค การขนส่ง (Transportation) และการต้อนรับอย่างมีมิตรไมตรี (Hospitality) ต่อนักท่องเที่ยว เกณฑ์การประเมินแบ่งเป็น 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ สภาพการเดินทาง ขนส่งมวลชน สถานที่ท่องเที่ยว สินค้า และอาคาร

4. วิเคราะห์ข้อมูล สรุปศักยภาพในภาพกว้าง

5. กำหนดแนวทางการเลือกตลาดที่สามารถพัฒนาเป็นตลาดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ซึ่งเป็นแนวคิดในการสร้างความเจริญเติบโตและพัฒนาการทางเศรษฐกิจ ด้วยการใช้สินทรัพย์จากความคิดสร้างสรรค์ โดยสินทรัพย์ในการศึกษานี้ หมายถึง วัฒนธรรมซึ่งประกอบด้วย สังคม เศรษฐกิจ ศิลปะ และการเมืองการปกครอง (ธิดา สาระยา, 2552) ดังนั้นแนวทางในการเลือกตลาดจึงเป็นแนวทางในเชิงลึกเกี่ยวกับอำเภอที่ตลาดตั้งอยู่ซึ่งอ้างอิงจาก “ลักษณะของเมืองน่าอยู่” ของ สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานครประกอบด้วย

- มีประวัติศาสตร์ที่สามารถอยู่ร่วมกับวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบันได้อย่างกลมกลืน
- สถาปัตยกรรมมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม
- เป็นอำเภอน่าอยู่ ทัศนียภาพงดงาม
- เป็นศูนย์การท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยว
- ตลาด หมู่บ้าน ชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็ง และหรือมีการบริหารจัดการที่ดีโดยภาครัฐระดับท้องถิ่น

6. จัดกลุ่มตลาดตามเขตแดนประเทศเพื่อนบ้าน และคัดเลือกตลาดที่มีศักยภาพในการพัฒนา

7. วิเคราะห์ข้อมูล โดยยึดหลักการภาพกว้างจากอดีตปัจจุบัน สู่ศักยภาพอนาคตในเชิงลึก

8. คัดเลือกตลาดชายแดนเพื่อนำเสนอกรอบแนวความคิดในการพัฒนา โดยพิจารณาคะแนนจากการวิเคราะห์อดีตและปัจจุบันซึ่งเป็นภาพกว้างร่วมกับเกณฑ์และแนวทางพัฒนาซึ่งเป็นเชิงลึกประกอบกับข้อคิดด้านโลจิสติกส์ที่ต้องเข้าถึงชุมชนได้ง่าย มีเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่โดดเด่นซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติให้สนใจและประทับใจ นอกจากนั้นสถาปัตยกรรมท้องถิ่นยังเป็นองค์ประกอบที่เชิดชูให้ท้องถิ่นนั้นเป็นชุมชนน่าอยู่ การมีผู้นำท้องถิ่นที่เข้มแข็งให้ความเอาใจใส่ย่อมทำให้ชุมชนยั่งยืนพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง และรักษาความเป็นตัวตนของท้องถิ่นได้ตลอดไป

ผลการวิจัย

การศึกษารวบรวมข้อมูลและลงพื้นที่สำรวจเริ่มที่ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออก จำนวน 14 ตลาดใน 11 จังหวัด ประกอบด้วย

ภาคเหนือ ได้แก่ ที่จังหวัดเชียงราย ตลาดแม่สาย ตลาดเชียงแสน ตลาดนัดหน้าเทศบาลเวียงเชียงของ รวมทั้ง ตลาดบ้านห้วยผึ้ง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตลาดอรุโณทัย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ตลาดบ้านห้วยโก๋น จังหวัดน่าน ตลาดริมเมย จังหวัดตาก และตลาดบ้านภูดู่ ที่ จังหวัดอุตรดิตถ์

ภาคกลาง ได้แก่ ตลาดเจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรี และตลาดด่านสิงขร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ภาคตะวันออก ได้แก่ ตลาดช่องทางตะโกบน จังหวัดราชบุรี ตลาดช่องผักกาด และตลาดบ้านแหลม จังหวัดจันทบุรี รวมทั้งตลาดบ้านหาดเล็ก จังหวัดตราด

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ตลาดอินโดจีน จังหวัดมุกดาหาร ตลาดอินโดจีน (ท่าเสด็จ) จังหวัดหนองคาย ตลาดช่องเม็ก จังหวัดอุบลราชธานี และตลาดท่าลี่ ที่ จังหวัดเลย

เกณฑ์ประเมินตลาดที่สำรวจด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ สภาพการเดินทาง ขนส่งมวลชน สถานที่ท่องเที่ยว สินค้า อาคาร โดยให้น้ำหนักในแต่ละองค์ประกอบเท่ากัน โดยอ้างอิงมิลล์ และมอร์ริสสัน (2012) ร่วมกับหลักการประเมินตามแนวทางของ Likert’s scale (M. Nayanapriya Gunawardhana, Sadami Suzuki, and Takao Enkawa. 2015) ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 1	★	ไม่มีคุณสมบัติ หรือรูปแบบที่ต้องการ
ระดับ 2	★★	มีคุณสมบัติ หรือรูปแบบที่ต้องการอย่างน้อย 1 องค์ประกอบ
ระดับ 3	★★★	มีคุณสมบัติ หรือรูปแบบที่ต้องการอย่างน้อย 2 องค์ประกอบ
ระดับ 4	★★★★	มีคุณสมบัติ หรือรูปแบบที่ต้องการอย่างน้อย 3 องค์ประกอบ
ระดับ 5	★★★★★	มีคุณสมบัติ หรือรูปแบบที่ต้องการอย่างน้อย 4 องค์ประกอบ และ/หรือ มี

Received : 20-Jun-2018
Revised : 20-Oct-2018
Accepted : 13-Dec-2018

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

คุณสมบัติบางประการร่วมกับคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม หรือเอกลักษณ์ท้องถิ่น

รายละเอียดและหลักเกณฑ์การให้คะแนนเพื่อประเมินศักยภาพในแต่ละองค์ประกอบ คือ

ก) สภาพการเดินทาง : พิจารณาจากคุณสมบัติหลัก คือ

- มีสภาพพื้นผิวถนนดี เช่น ถนนลาดยาง หรือ ถนนคอนกรีต ไม่เป็นหลุมเป็นบ่อ
- เส้นทางมีความลาดชันและคดเคี้ยวน้อย
- การเข้าถึงได้ง่าย สะดวกและไม่ซับซ้อน เช่น ใกล้ถนนสายหลัก
- ระหว่างทางมีป้ายบอกทางชัดเจน

ข) ขนส่งมวลชน : พิจารณาจากระบบและรูปแบบขนส่งมวลชน คือ

- รถเมล์ประจำทาง
- รถสองแถว
- รถตู้
- รถรับจ้าง เช่น แท็กซี่ จักรยานยนต์ สามล้อ เป็นต้น

ค)สถานที่ท่องเที่ยว : พิจารณาจากประเภทสถานที่ท่องเที่ยว ในระยะ 50 กิโลเมตรรอบตลาด ได้แก่

- ธรรมชาติ และกิจกรรมสันทนาการ เช่น ล่องแก่ง ดูนก ปีนผา
- ศาสนสถาน
- วัฒนธรรมท้องถิ่น
- โบราณสถาน
- สถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ

ง) สินค้า : พิจารณาจากประเภทของสินค้าในตลาดชายแดน ได้แก่

- สินค้าอุปโภค บริโภคประจำวันทั่วไป
- หัตถกรรมหรือผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ท้องถิ่น เช่น ย่านลิเภา หัตถกรรมชาวเขา โอ่งมังกร
- หัตถกรรมทั่วไป เช่น ผลิตภัณฑ์ถักโครเชนิตติ้ง เครื่องปั้นดินเผา
- สินค้าเกษตรกรรม เช่น ผัก ผลไม้
- สินค้าอื่นๆ เช่น กะปิ น้ำปลา ปลาร้า

จ) อาคาร : พิจารณาจากสภาพอาคารและพื้นที่โดยรอบของตลาด เช่น

- พื้นที่โดยรอบตลาดมีระบบสาธารณูปโภค
- อาคารร้านค้าที่เป็นถาวรวัตถุ
- การวางผังตลาดเป็นระบบและระเบียบ
- พื้นที่หรืออาคารในตลาด และ/หรือโดยรอบตลาดมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่สื่อถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากนั้นได้กำหนดแนวทางการคัดเลือกตลาดที่สามารถพัฒนาเป็นตลาดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 5 แนวทาง โดยอ้างอิง “ลักษณะของเมืองน่าอยู่” (สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร, 2556) ดังที่ระบุในระเบียบวิธีวิจัย

จากข้อมูลตารางที่ 1 สรุปได้ว่ามีตลาด 4 แห่งจาก 3 ภาค ได้รับการคัดเลือกดังนี้

1. ภาคตะวันตก ตลาดด่านสิงขร อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีศักยภาพคิดเป็นร้อยละ 82 ได้คะแนน 20.5 จาก 25 และเมื่อวิเคราะห์ด้วย 5 องค์ประกอบ ที่เป็นแนวทางในการพัฒนาเป็นตลาดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ตลาดด่านสิงขร มีศักยภาพ 4 แนวทาง คือ

- มีประวัติศาสตร์ที่สามารถอยู่ร่วมกับวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบันได้อย่างกลมกลืน
- สถาปัตยกรรมมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม
- เป็นอำเภอน่าอยู่ ทัศนียภาพงดงาม
- เป็นศูนย์การท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยว

2. ภาคเหนือ ตลาดเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีศักยภาพคิดเป็นร้อยละ 96 ได้คะแนน 24 จาก 25 และเมื่อวิเคราะห์ด้วย 5 องค์ประกอบ ที่เป็นแนวทางในการพัฒนาเป็นตลาดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ตลาดเชียงแสน มีศักยภาพ 4 แนวทาง คือ

- มีประวัติศาสตร์ที่สามารถอยู่ร่วมกับวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบันได้อย่างกลมกลืน กล่าวคือ เมืองเชียงแสนมีโบราณสถานเก่าแก่อยู่เป็นจำนวนมาก มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ภายในกำแพงเมืองและกระจายตามพื้นที่ต่างๆ จำนวนร้อยกว่าแห่ง มีธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่ประกอบด้วย แม่น้ำโขง สามเหลี่ยมทองคำ ทะเลสาบเชียงแสนพื้นที่ชุ่มน้ำโลก

Received : 20-Jun-2018
Revised : 20-Oct-2018
Accepted : 13-Dec-2018

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

และมีวัดอยู่บนยอดเขาที่ล้อมรอบตัวเมือง ตลอดจนมีวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่งดงามของชาวล้านนา โยนก ชาวไทยลื้อ ชาวไต ชาวยอง และชนเผ่าต่างๆ ที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีค่ายิ่ง

- สถาปัตยกรรมมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม
- เป็นอำเภอน่าอยู่ ทัศนียภาพงดงาม
- เป็นศูนย์การท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยว

3. ภาคตะวันออก ตลาดบ้านหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด มีศักยภาพคิดเป็นร้อยละ 76 ได้คะแนน 19 จาก 25 และเมื่อวิเคราะห์ด้วย 5 องค์ประกอบ ที่เป็นแนวทางในการพัฒนาเป็นตลาดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ตลาดบ้านหาดเล็ก มีศักยภาพ 4 แนวทาง คือ

- มีประวัติศาสตร์ที่สามารถอยู่ร่วมกับวิถีชีวิตของประชาชน ในปัจจุบันได้อย่างกลมกลืน
- เป็นอำเภอน่าอยู่ ทัศนียภาพงดงาม
- เป็นศูนย์การท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยว
- ตลาด หมู่บ้าน ชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็ง และ/หรือ มีการบริหารจัดการที่ดีโดยภาครัฐระดับท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตลาดอินโดจีน (ท่าเสด็จ) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคายมีศักยภาพคิดเป็นร้อยละ 62 ได้คะแนน 15.5 จาก 25 และเมื่อวิเคราะห์ด้วย 5 องค์ประกอบ ที่เป็นแนวทางในการพัฒนาเป็นตลาดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ตลาดอินโดจีน (ท่าเสด็จ) มีศักยภาพ 4 แนวทาง คือ

1)มีประวัติศาสตร์ที่สามารถอยู่ร่วมกับวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบันได้อย่างกลมกลืน

2) เป็นอำเภอน่าอยู่ ทัศนียภาพงดงาม

3) เป็นศูนย์การท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยว

4) ตลาด หมู่บ้าน ชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็ง และหรือ มีการบริหารจัดการที่ดีโดยภาครัฐระดับท้องถิ่น

ตาราง 1 สรุปศักยภาพตลาด 19 แห่ง

ภาคเหนือ	ตลาด	ที่ตั้ง	เกณฑ์ประเมินศักยภาพตลาด [a] (ภาพกว้าง)	แนวทางคัดเลือกตลาดที่สามารถพัฒนาเป็นตลาดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (เชิงลึก) 5 องค์ประกอบ
ลาว	ตลาดเชียงแสน	อ. เชียงแสน จ.เชียงราย	20.5	4 องค์ประกอบ
	ตลาดนัดเทศบาลเวียงเชียงของ	อ. เชียงของ จ.เชียงราย	15.5	3 องค์ประกอบ
	ตลาดบ้านห้วยโก๋น	อ. เฉลิมพระเกียรติ จ.น่าน	14	2 องค์ประกอบ
	ตลาดบ้านภูดู่	อ. บ้านโคก จ.อุตรดิตถ์	18	1 องค์ประกอบ
	ตลาดท่าลี่	อ. ท่าลี่ จ.เลย	15	3 องค์ประกอบ
	ตลาดอินโดจีน	อ. เมือง จ.มุกดาหาร	25	1 องค์ประกอบ
	ตลาดอินโดจีน (ท่าเสด็จ)	อ. เมือง จ.หนองคาย	23	4 องค์ประกอบ
	ตลาดช่องเม็ก	อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี	21	2 องค์ประกอบ
พม่า	ตลาดแม่สาย	อ. แม่สาย จ.เชียงราย	23.5	4 องค์ประกอบ
	ตลาดบ้านห้วยผึ้ง	อ. เมือง จ. แม่ฮ่องสอน	12	3 องค์ประกอบ

Received : 20-Jun-2018
Revised : 20-Oct-2018
Accepted : 13-Dec-2018

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

	ตลาด	ที่ตั้ง	เกณฑ์ประเมินศักยภาพตลาด	แนวทางคัดเลือกตลาดที่สามารถพัฒนาเป็นตลาด
ชายแดน	ตลาดบ้านอรุโณทัย	อ. เชียงดาว จ.เชียงใหม่	18	2 องค์ประกอบ
	ตลาดริมเมย	อ. แม่สอด จ.ตาก	20.5	3 องค์ประกอบ
	ตลาดเจดีย์สามองค์	อ. สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี	20.5	4 องค์ประกอบ
	ตลาดช่องตะโกบน	อ. สวนผึ้ง จ.ราชบุรี	11	1 องค์ประกอบ
	ตลาดด่านสิงขร	อ. เมือง จ.ประจวบคีรีขันธ์	20.5	4 องค์ประกอบ
กัมพูชา	ตลาดบ้านคลองลึก	อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว	23	2 องค์ประกอบ
	ตลาดช่องผักกาด	อ. โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี	15	2 องค์ประกอบ
	ตลาดบ้านแหลม	อ. โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี	15.5	2 องค์ประกอบ
	ตลาดบ้านหาดเล็ก	อ. คลองใหญ่ จ.ตราด	19	4 องค์ประกอบ

สรุปและอภิปรายผล

จากการสำรวจและสัมภาษณ์ตลาดชายแดนบางแห่งสามารถพัฒนาและเติบโตได้ในระยะเวลา 10-20 ปี แต่บางแห่งมีการเติบโตเพียงเล็กน้อย หรือไม่มีเลยขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศ สำหรับจุดผ่านแดนที่เป็นช่องเขานั้น ชุมชนฝั่งตรงข้ามจะมีขนาดเล็ก และยังไม่พัฒนา การเชื่อมต่อ AEC ในจุดเหล่านี้จะพัฒนาได้ยากและต้องอาศัยเวลา ทำให้การค้าย่อยระหว่างประชาชนของประเทศเพื่อนบ้านไม่สูงมาก นอกจากนี้ระยะทางและสภาพเส้นทางจากจุดท่องเที่ยวหลักมาที่ตลาดเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ตลาดมีศักยภาพในการพัฒนา และเติบโตต่ำถึงแม้มูลค่าการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนตามสถิติจะสูง ซึ่งเป็นมูลค่าในระดับมหาภาคไม่ใช่รายย่อยโดยคนในชุมชน และหากพิจารณาตลาดชายแดนสองแห่งในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีขนาดใหญ่ ก็พบว่าเป็นตลาดที่ดำเนินการโดยเอกชนมืออาชีพ ส่วนตลาดชายแดนที่มุกดาหารถึงแม้ด่านถาวรจะย้ายห่างออกไป การสร้างตลาด 1688 โดยเอกชนในเส้นทางผ่านไปด่านถาวรไม่ประสบผลสำเร็จ ตลาดชายแดนริมน้ำโขงยังคงเป็นที่รู้จัก และนิยมของนักท่องเที่ยวเช่นเดิม ตลาดชายแดนบางแห่งเป็นตลาดชุมชนด้วย ซึ่งเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ได้จำนวนหนึ่ง ตลาดเช่นนี้สมควรได้รับการส่งเสริมแนวทางจัดการที่พักที่มีคุณภาพ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวโดยอาจจัดแบบโฮมสเตย์แทนห้องพักราคาถูกขนาดเล็ก จากการสัมภาษณ์ ผู้ค้ารายย่อยในตลาดชายแดนหลายแห่งที่เพิ่งได้รับการยกระดับจากจุดผ่อนปรนเป็นด่านถาวร พบว่าผู้ค้ารายย่อยมีรายได้ลดลงเนื่องจากค่าภาษีและค่าผ่านแดนที่เพิ่มขึ้น

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism Thailand, 2557) ให้ยั่งยืนจะต้องคำนึงถึงมิติทางวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิติ ภาษา อาหาร สถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมดั้งเดิมของผู้คนในพื้นที่ ซึ่งเป็นแรงผลักดันสำคัญที่กระตุ้นการเติบโตของการท่องเที่ยว ขณะเดียวกันต้องส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ช่วยกันสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีของจังหวัด ดังนั้นจึงมีตลาดชายแดนเพียงสี่แห่งที่ได้รับการคัดเลือกจากศักยภาพด้านวิถีชีวิติ ภาษา อาหาร สถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมดั้งเดิมของผู้คนในพื้นที่ และตลาดเหล่านี้บางแห่งมีนักท่องเที่ยวปริมาณมากอยู่แล้ว บางแห่งยังมีน้อย พื้นที่ทั้งสี่แห่งมีปัจจัยส่งเสริมการพัฒนาดังนี้

1. ตลาดเชียงแสน อำเภอเชียงแสน มีความได้เปรียบที่มีแหล่งทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว คือเมืองเก่าเชียงแสน รวมทั้งวัฒนธรรมและประเพณีพื้นถิ่นที่มีเอกลักษณ์และแสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ ภูมิศาสตร์และที่ตั้งตลาดมีแรงดึงดูดนักท่องเที่ยว รวมทั้งความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

Received : 20-Jun-2018
Revised : 20-Oct-2018
Accepted : 13-Dec-2018

2. ตลาดบ้านหาดเล็ก จังหวัดตราด เป็นประตูสู่อินโดจีน ถนน R10 เชื่อมถนนสาย 318 ทำให้การเดินทางจากจังหวัดตราดสู่กรุงพนมเปญ ใช้เวลาเพียง 4 ชั่วโมง สภาพธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งผลิตผลไม้ พื้นที่ชายฝั่งและแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ภูมิศาสตร์และที่ตั้งตลาดเป็นแรงดึงดูดนักท่องเที่ยว ความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในตัวเมืองตราดสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้

3. ตลาดด่านสิงขร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นหนึ่งในสามจังหวัดของโครงการริเวียร่า ที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมุ่งพัฒนาชายทะเลฝั่งอ่าวไทยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ การเปิดเที่ยวบิน กรุงเทพมหานคร – หัวหิน เมื่อปีพุทธศักราช 2554 แสดงให้เห็นว่าจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ การเดินทางโดยรถยนต์จากกรุงเทพมหานคร ไปยังด่านสิงขรใช้เวลาประมาณ 5 ชั่วโมง ภูมิศาสตร์และที่ตั้งตลาดมีแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวแบบวันเดียว ความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในอำเภอเมือง และอำเภอหัวหินสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้

4.ตลาดอินโดจีน (ท่าเสด็จ) จังหวัดหนองคาย มีสะพานมิตรภาพ ไทย-ลาว แห่งที่ 1 เป็นประตูสู่เวียงจันทน์ เมืองหลวงของประเทศลาว ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงห่างออกไปทางเหนือ 25 กิโลเมตร หนองคายได้รับการคัดเลือกจากวารสาร The US Magazine Modern Maturity ของสหรัฐอเมริกา และจัดอันดับเป็นเมืองน่าอยู่อันดับ 7 ของโลก ภูมิศาสตร์และที่ตั้งตลาดมีแรงดึงดูดนักท่องเที่ยว รวมทั้งความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอการพัฒนาด้านกายภาพเป็นเพียงมุมมองด้านสถาปัตยกรรม นักวิจัยสามารถใช้หลักเศรษฐกิจสร้างสรรค์ศึกษาต่อยอดให้ตลาดและชุมชนตลาดสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มจากสินค้าวัฒนธรรมพื้นถิ่น และบริการที่มีเอกลักษณ์ เป็นการส่งเสริมตลาดให้เป็นหนึ่งในจุดท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวภายในประเทศและนักท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งจะสนับสนุนการเติบโตของเศรษฐกิจจุลภาคในระดับชุมชนควบคู่ไปกับเศรษฐกิจมหภาคจากมูลค่าสินค้าผ่านแดน และบางจังหวัดสามารถศึกษาแนวทางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยจักรยานสำหรับตัวจังหวัดและ/หรือตลาดชายแดนในกรณีที่ตลาดใกล้กับตัวจังหวัด

References

Bangkok Department of City Planning. (2013). The Character of the Livable City. Retrieved September 23 2013 from http://cpd.bangkok.go.th/lrup/cosmos/city_plan1_th.htm.

Creative Tourism Thailand. (2014). About Creative Tourism. Retrieved September 19 2014 from http://www.creative tourism. com/c_main /about.

Gunawardhana. M.N., Suzuki, S. and Enkawa, T. (2015). Effect of Business Model Complexity on Supply Chain Management: A Case Study of Apparel Value Networks. Journal of Economics, Business and Management, Vol. 3, No. 1, January.

Junsuebsri, S. (2015). The Meaning of the Vernacular Architecture. The basic of the Vernacular Architecture. Thai Vernacular Architecture Subject Handout.

Kanlayanamitr, C. (1996). Old Thai Style Architecture. Bangkok: Thammasat University Tha Prachan Campus.

Mill, R.C., and Morrison, A. M. (2012). The Tourism System (7th ed). USA: Kendall Hunt Publishing Company.

Nongkhai Technical College. (2014). Socio-Economic Information of Nong Khai Province. Retrieved September 19, 2014 from http://www.nktc.ac.th/images /58/databasic/nongkhai.pdf.

Saraya, T. (2009). Thai Civilization. Bangkok: Muang Boran.

Tippatus, P. (1992). Architecture: Viewing the Pass, Thinking the Future. Bangkok: Meka Press.

Received : 20-Jun-2018
Revised : 20-Oct-2018
Accepted : 13-Dec-2018

Tungsakul, N. (2014). Concepts of Contemporary Architectural Design for Local Identity. Retrieved from http://architservice.kku.ac.th/ wp-content/uploads/2016/08/panuph_9-8-2559_15-04-38-5.pdf. [September 23, 2014].

Wongwittayapanich, N. and other. (2011). Research "Development of Thai Border Trading Market: The Case Study of Rong Kluea Market, Srakaew. Public Policy Studies Institute Chaing Mai University.

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

การจัดการซัพพลายเชนและการให้บริการของการท่องเที่ยวตลาดน้ำลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

วทัญญู ชูภักตร์, วิศวะ อุนยะวงษ์
วิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
E-mail: watanyu.ch@ssru.ac.th, wissawa.au@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

ตลาดน้ำลำพญาเป็นตลาดที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำนครชัยศรีหรือแม่น้ำท่าจีน เป็นตลาดที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในละแวกนี้ ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตรปลูกพืชผักผลไม้ โดยการศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการจัดการซัพพลายเชนของร้านค้าในตลาดน้ำลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ตามแบบจำลองอ้างอิงการดำเนินงานซัพพลายเชน (SCOR Model) และศึกษาถึงส่วนประสมทางการตลาดบริการ (The Service Marketing Mix : 7Ps) ของการท่องเที่ยวตลาดน้ำลำพญา โดยทำการสังเกตแบบไม่เป็นทางการ แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากเจ้าของร้านค้าในตลาดน้ำลำพญาจำนวน 30 คน และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวตลาดน้ำลำพญาจำนวน 60 คน รวมถึงเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากหลายแหล่งทั้งภายในและภายนอกตลาดน้ำลำพญา ผลการศึกษาพบว่าร้านค้ามีการวางแผนโดยใช้ประสบการณ์ และการคาดเดาจากยอดขายและสภาพอากาศ (Qualitative Forecasting) และมีการจัดหาวัตถุดิบจากสวนของชาวบ้านเองโดยตรงไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง รวมถึงมีการผลิตแบบสดใหม่ทุกวัน โดยลูกค้าสามารถซื้อสินค้าภายในตลาดเท่านั้น ไม่มีการจัดส่ง และยังมีกระบวนการรับคืนสินค้าในกรณีสินค้าชำรุดซึ่งต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของทางร้านเท่านั้น ทั้งยังทราบถึงแนวทางการให้บริการของการท่องเที่ยวตลาดน้ำลำพญา ว่าควรพัฒนาปรับปรุงแพไม้ที่ชำรุดและมีการตรวจสอบอยู่สม่ำเสมอ รวมถึงตลาดน้ำลำพญาควรมีเส้นจอดรถและเส้นทางเดินเท้าที่ชัดเจน เพื่อความสะดวกและปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ตลาดควรจัดอบรมในเรื่องของพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า ซึ่งจะทำให้เป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน คือ ถนนที่เชื่อมกับชุมชนหรืออำเภอใกล้เคียงให้สามารถเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกสบายมากขึ้น ควรปรับปรุงสถานที่ให้มีความสะอาด เพิ่มพื้นที่ถ่ายรูปริมแม่น้ำที่มีวิวสวยๆ เนื่องจากพบว่าการถ่ายรูปเป็นที่ชื่นชอบและดึงดูดนักท่องเที่ยวและส่งเสริมการขายอีกหนึ่งช่องทาง ควรมีการจัดตั้งเจ้าหน้าที่แต่งละฝ่ายเพิ่มมากขึ้น เช่น ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการตลาดและพัฒนา เป็นต้น ควรเพิ่มเที่ยวการให้บริการของรถสาธารณะที่มีอยู่สายเดียวเท่านั้น และตู้กดเงินสดที่มีอยู่เพียงตู้เดียว ซึ่งจะช่วยเพิ่มทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวและการเข้าถึงตลาดได้มากยิ่งขึ้น รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับความปลอดภัยทางน้ำ เช่น ห่วงยาง, เสื้อชูชีพ เป็นต้น และควรปรับปรุงระบบการพัฒนาตลาดให้มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันทั้งระบบ

คำสำคัญ : แบบจำลองอ้างอิงการดำเนินงานซัพพลายเชน, ส่วนประสมทางตลาดบริการ

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

The Management of Supply Chain and Tourism Service of Lampaya Floating Market, Banglen District, Nakhon Pathom Province

Watanyu Choopak, Wissawa Aunyawong
College Of Logistics and Supply Chain (Air Cargo), Suan Sunandha Rajabhat University
E-mail: watanyu.ch@ssru.ac.th, wissawa.au@ssru.ac.th

ABSTRACT

The Lampaya Floating Market is the market located on the Nakhon Chaisri (Tachin) riverside. It is a place which is desirable for tourists demanding a river view, including more than one-hundred thousand fish in the river. It represents the lifestyle of the people living in Banglen, for instance, farming and gardening. This study aimed to search the history and current situation of the Lampaya Floating Market and to inspect in order to analyze the characteristics of tourism logistics and supply chain management of the Lampaya Floating Market. This research provides the Lampaya Floating Market with the service and development guidelines according to the SCOR Model and the Services Marketing Mix. The results showed that the Lampaya Floating Market was started up on Sunday, September 5th, 1999. Nowadays, there are more than three hundred shops, which offer competitive prices compared to others. The Lampaya Floating Market additionally has the surroundings and environment enhancing conservative tourism. The government, moreover, supports Thai tourism to permit and create the opportunities for increasing agriculturists' revenues. The results, nevertheless, portrayed that the Lampaya Floating Market should be developed in a store management system and facilities, such as a footpath, parking lots, bus transportation, traffic signals, and connecting roads, in order to develop the tourism of the Lampaya Floating Market.

Keywords: SCOR Model, services marketing mix

บทนำ

การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาประเทศและคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วทุกภูมิภาคของไทย อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการสร้างงานเพิ่มรายได้ให้กับประเทศและเติบโตอย่างยั่งยืน ปัจจุบันกระแสความนิยมในการท่องเที่ยวของผู้คนทั่วโลกได้เปลี่ยนไป นักท่องเที่ยวเริ่มหันมาสนใจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมากขึ้น โดยการได้สัมผัสกับธรรมชาติและได้เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตชนบททั้งนี้ในบรรดาแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตชนบท ประเพณีและวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจนในพื้นที่จังหวัดนครปฐม และเขตพื้นที่ใกล้เคียงได้แก่ ตลาดน้ำ คือมีการค้าขายในน้ำ โดยอาศัยเรือแพเป็นพาหนะบรรทุกสินค้า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในชีวิตมาขายตามแม่น้ำลำคลองที่มีผู้คนอาศัยอยู่ ตลาดน้ำภาคกลางมีหลายแห่ง เนื่องจากภูมิประเทศของภาคกลางอุดมไปด้วยแม่น้ำลำคลองหลายสายทั้งที่มีอยู่ตามธรรมชาติและที่คนขุดขึ้น เพื่อใช้เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่ง เช่น ตลาดน้ำลำพญา ตลาดน้ำดอนหวาย ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เป็นต้น

ซึ่งตลาดน้ำลำพญานั้นเริ่มเปิดให้บริการครั้งแรกในวันอาทิตย์ที่ 5 กันยายน พ.ศ.2542 ปัจจุบันมีร้านค้าทั้งหมด 250 - 300 ร้านค้า ถือได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์และวิถีชีวิตที่ไม่เหมือนใครพร้อมกับเสน่ห์ของความเป็นไทย โดยการใช้ชีวิตในอดีตเป็นจุดสนใจจากนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นแล้วตลาดน้ำยังนับเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวหนึ่งที่ได้นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขาย เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวอเมริกันและยุโรปที่ต่างสนใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม และเยี่ยมชมมรดกทางประวัติศาสตร์รวมถึงงานสถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในประเทศนั้น โดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียและแอฟริกา ทั้งยังได้ซื้อของที่ระลึกที่เป็นงานหัตถกรรมละงานฝีมือที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในพื้นที่กลับไปอีกด้วย

ดังนั้นบทความนี้จึงต้องการที่จะศึกษาการจัดการซัพพลายเชนของร้านค้าในตลาดน้ำลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ตามแบบจำลองอ้างอิงการดำเนินงานซัพพลายเชน (SCOR Model) ซึ่งเป็นการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่คำนึงถึงความเกี่ยวเนื่องหรือความสัมพันธ์แบบบูรณาการของร้านค้าและคู่ค้าที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นลูกค้าหรือผู้จัดหาวัตถุดิบในซัพพลายเชน โดยมีจุดประสงค์ที่จะนำส่งสินค้าหรือบริการตามความต้องการของลูกค้าให้ดีที่สุดโดยมีแนวความคิดที่ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การจัดหาวัตถุดิบ (Source) การผลิต (Make) การส่งมอบ (Delivery) และการส่งคืนสินค้าจากลูกค้า (Return) เพื่อต้องการทราบถึงการจัดการซัพพลายเชนของร้านค้าในตลาดน้ำลำพญา ตลอดจนศึกษาถึงส่วนประสมทางการตลาดบริการ(The Service Marketing Mix : 7Ps) ของการท่องเที่ยวตลาดน้ำลำพญา ซึ่งประกอบไปด้วยด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) การจัดจำหน่าย (Place/Distribution) การส่งเสริมทางการตลาด (Promotion) บุคคล (People) หลักฐานทางกายภาพ (Physical) กระบวนการ (Process) เพื่อต้องการทราบถึงแนวทางการให้บริการของการท่องเที่ยวตลาดน้ำลำพญา อีกทั้งส่งเสริมอาชีพและรายได้ของชุมชนรวมถึงตอบสนองการเตรียมความพร้อมระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัดในการใช้ศักยภาพของพื้นที่ในจังหวัดและกลุ่มจังหวัดต่างๆ ของประเทศเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดอาเซียนและตลาดโลก โดยคำนึงถึงศักยภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ เพื่อเป็นกลไกในการพัฒนาสังคมระดับจังหวัดและระดับประเทศ รวมไปถึงการขยายฐานตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพทั้งในพื้นที่ใหม่และในตลาดเฉพาะกลุ่มภายใต้การสร้างความเข้มแข็งของตราสินค้าประเทศไทย และจะทำให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนไทยโดยเน้นการประสานงานระหว่างเครือข่ายภาครัฐกับเอกชน กระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศ ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้การสร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสถาบันครอบครัวและสังคมโดยรวม อันจะนำไปสู่การสร้างและกระตุ้นจิตสำนึกรักษาสิ่งแวดล้อม

รวมทั้งให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทย สร้างสมดุลระหว่างพื้นที่ทั้งด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม และเน้นการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มจังหวัดและข้ามภูมิภาค รวมถึงการเดินทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านโดยการทำการตลาดร่วมกัน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวทั้งภายในภูมิภาคและนอกภูมิภาค อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานร่วมกันอย่างเป็นระบบและช่วยเพิ่มความสามารถทางการแข่งขันของภูมิภาค และในตลาดท่องเที่ยวโลก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการซัพพลายเชนของร้านค้าในตลาดน้ำลำพญา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการให้บริการของการท่องเที่ยวตลาดน้ำลำพญา

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 2 แหล่ง โดยแหล่งแรกคือ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data Analysis) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลแบบเจาะจงตามเกณฑ์ ได้แก่ เจ้าของร้านค้าในตลาดน้ำลำพญาที่ขายสินค้ามามากกว่า 1 ปี จำนวน 10 เปอร์เซ็นของร้านค้าทั้งหมดในตลาดน้ำลำพญา (30 คน) เกี่ยวกับการจัดการซัพพลายเชนของร้านค้าตามแบบจำลองอ้างอิงการดำเนินงานซัพพลายเชน (SCOR Model) ตลอดจนสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวตลาดน้ำลำพญาแบบเจาะจงตามเกณฑ์ ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เคยไปเที่ยวตลาดน้ำดอนหวายและตลาดน้ำอัมพวา จำนวน 20 เปอร์เซ็นของจำนวนร้านค้าทั้งหมดในตลาดน้ำลำพญา (60 คน) เกี่ยวกับแนวทางการให้บริการของการท่องเที่ยวตลาดน้ำลำพญา (The Service Marketing Mix : 7Ps) โดยใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง ซึ่งใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 30-60 นาที ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด เพื่อให้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ รวมถึงทำการสังเกตแบบไม่เป็นทางการ เพื่อดูการจัดการซัพพลายเชนของร้านค้าและแนวทางการให้บริการของการท่องเที่ยวตลาดน้ำลำพญาโดยทำการสังเกตช่วงวันเสาร์และวันอาทิตย์ แหล่งที่สองเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data Analysis) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากรายงาน บทความ การนำเสนอในรูปแบบมัลติมีเดีย เอกสารต่างๆ ของตลาดน้ำลำพญา หนังสือ ตำราเรียน เว็บไซต์ต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การวิเคราะห์เชิงตรรกะเป็นหลักโดยวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต รวมทั้งการประยุกต์ใช้ทฤษฎี บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

การจัดการซัพพลายเชนของร้านค้าในตลาดน้ำลำพญา

จากการวิเคราะห์แบบจำลองอ้างอิงการดำเนินงานซัพพลายเชนของร้านค้าในตลาดน้ำลำพญา พบว่า 1.การวางแผน(Planning) ร้านค้ามีการวางแผนโดยใช้ประสบการณ์ และการคาดเดาจากยอดขายและสภาพอากาศ (Qualitative Forecasting) ในการผลิตและขายสินค้า 2.การจัดหา (Source) จัดหาวัตถุดิบจากสวนของชาวบ้านเองและแหล่งต้นน้ำโดยตรงไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง และกำหนดวันรับ-ส่งสิ้นค้าที่ชัดเจน 3.กระบวนการผลิตและการทำงาน (Make) ร้านค้าภายในตลาดเป็นอาหารในท้องถิ่นจึงมีการผลิตแบบสดใหม่ทุกวัน รวมถึงมีการแบ่งหน้าที่ของพนังงานในร้านกันอย่างชัดเจน 4.การจัดการและการจัดส่ง (Delivery) ลูกค้าสามารถซื้อสินค้าภายในตลาดเท่านั้น 5.การส่งคืน (Return) มีกระบวนการรับคืนสินค้า ในกรณีสินค้าชำรุดและเป็นไปตามเงื่อนไขของทางร้าน

แนวทางการให้บริการของการท่องเที่ยวตลาดน้ำลำพญา

ในส่วนของแนวทางการให้บริการและพัฒนาตลาดน้ำลำพญา พบว่า 1. ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ควรพัฒนาปรับปรุงแพไม้ที่ชำรุดและมีการตรวจสอบอยู่สม่ำเสมอ รวมถึงตลาดน้ำลำพญาควรมีเส้นจอดรถและเส้นทางเดินเท้าที่ชัดเจน เพื่อความสะดวกและปลอดภัยของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ในส่วนของมารยาทในการให้บริการของร้านค้า ควรสร้างความประทับใจให้ลูกค้า รวมถึงความสะอาดของร้านค้า และบริเวณรอบตลาดที่ยังมีถังขยะไม่เพียงพอ จากที่มีการทิ้งเศษอาหารจากร้านอาหารลงในแม่น้ำ ควรมีการคัดแยกขยะก่อนนำขยะไปทิ้ง 2. ด้านราคา (Price) ตลาดน้ำลำพญามีจุดแข็งในด้านราคาสินค้าทางการเกษตรที่มีราคาถูกกว่าท้องตลาด เพราะสินค้าที่นำมาขายในตลาดเป็นผลผลิตของชาวบ้านเอง ศูนย์บริการของตลาดควรจัดอบรมให้กับชาวบ้าน ในเรื่องของพัฒนาบรรจุภัณฑ์ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าโดยเป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น และสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวอีกด้วย 3. ด้านการจัดจำหน่าย (Place) ตลาดน้ำลำพญาตั้งอยู่ไกลจากชุมชนอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียงและเข้าถึงยากลำบาก ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน คือถนนที่เชื่อมกับชุมชนหรืออำเภอใกล้เคียงให้สามารถเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกสบายมากขึ้น 4. ด้านการส่งเสริมการขาย (Promotion) ตลาดน้ำลำพญาไม่มีสิทธิพิเศษ หรือกิจกรรมส่งเสริมการขายให้กับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ตลาดควรปรับปรุงสถานที่ให้มีความสะอาด และพื้นที่ถ่ายรูปริมแม่น้ำที่มีวิวสวยๆ เพราะการถ่ายรูปเป็นที่ชื่นชอบและดึงดูดนักท่องเที่ยว และส่งเสริมการขายอีกหนึ่งช่องทาง 5.ด้านบุคคล (People) ตลาดน้ำลำพญายังมีเจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวยังไม่เพียงพอ ควรมีการจัดตั้งเจ้าหน้าที่แต่งละฝ่ายเพิ่มมากขึ้น เช่น ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการตลาดและพัฒนาเป็นต้น 6.ด้านหลักฐานทางกายภาพ (Physical) ควรเพิ่มเที่ยวการให้บริการของรถสาธารณะที่มีอยู่สายเดียวเท่านั้น และตู้กดเงินสดที่มีอยู่เพียงตู้เดียวซึ่งจะช่วยเพิ่มทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวและการเข้าถึงตลาดได้มากยิ่งขึ้นรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับความปลอดภัยทางน้ำ เช่น ห่วงยาง, เสื้อชูชีพ เป็นต้น และทางเดินเท้าควรมีเส้นที่ชัดเจนเพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยว ในส่วนของบรรยากาศของตลาดยังคงรักษาความเป็นธรรมชาติไว้ได้อย่างอุดมสมบูรณ์มีบริการล่องเรือ การขายของในเรือทำให้ได้รับความรู้สึกของการเป็นตลาดน้ำ7.ด้านกระบวนการทำงาน (Process) ในส่วนของการพัฒนากระบวนการทำงานของตลาดควรปรับปรุงระบบการพัฒนาตลาดให้มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันเป็นระบบ นอกจากนี้ควรพัฒนารถบริการนักท่องเที่ยว เช่น แท็กซี่ รถสองแถว หรือรถตู้ให้เพียงพอต่อความต้องการของลูกค้า รวมถึงกระบวนการการพัฒนาประชาสัมพันธ์ให้ลูกค้าเข้าถึงตลาดน้ำลำพญาได้ง่ายขึ้น

สรุปและอภิปรายผล

ตลาดน้ำลำพญาเริ่มเปิดให้บริการครั้งแรก ในวันอาทิตย์ที่ 5 กันยายน พ.ศ.2542 ตั้งอยู่บริเวณอยู่ทางตอนใต้ของอำเภอบางเลน หมู่ที่ 5. ตำบลลำพญา จังหวัดนครปฐม ปัจจุบันมีร้านค้าทั้งหมด 250 - 300 ร้านค้า ภายหลังจากการศึกษาค้นคว้าถึงการจัดการซัพพลายเชนของร้านค้าในตลาดน้ำลำพญาพบว่าร้านค้ามีการวางแผนโดยใช้ประสบการณ์และการคาดเดาจากยอดขายและสภาพอากาศ โดยใช้วัตถุดิบในการผลิตจากสวนของชาวบ้านเอง ทำให้ผลิตสินค้าได้แบบสดใหม่ทุกวัน และร้านค้าทุกร้านในตลาดน้ำไม่มีบริการจัดส่ง จะรับคืนสินค้าในกรณีสินค้าชำรุดและเป็นไปตามเงื่อนไขของทางร้านเท่านั้น

ในส่วนของแนวทางการให้บริการของการท่องเที่ยวตลาดน้ำลำพญาพบว่าด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ควรปรับปรุงความสะอาดของร้านค้าและบริเวณรอบตลาดที่ยังมีถังขยะไม่เพียงพอ มีการทิ้งเศษอาหารจากร้านอาหารลงในแม่น้ำและควรมีการคัดแยกขยะก่อนนำขยะไปทิ้ง ด้านราคา(Price) ถูกกว่าท้องตลาดเพราะสินค้าที่นำมาขายในตลาดเป็นผลผลิตของชาวเอง

ศูนย์บริการของตลาดควรจัดอบรมกับให้ชาวบ้านในเรื่องของพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าโดยเป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น ด้านการจัดจำหน่าย (Place) ตลาดน้ำลำพญาตั้งอยู่ไกลจากชุมชนอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียงและเข้าถึงยากลำบาก ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน คือถนนที่เชื่อมกับชุมชนหรืออำเภอใกล้เคียงให้สามารถเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกสบายมากขึ้น ด้านการส่งเสริมการขาย (Promotion) ตลาดน้ำลำพญาไม่มีสิทธิพิเศษ ควรปรับปรุงพื้นที่ถ่ายรูปริมแม่น้ำที่มีวิวสวยๆ เพราะการถ่ายรูปเป็นที่ชื่นชอบและดึงดูดนักท่องเที่ยว ส่งเสริมการขายอีกหนึ่งช่องทาง ควรมีการจัดตั้งเจ้าหน้าที่แต่งละฝ่ายเพิ่มมากขึ้น เช่น ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการตลาดและพัฒนาเป็นต้น ด้านหลักฐานทางกายภาพ (Physical) ควรเพิ่มเที่ยวการให้บริการของรถสาธารณะที่มีอยู่สายเดียวเท่านั้น และสุดท้ายนั่นก็คือด้านกระบวนการทำงาน (Process) ในส่วนของการพัฒนากระบวนการทำงานของตลาดควรปรับปรุงระบบการพัฒนาตลาดให้มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันเป็นระบบเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิดา บัวงาม และคณะ เรื่องการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ซึ่งในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการท่องเที่ยวตลาดน้ำลำพญามากเพราะยังคงสภาพความเป็นตลาดน้ำโบราณและมีสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ อากาศบริสุทธิ์ มีสินค้าให้เลือกซื้อหลากหลายรูปแบบหลายประเภท โดยมีแนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำลำพญาในระดับนโยบายควรมีรูปแบบการบริหารที่ชัดเจน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จริยาวัฒน์ โลหะพูนตระกูล เรื่องการพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชนด้วยการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ในส่วนของกระบวนการจัดการเพื่อบรรลุตามองค์ประกอบของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อันได้แก่ องค์ประกอบด้านพื้นที่ท่องเที่ยว องค์ประกอบด้านการจัดการ องค์ประกอบด้านกิจกรรม กระบวนการ และองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมเกียรติ ปลอดนุ้ย เรื่องแนวทางการพัฒนาการจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชนของการท่องเที่ยว กรณีศึกษา ตลาดน้ำอัพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้รูปแบบจำลอง SCOR Model ทำให้ทราบว่าตลาดน้ำอัพวาควรปรับปรุงอัตราค่าบริการด้านการจอดรถ ด้านความปลอดภัยในทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว รวมถึงการจัดการป้ายสื่อโฆษณาและการให้บริการนักท่องเที่ยว รวมถึงสอดคล้องกับผลการวิจัยของ มณีวรรณ ผิวนิ่ม และคณะ เรื่องโครงการพัฒนาและผลกระทบของการท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำทำให้ทราบว่าศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวแบบตลาดน้ำยังมีอยู่มาก เพราะเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัวไม่เหมือนที่อื่นเป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและผลผลิตทางการเกษตรของชาวบ้านในชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชนต่อไป

References

Bua Ngam, N, et al. (2003.). **Study of Lampaya Floating Market.** Nakhon Pathom. Nakhon Pathom Rajabhat University.

Lohapoontrakul, Ch. (2008). **Devlopment and problem solving of a community by community based tourism management : A case study of Bangnamphung Floating Market, Phrapadaeng District**, Samut Prakan Province. Huachiew Chalermprakiet University.

Plod Nui, S. (2013). **The development of logistics and supply chain management of Amphawa Floating Market**, Samut Songkhram Province. Bangkok. Ramkhamhaeng University.

Phiw Nim, M, et al. (2003). **The development and impact of floating market community**. Bangkok. The Thailand Research Fund.

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

ความคุ้มค่าด้านเศรษฐศาสตร์วิศวกรรมอุตสาหกรรมเซรามิกวิสาหกิจท้องถิ่น จังหวัดราชบุรี

นภดล อ่ำดี
คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
E-mail: amdee1973@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์ความคุ้มค่าด้านเศรษฐศาสตร์วิศวกรรมอุตสาหกรรมเซรามิก วิสาหกิจท้องถิ่นราชบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาต้นทุนการผลิตและด้านเศรษฐศาสตร์วิศวกรรมของอุตสาหกรรมเซรามิกวิสาหกิจท้องถิ่นราชบุรีขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ วิธีการวิจัยนั้นทางผู้วิจัยได้เริ่มต้นตั้งแต่การดำเนินการเก็บข้อมูลทางด้านการผลิตและราคาจำหน่ายของผลิตภัณฑ์เพื่อที่จะใช้เป็นข้อมูลในการจัดกลุ่มราคาของแต่ละผลิตภัณฑ์ วิเคราะห์ต้นทุนการผลิตและเศรษฐศาสตร์วิศวกรรม และจากการดำเนินงานวิจัย พบว่า ต้นทุนการผลิตอยู่ที่ 109.10, 37.96 และ 29.35 บาท ระยะเวลาการคืนทุนแบบลดส่วนอยู่ที่ 3.41, 11.58 และ 12.48 ปี มูลค่าปัจจุบันสุทธิอยู่ที่ 491,329,430, 272,764,578 และ 166,917,267 บาท อัตราผลตอบแทนขั้นต่ำอยู่ที่ 36.15%, 15.9% และ 14.48% และอัตราผลตอบแทนต่อต้นทุนอยู่ที่ 6.60, 3.52 และ 3.08 ตามลำดับ การวิเคราะห์ความไวทั้ง 3 กรณี พบว่า อุตสาหกรรมฯ ขนาดเล็กมีความเหมาะสม เนื่องจากมีระยะเวลาในการคืนทุนน้อยกว่า 15 ปี และอัตราผลตอบแทนขั้นต่ำมากกว่า 12% ซึ่งแสดงว่าอุตสาหกรรมเซรามิกส์ขนาดเล็กยังมีความคุ้มค่าต่อการลงทุนในอนาคต

คำสำคัญ : การวิเคราะห์ความคุ้มค่า, เศรษฐศาสตร์วิศวกรรม, อุตสาหกรรมเซรามิก, วิสาหกิจท้องถิ่นราชบุรี

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

Industries Engineering Economics Value of Local Enterprise Ceramic in Ratchaburi Province

Noppadol Amdee
Faculty of Industrial Technology, Muban Chombueng Rajabhat University
E-mail: amdee1973@gmail.com

ABSTRACT

The purpose of the study was to study production cost and engineering economics of RLECI for grouping the small, medium and large industries (23 factories). The first research methodology was the total data collection of production and selling prices of products in order to create a database for grouping the price of each product, cost analysis of production, and engineering economics. The research found that production cost was equal to 109.10, 37.96, and 29.35 Baht; Discount Payback Period (DPB) was equal to 3.41, 11.58, and 12.48 years; Net Present Value (NPV) was equal to 491,329,430, 272,764,578, and 166,917,267 baht; Internal Rate of Return (IRR) was equal to 36.15%, 15.9%, and 14.48%; and B/C Ratio was equal to 6.60, 3.52, and 3.08, respectively. For sensitivity analysis, in all 3 cases it was found that the small industries should be invested in, because DPB < 12 years and IRR > 12%. This showed that RLECI had investment worthiness in the future for small industries.

Keywords : value analysis, engineering economics, ceramic industries, Ratchaburi local enterprise

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

บทนำ

จากอดีตจนถึงปัจจุบันมีการพัฒนาในเรื่องของการผลิตเซรามิกอยู่ตลอดเวลาจนทำให้เกิดอุตสาหกรรมเซรามิกในประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่แถบจังหวัดสระบุรี ลำปาง ราชบุรี สมุทรสาคร ชลบุรี และจังหวัดอื่น ๆ และในแต่ละชุมชนก็มีสมาคมหรือชมรมเซรามิก เพื่อเป็นศูนย์กลางของการทำกิจกรรมและการดำเนินธุรกิจร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นสมาคมเครื่องปั้นดินเผาลำปาง สมาคมโรงโอ่งราชบุรี สมาคมเซรามิกไทย ชมรมเซรามิก สระบุรี สมาคมเซรามิกสมุทรสาคร เป็นต้น สำหรับการส่งออกและการนำเข้าผลิตภัณฑ์เซรามิกไตรมาส 2 ปี 2560 ในภาพรวมเพิ่มขึ้นตามแนวโน้มการปรับตัวที่ดีขึ้นของเศรษฐกิจโลกโดยการส่งออกสามารถขยายตัวได้ดีในตลาดสหรัฐอเมริกาและประเทศในกลุ่มอาเซียน และการผลิตและจำหน่ายเซรามิก ไตรมาส 3 ปี 2560 คาดว่าจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากการผลิตเพื่อรองรับการส่งออกที่ขยายตัวได้ดีในตลาดอาเซียน ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา อีกทั้งความเชื่อมั่นผู้บริโภคมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น และเศรษฐกิจไทยฟื้นตัวอย่างต่อเนื่อง สำหรับมูลค่าการส่งออกและการนำเข้าผลิตภัณฑ์เซรามิก ไตรมาส 3 ปี 2560 คาดว่าจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากการขยายตัวของตลาดอาเซียนและสหรัฐอเมริกาประกอบกับแนวโน้มการปรับตัวที่ดีขึ้นของเศรษฐกิจโลก (สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม : 2560)

ปัจจุบันประเทศไทยเป็นศูนย์กลางผลิตผลิตภัณฑ์เซรามิกของกลุ่มอาเซี่ยนโดยเฉพาะกลุ่มประเทศ CLMV ซึ่งได้แก่ กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมาและเวียดนาม แหล่งผลิตเซรามิกใหญ่ ๆ ของไทยมีอยู่ 3 จังหวัดคือ ลำปาง ราชบุรี และสมุทรสาคร ซึ่งเป็นแหล่งเก่าแก่ดั้งเดิมของอุตสาหกรรมเซรามิกไทย ปัจจุบันตลาดใหญ่ของเซรามิกไทยอยู่ที่สหราชอาณาจักรและประชาคมยุโรป รองลงมาก็คือกลุ่มอาเซี่ยนโดยเฉพาะ CLMV มียอดส่งออกปีละ 790 ถึง 800 ล้านดอลล่าร์อเมริกันหรือ 26,400 ล้านบาท นอกจากนี้ไทยยังนำเข้าผลิตภัณฑ์เซรามิกในบางประเภทจากต่างประเทศปีละ 500 ล้านดอลล่าร์อเมริกันหรือ 16,500 ล้านบาท การพัฒนาเซรามิกไทยประเภทถ้วย ชาม โอ่งมังกรของราชบุรี แก้วน้ำ เครื่องประดับตกแต่งบ้าน หากโรงงานผู้ผลิตเซรามิกมีความรู้เรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์แล้ว อุตสาหกรรมนี้ก็จะเติบโตเป็นมูลค่าของการส่งออกมากขึ้น (โลจิสติกส์ไทม์ : 2560) ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจในภูมิภาคที่สำคัญ และเป็นเรื่องที่ผู้ประกอบธุรกิจต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากทำให้เกิดตลาดในกลุ่มดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น นั่นหมายความว่าช่องทาง การจำหน่ายผลิตภัณฑ์จะมีเพิ่มมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ต้องมีการผลิตที่เพิ่มขึ้นมากมายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นทางสถานประกอบการต้องทราบถึงความเป็นไปได้ในอนาคตของสภาพธุรกิจว่าจะมีความเสี่ยงมากน้อยเพียงไร เพื่อใช้สำหรับการวางแผนในการผลิตความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจ เป็นต้น

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้ดำเนินการวิจัยเห็นว่าควรมีการศึกษาการวิเคราะห์ความคุ้มค่าด้านเศรษฐศาสตร์วิศวกรรมอุตสาหกรรมเซรามิกวิสาหกิจท้องถิ่นราชบุรี เพื่อเป็นการลดปัจจัยความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ ที่สามารถจะเกิดขึ้นในอนาคตให้กับอุตสาหกรรมเซรามิก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาต้นทุนการผลิตอุตสาหกรรมเซรามิกวิสาหกิจท้องถิ่นราชบุรีขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่
2. วิเคราะห์ความคุ้มค่าด้านเศรษฐศาสตร์วิศวกรรมอุตสาหกรรมเซรามิกวิสาหกิจท้องถิ่นราชบุรีขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่

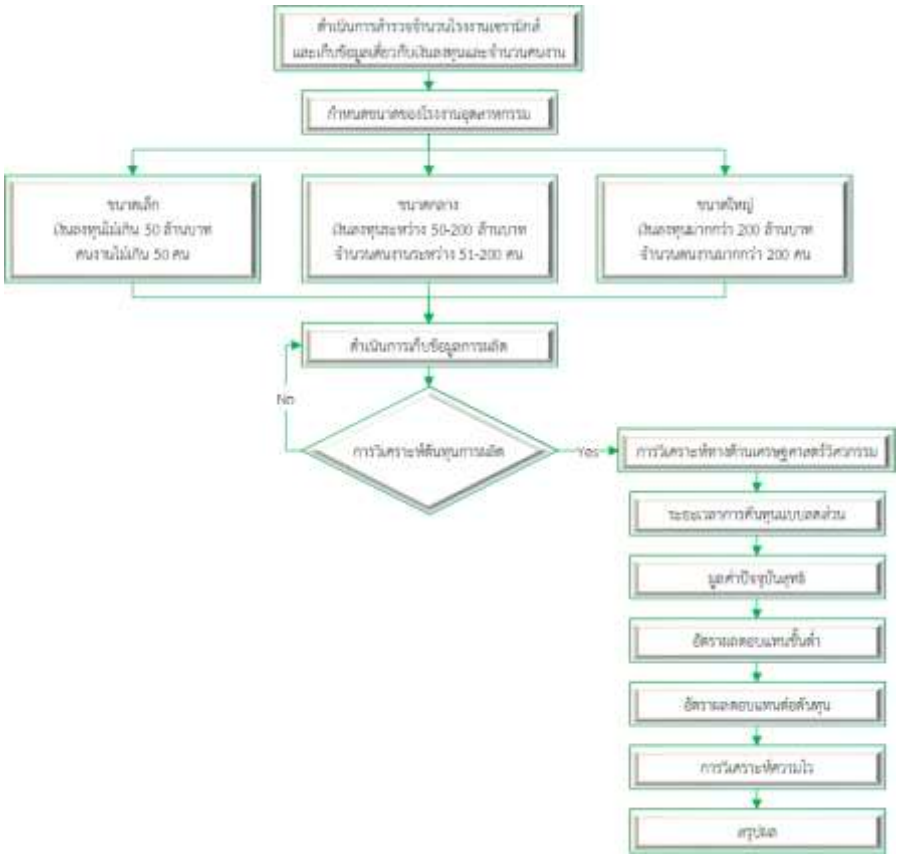
ระเบียบวิธีวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย

ในส่วนของขั้นตอนการวิจัยของการวิเคราะห์ความคุ้มค่าด้านเศรษฐศาสตร์วิศวกรรมอุตสาหกรรมเซรามิกวิสาหกิจท้องถิ่นราชบุรี ได้นำเสนอในรูปภาพที่ 1 ดังต่อไปนี้

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

ภาพที่ 1 ขั้นตอนในการวิจัย

จากรูปภาพที่ 1 สำหรับขั้นตอนที่ 1) สำรวจจำนวนโรงงานเซรามิกในจังหวัดราชบุรีทั้งหมด พร้อมทั้งเก็บข้อมูลจำนวนเงินลงทุนและจำนวนคนงาน 2) กำหนดขนาดของโรงงานเซรามิก โดยขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ พิจารณาจากเงินลงทุน < 50, 50-200 และ > 200 ล้านบาท และจำนวนคนงาน <= 50, 51=200 และ > 200 คน (สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม : 2559) 3) เก็บข้อมูลการผลิตในโรงงาน โดยการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ 4) การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต (Production cost Analysis) ถ้าข้อมูลไม่ครบถ้วนต้องกลับไปดำเนินการในข้อ 3 ใหม่อีกครั้ง แต่ถ้าข้อมูลสมบูรณ์ จะดำเนินการในขั้นตอนต่อไป 5) การวิเคราะห์ทางด้านเศรษฐศาสตร์วิศวกรรม 6) สรุปผล

เครื่องมือการวิจัย

1. เครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์ต้นทุน

การวิเคราะห์ต้นทุนนั้นใช้การศึกษาวงจรชีวิตต้นทุน (Life cycle cost: LCC) โดยมีแนวคิดและหลักการประเมินชีวิตต้นทุน โดยมีการแบ่งระยะช่วงการใช้งานของผลิตภัณฑ์ตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุด (Yochio, K., & Marvin, R.: 1999) ออกเป็น 3 ระยะหลักดังนี้

ระยะที่ 1 คือ การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Research and development)

ระยะที่ 2 คือ การลงทุน (Investment)

ระยะที่ 3 คือ การดำเนินการ (Operating and support)

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

ในส่วนของงานวิจัยนี้จะพิจารณาเฉพาะในระยะที่ 3 เท่านั้น ซึ่งเป็นเรื่องของต้นทุนที่เกิดจากการผลิตโดยตรง และสามารถเขียนให้อยู่ในรูปของสมการได้ดังต่อไปนี้

$$\mathbf{LCC} = C_F + C_V + C_L + C_O \quad (1)$$

เมื่อกำหนดให้ C_F หมายถึง ต้นทุนคงที่ (Fixed cost) C_F หมายถึง ต้นทุนคงที่ (Fixed cost) C_V หมายถึง ต้นทุนแปรผัน (Variable cost) C_L หมายถึง ต้นทุนแรงงาน (Labor cost) และ C_o หมายถึง ต้นทุนเสียโอกาศ (Opportunity cost) มีหน่วยเป็นบาท

2. เครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์ทางด้านเศรษฐศาสตร์วิศวกรรม (Blank, L., & Tarquin, A.: 2002)

1. ระยะเวลาคืนทุนแบบลดส่วน (Payback Period: DPB)
2. มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value: NPV)
3. อัตราผลตอบแทนขั้นต่ำ (Internal Rate of Return: IRR)
4. อัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุน (B/C ratio)
5. การวิเคราะห์ความไว (Sensitivity Analysis)

สามารถเขียนให้อยู่ในรูปของสมการได้ดังนี้

ระยะเวลาคืนทุน = เงินสดจ่ายลงทุนสุทธิเมื่อเริ่มโครงการ – กระแสเงินสดรับสุทธิรายปีสะสมไปเรื่อยๆจนเงินจ่ายลงทุนสุทธิเมื่อเริ่มโครงการเท่ากับศูนย์ (2)

$$NPV = \frac{CF_1}{(1+k)^1} + \frac{CF_2}{(1+k)^2} + \ldots + \frac{CF_n}{(1+k)^n} - I \quad (3)$$

$$I = \sum_{t=1}^{n} \frac{CF_t}{(1+k)^t} \quad (4)$$

$$\text{B/C ratio} = \frac{\sum_{t=1}^{n} \frac{B_t}{(1+k)^t}}{\sum_{t=1}^{n} \frac{C_t}{(1+k)^t}} \quad (5)$$

โดยการกำหนดให้ CF_t หมายถึง กระแสเงินสดรับสุทธิ ณ ปีที่ t (บาท) I หมายถึง เงินสดจ่ายลงทุนของโครงการ (บาท) k หมายถึง ค่าของทุนหรืออัตราผลตอบแทนที่ต้องการ (%) n หมายถึง อายุของโครงการ (ปี) B_t หมายถึง กระแสเงินสดรับสุทธิ ณ ปีที่ t (บาท) C_t หมายถึง กระแสเงินสดจ่ายสุทธิ ณ ปีที่ t (บาท)

3. กลุ่มตัวอย่าง โรงงานเซรามิกวิสาหกิจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี

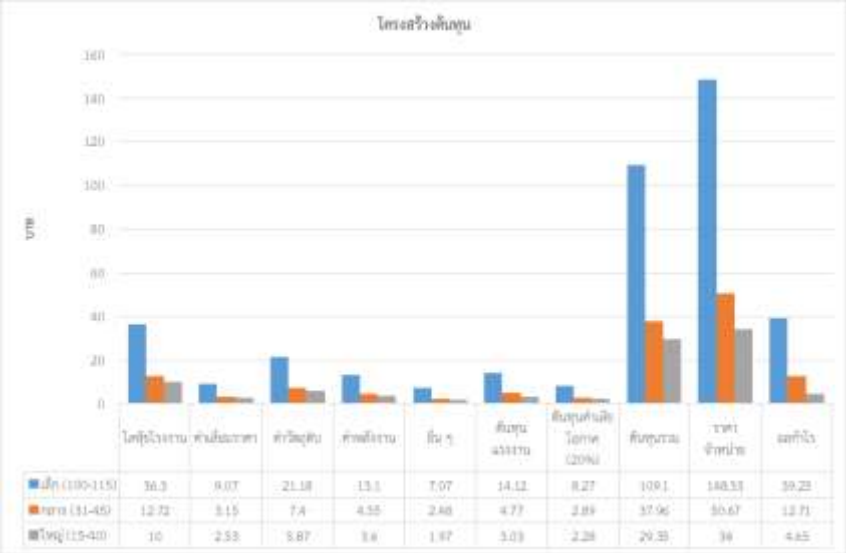
ผลการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ พบว่ามีอุตสาหกรรมเซรามิกวิสาหกิจท้องถิ่นราชบุรีสามารถแยกตามขนาดของอุตสาหกรรมได้ดังนี้ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ จำนวน 19, 3 และ 1 โรงงานตามลำดับ

1. ผลการศึกษาต้นทุนการผลิตอุตสาหกรรมเซรามิกวิสาหกิจท้องถิ่นราชบุรีขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยมีโครงสร้างต้นทุนผลิตภัณฑ์เฉลี่ยอยู่ในกลุ่มราคา 105-115 บาท จำหน่ายภายในประเทศ, 31-45 และ 15-40 บาท จำหน่ายต่างประเทศ ตามลำดับ ดังภาพที่ 2

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

ภาพที่ 2 โครงสร้างต้นทุนการผลิตอุตสาหกรรมเซรามิกวิสาหกิจท้องถิ่นราชบุรีขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่

จากภาพที่ 2 จะเห็นว่า โครงสร้างต้นทุนการผลิตอุตสาหกรรมเซรามิกวิสาหกิจท้องถิ่นราชบุรีขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีราคาต้นทุนอยู่ที่ 109.1, 37.96 และ 29.35 บาท

2. ผลวิเคราะห์ความคุ้มค่าด้านเศรษฐศาสตร์วิศวกรรมอุตสาหกรรมเซรามิกวิสาหกิจท้องถิ่นราชบุรีขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ในการวิเคราะห์อัตราเงินกู้ยืมมาลงทุนของลูกค้ารายย่อยชั้นดี ได้ค่า Minimum Retail rate เท่ากับ 7.62% ต่อปี (ธนาคารกสิกรไทย, 2560) และคณะผู้วิจัยได้ปรับอัตราเงินกู้ยืมเป็น 8%ต่อปี การรวบรวมข้อมูลพบว่ารายได้ของอุตสาหกรรมฯ เท่ากับ 1,844,343,665, 3,293,420,456 และ 3,108,319,288 บาท ตามลำดับ

สำหรับระยะเวลาคืนทุนแบบลดส่วน (Payback Period: DPB) กำหนดอัตราดอกเบี้ยที่ 12% โดยอ้างอิงจากอัตราดอกเบี้ยของธนาคารกรุงไทย อัตราดอกเบี้ยสูงสุด ประเภทเงินให้สินเชื่อเพื่อประกอบธุรกิจ (ธนาคารกรุงไทย, 2560) ในที่นี้แสดงข้อมูลให้เห็นเฉพาะอุตสาหกรรมขนาดเล็กเท่านั้น (ทุกตาราง) ดังแสดงตารางที่ 1 และการหามูลค่าปัจจุบันสุทธิ ระยะเวลา 15 ปี (บาท) ของอุตสาหกรรมฯ ดังแสดงตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ระยะเวลาคืนทุนแบบลดส่วน เวลา 15 ปี (บาท) อัตราดอกเบี้ย 12% ของอุตสาหกรรมฯ

ปี	กระแสเงินสดสุทธิ (NCF)		ปัจจัยดอกเบี้ยของมูลค่าปัจจุบัน (PVIF)	กระแสเงินสดสุทธิปัจจุบัน (PVNCF)	
			อุตสาหกรรมเซรามิกวิสาหกิจท้องถิ่นขนาดเล็ก		
0	-302,763,186	0	1.00000	0	(302,763,186)
1	-	109,762,556	0.89286	98,002,596	(204,760,590)
2	-	108,887,590	0.79719	86,804,098	(117,956,492)
⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮
14	-	150,971,714	0.20462	30,891,832	461,905,809
15	-	161,048,832	0.18270	29,423,622	491,329,430

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

ตารางที่ 2 มูลค่าปัจจุบันสุทธิ ระยะเวลา 15 ปี (บาท) ที่อัตราดอกเบี้ย 12% ของอุตสาหกรรมฯ

ปี	กระแสเงินสดสุทธิ (NCF)	ปัจจัยดอกเบี้ยของมูลค่าปัจจุบัน (PVIF)	กระแสเงินสดสุทธิปัจจุบั (PVNCF)
อุตสาหกรรมเซรามิกวิสาหกิจท้องถิ่นขนาดเล็ก			
0	0	1.00000	0
1	109,762,556	0.89286	98,002,596
2	108,887,590	0.79719	86,804,098
⋮	⋮	⋮	⋮
14	150,971,714	0.20462	30,891,832
15	161,048,832	0.18270	29,423,622
ผลรวมทั้งหมด			**794,092,616**

จากตารางที่ 1 และ 2 สามารถคำนวณหาระยะเวลาคืนทุนแบบลดส่วน (DPB) ได้เท่ากับ 3.41, 11.58 และ 12.48 ปี ตามลำดับ จากตารางที่ 2 สามารถคำนวณหามูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) ได้ดังนี้

$NPV_{เล็ก}$ = 794,092,616 – 302,762,186 = 491,329,430 ล้านบาท

$NPV_{กลาง}$ = 1,209,534,978 – 936,770,400 = 272,764,578 ล้านบาท

$NPV_{ใหญ่}$ = 1,176,272,786 – 1,009,325,519 = 166,947,267 ล้านบาท

โครงการให้ผลตอบแทนมากกว่า 12% สังเกตได้จาก NPV > 0 และจากตารางที่ 2 สามารถนำมาคำนวณหาอัตราผลตอบแทนขั้นต่ำ (Internal Rate of Return: IRR) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 มูลค่าปัจจุบันสุทธิ ระยะเวลา 15 ปี (บาท) สำหรับการคำนวณหาอัตราผลตอบแทนขั้นต่ำ

ปี	กระแสเงินสดสุทธิ (NCF)	ปัจจัยดอกเบี้ยของมูลค่าปัจจุบัน (PVIF)	กระแสเงินสดสุทธิปัจจุบัน (PVNCF)
อุตสาหกรรมเซรามิกวิสาหกิจท้องถิ่นขนาดเล็กที่อัตราดอกเบี้ย 36%			
1	109,762,556	0.73529	80,118,654
2	108,887,590	0.54066	58,014,593
⋮	⋮	⋮	⋮
14	150,971,714	0.01350	1,839,957
15	161,048,832	0.00993	1,432,680
ผลรวมทั้งหมด			**305,643,899**
อุตสาหกรรมเซรามิกวิสาหกิจท้องถิ่นขนาดเล็กที่อัตราดอกเบี้ย 37%			
1	109,762,556	0.72993	80,118,983
2	108,887,590	0.53279	58,014,219
⋮	⋮	⋮	⋮
14	150,971,714	0.01219	1,840,345
15	161,048,832	0.00890	1,433,335
ผลรวมทั้งหมด			**297,424,144**

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

จากตารางที่ 3 คำนวณอัตราผลตอบแทนขั้นต่ำ (IRR) ได้ดังต่อไปนี้

$IRR_{เล็ก}$ อยู่ระหว่าง 36%-37% อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง = $\frac{2,880,713}{8,219,756} = 0.35\%$

ดังนั้น $IRR_{เล็ก}$ = 36 + 0.35 = 36.35%

$IRR_{กลาง}$ = 15 + 0.90 = 15.90%

$IRR_{ใหญ่}$ = 14 + 0.38 = 14.38%

จะเห็นว่าทุกโครงการให้ผลตอบแทนขั้นต่ำที่ต้องการ (R>I) ดังนั้นจึงสมควรลงทุนในอุตสาหกรรมฯ ต่อไป

จากตารางที่ 1, 2 และ 3 คำนวณอัตราผลตอบแทนต่อต้นทุน (Benefit Cost Ratio: B/C Ratio) ได้ดังต่อไปนี้

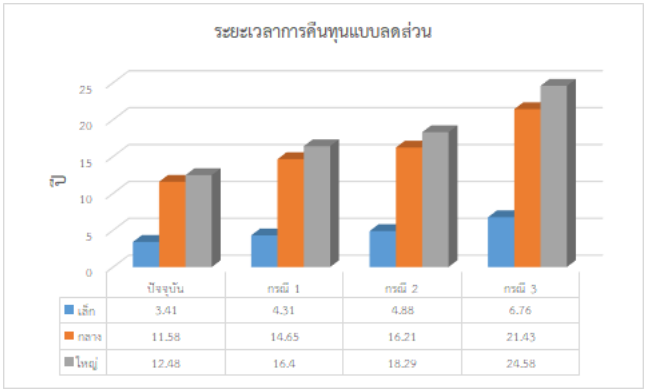
$$\text{B/C Ratio}_{เล็ก} = \frac{\text{รายได้ทั้งหมด}}{\text{ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน}} = \frac{1,844,343,665}{303,763,186} = 6.09$$

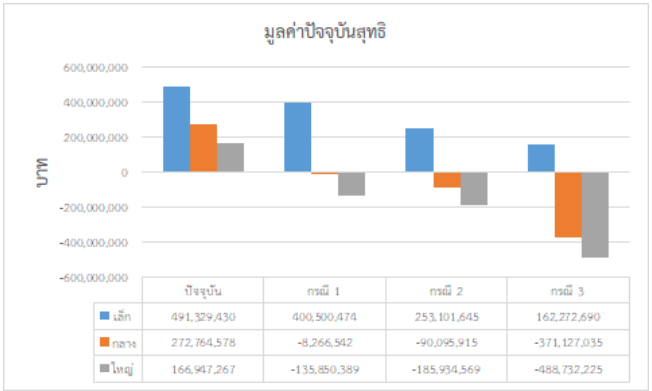
$$\text{B/C Ratio}_{กลาง} = \frac{\text{รายได้ทั้งหมด}}{\text{ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน}} = \frac{3,293,420,456}{936,770,400} = 3.52$$

$$\text{B/C Ratio}_{ใหญ่} = \frac{\text{รายได้ทั้งหมด}}{\text{ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน}} = \frac{3,108,319,288}{1,009,325,519} = 3.08$$

จะเห็นว่าทุกโครงการให้ให้อัตราผลตอบแทนต่อต้นทุนมากกว่า 1 (B/C Ratio >1) แสดงให้เห็นว่ามีความเหมาะสมสำหรับการลงทุนในอุตสาหกรรมฯ ต่อไป

การวิเคราะห์ความไว (sensitivity analysis) เป็นการเปลี่ยนแปลงของกระแสเงินสดสุทธิของโครงการ จากการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายในการลงทุนของโครงการและผลประโยชน์หรือผลตอบแทนของโครงการ โดยแยกตามประเภทของอุตสาหกรรมฯ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ระยะเวลา 15 ปี ที่อัตราดอกเบี้ย 12% สามารถแบ่งได้เป็น 3 กรณี ดังต่อไปนี้ กรณีที่ 1 ค่าใช้จ่ายในการลงทุนของโครงการเพิ่มขึ้น 30% กรณีที่ 2 ผลประโยชน์หรือผลตอบแทนของโครงการลดลง 30% กรณีที่ 3 ค่าใช้จ่ายในการลงทุนของโครงการเพิ่มขึ้น 30% และผลประโยชน์หรือผลตอบแทนของโครงการลดลง 30% และจากทั้ง 3 กรณี สามารถนำผลของระยะเวลาการคืนทุนแบบลดส่วน มูลค่าปัจจุบันสุทธิ อัตราผลตอบแทนขั้นต่ำ และอัตราผลตอบแทนต่อต้นทุน ดังภาพที่ 3

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

ภาพที่ 3 ผลของระยะเวลาการคืนทุนแบบลดส่วน มูลค่าปัจจุบันสุทธิ อัตราผลตอบแทนขั้นต่ำ และอัตราผลตอบแทนต่อต้นทุนของอุตสาหกรรมฯ

จากภาพที่ 3 พบว่า ระยะเวลาการคืนทุนแบบลดส่วนของอุตสาหกรรมฯ ขนาดกลางในกรณีที่ 2 และ 3 และขนาดใหญ่ในกรณีที่ 1, 2 และ 3 ไม่สมควรลงทุน เนื่องจากมีระยะเวลาเกิน 15 ปี มูลค่าปัจจุบันสุทธิและอัตราผลตอบแทนขั้นต่ำของอุตสาหกรรมฯ ขนาดกลางและขนาดใหญ่ในกรณีที่ 1, 2 และ 3 ไม่สมควรลงทุน เนื่องจากมูลค่าปัจจุบันของการลงทุนมีค่าติดลบ และอัตราผลตอบแทนขั้นต่ำน้อยกว่า 12% อัตราผลตอบแทนต่อต้นทุนของอุตสาหกรรมฯ มีความน่าสนใจ เพราะให้ผลตอบแทนมากกว่า 1

สรุปผล

1. ผลการศึกษาต้นทุนการผลิตอุตสาหกรรมเซรามิกวิสาหกิจท้องถิ่นราชบุรีขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ พบว่า ต้นทุนการผลิตอยู่ที่ 109.1, 37.96 และ 29.35 บาท พิจารณาจากราคาจำหน่ายต่อผลกำไรมีความสามารถในการผลกำไรอยู่ที่ 26.45%, 25.08% และ 13.68% ตามลำดับ และค่าโสหุ้ยการผลิตเมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนรวมอยู่ที่ 33.27%, 33.51% และ 34.07% ตามลำดับ ดังนั้น ถ้าโรงงานอุตสาหกรรมฯ จัดการค่าโสหุ้ยการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพจะทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิตและวางกลยุทธ์ในเรื่องของราคาจำหน่าย เพื่อแข่งขันทางด้านราคากับคู่แข่งทางการค้าได้อย่างเหมาะสม รวมถึงความสามารถทำกำไรได้เพิ่มขึ้น

2. ผลการวิเคราะห์ความคุ้มค่าด้านเศรษฐศาสตร์วิศวกรรมอุตสาหกรรมเซรามิกวิสาหกิจท้องถิ่นราชบุรีขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ พบว่า มีความคุ้มค่าต่อการลงทุนในอนาคต อย่างมาก เนื่องจากมีระยะเวลาการคืนทุนแบบลดส่วนอยู่ที่ 3.41, 11.58 และ 12.48 ปี มูลค่าปัจจุบันสุทธิอยู่ที่ 491,329,430, 272,764,578 และ 166,917,267 บาท อัตราผลตอบแทนขั้นต่ำอยู่ที่ 36.15%, 15.9% และ 14.48% และอัตราผลตอบแทนต่อต้นทุนอยู่ที่ 6.60, 3.52 และ 3.08 ตามลำดับ ส่วนในเรื่องของการวิเคราะห์ความไวทั้ง 3 กรณี พบว่า อุตสาหกรรมฯ ขนาดเล็กมีความน่าสนใจในการดำเนินการเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีระยะเวลาในการคืนทุนน้อยกว่า 15 ปี และอัตราผลตอบแทนขั้นต่ำมากกว่า 12%

การอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ความคุ้มค่าด้านเศรษฐศาสตร์วิศวกรรมอุตสาหกรรมเซรามิกวิสาหกิจท้องถิ่นราชบุรี เมื่อวิเคราะห์ด้วยเครื่องมือทางด้านเศรษฐศาสตร์วิศวกรรม พบว่า มีความเหมาะสมสำหรับการลงทุนในอุตสาหกรรมฯ โดยพิจารณาจากระยะเวลาการคืนทุนแบบลดส่วน มูลค่าปัจจุบันสุทธิ อัตราผลตอบแทนขั้นต่ำ อัตราผลตอบแทนต่อต้นทุน และการวิเคราะห์ความไว โดยที่ผ่านมาได้มีการนำวิธีการระยะเวลาการคืนทุนแบบลดส่วนมาใช้ร่วมกับวิธีการอื่นๆ เพ็ญศรี ขุนทอง (2554) ใช้อัตราผลตอบแทนคิดลด มูลค่าปัจจุบันสุทธิ และอัตราผลตอบแทนขั้นต่ำ กฤตภาส มงคลธำรงกุล (2555) ใช้อัตราผลตอบแทนคิดลด มูลค่าปัจจุบันสุทธิ และอัตราผลตอบแทนต่อต้นทุน ภคพร บุญมหา ธนากร (2558) ใช้อัตราผลตอบแทนคิดลด มูลค่าปัจจุบันสุทธิ อัตราผลตอบแทนต่อทุน และการวิเคราะห์ความไว และยังมีการนำมูลค่าปัจจุบันสุทธิมาใช้ร่วมกับวิธีการอื่นๆ เทพบุตร เวชกามา, วุฒิชัย อ่อนเอี่ยม, วาสนา อากรรัตน์, และรัชกร อรชุน (2555) ใช้อัตรา

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

ผลตอบแทนภายใน วาฏิกาณ์ ไพศาลธยางกูล (2557) ใช้อัตราผลตอบแทนภายใน อัตราผลตอบแทนต่อต้นทุน และการวิเคราะห์ความไว นิติพงษ์ ส่งศรีโรจน์ (2559) ใช้อัตราผลตอบแทนต่อต้นทุน และการวิเคราะห์ความไว เตชินท์ ฮ้อแสงชัย (2557) ใช้การวิเคราะห์ความไว นั่นแสดงให้เห็นว่าเครื่องมือทางด้านเศรษฐศาสตร์วิศวกรรมสามารถนำมาช่วยในการวิเคราะห์และตัดสินใจในการลงทุนได้อย่างประสิทธิภาพ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงบประมาณ ปีงบประมาณ 2560

References

Blank, L., & Tarquin, A. (2002). **Engineering economy** (5th ed.) New York: McGraw-Hill.

BoonMahathanakorn, P. (2015). **Economic cost and benefit analysis of Growing rice from Japanese agriculture The commitment of a company in Chiang Rai**. Master's thesis Department of Economics The Faculty of Economics Chiang Mai University, Chiang Mai.

Horsaengchai, T. (2014). **Application of project management in the design and construction of glue dispensers**. Master's thesis Department of Industrial Engineering

Kasetsart University, Bangkok. Kasikorn Bank. (2017). **Loan rates**. Searched on 30 January 2017 from http://www.kasikornbank.com/TH/Social-Activities/Pages/index.aspx

Khunthong, P. (2011). **Cost and return analysis of dairy farming investment of Pilot farm, Wang Nam Yen Dairy Cooperative, Sa Kaeo Province**. Master's thesis in Accounting, Faculty of Business Administration Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Pathum Thani.

Krung Thai Bank Public Company Limited. (2017). **Maximum interest rates for business loans**. Searched on 4 February 2017 from http: // www.Tb.co.th/ktb/Download/rateFee/RateFeeDownload_4048loan_27_04_59.pdf

Logistics Time. (2017). **Architecture, KMUTT creates ceramic products for export to meet the industrial sector**. Searched on 15 September 2017, from http://www.logisticstime.net/archives/6980

Mongkhonthamakun, K. (2012). Assessment of energy waste processing project in Bangkok. **Burapha Science Journal**. 17 (1), 3-12.

Nitipong Songsirot. (2016). Economic feasibility analysis of development projectsGroundwater source **Journal of Development Administration**, 56 (3), 108-137.

Office of Industrial Economics Ministry of industry. (2017). **Industrial Economic Summary Q2 2017 (April - June) 2017 (Ceramic industry)**. Searched on 10 September 2017, from https://www.ryt9.com/s/oie/2703448

Paisanthayakul, W. (2014). **Analysis of the value of the Khlong Saep Saep Navigation Project Extension from Wat Si Bunruang to Min Buri District Office.** Master's thesis Business Economics Faculty of Economic Development Graduate Institute of Management Science, Bangkok

Small and Medium Enterprises Development Institute. (2016). **Definition of SMEs.** Retrieved on 2 February 2017, from http://www.ismed.or.th/%E0%B8%99%E0%B8

Received : 15-Sep-2018
Revised : 1-Dec-2018
Accepted : 4-Mar-2019

%B4%E0%B8%A2%E0% B8% B2% E0% B8% A1-smes /

Vejkamha, T., On-iam, W., Tawararat, W. and Archun, R. (2012). Cost and return analysis of white snapper culture. **Journal of Fisheries Technology**. 6 (1), 103-114.

www.ntnu.no/ross/reports/lcc.pdf.

Yochio, K., & Marvin, R. (1999). **Life cycle cost (LCC) analysis in oil and chemical process industry.** Searched on 5 October 2016, from

Received : 19-Oct-2018
Revised : 12-Feb-2019
Accepted : 18-Feb-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของบริษัทที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001

ขวัญนรี กล้าปราบโจร, มนตรี ช่วยชู, วรกร แช่มเมืองปัก

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Email: kwannaree2992@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติและปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชี เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของบริษัทที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่างผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมมากที่สุด คือ ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสิ่งแวดล้อม ($\overline{X}$ = 3.79, S.D. = 0.56) รองลงมาคือ ด้านแรงผลักดันจากผู้มีส่วนได้เสีย ($\overline{X}$ = 3.72, S.D. = 0.77) ด้านนโยบายการบัญชีสิ่งแวดล้อมของฝ่ายบริหาร ($\overline{X}$ = 3.70, S.D. = 0.51) ด้านนโยบายการบัญชีสิ่งแวดล้อมของรัฐ ($\overline{X}$ = 3.59, S.D. = 0.51) และด้านความเชี่ยวชาญของนักบัญชี ($\overline{X}$ = 2.96, S.D. = 0.78) ตามลำดับ

คำสำคัญ : การปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม, บริษัทที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001

Received : 19-Oct-2018
Revised : 12-Feb-2019
Accepted : 18-Feb-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

Factors Affecting the Environmental Management Accounting Practices of the Certified ISO 14001 Companies

Kwannaree Klaprabchone, Montree Chuaychoo, Worakorn Chaemmuangpak

Philosophy Program in Accountancy, School of Accountancy, Sripatum University

Email: kwannaree2992@hotmail.com

ABSTRACT

This research aimed to study attitudes and factors affecting the environmental accounting practices of an organization that is ISO 14001 certified. A total number of 400 questionnaires were used for data collection.The results showed that the most important factor affecting accounting practice for environmental management was the environmental social responsibility ($\overline{X}$ = 3.79, S.D. = 0.56), followed by the driving force from the stakeholders ($\overline{X}$ = 3.72, S.D. = 0.77), the environmental accounting policy of the management ($\overline{X}$ = 3.70, S.D. = 0.51), the environmental accounting policy ($\overline{X}$ = 3.59, S.D. = 0.51), and the accountant's expertise ($\overline{X}$ = 2.96, S.D. = 0.78), respectively.

Keywords: Environmental Management Accounting Practices, The Certified ISO 14001 Companies

Received : 19-Oct-2018
Revised : 12-Feb-2019
Accepted : 18-Feb-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

บทนำ

ปัจจุบันมีกระแสเรียกร้องเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมจากทุกฝ่ายทั้งหน่วยงานรัฐ เอกชนและผู้บริโภค ซึ่งมีแนวโน้มในการให้ความสำคัญต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ธุรกิจต้องให้ความสนใจและแสดงความรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง เพื่อบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นระบบตามแนวปฏิบัติที่ได้รับรองและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล เกิดสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี รวมทั้งมีการป้องกันในกรณีที่มีอุบัติเหตุเกิดขึ้น อันเป็นผลดีต่อการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กร ลดภาระค่าใช้จ่าย ตลอดจนเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ด้านการตลาด รวมทั้งผู้บริหารเริ่มมีความเชื่อว่าการพัฒนาขีดความสามารถการแข่งขันขององค์กรด้านสิ่งแวดล้อม ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของการเพิ่มขีดความสามารถด้านการแข่งขันขององค์กรธุรกิจ องค์กรที่มีขีดความสามารถด้านสิ่งแวดล้อมที่สูงจะสามารถรับมือกับทั้งข้อกำหนด ด้านกฎหมาย หรือบทบัญญัติด้านสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวดกวดขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถประหยัดต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะต้นทุนพลังงาน และต้นทุนการบำบัดและควบคุมของเสีย ยิ่งกว่านั้นการพัฒนาขีดความสามารถด้านสิ่งแวดล้อมยังมีส่วนช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ให้กับองค์กร ทำให้องค์กรได้รับการยอมรับจากชุมชน สังคม และผู้บริโภคมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มผู้บริโภคยุคใหม่ที่มองประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องสำคัญ (พรเพ็ญ วิจักษณ์ประเสริฐ, 2553) นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการสนับสนุนส่งเสริมและกำกับดูแล ยังได้มีการออกกฎ ข้อบังคับ ตลอดจนแนวทางในการปฏิบัติสำหรับหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมที่ถือได้ว่ามีส่วนร่วมที่ทำให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งในปัจจุบันได้มีการนำมาตรฐาน ISO 14001 มาเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อม และให้หน่วยงานภาคธุรกิจอุตสาหกรรมได้นำไปปฏิบัติ

สหพันธ์นักบัญชีระหว่างประเทศ (International Federation of Accountants : IFAC) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบัญชีเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management Accounting: EMA) ว่าเป็นการจัดการของการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจผ่านการพัฒนาการดำเนินการที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับระบบบัญชีและการปฏิบัติ โดยอาจรวมถึงการรายงานและการตรวจสอบในบางกิจการ การบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปจะเกี่ยวข้องกับวงจรชีวิตของต้นทุนการทำบัญชีค่าใช้จ่ายเต็มรูปแบบการประเมินผลประโยชน์และการวางแผนเชิงกลยุทธ์สำหรับการจัดการสิ่งแวดล้อม ส่วนคำนิยามของการบัญชีเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อม (EMA) ที่สมบูรณ์และได้รับโดยคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญสหประชาชาตินั้น จะเน้นมากขึ้นทั้งด้านกายภาพและการเงิน คำนิยามที่ได้รับการพัฒนาโดยฉันทามติระหว่างประเทศของสมาชิกในกลุ่มของสหประชาชาติที่เป็นตัวแทนมากกว่า 30 ประเทศ การบัญชีเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อม (EMA) จะถูกกำหนดไว้อย่างกว้างๆ โดยระบุถึงการเก็บรวบรวมการวิเคราะห์และการใช้ของข้อมูลทั้งสองประเภทสำหรับการตัดสินใจภายในซึ่งได้แก่ ข้อมูลทางกายภาพเกี่ยวกับการใช้ การไหล และปลายทางของพลังงานน้ำและวัสดุ (รวมถึงของเสีย) และข้อมูลทางการเงินเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับผลการดำเนินงานและเงินออม (IFAC, 2005, pp. 19)

ซึ่งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมได้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญอย่างมาก ไม่เพียงแต่จะช่วยองค์กรตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (Staniskis & Stasiskiene, 2006) การปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมยังเป็นเครื่องมือในการช่วยองค์กรในการรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนและตัดสินใจภายในองค์กรเกี่ยวกับข้อมูลด้านต้นทุน ด้านการลงทุน ระดับการผลิตสินค้าและรายได้ที่เป็นผลกระทบจากการบริหารสิ่งแวดล้อมขององค์กร เพื่อพิจารณาต้นทุนการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลและสารสนเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน เช่น การออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อลดมลภาวะที่จะส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม การบำบัด น้ำเสีย และการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่สะอาด (Cleaner Technology) อันจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารธุรกิจเป็นอย่างมาก จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงเห็นได้ว่าวิธีปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นหลักการทางการบัญชีที่ตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมในส่วนที่มีผลกระทบต่อธุรกิจ เพื่อให้ได้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อองค์กร ซึ่งวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการบัญชีสิ่งแวดล้อมช่วยในการปรับปรุงการทำงานเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กร นำมาสู่ความได้เปรียบในเชิงการแข่งขัน เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งที่

Received : 19-Oct-2018
Revised : 12-Feb-2019
Accepted : 18-Feb-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

แสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมที่เป็นรูปธรรม ทำให้สามารถเข้าใจถึงการวางแผนกลยุทธ์ขององค์กรได้อย่างเหมาะสม องค์กรที่มีการนำวิธีปฏิบัติบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมและประเด็นทางสังคมมาใช้ในการวางแผนกลยุทธ์ขององค์กรจะทำให้องค์กรมีความสามารถในการดำเนินงานต่อไปอย่างไม่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมุ่งเน้นทางด้านผลกำไร คน และโลก ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นมุมมองใหม่ที่จะทำให้เกิดความยั่งยืน (Farneti & Guthrie, 2009)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของบริษัทที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001

2. เพื่อศึกษาทัศนคติของปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของบริษัทที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของบริษัทที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรในการศึกษาครั้งนี้คือ คือผู้บริหารฝ่ายบัญชีของบริษัทที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 ในประเทศไทย ในปี 2557 จำนวน 895 บริษัท (สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, 2557)

2. กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้คือ ผู้บริหารฝ่ายบัญชีของบริษัทที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 400 ตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้เทคนิค การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามให้กับผู้บริหารฝ่ายบัญชีของบริษัทที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 ในประเทศไทย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถาม โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของข้อคำถาม จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามเพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับร่างนำแบบสอบถามฉบับร่างทดสอบหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) และการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง แบบสอบถามเป็นแบบตัวเลือก (Checklist) จำนวน 5 ข้อคำถาม ได้แก่ 1. อายุ 2. ระดับการศึกษา 3. ประสบการณ์ทำงาน 4.ประเภทธุรกิจ 5. ระยะเวลาที่กิจการได้การรับรองมาตรฐานสากลระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (ISO 14001)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยใช้มาตรวัดจากงานวิจัยของ Tangpinyoputtikhun & Ussahawanitchakit (2009); Conrad (2005) โดยมาตรวัดเป็นมาตรวัดแบบ Five-point Likert -type Scale Ranging โดยมีค่า 5 ระดับ (5) หมายถึง ความคิดเห็นระดับมากที่สุด (4) หมายถึง ความคิดเห็นระดับมาก (3) หมายถึง ความคิดเห็นระดับปานกลาง (2) หมายถึง ความคิดเห็นระดับน้อย และ (1) หมายถึง ความคิดเห็นระดับน้อยที่สุด การวัดความคิดเห็นของปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นข้อคำถามแบบ Multi-item Scale จำนวน 20 ข้อคำถาม ประกอบด้วย (1) แรงผลักดันของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders Pressures) จำนวน 4 ข้อคำถาม (2) นโยบายการบัญชีสิ่งแวดล้อมของฝ่ายบริหาร (Environmental Management Accounting) จำนวน 4 ข้อคำถาม (3) ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental CSR) จำนวน 4 ข้อ คำถาม (4) นโยบายการบัญชีสิ่งแวดล้อมของรัฐ (Governance Environmental Accounting Policy) จำนวน 4 ข้อคำถาม และ (5) ความเชี่ยวชาญของนักบัญชี (Accountant Expertise) จำนวน 4 ข้อคำถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนของการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยมีหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามพร้อมกับหนังสือแนะนำตัวของผู้วิจัยแบบสอบถามและคำอธิบาย

Received : 19-Oct-2018
Revised : 12-Feb-2019
Accepted : 18-Feb-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

เกี่ยวกับการกรอกแบบสอบถาม ซองจดหมายจ่าหน้าซองส่งถึงผู้วิจัยพร้อมติดตราไปรษณีย์เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่บริษัทที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 ในประเทศไทยในการส่งแบบสอบถามกลับคืนพร้อมระบุเวลาในการขอรับแบบสอบถามคืน รวมทั้งระบุผลประโยชน์หรือสิ่งจูงใจเพื่อเป็นการเพิ่มสัดส่วนหรืออัตราที่ผู้ตอบจะส่งแบบสอบถามคืน (Response Rate) โดยแบบสอบถามดังกล่าว ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดทำเลขรหัสเพื่อความสะดวกในการตรวจสอบและติดตามแบบสอบถามกรณีเมื่อครบกำหนดการส่งคืนแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้การโทรศัพท์ประสานกับบริษัทเพื่อขอส่งแบบสอบถามทางอิเล็กทรอนิกส์ ไปยังผู้ตอบแบบสอบถามตอบกลับมา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ทราบลักษณะโดยทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และลักษณะการแจกแจงตัวแปร โดยนำเสนอในรูปแบบของค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของบริษัทที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 1-2

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

คุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (n = 400)	ร้อยละ
1. อายุ		
น้อยกว่า 30 ปี	37	9.20
30-40 ปี	232	58.00
มากกว่า 40 ปี	131	32.80
2. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	4	1.00
ปริญญาตรี	321	80.20
สูงกว่าปริญญาตรี	75	18.80
3. ประสบการณ์ทำงาน		
น้อยกว่า 10 ปี	43	10.80
10-20 ปี	285	71.20
มากกว่า 20 ปี	72	18.00
4. ประเภทธุรกิจ		
จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย	200	50.00
ไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย	200	50.00
5. ระยะเวลาที่กิจการได้การรับรองมาตรฐานสากลระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (ISO 14001)		
น้อยกว่า 5 ปี	152	38.00
5-10 ปี	163	40.80
มากกว่า 10 ปี	85	21.20

Received : 19-Oct-2018
Revised : 12-Feb-2019
Accepted : 18-Feb-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

จากตารางที่ 1 คุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 30 - 40 ปี จำนวน 232 คน คิดเป็นร้อยละ 58 รองลงมามีอายุมากกว่า 40 ปี จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 32.80 และมีอายุน้อยกว่า 30 ปี จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 9.20 ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 321 คน คิดเป็นร้อยละ 80.20 มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 18.80 และมีเพียง ร้อยละ 1 หรือ จำนวน 4 คน ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงาน 10-20 ปี จำนวน 285 คน คิดเป็นร้อยละ 71.20 รองลงมามีประสบการณ์ใน การทำงานมากกว่า 20 ปี จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 18 และมีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 10 ปี จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 10.80 ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นธุรกิจที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และเป็นธุรกิจที่ไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวนเท่ากันที่ 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50 ในแต่ละประเภทธุรกิจ โดยกิจการของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้การรับรองมาตรฐานสากลระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (ISO 14001) เป็นระยะเวลา 5-10 ปี จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 40.80 รองลงมามีระยะเวลาที่กิจการได้การรับรองมาตรฐานสากลระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมน้อยกว่า 5 ปี จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 38 และมีระยะเวลาที่กิจการได้การรับรองมาตรฐานสากลระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมมากกว่า 10 ปี จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 21.20

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\overline{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านแรงผลักดันจากผู้มีส่วนได้เสีย			
1. หน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้ความสำคัญในการบังคับใช้ กฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม	3.91	0.77	มาก
2. หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องมุ่งเน้นให้กิจการมีการเปิดเผยข้อมูลและรายงานด้านสิ่งแวดล้อมต่อสาธารณชน	3.72	0.77	มาก
3. องค์กรวิชาชีพบัญชีให้ความสำคัญในการพัฒนามาตรฐานและวิธีการบัญชีสิ่งแวดล้อมเพื่อให้การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิผล	3.65	0.70	มาก
4. สาธารณชนให้ความสำคัญและยอมรับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง	3.64	0.77	มาก
รวม	**3.72**	**0.77**	**มาก**
ด้านนโยบายการบัญชีสิ่งแวดล้อมของฝ่ายบริหาร			
1. ผู้บริหารของกิจการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย และจัดทำงบประมาณเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม	3.99	0.60	มาก
2. ผู้บริหารของกิจการให้ความสำคัญกับการเลือกใช้มาตรฐานและวิธีการบัญชีสิ่งแวดล้อมเพื่อแสดงความรับผิดชอบด้านสิ่งแวดล้อมต่อสาธารณชน	3.70	0.65	มาก
3. ผู้บริหารของกิจการให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายการรับรู้ วัดมูลค่าต้นทุน รายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินสิ่งแวดล้อม	3.60	0.66	มาก
4. ผู้บริหารกิจการให้ความสำคัญกับการนำเสนอ และการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับมูลค่าของต้นทุน รายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินสิ่งแวดล้อมในงบการเงิน	3.53	0.66	มาก
รวม	**3.70**	**0.51**	**มาก**

Received : 19-Oct-2018
Revised : 12-Feb-2019
Accepted : 18-Feb-2019

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสิ่งแวดล้อม			
1. กิจการมีการกำหนดแนวทาง วิธีการ และมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม	3.94	0.58	มาก
2. กิจการส่งเสริมให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในการดำเนินงาน	3.87	0.67	มาก
3. กิจการส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม โดยจัดให้มีการอบรมเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและผลกระทบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	3.73	0.71	มาก
4. กิจการสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายร่วมมือกันในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อให้การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมเกิดประสิทธิผลสูงสุด	3.64	0.76	มาก
รวม	**3.79**	**0.56**	**มาก**
ด้านนโยบายการบัญชีสิ่งแวดล้อมของรัฐ			
1. หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนให้กิจการมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม	3.78	0.62	มาก
2. หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนให้กิจการมีการกำหนดแผน นโยบาย มาตรฐานการบัญชี วิธีการบัญชี ตลอดจนการจัดทำรายงานข้อมูลต้นทุน รายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม	3.67	0.65	มาก
3. หน่วยงานภาครัฐมีการกำหนดให้กิจการที่มีการดำเนินงานที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต้องมีการจัดทำรายงานและเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง	3.54	0.65	มาก
4. หน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญกับการบัญชีสิ่งแวดล้อม โดยจัดให้มีการเข้าร่วมสัมมนา ฝึกอบรมด้านบัญชีสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง	3.39	0.68	ปานกลาง
รวม	**3.59**	**0.51**	**มาก**

Received : 19-Oct-2018
Revised : 12-Feb-2019
Accepted : 18-Feb-2019

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 11 No.1 (January–June) 2019

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านความเชี่ยวชาญของนักบัญชี			
1. นักบัญชีของกิจการมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับมาตรฐานและการปฏิบัติการบัญชีสิ่งแวดล้อม เช่น การรับรู้ต้นทุน รายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินสิ่งแวดล้อม เป็นอย่างดี	2.80	0.93	ปานกลาง
2. นักบัญชีของกิจการสามารถประยุกต์ใช้หลักการ แนวคิด เกี่ยวกับการปฏิบัติการบัญชีสิ่งแวดล้อมมาปรับใช้กับการดำเนินงานได้เป็นอย่างดี	2.93	0.88	ปานกลาง
3. นักบัญชีของกิจการมีการปฏิบัติการบัญชีสิ่งแวดล้อมภายใต้จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพบัญชีเป็นอย่างดี	3.08	0.82	ปานกลาง
4. นักบัญชีของกิจการเข้าร่วมสัมมนา ฝึกอบรมเกี่ยวกับมาตรฐานการบัญชี ข้อกำหนด หลักการ และวิธีการบันทึกบัญชีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง	3.05	0.81	ปานกลาง
รวม	**2.96**	**0.78**	**ปานกลาง**
โดยภาพรวม	**3.55**	**0.66**	**มาก**

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของตัวแปรปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.55, S.D. = 0.66) หากพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ปัจจัยด้านความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = 3.79, S.D. = 0.56) รองลงมาได้แก่ ปัจจัยด้านแรงผลักดันจากผู้มีส่วนได้เสีย ($\bar{X}$ = 3.72, S.D. = 0.77) ปัจจัยด้านนโยบายการบัญชีสิ่งแวดล้อมของฝ่ายบริหาร ($\bar{X}$ = 3.70, S.D. = 0.51) และปัจจัยด้านนโยบายการบัญชีสิ่งแวดล้อมของรัฐ ($\bar{X}$ = 3.59, S.D. = 0.51) ตามลำดับ ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านความเชี่ยวชาญของนักบัญชี ($\bar{X}$ = 2.96, S.D. = 0.78)

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ด้านแรงผลักดันจากผู้มีส่วนได้เสียโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.72, S.D. = 0.77) โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามทุกข้ออยู่ในระดับมาก ซึ่งจะสามารถเรียงลำดับความสำคัญของข้อคำถามจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้ความสำคัญในการบังคับใช้กฎระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = 3.91, S.D. = 0.77) หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องมุ่งเน้นให้กิจการมีการเปิดเผยข้อมูลและรายงานด้านสิ่งแวดล้อมต่อสาธารณชน ($\bar{X}$ = 3.72, S.D. = 0.77) องค์กรวิชาชีพบัญชีให้ความสำคัญในการพัฒนามาตรฐานและวิธีการบัญชีสิ่งแวดล้อมเพื่อให้การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิผล ($\bar{X}$ = 3.65, S.D. = 0.70) และสาธารณชนให้ความสำคัญและยอมรับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง ($\bar{X}$ = 3.64, S.D. = 0.77) ตามลำดับ

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ด้านนโยบายการบัญชีสิ่งแวดล้อมของฝ่ายบริหารโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.70, S.D. = 0.51) โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามทุกข้ออยู่ในระดับมาก ซึ่งจะสามารถเรียงลำดับความสำคัญของข้อคำถามจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ ผู้บริหารของกิจการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย และจัดทำงบประมาณเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = 3.99, S.D. = 0.60) ผู้บริหารของกิจการให้

Received : 19-Oct-2018
Revised : 12-Feb-2019
Accepted : 18-Feb-2019

ความสำคัญกับการเลือกใช้มาตรฐานและวิธีการบัญชีสิ่งแวดล้อมเพื่อแสดงความรับผิดชอบด้านสิ่งแวดล้อมต่อสาธารณชน ($\overline{X}$ = 3.70, S.D. = 0.65) ผู้บริหารของกิจการให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายการรับรู้ การวัดมูลค่าต้นทุน รายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินสิ่งแวดล้อม ($\overline{X}$ = 3.6 0, S.D. = 0.66) และผู้บริหารกิจการให้ความสำคัญกับการนำเสนอ และการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับมูลค่าของต้นทุน รายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินสิ่งแวดล้อมในงบการเงิน ($\overline{X}$ = 3.53, S.D. = 0.66) ตามลำดับ

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.79, S.D. = 0.56) โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามทุกข้ออยู่ในระดับมาก ซึ่งจะสามารถเรียงลำดับความสำคัญของข้อคำถามจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ กิจการมีการกำหนดแนวทาง วิธีการ และมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม ($\overline{X}$ = 3.94, S.D. = 0.58) กิจการส่งเสริมให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในการดำเนินงาน ($\overline{X}$ = 3.87, S.D. = 0.67) กิจการส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมโดยจัดให้มีการอบรมเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและผลกระทบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ($\overline{X}$ = 3.73, S.D. = 0.71) และกิจการสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายร่วมมือกันในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมเกิดประสิทธิผลสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.64, S.D. = 0.76) ตามลำดับ

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ด้านนโยบายการบัญชีสิ่งแวดล้อมของรัฐโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.59, S.D. = 0.51) โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามทุกข้ออยู่ในระดับมาก ซึ่งจะสามารถเรียงลำดับความสำคัญของข้อคำถามจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนให้กิจการมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม ($\overline{X}$ = 3.78, S.D. = 0.62) หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนให้กิจการมีการกำหนดแผน นโยบาย มาตรฐานการบัญชี วิธีการบัญชี ตลอดจนการจัดทำรายงานข้อมูลต้นทุน รายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม ($\overline{X}$ = 3.67, S.D. = 0.65) หน่วยงานภาครัฐมีการกำหนดให้กิจการที่มีการดำเนินงานที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต้อง มีการจัดทำรายงานและเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง ($\overline{X}$ = 3.54, S.D. = 0.65) และหน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญกับการบัญชีสิ่งแวดล้อมโดยจัดให้มีการเข้าร่วมสัมมนา ฝึกอบรมด้านบัญชีสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ($\overline{X}$ = 3.39, S.D. = 0.68) ตามลำดับ

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ด้านความเชี่ยวชาญของนักบัญชีโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.96, S.D. = 0.78) โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจะสามารถเรียงลำดับความสำคัญของข้อคำถามจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ นักบัญชีของกิจการมีการปฏิบัติการบัญชีสิ่งแวดล้อมภายใต้จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพบัญชีเป็นอย่างดี ($\overline{X}$ = 3.08, S.D. = 0.82) นักบัญชีของกิจการเข้าร่วมสัมมนาฝึกอบรมเกี่ยวกับมาตรฐานการบัญชี ข้อกำหนด หลักการและวิธีการบันทึกบัญชีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ($\overline{X}$ = 3.05, S.D. = 0.81) นักบัญชีของกิจการสามารถประยุกต์ใช้หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติการบัญชีสิ่งแวดล้อมมาปรับใช้กับการดำเนินงานได้เป็นอย่างดี ($\overline{X}$ = 2.93, S.D. = 0.88) และนักบัญชีของกิจการสามารถประยุกต์ใช้หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติการบัญชีสิ่งแวดล้อมมาปรับใช้กับการดำเนินงานได้เป็นอย่างดี ($\overline{X}$ = 2.80, S.D. = 0.93) ตามลำดับ

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของบริษัทที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้ ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย ปัจจัยด้านแรงผลักดันจากผู้มีส่วนได้เสียสอดคล้องกับผลการวิจัยของ

Received : 19-Oct-2018
Revised : 12-Feb-2019
Accepted : 18-Feb-2019

Hunag & Kung (2010); Jalaludin, Sulaiman & Ahmad (2011) ปัจจัยด้านนโยบายการบัญชีสิ่งแวดล้อมของฝ่ายบริหาร สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Adams & Frost (2008); Chang & Deegan (2008) และ Jalaludin, Sulaiman & Ahmad (2011) พบว่าการวางแผนกลยุทธ์ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของบริษัทและมหาวิทยาลัย กล่าวคือ นโยบายการบัญชีสิ่งแวดล้อมของฝ่ายบริหารนั้นมีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ทั้งองค์กรภาครัฐและองค์กรที่มีส่วนได้เสียสาธารณะ ปัจจัยด้านความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสิ่งแวดล้อมมีผลต่อการปฏิบัติการบัญชี เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ Bouten & Hoozee (2013) พบว่าความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสิ่งแวดล้อมสามารถทำให้บริษัทมีการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจัยด้านนโยบายการบัญชีสิ่งแวดล้อมของรัฐมีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ Adams & Frost (2008) และ Nakasone (2015) ที่พบว่า ข้อกำหนดของภาครัฐเป็นสิ่งที่ขับเคลื่อนการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีศักยภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1.1 การปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมจะมีศักยภาพได้นั้น บริษัทควรให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสิ่งแวดล้อม แรงผลักดันจากผู้มีส่วนได้เสีย นโยบายการบัญชีสิ่งแวดล้อมของฝ่ายบริหารและนโยบายการบัญชีสิ่งแวดล้อมของรัฐ เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับมาก

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาโดยการศึกษาวิจัยในอนาคตควรมีการศึกษาเพิ่มเติมโดยการศึกษาถึงอิทธิพลและความสัมพันธ์ของการปฏิบัติการบัญชีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม

2.2 การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาโดยทำการศึกษาด้วยการขยายการศึกษาไปยังมาตรฐาน ISO 14051 ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติ และกรอบการดำเนินงานสำหรับ Material Flow Cost Accounting (MFCA) โดย MFCA จะเป็นเครื่องมือในการบริหารงานเพื่อส่งเสริมให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิผลโดยเน้นไปที่กระบวนการผลิตและการกระจายสินค้า เพื่อนำไปสู่การลดการใช้ทรัพยากรและต้นทุนวัสดุที่ใช้ เพื่อทำการเจาะลึกผลการศึกษา

References

Adams, C.A., & Frost, G.R. (2008). Integrating sustainability reporting into management practices. **Accounting Forum,** doi:10.1016/j.accfor.2008.05.002.

Bouten, L., & Hoozee, S. (2013). On the interplay between environmental reporting and management accounting chane. **Management Accounting Research, 24**(4), pp. 333-348.

Chang, H., & Deegan, C. (2008). Environmental management accounting and environmental accountability within universities : Current practice and future potential. **Environmental Management Accounting for Cleane Production,** Springer, United Kingdom, pp. 301-320.

Conrad, K. (2005). Price Competition and Product Differentiation when Consumers Care for the Environment. **Environmental and Resource Economics, 31**, pp. 1-19

Farneti, F., & Guthrie, J. (2009). Sustainability reporting by Australian public sector organizations: Why they report. **Accounting Forum, 33**(2), 89-98.

Hunag, C.L., & Kung, F.H. (2010). Drivers of Environmental Disclosure and Stakeholder Expectation: Evidence from Taiwan. **Journal of Business Ethics, 96**(3), pp. 435-451.

Received : 19-Oct-2018
Revised : 12-Feb-2019
Accepted : 18-Feb-2019

IFAC International Federation of Accountants. (2005).**Guidance Document: Environmental Management Accounting, International Federation of Accountants.** New York, NY.

Jalaludin, D., Sulaiman, M., & Ahmad, N.N.N. (2011). Understanding environmental management accounting (EMA) adoption : a new institutional sociology perspective. **Social Responsibility Journal, 7**(4), pp. 540-557.

Nakasone, G.T. (2015). Environmental Accounting in Peru : A Proposal Based on the Sustainability Reporting in the Mining, Oil and Gas Industries. **Contabilidady Negocios, 19**(10), pp. 5-26.

Staniskis, J.K., & Stasiskiene, Z. (2006). Environmental management accounting in Lithuania : Exploratory study of current practices, opportunities and strategic intents. **Journal of Cleaner Production, 14**, pp. 1252-1261.

Tangpinyoputtikhun, Y., & Ussahawanitchakit, P. (2009). Roles of Governance-Based Practices in Accounting Information Effectiveness and Firm Growth of Thai-Listed Firms. **Journal of International Business and Economics, 9**(2), 389-411.

Thai Industrial Standards Institute. (2016). **A List of Certified ISO 14001 Companies.** Retrieved. 21 February 2016, from http://app.tisi. go.th/syscer/ 14000_t.html

Vichakprasert, P. (2010). **TDRI report on the survey of people's attitudes towards environmental problems in Thailand.** Thailand Development Research Institute. On December 2009.